Sesiunea Ştiinţifică Internaţională
PONTICA, Ediţia 55:
ISTORIE ŞI ARHEOLOGIE ÎN SPAŢIUL VEST-PONTIC

The Scientific International Session
PONTICA, 55th Edition:
HISTORY AND ARCHAEOLOGY
IN THE WEST PONTIC REGION

PROGRAM / *PROGRAMME*
REZUMATELE COMUNICĂRILOR / *ABSTRACTS OF PAPERS*

16 - 18 Noiembrie / November
2022

Organizatori */ Organisers*:

Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie Constanţa
Museum of National History and Archaeology Constanța

Centrul de Studii ale Civilizațiilor Mării Negre
Center for the Study of Black Sea Civilisations

Sesiunea Ştiinţifică Internaţională
PONTICA, Ediţia 55:
ISTORIE ŞI ARHEOLOGIE ÎN SPAŢIUL VEST-PONTIC

The Scientific International Session
PONTICA, 55th Edition:
HISTORY AND ARCHAEOLOGY
IN THE WEST PONTIC REGION

PROGRAM */ PROGRAMME*
REZUMATELE COMUNICĂRILOR / *ABSTRACTS OF PAPERS*

Parteneri / *Partners:*
Facultatea de Istorie și Științe Politice
Universitatea „Ovidius" din Constanța
Faculty of History and Political Sciences
„Ovidius" University of Constanța

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion" Tulcea
„Gavrilă Simion" Eco-Museum Research Institute Tulcea

Volum îngrijit / *Compiled by*
Valentina VOINEA
Manuela MĂIȚĂ

Comitet de organizare
The Organizing Committee

Aurel MOTOTOLEA – Director
Valentina VOINEA (Secția Preistorie / *Prehistory Section*)
Piotr WŁODARCZAK (Secția Preistorie / *Prehistory Section*)
Bartłomiej SZMONIEWSKI (Secția Arheologie în spații carstice / *Archaeology in Karst Area Section*)
Constantin BĂJENARU (Secția Greco-romană / *Graeco – Roman Section*)
Ana GEORGESCU-HAMAT (Secția Greco-Romană / *Graeco – Roman Section*)
Cristina ALEXANDRESCU (Secția Greco-Romană / *Greaco – Roman Section*)
Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI (Secția Medievală / *Medieval Section*)
Attila TÜRK (Secția Medievală / *Medieval Section*)
Gabriel Mircea TALMAȚCHI (Secția Numismatică / *Numismatic Section*)
Lavinia DUMITRAȘCU
Secția Modernă – Contemporană / *Modern – Contemporary Section*)
Delia Roxana CORNEA (Secția Modernă – Contemporană / *Modern – Contemporary Section*)
Daniel CITIRIGĂ (Secția Modernă – Contemporană / *Modern – Contemporary Section*)
Aurel-Daniel STĂNICĂ (Secția Modernă – Contemporană / *Modern – Contemporary Section*)
Oana GRIGORUȚĂ (Secția Modernă – Contemporană / *Modern – Contemporary Section*)

Verificare limba engleză, traducător / Proofreading, translator: Maria BOLOCAN

Tehnoredactare / DTP : Manuela MĂIȚĂ, Nicoleta MIVU
Coperta / Cover: Ada – Adina MARCU

Cuprins / Contents

PROGRAM

Secția Preistorie / *Prehistory Section* p. 11

Secția Arheologie în spații carstice / *Archaeology in Karst Area Section* p. 18

Secția greco-romană / *Graeco-Roman Section* p. 20

Secția Medievală / *Medieval Section* p. 32

Secția Numismatică / *Numismatic Section* p. 37

Secția Modernă – Contemporană / *Modern - Contemporary Section* p. 41

Miercuri *Wednesday* 16 Nov.	Prânz Lunch 13:00 – 15:00	Restaurant
	Cina Dinner 19:30 – 21:00	Aula „Adrian Rădulescu” MINAC
Joi *Thursday* 17 Nov.	Prânz Lunch 13:00 – 15:00	Restaurant
	Cina Dinner 19:30 – 21:00	Restaurant
Vineri *Friday* 18 Nov.	Prânz Lunch 13:00 – 15:00	Restaurant

PROGRAM / PROGRAMME

PROGRAM

Miercuri / Wednesday 16 nov. 10.00 – 12.00	Aula - „Adrian Rădulescu" (Etaj I) **Deschiderea oficială a Sesiunii Ştiinţifice Internaţionale *Pontica 55*** ***The official opening of the 55th Pontica International Session*** - Alocuțiuni oficiale / *Official Speeches* - Oana GRIGORUȚĂ – Tezaurul de sculpturi de la Tomis – 60 de ani / *The Treasure Sculptures From Tomis* Lansări de carte / *Book Launch* - Livia BUZOIANU – Pontica 55 (2022). In Memoriam Constantin Chera - Vasilica LUNGU – Supplementum VIII (2022). In Honorem Livia Buzoianu - Dragoș HĂLMAGI – Alexandru Avram „Le Pont-Euxin antique. Histoire, épigraphie, archéologie", 2022 - Emanuel PLOPEANU – Analele Dobrogei. Seria a III-a, An IV /2022 - Daniela MIHAI & Adriana SPETEANU – „Constanța multietnică. Istorii, case, proprietari, memorii pierdute" (Institutul Național al Patrimoniului) - Dan MĂRGĂRIT – Ion Rîșnoveanu „Viața cotidiană în Dobrogea interbelică" Ed. Cetatea de Scaun, 2022.
12.00 – 13.00	Vernisaje expoziții / *Exhibitions Opening* (Etaj II) - Valentina VOINEA – „Începuturile civilizației în Vechea Europă. De la meșteșug la artă Hamangia"/*"The Beginnings of Civilization in Old Europe. From Craft to Art Hamangia"* - Ana GEORGESCU-HAMAT, Constantin BĂJENARU, Luiza IONESCU – „Destinul unei așezări antice. Cercetări arheologice preventive la periferia orașului Constanța"/*"The Destiny of an Ancient Settlement. Preventive Archaeological Research on the Outskirts of Constanța City"* - Delia Roxana CORNEA – „Regele Ferdinand și Regina Maria. Un destin comun: România Mare"/*"King Ferdinand and Queen Maria. A Common Destiny, Greater Romania"*.

Comunicări pe secţii / *Papers by sections*	
Miercuri / *Wednesday* 16 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 15.00 – 19.00	Sala 1 – „Hamangia” (Etaj II) **SECŢIA PREISTORIE** ***PREHISTORY SECTION***
Miercuri / *Wednesday* 16 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 15.00 – 19.00	Sala 2 – „Arheologie preventivă” (Etaj II) **SECŢIA GRECO – ROMANĂ** ***GREACO – ROMAN SECTION***
Miercuri / *Wednesday* 16 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 15.00 – 19.00	Sala 3 - „Mircea cel Bătrân” (Etaj I) **SECŢIA NUMISMATICĂ** ***NUMISMATIC SECTION***
Miercuri / Wednesday 16 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 15.00 – 19.00	Sala 4 - „Ovidiana” (Parter) **SECŢIA MODERNĂ-CONTEMPORANĂ** ***MODERN-CONTEMPORARY SECTION***
Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 9.00 – 13.00	Sala 1 – „Hamangia” (Etaj II) **SECŢIA PREISTORIE** ***PREHISTORY SECTION***
Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022 Orele / *Hours*: 9.00 – 13.00	Sala 2 – „Arheologie preventivă” (Etaj II) **SECŢIA GRECO – ROMANĂ** ***GRAECO – ROMAN SECTION***
Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 9.00 – 13.00	Sala 3 - „Mircea cel Bătrân” (Etaj I) **SECŢIA NUMISMATICĂ** ***NUMISMATIC SECTION***

Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 9.00 – 13.00	Sala 4 - „Ovidiana” (Parter) **SECŢIA MODERNĂ-CONTEMPORANĂ** ***MODERN-CONTEMPORARY SECTION***
Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 15.00 – 19.00	Sala 1 – „Hamangia” (Etaj II) **ARHEOLOGIA SPAȚIILOR CARSTICE** ***ARCHAEOLOGY IN KARST AREAS SECTION***
Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 15.00 – 19.00	Sala 2 – „Arheologie preventivă” (Etaj II) **SECŢIA GRECO – ROMANĂ** ***GRAECO – ROMAN SECTION***
Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022 Orele / *Hours:* 15.00 – 19.00	Sala 3 - „Mircea cel Bătrân” (Etaj I) **SECŢIA MEDIEVALĂ** ***MEDIEVAL SECTION***
Vineri / *Friday*, 18 Nov. 2022 Orele / *Hours*: 9.00 – 13.00	Sala 2 – „Arheologie preventivă” (Etaj II) **SECŢIA GRECO – ROMANĂ** ***GRAECO – ROMAN SECTION***
Vineri / *Friday*, 18 Nov. 2022 Orele / *Hours*: 9.00 – 13.00	Sala 3 - „Mircea cel Bătrân” (Etaj I) **SECŢIA MEDIEVALĂ** ***MEDIEVAL SECTION***
Vineri / *Friday*, 18 Nov. 2022 Orele / *Hours*: 10.00 – 16.00	Sala 4 - „Ovidiana” (Parter) **SECŢIA MODERNĂ-CONTEMPORANĂ** ***MODERN-CONTEMPORARY SECTION***

SECŢIA PREISTORIE
PREHISTORY SECTION

Miercuri /Wednesday, 16 nov. 2022
Orele / *Hours*: 15.00 – 19.00
Moderatori / *Chairs*:
Monica Mărgărit, Adina Boroneanț
Secretar / *Secretary*
Adrian Irimia

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / Lectures
15.00 – 15.20	Dragoș Nicolae NEAGU	Câteva considerații privind fondul mezolitic din Dobrogea *Some considerations regarding the Mesolithic fund in Dobrogea*
15.20 – 15.40	Valentina VOINEA, Constantin BĂJENARU, Marius LASCU, Ștefan GEORGESCU Ana GEORGESCU-HAMAT, Cătălin NOPCEA, Adrian IRIMIA, Manuela MĂIȚĂ, Cătălin BORANGIC, Ioana RUSU, Adrian GLIGOR, Adrian VLADU, Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU, Mirela MIHON, Alexandru PETRE Cristian MĂNĂILESCU	Cea mai veche locuire neolitică din Dobrogea – situl Palazu Mare Malul Alb (Campania 2021) *The Oldest Neolithic Settlement in Dobrogea - the site Palazu Mare Malul Alb (Campaign 2021)*
15.40 – 16.00	Monica MĂRGĂRIT, Valentina VOINEA, Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU	Industria osoasă din situl neo-eneolitic de la Palazu Mare Malul Alb (Campania 2021) *The Neolithic Osseous Industry From Settlement of Palazu Mare Malul Alb*

16.00 – 16.20	Cătălin LAZĂR, Bogdan MANEA, Cristina COVATARU, Andreea TOMA, Vasile OPRIȘ, Theodor IGNAT, Adelina DARIE, Gabriel VASILE, Ana GARCIA-VAZQUEZ, Aurelian TAFANI, Adrian BALAȘESCU, Valentin RADU, Monica MĂRGĂRIT, Mădălina DIMACHE, Valentin PARNIC, Tiberiu SAVA	Cimitirul preistoric de la Gumelnița *The Prehistoric Cemetery From Gumelnița*
16.20 – 16.40	Andreea TOMA, Theodor IGNAT, Gabriel VASILE, Cristina COVĂTARU, Cătălin LAZĂR	Necropola eneolitică de la Sultana-Malu Roșu (Jud. Călărași, România). Date arheo-antropologice privind mormintele din campania 2022 *The Eneolithic Necropolis From Sultana-Malu Roșu (Călărași County, Romania). Archaeo-anthropological data of 2022 Campaign Graves*
16.40 – 17.00	Laurențiu GRIGORAȘ	Materialele arheologice descoperite în depunerile neolitice târzii din situl de la Pietroasa Mică – Gruiu Dării (campaniile 2019 – 2020). Aspecte culturale „periferice” *Archaeological Materials Discovered in the Late Eneolithic Layers From the Site Pietroasa Mică – Gruiu Dării (2019 – 2020 Campaigns). "Periphery" Cultural Aspects*

17.00 - 17.20	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
17.20 17.40	Alexandru DRAGOMAN, Vasile OPRIȘ	Noi date privind ceramica de uz comun de la Vădastra (Oltenia) *New Data of Common Use Ceramics From Vădastra (Oltenia)*
17.40 - 17.45	Bogdan MANEA, Vasile OPRIȘ, Mădălina DIMACHE, Dragoș MIREA, Theodor IGNAT, Daniela DIMOFTE, Cătălin LAZĂR	Analiza arheometrică a materialului ceramic provenit din situl arheologic „Măgura Gumelnița". Rezultate preliminare *Archaeometric analysis of the ceramic material from "Măgura Gumelnița" archaeological site. Preliminary results*
17.40 – 18.00	Valentin RADU, Adrian BĂLĂȘESCU	Paleoeconomia animalieră a comunităților eneolitice de la Hârșova tell (mileniul V BC) *La paléoéconomie animale des communautés énéolithiques du Hârșova tell (5e – 4e millénaires)*
18.00 18.20	Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU, Corina Anca SIMION, Bogdan ISPAS Mirela MIHON, Alexandru PETRE, Valentina VOINEA	Foca din Marea Neagră: dovezi arheologice din eneoliticul românesc, cultura Hamangia (mileniul VI BC) *Le phoque de la mer Noire: témoignage archaéologique de l'énéolithique roumain, culture Hamangia (6e millénaire BCE)*
18.20 18.40	Daniel MALAXA, Alexandru BĂRBAT, Antoniu MARC, Simina STANC, Luminița BĂJENARU	Reconstituirea paleomediului așezărilor neolitice și de epoca bronzului din Valea Mureșului (România) pe baza datelor arheozoologice *Paleoenvironment Reconstruction of Neolithic and Bronze Age*

		Settlements in Mureș Valley (România), From archaeozoological Remains
18.40 19.00	Mihaela GOLEA (online)	Utilizarea plantelor domestice în perioada mileniului V BC în sud-estul României *The Use of Domestic Plants During the 5th Millennium BC in Southeastern Romania*

DISCUȚII
DISCUSSIONS

SECŢIA PREISTORIE
PREHISTORY SECTION
Mobilitatea comunităților preistorice în spațiul vest-pontic
Prehistoric Mobility in the Western Black Sea Coast Section

Joi / *Thursday,* 17 nov. 2022
Orele / *Hours*: 9.00 – 13.00
Moderatori / *Chairs*:
Piotr Włodarczak, Valentina Voinea

9.00 – 9.20	Constantin PREOTEASA, Sorin AILINCĂI, Cristian MICU, Laurent CAROZZA	Sincronisme culturale eneolitice la Dunărea de Jos: culturile Gumelnița și Precucuteni *Synchronismes culturels énéolithiques dans le Bas Danube : cultures Gumelnița et Precucuteni*
9.20 – 9.40	Adela KOVACS, Senica ȚURCANU	Conexiuni sudice. Metamorfoza unui tip particular de vase antropomorfe în arealul civilizației Cucuteni *Southern Connections. The Metamorphosis of a Particular Type of Anthropomorphic Vessels in the Area of the Cucuteni Civilization*
9.40 – 10.00	Eugen MISTREANU (online)	Analiza primară a lotului de figurine antropomorfe din lut aparținând aspectului Bolgrad – Aldeni din colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei *Primary Analysis of the Batch of Bolgrad-Aldeni Clay Anthropomorphic Figurines From the Collections of the National History Museum of Moldova*
10.00 – 10.20	Dumitru Ionuț STIGLEȚ (online)	Mobilitatea comunităților umane din epoca bronzului în Depresiunea Prutului Mijlociu

		The Mobility of Bronze Age Communities in the Depression of Middle Prut
10.20 – 10.40	Stefan ALEXANDROV, Piotr WŁODARCZAK	Tumul de la Malomirovo și problema răspândirii culturii "Pit-Grave" (Yamnaya) în Tracia Superioară *The Barrow in Malomirovo and the Problem of the Expansion of Pit-Grave Culture to the Areas of Upper Thrace*
10.40 – 11.00	Stefan ALEXANDROV	Tumulul de la Chudomir și unele probleme ale mormintelor tumulare din nord-estul Bulgariei în mileniile IV-II BC *Chudomir Barrow and some Problems of the 4th – 2nd Millennia BC Barrow Graves in North-East Bulgaria*
11.00 – 11.20	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
11.20- 11.40	Sorin AILINCĂI, Adrian ADAMESCU, Tudor MANDACHE, Mihai CONSTANTINESCU, Corina Anca ȘIMION, Cristian MĂNĂILESCU, Alexandru Răzvan PETRE	Despre mobilitatea comunităților preistorice la Dunărea de Jos în perioada timpurie a epocii fierului. Cimitirele de tip Stoicani *On the Mobility of Prehistoric Communities at the Lower Danube in Early Iron Age. Stoicani – Type Necropolises*
11.40 – 12.00	Livia SÎRBU (online)	Așezarea Trinca „Izvorul lui Luca": istoricul cercetărilor și perspective *Trinca "Luca's Spring" Settlement: Research History and Perspectives*
12.00 – 12.15	Alexandru MORINTZ, Radu VĂCĂLIE	O metodă expedictivă de înregistrare a elementelor geometrice de bază ale unui tumul *Quick Method for Recording the Basic Geometric Elements of a Barrow*

12.15 – 12.30	Alexandru MORINTZ	O metodă expedictivă de identificare a posibilelor orientări astronomice într-un sit arheologic *A quick method of identifying possible astronomical orientations in an archaeological site*
12.30 – 13.45	Adrian IORDACHE, Dragoș - Viorel BREZOI, Andreea PARNIC, Valentin PARNIC, Anca GHEBOIANU, Sofia TEODORESCU, Monica MĂRGĂRIT	Cercetări experimentale asupra unor fragmente ceramice Boian descoperite la Gălățui - Movila Berzei *Experimental Research on Some Boian Ceramic Fragments Discovered at Gălățui - Movila Berzei*
12.45 – 13.00	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA ARHEOLOGIE ÎN SPAȚII CARSTICE
ARCHAEOLOGY IN KARST AREAS SECTION

Joi / *Thursday,* 17 nov. 2022
Orele / *Hours*: 15.00 – 19.00
Moderatori / *Chairs*:
Bartłomiej Szmoniewski, Valentina Voinea

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / Lectures
15.00 – 15.20	Adina BORONEANȚ	Arheologia peșterilor în România. O scurtă trecere în revistă *Archaeology of the caves in Romania. A brief review*
15.20 – 15.40	Costantin HAITĂ	Locuirile preistorice în peșterile din Dobrogea *Prehistoric occupations in cave settlements From Dobrogea*
15.40 – 16.00	Valeriu SÂRBU, Sebastian MATEI	O grotă din Carpații de Curbură cu reprezentări din Preistorie și Evul Mediu *Une grotte dans les Carpates de Courbure avec des représentatioms de la Préhistoire et du Moyen Âge*
16.00 – 16.20	Halina DOBRZAŃSKA	Omul în peisajul carstic din zona Cracovia și zona înaltă Częstochowa (Sudul Poloniei) în epocă romană și în perioada migrațiilor timpurii *Man in the Karst Landscape of the Cracow - Częstochowa Upland (Southern Poland) in the Roman and Early Migration Periods*

16.20 – 16.40	Bartłomiej SZMONIEWSKI, Valentina VOINEA	Peșteri seculare și sacre din Scythia Minor utilizate în perioadele romano-bizantină și medievală *Secular and Sacral Cave in Scythia Minor use in Roman-Byzantine and Medieval Periods*
16.40 – 17.00	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
17.00 - 17.20	Ionuț HOLUBEANU	Câteva observații privind datarea Bisericuței E.3 din complexul rupestru de la Murfatlar *Few Remarks on the Dating of the Rock-Cut Church E.3 in Murfatlar*
17.20 17.40	Evgenia KOMATAROVA – BALINOVA Kazimir POPKONSTANTINOV, Miglena RAYKOVSKA	Biserica nr. 4 din complexul rupestru Murfatlar – identificarea câtorva noi semne „graffiti" pe axul vest-est și analogiile lor *Church No 4 in the Cave Complex Murfatlar – Some New Recorded Graffiti at the West-East Axes and Their Analogues*
17.40 - 18.00	Diana Liana GAVRILĂ	Fenomenul ascezei monahale reflectat în descoperirile rupestre din Munții Buzăului *The Phenomenon of Monastic Asceticism Reflected in the Caves of the Buzău Mountains*
18.00 - 18.30	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA GRECO- ROMANĂ
GRAECO- ROMAN SECTION

Indicatori cronologici în arheologia arealului pontic: ceramică, sticlă si metal în contexte stratigrafice (între epoca greacă arhaică și perioada bizantină timpurie)
Chronological Markers in the Archaeology of the Pontic Area: Pottery, Glass and Metal Finds in Stratified Contexts (From Greek Archaic to the Early Byzantine period)

Miercuri / *Wendnesday*, 16 Nov. 2022
Orele / *Hours*: 15.00 – 19.00
Moderatori / *Chairs:*
Vasilica Lungu, Constantin Băjenaru

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / *Lectures*
15.00 – 15.20	Radu PENEA	Amforele arhaice din Sectorul IV (US 25) de la Açic Suat (Caraburun, com. Baia, jud. Tulcea) *Archaic amphorae From Sector IV (US 25) From Açic Suat (Caraburun, Baia commune, Tulcea county)*
15.20 – 15.40	Iulian BÎRZESCU	Considerații despre prima mare distrugere a zonei sacre de la Histria pe baza a două contexte din prima jumătate a secolului al V-lea a.Chr. *Considerations about the first great destruction of the sacred zone From Histria based on two contexts From the first half of the 5th century BC*
15.40 – 16.00	Natalia MATEEVICI, Nicolae ALEXANDRU, Robert CONSTANTIN, Mihai IONESCU	Un lot nou de ștampile de amfore grecești descoperite la Callatis *A new batch of Greek amphora stamps discovered at Callatis*

16.00 – 16.20	Vasilica LUNGU, Aurel MOTOTOLEA, Tiberiu POTÂRNICHE	Primele importuri campaniene la Tomis *The first Campanian imports at Tomis*
16.20 – 16.40	Andrei OPAIȚ, Alina STREINU, Bianca GRIGORAȘ, Irina ACHIM	*Bothros*-ul roman din absida Basilicii cu criptă de la Histria – o perspectivă preliminară asupra inventarului ceramic *The Roman* bothros *from the apse of the Basilica with Crypt from Histria – a preliminary perspective on the ceramic inventory*
16.40– 17.00	Alina STREINU	Ceramica romană fină de la Dinogetia *Roman fine pottery From Dinogetia*
17.00 – 17.20	Mihaela Denisia LIUȘNEA, Cristian Ștefan LIUȘNEA	Observații privind ceramică romană de tip sigillata pontică, descoperită în arealul *castellum*-ului de la Bărboşi, Galaţi *Observations on the Pontic sigillata discovered in the area of the Bărboşi-Galaţi* castellum
17.20 – 17.40	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
17.40 – 18.00	Ștefan HONCU, Mihaela IACOB	Ceramica de bucătărie descoperită în așezarea de la Baia-Caraburun, județul Tulcea *Roman kitchenware discovered in the Baia-Karaburun settlement, Tulcea county*
18.00 – 18.20	Marian MOCANU, George NUȚU	Ceramica de masă din zona extramurană a orașului Aegyssus *Table pottery From the extramural*

		area of Aegyssus
18.20 – 18.40	Ioan Carol OPRIȘ, Alexandru RAȚIU	Arme, unelte agricole și multe amfore pentru *limitanei* de la Capidava în veacul al VI-lea p.Chr. Ce ne spune materialul arheologic din marele *horreum* al cetății *Weapons, agricultural implements and many amphorae for the* limitanei *at Capidava during the 6th century. What do the finds From the large* intra muros horreum *actually tell us*
18.40 – 19.00	Aleksander HARIZANOV	Un atelier ceramic bizantin timpuriu, cercetat în Scamnum Tribunorum de la Novae, Moesia Secunda *An Early Byzantine Ceramic Workshop on the Site of Scamnum Tribunorum in Novae, Moesia Secunda*

SECŢIA GRECO- ROMANĂ
GRAECO- ROMAN SECTION

Noi descoperiri, noi interpretări
New Discoveries, New Interpretations

Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022
Orele / Hours: 09.00 – 19.40
Moderatori / Chairs:
Livia Buzoianu, Ștefan Georgescu

09.00 – 09.20	Vasilica LUNGU	Colonii, diaspora şi teritorii indigene în Pontul Stâng în epoca arhaică (sec. VII-VI a. Chr.) *Colonies, diaspora and indigenous territories in the Left Pontus in the archaic period (7th-6th centuries BC)*
09.20 – 09.40	Ioto VALERIEV	O clădire cu funcționalitate privată și economică din perioada elenistică timpurie, din localitatea Budjaka, Sozopol, Bulgaria *Domestic and Economic Building From the Early Hellenistic Period in Budjaka locality, Sozopol, Bulgaria*
09.40 – 10.00	Livia BUZOIANU, Irina SODOLEANU, Marius LASCU, Nicolae ALEXANDRU	Așezarea rurală din teritoriul callatian de la Albești: cercetări în sectoarele A și D *The rural settlement From Albești in the Callatian territory: archaeological research in sectors A and D*
10.00 – 10.20	Nelu ZUGRAVU	Porecle imperiale în surse greco-latine târzii *Imperial Nicknames in Late Graeco-Latin sources*

10.20 – 10.40	Ergün LAFLI, Gülseren KAN ŞAHIN	Trei stâlpi miliari din nord- estul Turciei *Three milestones from northern Turkey*
10.40 – 11.00	Oana NEAGOE, Marin Iulian NEAGOE	Noi cercetări arheologice în zona amfiteatrului roman de la Drobeta *New archaeological excavations in the area of the Roman Amphitheater at Drobeta*
11.00 – 11.20	Mihaela SIMION, Marius BARBU	Contribuții recente la topografia istorico-arheologică a ansamblului arheologic de la Micia (Vețel, jud. Hunedoara) *Recent contributions to the historical-archaeological topography of the archaeological complex from Micia (Vetel, Hunedoara county)*
11.20 – 11.40	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
11.40 – 12.00	Nicolae ALEXANDRU, Robert CONSTANTIN, Mihai IONESCU	Apeductul orașului Callatis alimentat de izvoarele de pe valea Lacului Mangalia *The aqueduct of Callatis, fed by the springs from the valley of Mangalia Lake*
12.00 – 12.20	Livia BUZOIANU, Dragoș HĂLMAGI, Aurel MOTOTOLEA	Poseidon Helikonios la Tomis *Poseidon Helikonios at Tomis*
12.20 – 12.40	Miklós KÁZMÉR, Krzysztof GAIDZIK, Cristina ALEXANDRESCU, Irina SODOLEANU	Halmyris și Tomis – victime ale cutremurelor în Antichitate *Halmyris and Tomis – victims to earthquakes in Antiquity*

12.40 – 13.00	Ana GEORGESCU-HAMAT, Ștefan GEORGESCU, Constantin BĂJENARU, Radu PETCU, Cătălin NOPCEA, Ingrid PETCU-LEVEI, Manuela MAIȚA, Laura GHEORGHIU, Petre COLȚEANU, Dan VASILESCU, Marius LASCU, Ioana Costina RUSU, Laurențiu CLIANTE, Adrian IRIMIA	Cercetarea arheologică preventivă de la Constanța – bd. Aurel Vlaicu, nr. 158 - magazin Hornbach. Rezultate preliminare *The preventive archaeological research in Constanța, Aurel Vlaicu bd. 158 - Hornbach retailer store. Preliminary results*
13.00 – 15.00	***PRÂNZ*** ***LUNCH***	

SECŢIA GRECO- ROMANĂ
GRAECO- ROMAN SECTION

Fortificații militare și civile în zona pontică și danubiană în secolele I - VII p.Chr. - stadiul cercetărilor
Military and Civilian Fortifications in the Pontic and Danubian area (1st - 7th centuries AD) - current state of research

Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022
Orele / Hours: 15.00 – 17.20
Moderatori / *Chairs*:
Ioan Carol Opriș, Ovidiu Țentea

15.00 – 15.20	Radu OTA, Andrei BUTA	Cercetări recente în castrul roman de la Apulum *Recent archaeological research in the roman fort From Apulum*
15.20 – 15.40	Ștefan HONCU, Silviu GRIDAN, Sever BOȚAN, Radu ZĂGREAN, Daniel MALAXA	Cercetări arheologice în castrul roman de la Rupea-Ungra 6. Campania 2022 *Archaeological research in the Roman military camp at Rupea-Ungra 6. 2022 campaign.*
15.40 – 16.00	Ovidiu ȚENTEA, Florian MATEI-POPESCU, Alexandru RAȚIU	*Limes Alutanus*. Cercetări recente Limes Alutanus. *Recent archaeological research*
16.00 – 16.20	Vladimir P. PETROVIC, Gordan JANJIĆ	Regiunea Aquae (Prahovo) pe limesul danubian: cercetări arheologice recente *The region of Aquae (Prahovo) on Danubian Limes: Fresh Archeological Researches*
16.20 – 16.40	Sorin Marcel COLESNIUC, Aurel MOTOTOLEA, Traian CLIANTE,	Fortificația militară Sacidava. Rezultatele cercetărilor arheologice și ale prospectărilor geofizice *Sacidava Military Fortification. The results of the archaeological research*

	Tiberiu POTÂRNICHE, Simina STANC Verginica SCHRODER	*and geophysical prospecting*
16.40 – 17.00	Dorel PARASCHIV, Gabriel GRUMĂZESCU	Cercetări arheologie recente la (L)Ibida, sectorul Curtina G – Turnul 8 – Curtina H *Recent archaeological research at (L)Ibida, sector Curtina G – Tower 8 – Curtina H*
17.00 – 17.20	Valeri YOTOV	Partea de sud-vest a orașului Odessos. Ziduri de incintă (secolele II a.Chr. – VI p.Chr.) *Southwest part of Odessus. Fortress walls (2nd century BC – 6th century)*
17.20 – 17.40	***PAUZĂ DE CAFEA*** ***COFFEE BREAK***	

Religie și comunicare religioasă în zona pontică și danubiană în perioada elenistică și romană
Religion and Religious Communication in the Pontic and Danubian area in the Hellenistic and Roman period

Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022
Orele / Hours: 17.40 – 19.40
Moderatori / *Chairs*:
Irina Achim, Radu Petcu

17.40 – 18.00	Remus Mihai FERARU	Anotimpurile, calendarul și viața religioasă în cetățile grecești de la Pontul Euxin. Privire specială asupra coloniilor milesiene *The Seasons, calendar and religious life in the Greek Cities of the Pontus Euxinus. With a special look at the*

Milesian colonies

18.00 – 18.20	Maria-Magdalena ȘTEFAN	Mormântul elenistic timpuriu cu *kalpis* din Callatis. O veche descoperire pusă în context *The early Hellenistic grave with* kalpis *From Callatis. An old discovery placed in context*
18.20 – 18.40	Laurențiu RADU, Corina RADU-IORGUȘ	Culte orientale la Callatis. Zeița Kybele *Oriental cults at Callatis. Goddess Kybele*
18.40 – 19.00	Vassil TENEKEDJIEV	O nouă bazilică paleocreștină cercetată lângă Zvezditsa, regiunea Varna (raport preliminar) *A Newly Excavated Early Christian Church near Zvezditsa, Varna Region (A Preliminary Report)*
19.00 – 19.20	Maria NOUSSIS	Arhitectura religioasă în Epirul antic: forme, contexte, funcționalitate *Religious architecture in ancient Epirus: forms, contexts, functions.*
19.20 – 19.40	Ionuț HOLUBEANU	Din nou despre Sfântul Mucenic Cyrillus de la Axiopolis *The Holy Martyr Cyrillus of Axiopolis – A Case Reevaluation*

SECŢIA GRECO- ROMANĂ
GRAECO- ROMAN SECTION

Arte și meșteșuguri la Dunărea de Jos și în zona pontică în epocile greacă, elenistică și romană. Materiale, artefacte, artizani, iconografie și comerț
Arts and crafts on the Lower Danube and in the Pontic area in the Greek, Hellenistic and Roman periods. Materials, artifacts, craftsmen, iconography and trade

Vineri / *Friday*, 18 Nov. 2022
Orele / *Hours*: 09.00 – 14.00
Moderatori / *Chairs*:
Cristina Alexandrescu, Ana Georgescu-Hamat

09.00 – 09.20	Viorica RUSU-BOLINDEȚ	Olari și adoratori. Reprezentări religioase și mitologice pe ceramica *terra sigillata* produsă la Micăsasa *Potters and worshipers. Religious and mythological representations on* terra sigillata *produced at Micăsasa*
09.20 – 09.40	Alex-Marian CORNEA	Utilizarea ceramicii *po[ta]toria* în cadrul banchetelor greco-romane *The use of* po[ta]tory *pottery in Greco-Roman symposiums*
09.40 – 10.00	Marius STREINU, Alina STREINU	Trei lămpi figurate de la Labraunda (Milas, Turcia) *Three figured lamps from Labraunda (Milas, Turkey)*
10.00 – 10.20	Gabriel GRUMĂZESCU	Considerații preliminare privind lămpile antice de la cetatea Aegyssus, (sec. II a. Chr. – VI p. Chr)

		Preliminary considerations on the ancient lamps from the fortress of Aegyssus (sec. II B.C. – VI AD)
10.20 – 10.40	Ionuț BOCAN, Cătălina Mihaela NEAGU	Opaițe de tradiție egipteană la Micia *Roman lamps of Egyptian tradition discovered at Micia*
10.40 – 11.00	Mihaela SIMION, Decebal VLEJA	Strălucirea din întunericul muntelui ! *Lux perpetua luceat eis* ! *The light From the darkness of the mountain!* Lux perpetua luceat eis!
11.00 – 11.20	Irina ACHIM, Ana GEORGESCU-HAMAT, D. STAN, M. M. COZAC, Oana BORLEAN, V. A. SURDU	Un accesoriu pentru deget decorat cu o gemă de carneol inscripționată, descoperit la Capidava: câteva considerații despre un obiect rafinat, aflat în context *A finger accessory with an inscribed carnelian gem From Capidava (Scythia): some considerations about an exquisite object in context*
11.20 – 11.40	***PAUZĂ DE CAFEA*** ***COFFEE BREAK***	
11.40 – 12.00	Ana GEORGESCU-HAMAT, George BOUNEGRU	Cercei de aur din necropolele de la Apulum *Roman gold earrings From Apulum necropolises*
12.00 – 12.20	Stefan PFAHL	Bijuterii de aur, inscripționate, descoperite pe teritoriul Imperiului Roman și în *Barbaricum*, datate

		între secolele I- V AD *Gold jewellery inscriptions from the* Imperium Romanum *and* Barbaricum*. From the 1st to the 5th century AD*
12.20 – 12.40	Adela BÂLTÂC	O amuletă din lut ars descoperită la Durostorum/Ostrov (Ferma 4), jud. Constanța *A fired clay amulet discovered at Durostorum/Ostrov (Farm 4), Constanța county*
12.40 – 13.00	Iulia DUMITRACHE, Alin Mihu PINTILIE	Despre potențialul halieutic pontic la Ovidius *On the Pontic halieutic potential in Ovidius*
13.00 – 13.20	Simona Teodora ROȘCA-NEACȘU	Despre tehnica mozaicului pavimentar din epoca elenistică și romană *About the technique of paving mosaic From the Hellenistic and Roman periods*
13.20 – 13.40	Florina PANAIT-BÎRZESCU	Despre două tipuri monetare de la Histria cu reprezentarea lui Apollo pe *omphalos* *On two monetary types From Histria with the representation of Apollo on the* omphalos
13.40- 14.00	Cristina ALEXANDRESCU	Despre decorul sculptural mobil al caselor tomitane. Un grup statuar descoperit recent la Constanța *About the mobile sculptural decoration of Tomitan houses. A statuary group recently discovered in Constanța*
14.00 – 15.00	***PRÂNZ*** ***LUNCH***	

SECŢIA MEDIEVALĂ
MEDIEVAL SECTION

De la Caucaz la Dunăre. Rezultate arheologice și investigații arheometrice (secolele VII – XIII)
From the Caucasus to the Danube: Archaeological Results and Archaeometric Investigations (7th-13th Centuries)

Joi / *Thursday*, 17 Nov. 2022
Orele / *Hours*: 15.00 – 18.00
Organizatori / *Organisers*:
Cristina Paraschiv-Talmațchi and Attila Türk
Moderatori / *Chairs*:
Cristina Paraschiv-Talmațchi, Constantin Șova

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / *Lectures*
15.00 – 15.20	Valeri YOTOV	Prezentare de carte *Book presentation*: Valeri Yotov, Taxiarchis G. Kolias, Christoph Eger, *Swords in Byzantium*. Series "Studia Militaria Balcanica", Varna, Slavena Publishing House, 2021.
15.20 – 15.40	Constantin ȘOVA, Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI	Prezențe alogene în repertoriul ceramic dobrogean (secolele VIII – XI) *Allogenic presences in the Dobrudjan ceramic repertoire (8th – 11th centuries)*
15.40 – 16.00	Andrei MĂGUREANU, Cătălin CONSTANTIN	Aspecte ale locuirii din secolele IX – X din Câmpia Bucureștiului *Aspects of living From the 9th – 10th centuries in Bucharest Plain*
16.00 – 16.20	Stella DONCHEVA, Ivajlo BUNZELOV	Producția de artă metalică în Bulgaria în secolul al X-lea

		The production of metal art in Bulgaria in the 10th century
16.20 – 16.40	Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI, Daniela STAN, Melania ISTRATI, Alexandru ENCIU, Decebal IANCU	Studii interdisciplinare privind decorațiunile de curea descoperite în Dobrogea *Interdisciplinary studies on belt monts discovered in Dobrudja*
16.40 – 17.00	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
17.00 – 17.20	Zeno Karl PINTER, Claudia URDUZIA, Beatrice KELEMEN, Cătălin DOBRINESCU, Vitalie BODOLICĂ	Rezultatele recente ale cercetărilor arheologice din necropola medievală de la Capidava, punctul X *Recent results of archaeological research in the medieval necropolis of Capidava, point X*
17.20 – 17.40	Michal HOLEŠČÁK	Morminte nomade cu efigie de cal: atribut cronologic sau etnic? *Nomad graves with horse effigy: chronological or ethnic attribute?*
17.40 – 18.00	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

Arheologie medievală
Medieval archaeology

18.00 – 18.20	Niculina DINU	Comerțul cu ceramică otomană timpurie la Dunărea de Jos (a doua jumătate a sec. al XV-lea – începutul sec. al XVI-lea) *Trade of early ottoman pottery at Law Danube (second half of the 15th century – beginning of the 16th century)*

18.20 – 18.40	Gabriel VASILE, Andreea TOMA	Cimitirul din perioada otomană de la Constanța *Boreal*. Perspectivă bioarheologică *The cemetery from the Ottoman period in Constanța* Boreal*. Bioarchaeological insight*
18.40 – 19.00	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA MEDIEVALĂ
MEDIEVAL SECTION

De la Caucaz la Dunăre. Rezultate arheologice și investigații arheometrice (secolele VII – XIII)
From the Caucasus to the Danube: Archaeological Results and Archaeometric Investigations (7th-13th Centuries)

Vineri / *Friday*, 18 Nov. 2022
Orele / *Hours*: 10.00 – 12.30
Organizatori / *Organisers*:
Cristina Paraschiv-Talmațchi and Attila Türk
Moderatori / *Chairs*:
Attila Türk, Cristina Paraschiv-Talmațchi
Secretar / *Secretary*
Constantin Șova

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / *Lectures*
10.00 – 10.20	Maria CHRISTOVA-PENKOVA (online)	Ceramica din necropolele birituale și paralelele sale caucaziene *Ceramics from biritual necropolises and its Caucasian parallels*
10.20 – 10.40	Monica DEJAN (online)	Un pandantiv în formă de semilună din colecția Muzeului de Istorie Suceava *A crescent-shaped pendant From the collection of The Suceava History Museum*
10.40 – 11.00	Attila TÜRK, Emese POLÓNYI (online)	Cele mai recente rezultate ale cercetărilor arheologice despre istoria timpurie a maghiarilor *The latest results of archaeological research on the early history of the Hungarians*

11.00 – 11.20	Flórián HARANGI, Attila TÜRK (online)	Descoperiri de mătase din secolele IX – X în morminte maghiare timpurii și conexiunile lor în Europa de Est și de Sud-Est *Silk finds From the 9th–10th century Early Hungarian graves and their connections in Eastern and Southeastern Europe*
11.20 – 11.40	Dániel LANGER (online)	O legătură cu fosta patrie – accesorii pentru hamuri de cai în formă de rozetă din bazinul carpatic, din secolul al X-lea, și conexiunile lor estice *A link to the former homelands – Rosette shaped horse harness fittings From the 10th century A.D. Carpathian Basin and their eastern connections*
11.40 – 12.00	Maria CRÎNGACI ȚIPLIC (online)	Dincolo de Biserica Parohială Cisnădie: capelele medievale pierdute *Beyond the Parish Church of Cisnădie: the lost medieval chapels*
12.00 – 12.30	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA NUMISMATICĂ
NUMISMATIC SESSION

Miercuri / *Wednesday*, 16 Nov. 2022
Orele / *Hours*: 15.00 – 19.00
Organizator / *Organiser*:
Gabriel Mircea Talmaţchi
Moderatori / *Chairs*:
Emanuel Petac, Gabriel Mircea Talmaţchi
Secretar / Secretary
Dan Vasilescu

Interval orar / *Time*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / *Lectures*
15.00 – 15.20	Dan PÎRVULESCU, Aurel VÎLCU	Monede de aur din secolele VI-IV a.Chr. în lumina analizelor asupra metalului *Gold coins From the 6th-4th centuries BC in the light of metal analyses*
15.20 – 15.40	Gabriel Mircea TALMAȚCHI	Despre un nou tezaur de monede de argint histriene descoperit la Goruni (com. Lipnița, jud. Constanța) *About a new hoard of Histrian silver coins discovered at Goruni (Lipnița commune, Constanța County)*
15.40 – 16.00	Gabriel Mircea TALMAȚCHI, Constantin ȘOVA, Marius LASCU	Denari romani republicani descoperiți în sectorul cartier de sud (C) de la Tropaeum Traiani (com. Adamclisi, jud. Constanța) *Republican Roman denars discovered in the southern quarter sector (C) From Tropaeum Traiani (Adamclisi commune, Constanța County)*
16.00 – 16.20	Corina TOMA, Lucian BARBU-TUDORAN,	Relația dintre monedele de import și piesele de podoabă dacice. Analize metalografice

	Mihai MUNTEANU	*The relationship between imported coins and Dacian ornaments. Metallographic analyses*
16.20 – 16.40	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
16.40 – 17.00	Lucian MUNTEANU, Gabriel Mircea TALMAȚCHI	Contribuții la problema denarilor romani imperiali contrafăcuți din Moldova *Contributions to the problem of counterfeit Roman imperial denarii From Moldavia*
17.00 – 17.20	Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU	Considerații privind monedele *serrate* romane imperiale și bizantine *Considerations on Roman Imperial and Byzantine serrated coins*
17.20- 17.40	Theodor ISVORANU	Cu privire la tezaurul de *siliquae* descoperit la Budăi, R. Moldova *Regarding the hoard of siliquae discovered at Budăi, Republic of Moldova*
17.40 18.00	Dan VASILESCU	Monede romane târzii din aur și argint descoperite în fortificația de la Ulmetum (provincia Scythia) *Late Roman gold and silver coins found at Ulmetum fortress (Scythia province)*
18.00- 18.20	Emanuel PETAC	Doi *solidi* romani târzii dintr-un posibil tezaur descoperit de Nicolae C. Deculescu la Oltenița *Two Late Roman* solidi *from a possible hoard discovered by Nicolae C. Deculescu at Oltenița*
18.20- 19.00	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA NUMISMATICĂ
NUMISMATIC SESSION

Joi / Thursday, 17 Nov. 2022
Orele / *Hours*: 9.00 – 12.30
Organizator / *Organiser*:
Gabriel Mircea Talmațchi
Moderatori / *Chairs*:
Eugen Nicolae, Gabriel Custurea
Secretar / Secretary
Dan Vasilescu

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / *Lectures*
9.00 – 9.20	Raoul I. ȘEPTILICI	Câteva monede antice cu defecte de batere descoperite întâmplător în Dobrogea *Some ancient coins with minting errors discovered by chance in Dobrudja*
9.20 – 9.40	Mihai DIMA, Irina ACHIM	Monedele descoperite în Sectorul ”Basilica cu criptă” de la Histria în campaniile 2018-2022 *The coins discovered in the "Basilica with Crypt" Sector from Histria in the 2018-2022 campaigns*
9.40 – 10.00	Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU	Descoperiri monetare la Isaccea, secolele XIII-XV (după 1204 – 1448). Oraș/locuire *extramuros*/passim *Les découvertes monétaires d`Isaccea XIIIe – XVe Siècles (après 1204-1448). Cité/Habitat* extra muros*/passim*

10.00 – 10.20	Andrei BALTAG, George Aurelian BILAVSCHI, Marian LIE	Descoperiri monetare recente dintr-o locuință medievală din situl Ghica/Daniel-Hotel Petersburg (municipiul Iași, jud. Iaşi) *Recent monetary discoveries from a medieval dwelling in the Ghica/Daniel site-Hotel Petersburg (Iași municipality, Iași County)*
10.20 – 10.40	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
10.40 – 11.00	Eugen NICOLAE, Arsen HARYTYUNYAN	Câteva considerații privind pondul de bronz cu inscripție armenească de la Tarasova (Republica Moldova) *Some considerations on the bronze weight with the Armenian inscription From Tarasova (Republic of Moldova)*
11.00 – 11.20	Radu Gabriel DUMITRESCU	Matrice sigilare din secolele XVII-XX în colecția Muzeului Olteniei *Sealing matrices from the 17th-20th centuries in the Oltenia Museum collection*
11.20- 11.40	Gabriel CUSTUREA	Câteva date privind circulația monetară în Dobrogea medievală și modernă *Some data on monetary circulation in Medieval and Modern Dobrudja*
11.40 12.30	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA MODERNĂ - CONTEMPORANĂ
MODERN - CONTEMPORARY SECTION

Miercuri /Wednesday, 16 nov. 2022
Orele / *Hours*: 15.00 – 19.00
Moderatori / *Chairs*:
Constantin Cheramidoglu, Lavinia Dumitrașcu
Secretar / *Secretary*:
Oana Grigoruță

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / *Lectures*
15.00 – 15.15	Cristian CEALERA	W. H. Cullen, primul medic englez din Kustendjie (1858-1878) - chirurg, naturalist și colecționar de antichități tomitane *W. H. Cullen, First English Doctor of Kustendjie (1858-1878) - Surgeon, Naturalist and Collector of Tomitian Antiquities*
15.15 – 15.30	Remus MACOVEI	Acțiunile Regimentului 61 Infanterie francez în Dobrogea. Decembrie 1878-1 iunie 1879 *The militery actions of 61st French Infantry Regiment on Dobroudja. December 1878-June 1st 1879*
15.30 – 15.45	Constantin CHERAMIDOGLU	Problemele veteranilor de la 1877/1878 împroprietăriți în Dobrogea, reflectate în presa vremii *The problems of veterans From 1877/1878 appropriated in Dobrogea, reflected in the press of the time.*
15.45 – 16.00	Lavinia DUMITRAȘCU	„Gazeta Transilvaniei" despre începuturile arheologiei și ridicarea de monumente în Dobrogea - 1878-1887

		"Gazeta Transilvaniei" about the beginnings of archaeology and the construction of monuments in Dobrogea (1878-1887)
16.00 – 16.15	Paul DOMINTE	Muncitorii din Constanţa (1879-1914) *The workmen From Constanța 1879-1914*
16.15 – 16.30	Carmen MIU Gabriel-George PĂTRAȘCU	Mărturii ale acțiunilor militare din Primul Război Mondial în Dobrogea, descifrate prin fotografii aeriene *Decoding the military actions of the First World War in Dobrogea using aerial photos and satellite images*
16.30 – 17.00	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
17.00 17.15	Doina ANGHEL	Regimentul 5 Vânători în apărarea patriei, de la Cernavodă la Timişoara *The 5th Hunter Regiment in defense of the homeland, from Cernavodă to Timisoara*
17.15 17.30	Iulia-Cristina BULACU	Ştiri despre Dobrogea şi Constanţa în presa centrală (1914-1916) *News about Dobrogea and Constanța in the central press 1914-1916*
17.30 17.45	Costel COROBAN	Dobrogea şi Constanţa în jurnalul lui Ethel Greening Pantazzi, 1909-1919 *Dobrogea and Constanta in the Diary of Ethel Greening Pantazzi, 1909-1919*
17.45 18.00	Raul IVAN	Viața politică în orașul Constanța în perioada interbelică *Political life in the city of Constanța during the interwar period*

18.00 18.15	Ion RÎȘNOVEANU	Activitatea partidelor politice în Dobrogea interbelică *Activity of political parties in the interwar Dobrudja*
18.15 18.30	Marian-Alin DUDOI	Un document al Statelor Unite ale Americii referitor la Constanţa (ianuarie 1945) *A United States of America document regarding Constanța (january 1945)*
18.30 19.00	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA MODERNĂ - CONTEMPORANĂ
MODERN - CONTEMPORARY SECTION

Joi / *Thursday,* 17 nov. 2022
Orele / *Hours*: 9.00 – 13.00
Moderatori / *Chairs*:
Iulian-Stelian Boțoghină, Marinela Loredana Barna
Secretar / *Secretary*:
Oana Grigoruță

9.00 – 9.15	Aurel-Daniel STĂNICĂ, Mihail Anatolii CIOBANU	Planuri necunoscute ale orașului Constanța în arhive străine *Unknown plans of the city of Constanța in foreign archives*
9.15 – 9.30	Adrian STOIA	Aspecte de spiritualitate din satul lipovenilor de la Mila 23. Vechea şi actuala biserică a comunităţii *Aspects of spirituality from the village of lipovans from Mila 23. The old and current church of the community*
9.30 – 9.45	Nuredin IBRAM, Cosmin-Dan POPESCU	Tătari și turci în pictura lui Nicolae Tonitza și Iosif Iser *Tatars and Turks in the painting of Nicolae Tonitza and Iosif Iser*
9.45 – 10.00	Vera STIGLEŢ	Noi consideraţii referitoare la două pomelnice ctitoreşti, din perioada stareţului Neonil Buzilă *New considerations regarding two founding texts, from the period of abbot Neonil Buzilă*
10.00 – 10.15	Marinela Loredana BARNA	Războiul de Independență și amprenta lăsată asupra familiei lui Moise Groza

		The War of Independence and the imprint left on Moise Groza's family
10.15 – 10.30	Bianca Luminița MICU	Congresul de pace de la Berlin (1878) reflectat în paginile ziarului brașovean „Gazeta Transilvaniei” *Berlin Peace Congress (1878) reflected in the pages of the Brașov newspaper "Gazeta Transilvaniei"*
10.30 – 11.00	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	
11.00 – 11.15	Iulian-Stelian BOȚOGHINĂ	Ipostaze ale politicii regelui Carol I în Balcani: expediția voluntarilor români în Albania istorisită de căpitanului Grigore Cristescu (1914) *Aspects of King Charles I's policy in the Balkans: the expedition of Romanian volunteers to Albania narrated by Captain Grigore Cristescu (1914)*
11.15- 11.30	Daniela-Ștefania CURELEA	Contribuții la cunoașterea realației interinstituționale dintre „Astra” și „Extensiunea universitară clujeană” în intervalul 1924-1945 *Contributions to the knowledge of the inter-institutional relationship between "Astra" and the Cluj University Extension in the period 1924-1945*
11.30 – 11.45	Dumitru-Valentin PĂTRAȘCU	Ion Lunceanu (1884-1955) – voluntar în armata SUA în Primul Război Mondial *Ion Lunceanu (1884-1955) - volunteer in the US Army in the First World War*

11.45 – 12.00	Lucian Popescu VAVA, Adina GHERBAN, Camelia SLABU, Alexandra VOINEA	Nicolae Titulescu – reflexii ale moștenirii culturale aflate în patrimoniul Muzeului Olteniei *Nicolae Titulescu – Reflections of the Cultural Heritage located in the Patrimony of the Oltenia Museum*
12.00 – 12.15	Dragoș-Lucian CURELEA	Excelența Sa, general Dănilă Papp trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Vatican (1 iunie 1941-15 septembrie 1943) *His Excellency, General Dănilă Papp Extraordinary Envoy and Plenipotentiary Minister of Romania at the Vatican (June 1st, 1941-September 15th, 1943)*
12.15 – 13.00	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

SECŢIA MODERNĂ - CONTEMPORANĂ
MODERN - CONTEMPORARY SECTION

Elite politice românești între democrație și dictatură
Political elites between democracy and dictatorship

Vineri / *Friday*, 18 Nov. 2022
Orele / *Hours*: 10.00 – 16.00
Moderatori / *Chairs*:
Daniel Citirigă, Delia Roxana Cornea
Secretar: **Maria Bolocan**

Interval orar / *Time slot*	Autori / *Authors*	Titlul comunicării / *Lectures*
10.00 – 10.20	Daniel CITIRIGĂ	Elitele politice și pierderea Dobrogei – memorii din Primul Război Mondial *Political Elites and the Loss of Dobrogea – Memoirs from the First World War*
10.20 – 10.40	Mioara IONIȚĂ	Catedrala Încoronării de la Alba Iulia și arhitectul ei Victor G. Stephănescu *The Coronation Cathedral from Alba Iulia and its Architect Victor G. Stephănescu*
10.40 – 11.00	Georgiana ȚĂRANU	Școala italiană „Vittorio Emanuele III" din Constanța: propagandă culturală și fascistă la finele anilor 1930 *The "Vittorio Emanuele III" Italian School in Constanta: Cultural and Fascist Propaganda in the Late 1930s*
11.00 – 11.20	Metin OMER	Elitele turce și tătare sub regimul lui Carol al II-lea: opoziție sau adaptare ? *Turkish and Tatar Elites under the Regime of Charles II: Opposition or Adaptation?*

11.20 – 11.40	Adrian PETCU	Episcopia Constantei in anii '40 ai secolului trecut *The Bishopric of Constanta in the 40s of the Last Century*
11.40 – 12.00	Florin ANGHEL	Locul de unde privești războaiele din vecini. Lideri militari poloni refugiați la Tulcea, septembrie-octombrie 1939 *The Place From where You Watch the Wars next Door. Polish Military Leaders Refugees in Tulcea, September-October 1939*
12.00 – 13.00	**PAUZĂ DE CAFEA** ***COFFEE BREAK***	

Moderatori / *Chairs*:
Silviu Moldovan, Cosmin Popa
Secretar: **Delia Roxana Cornea**

13.00 – 13.20	Delia Roxana CORNEA	Considerații privind rolul liderului comunist Victor Dușa în destructurarea democrației și instaurarea regimului totalitar în județul Constanța *Considerations Regarding the role of the Communist leader Victor Duşa in the Destruction of Democracy and the Establishment of the Totalitarian Regime in Constanța County*
13.20 – 13.40	Silviu B. MOLDOVAN	Ecaterina Madgearu: o „ancoră" a lumii vechi în noua lume a „fericirii" generale *Ecaterina Madgearu: an "Anchor" of the Old World in the New World of General "Happiness"*

13.40 – 14.00	Cosmin POPA	Abordarea sistemică a corupției în primii ani ai regimului Ceaușescu – instituții, norme și măsuri (1965-1968) *The systemic approach to corruption in the first years of the Ceaușescu regime – institutions, norms and measures (1965-1968)*
14.00 – 14.20	Gabriel Stelian MANEA	Patriarhul Justinian la Muntele Athos. Celebrând sărbătoarea mileniului athonit cu aprobare de la Partid *Patriarch Justinian at Mount Athos. Celebrating the Athonite Millennium with Party Approval*
14.20 – 14.40	Marius MOTREANU	Distrugerea elitei Armatei Române în perioada comunistă *The Destruction of the Elite of the Romanian Army during the Communist Period*
14.40 – 15.00	Marian MOȘNEAGU	Ctitorii în uniformă ai Canalului Dunăre-Marea Neagră, între apologeții Magistralei albastre și detractorii Epocii de aur *The Uniformed Builders of the Danube-Black Sea Canal, between the Apologists of the Blue Highway and the Detractors of the Golden Age*
15.00 – 15.20	Adriana CUPCEA	Între oportunități politice și oscilații ideologice. Limba tătară din Dobrogea *Between Political Opportunities and Ideological Oscillations. The Tatar Language in Dobrogea*
15.20 – 16.00	**DISCUȚII** ***DISCUSSIONS***	

REZUMATE/ABSTRACT

SECȚIA PREISTORIE / PREHISTORY SECTION

Câteva considerații privind fondul mezolitic din Dobrogea

Dragoș Nicolae NEAGU

Propunem o scurtă analiză a fondului mezolitic din Dobrogea pornind de la absența acestuia în nord-estul Bulgariei și de la slaba distribuire a siturilor mezolitice din jumătatea românească a regiunii. Chestiunea este una sensibilă și intens discutată. Examinarea noastră vizează clarificarea aspectelor majore ale manifestărilor culturale din această perioadă. În acest sens vom repune în discuție unele dintre ipotezele secolului precedent împreună cu opiniile mai mult sau mai puțin recente. Direcțiile de analiză urmează evoluția fondului mezolitic regional pe întreaga durată a manifestării acestuia, de la formare până la final.

Una dintre coordonatele importante ale temei vizează aspectul cantitativ, în încercarea identificării unui tipar în ceea ce privește răspândirea comunităților mezolitice din Dobrogea. Un alt indicator urmărește clarificarea situației pe baze calitative. Acest lucru presupune clasificarea cercetărilor în funcție de tipul intervenției, de varietatea materialului arheologic, de criteriile de atribuție culturală etc. Încercăm, totodată, să stabilim premisele contextului particular din „cadrilater", unde, până în acest moment, nu au fost identificate manifestări ale mezoliticului și în ce măsură acest lucru se datorează investigațiilor limitate. De asemenea, dorim să înțelegem care sunt factorii care au influențat stabilirea comunităților mezolitice la mai puțin de 8 km de granița cu Bulgaria, urmând linia Brebeni-Lespezi-Șipotele-Petroșani-Albești și de ce reprezentanții acestora nu au avansat, dincolo de această limită, în teritoriul bulgăresc.

Some considerations regarding the Mesolithic fund in Dobrogea

We propose a brief analysis of the Mesolithic background in Dobrogea starting from its absence in north-eastern Bulgaria and the poor distribution of Mesolithic sites in the Romanian half of the region. The issue is a sensitive and intensely discussed one. Our examination aims to clarify the major aspects of the cultural manifestations of this period. In this respect we will re-examine some of the hypotheses of

the previous century together with more or less recent opinions. The directions of analysis follow the evolution of the regional Mesolithic background throughout its manifestation, from its formation to its end.

One of the important coordinates of the theme concerns the quantitative aspect, in an attempt to identify a pattern regarding the spread of Mesolithic communities in Dobrogea. Another indicator aims to clarify the situation on a qualitative basis. This involves classifying the research according to the type of intervention, the variety of archaeological material, the criteria of cultural attribution, etc. At the same time, we are trying to establish the premises of the particular context of the "Cadrilater", where, until now, no Mesolithic manifestations have been identified and to what extent this is due to limited investigations. We also want to understand what factors influenced the establishment of Mesolithic communities less than 8 km from the Bulgarian border, following the line Brebeni-Lespezi-Sipotele-Petroșani-Albești and why their representatives did not advance beyond this limit into Bulgarian territory.

Cea mai veche locuire neolitică din Dobrogea - situl Palazu Mare-Malul Alb (campania 2021)

Valentina VOINEA, Constantin BĂJENARU
Marius LASCU, Ștefan GEORGESCU
Ana GEORGESCU-HAMAT, Cătălin NOPCEA
Adrian IRIMIA, Manuela MĂIȚĂ
Cătălin BORANGIC, Ioana RUSU
Adrian GLIGOR, Adrian VLADU
Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU
Mirela MIHON, Alexandru PETRE
Cristian MĂNĂILESCU

În urma cercetărilor preventive desfășurate în punctul Palazu Mare-Malul Alb (2021) au fost descoperite 146 complexe arheologice, repartizate cronologic în patru perioade (neolitic - 24, epoca elenistică - 99, epoca romană - 8, perioada modernă - 4). Din punctul de vedere al încadrării culturale, complexul cel mai vechi, C55, aparține unei faze pre-Hamangia, constituind, până în prezent, cea mai veche locuire neolitică din Dobrogea. Se remarcă bogăția materialului arheologic recuperat din acest complex neolitic (ceramică, figurine de lut,

microlite de silex, diverse piese utilitare), dar și cantitatea impresionantă de material osteologic.

The Oldest Neolithic Settlement in Dobrogea –
the Site Palazu Mare Malul Alb (Campaign 2021)

Following the preventive research carried out in the Palazu Mare-Malul Alb area (2021), 146 archaeological complexes were discovered, chronologically divided into four chronological periods (Neolithic Period- 24, Hellenistic Period - 99, Roman Period- 8, Modern Period - 4). From the point of view of cultural classification, the oldest complex, C. 55, belongs to a Pre-Hamangia phase, constituting, until now, the oldest Neolithic settlement in Dobrogea. The richness of the archaeological material recovered from this Neolithic complex (ceramics, clay figurines, silex microlites, various utility pieces) is noteworthy, as is the impressive amount of osteological material.

Industria osoasă din situl neo-eneolitic de la Palazu Mare-Malul Alb (campania 2021)

Monica MĂRGĂRIT, Valentina VOINEA
Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU

Ansamblul arheologic analizat provine din cercetările realizate în campania din 2021, de la Palazu Mare (jud. Constanța), în punctul Malul Alb, unde au fost cercetate mai multe complexe arheologice, atribuite culturilor Hamangia și Gumelnița, respectiv gropi menajere, bogate în material ceramic și osteologic. Tot aici s-a descoperit o locuință de mari dimensiuni, cu material ceramic similar culturilor Karanovo III - Usoe, reprezentând cel mai vechi complex neolitic cercetat până în prezent în Dobrogea. Colecția include 57 de artefacte, dintre care 47 au fost confecționate din os, 5 din carapace de țestoasă, 4 din corn de cervide și una din cochilie de bivalvă. În cazul osului, predomină speciile: *Ovis aries/Capra hircus* și *Bos taurus*, însă a fost selectată o gamă variată de suporturi osoase (metapod, metacarp, metatars, femur, tibie, humerus etc). Foarte interesant este și tabloul tipologic. Piesele *quasi*-universale în ansamblurile preistorice (ex. vârfuri, dălți, spatule) sunt slab reprezentate sau chiar absente. În schimb, cele mai numeroase sunt oasele lungi de *Bos taurus*,

segmentate la nivelul peretelui diafizar, care au fost folosite, fără alte intervenții tehnologice, în acțiuni de percuție și șlefuire. Pe locul doi se află recipientele confecționate din carapace de *Testudo*. Semnalăm și prezența a trei vârfuri, două astragale perforate, două falange perforate, o spatulă, un retușor și un element de podoabă. Pentru os, importante sunt și categoriile suporturilor și a resturilor de debitaj care ne-au ajutat să reconstituim metoda de debitaj prin *quadri*-partiție în dublu *rainurage* și metoda de segmentare a inelelor pe suport în volum (din care nu avem nicio piesă finită). În ceea ce privește contextul arheologic, atrage atenția faptul că majoritatea artefactelor (n=42) sunt concentrate în C.55, alte câteva piese fiind identificate în C.2 și C.3. În zona cu cea mai mare concentrație sunt prezente atât piese finite, cât și de suporturi și resturi de debitaj, ceea ce ne arată că zona de producție era și o zonă de consum. În concluzie, avem în față un ansamblu atipic în context preistoric care ne-a furnizat informații interesante de natură tipologică și tehnologică.

The Neolithic Osseous Industry From Settlement of Palazu Mare Malul Alb

The analyzed archaeological assemblage comes from the research carried out in the 2021 campaign, from Palazu Mare (Constanța county) in the Malu Alb point, where several archaeological complexes, attributed to the Hamangia and Gumelnița cultures, were investigated, respectively household pits, rich in ceramic and osteological material. Also here, a large dwelling was discovered, with ceramic material like the Karanovo III – Usoe cultures, representing the oldest Neolithic complex investigated so far in Dobrogea. Collection includes several 57 artefacts, of which 47 were made of bone, five of tortoise carapace, four of antler and one made of bivalve shell. In the case of bone, the predominant species are: Ovis aries/Capra hircus *and* Bos taurus*, however, a varied range of bone blanks (metapod, metacarpus, metatarsus, femur, tibia, humerus, etc.) was selected. The typological picture is also very interesting. Pieces most present in the archaeological assemblages (e.g. pointed tools, bevelled tools, spatulas) are poorly represented or even absent. Instead, the most numerous are the long bones of Bos taurus, segmented at the level of the diaphyseal wall, which were used, without other technological interventions, in percussion and*

grinding actions. In second place are containers made from Testudo carapace. We also note the presence of three pointed tools, two perforated astragalus, two perforated phalanges, a spatula, a smoother and an ornament. Also important for the bone are the categories of blanks and debitage waste that helped us to reconstruct the method of debitage by quadri-partition in double grooving and the method of rings segmentation on blank in volume (we have no finished rings). Regarding the archaeological context, it is noteworthy that most of the artifacts (no=42) are concentrated in C.55, with a few other pieces being identified in C.2 and C.3. In the area with the highest concentration are present both finished pieces, blanks, and waste, which shows us that the production area was also a consumption area. In conclusion, we are talking about an atypical assemblage in the prehistoric context that provided us with interesting information of a typological and technological nature.

Cimitirul preistoric de la Gumelnița

Cătălin LAZĂR, Bogdan MANEA
Cristina COVATARU, Andreea TOMA
Vasile OPRIȘ, Theodor IGNAT
Adelina DARIE, Gabriel VASILE
Ana GARCIA-VAZQUEZ, Aurelian TAFANI
Adrian BALAȘESCU, Valentin RADU
Monica MĂRGĂRIT, Mădălina DIMACHE
Valentin PARNIC, Tiberiu SAVA

Situl de la Gumelnița, mun. Oltenița, jud. Călărași, este binecunoscut specialiștilor și marelui public prin prisma așezării de tip tell, care este și situl eponim al culturii Gumelnița. Situl este compus din așezarea de tip tell aparținând comunităților gumelnițene, din două necropole corespunzătoare așezării respective, iar în proximitate sunt semnalate și alte locuiri atribuite eneoliticului timpuriu (cultura Boian, faza Vidra), eneoliticului final (o necropolă Cernavoda II), epocii bronzului (o așezare atribuită culturii Tei), primei epoci a fierului sau culturii Dridu. Reluarea cercetărilor din acest sit, în 2017, a vizat și continuarea cercetării necropolei preistorice, aflate pe terasa de vis-à-vis de tell, cercetări începute în anii '60 ai secolului trecut, de către Silvia Marinescu-Bîlcu și Ersilia Tudor.

Prezentarea de față va face o trecere în revistă a mormintelor săpate în anii '60 ai secolului trecut, dar și complexele funerare cercetate de echipa noastră în ultimii cinci ani, din punctul de vedere al elementelor de tratament funerar și al informațiilor antropologice, precum și datările radiocarbon realizate până în prezent.

Această lucrare a fost susținută printr-un grant al Ministerului Cercetării, Inovării și Digitizării, CNCS - UEFISCDI, număr proiect PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, PNCDI III.

The Prehistoric Cemetery From Gumelnița

The Gumelnița site, Oltenița town, Călărași county (Romania), is well known to specialists and the general public for the tell settlement, which is also the eponymous site of Gumelnița culture. The site comprises the tell type settlement belonging to the Gumelnița communities, two necropolises corresponding to that settlement. In addition, in the vicinity are indicated other dwellings attributed to the early Eneolithic (Boian culture, Vidra phase), the Late Eneolithic (a Cernavoda II cemetery), the Bronze Age a settlement attributed to the Tei culture), the first Iron Age or the Dridu culture. The resume of research on this site in 2017 also aimed to continue the investigation of the prehistoric cemetery located on the terrace opposite the tell. We mention that the research started here in the 60s of the last century, by Silvia Marinescu-Bîlcu and Ersilia Tudor.

This presentation will review the graves dug in the 60s of last century, but also the funerary complexes researched by our team in the previous five years, both in terms of elements of funeral treatment and anthropological information, as well as radiocarbon dating to date.

This work was supported by a grant from the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, PNCDI III.

Necropola eneolitică de la Sultana-Malu Roșu (Jud. Călărași, România). Date arheo-antropologice privind mormintele din campania 2022

Andreea TOMA, Theodor IGNAT, Gabriel VASILE
Cristina COVĂTARU, Cătălin LAZĂR

Situl de la Sultana-Malu Roșu (c. 5000-4000 cal. BC) se numără printre cele mai importante stațiuni arheologice din aria de răspândire a culturii Gumelnița. Este localizat în partea de sud-est a României, pe malul drept al râului Mostiștea, în apropiere de Dunăre. Primele cercetări arheologice au fost efectuate acum aproape 100 de ani. Reluate la începutul anilor 2000, acestea continuă până în prezent sub forma unui amplu proiect interdisciplinar: *The dynamics of the prehistoric communities located in the Mostiștea Valley and Danube Plain (between Oltenița and Călărași),* ce reunește specialiști de la Universitatea București, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" din București, Universitatea „Christian-Albrecht" din Kiel (Germania), Colegiul Universitar din Gent (Belgia), Muzeul Municipiului Bucureşti, Muzeul Dunării de Jos (Călărași) și Muzeul Civilizației Gumelnița (Oltenița). Situl este divizat în zona de tell și necropolă; secțiunea terasă se referă la o zonă de așezare off-tell și la zonele din împrejurimile acestui teren care au fost utilizate de membrii comunităților culturilor Gumelnița și Boian. Zona principală a așezării off-tell nu a fost încă excavată, dar anumite studii de geofizică arată natura acesteia referitoare la faptul că este constituită din șase construcții.

Necropola, care alcătuiește o altă zonă a secțiunii terasă, este formată în prezent din 109 gropi funerare, cu morminte ce aparțin ambelor culturi menționate anterior. Astfel, în urma cercetărilor arheologice organizate în cadrul campaniei din 2022, au fost descoperite în cadrul sectorului terasă trei complexe funerare eneolitice (M. 107, M. 108, M. 109). Situl de la Sultana-Malu Roșu impresionează de fiecare dată atât prin situațiile contextuale deosebite, cât și prin descoperirile arheologice unice.

Studiile antropologice reprezintă o unealtă esențială în cadrul oricărui demers arheologic, întrucât înregistrarea datelor obținute în urma analizei rămășițelor umane pot conferi informații cu privire la

profilul demografic, starea de sănătate, dieta ori mobilitatea locuitorilor din comunitatea respectivă. Din acest motiv, analiza osteologică a urmărit în principal determinarea sexului indivizilor, estimarea vârstei la deces, calculul staturii și a greutății scheletice, observarea gradului de dezvoltare al entezelor, înregistrarea caracterelor non-metrice, precum și prelevarea datelor de biometrie și evidențierea aspectelor paleopatologice dentare și osoase. Fiecare dintre aceste trăsături, precum și conexiunea dintre indivizi în corelație cu tratamentul funerar aplicat celor decedați pot ajuta la construirea unei perspective de ansamblu a imaginii colective corespunzătoare acestei comunități.

Această lucrare a fost susținută printr-un grant al Ministerului Cercetării, Inovării și Digitizării, CNCS - UEFISCDI, număr de proiect PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, din PNCDI III.

The Eneolithic Necropolis
From Sultana-Malu Roșu (Călărași County, Romania).
Archaeo-anthropological data of 2022 Campaign Graves

The Sultana-Malu Roșu site (c. 5000-4000 cal. BC) is among the most important archaeological sites in the area where the Gumelnița culture spread. It is in the southeastern part of Romania, on the right bank of the Mostiștа River, near the Danube. The first archaeological research was carried out almost 100 years ago. Resumed at the beginning of the 2000s, they continue until now in the form of a large interdisciplinary project The dynamics of the prehistoric communities located in the Mostiștea Valley and Danube Plain (between Oltenița and Călărași) which brings together specialists from the University of Bucharest, the Institute of Archeology "Vasile Pârvan" Bucharest, the „Christian-Albrecht" University of Kiel (Germany), the University College of Ghent (Belgium), the Bucharest City Museum, the Lower Danube Museum Călărași and the Gumelnița Oltenița Civilization Museum. The site is divided into the tell and necropolis area; the terrace section referring to an off-tell settlement area and the areas surrounding this land that were used by members of the Gumelnița and Boian culture communities. The main area of the off-tell settlement has not yet been excavated, but there are certain geophysical studies that show its nature as consisting of several buildings (n=6).

The necropolis that makes up another area of the terrace section currently consists of 109 burial pits, the graves belonging to both previously mentioned cultures. Thus, following the archaeological research organized within the 2022 campaign, three Eneolithic burial complexes were discovered in the terrace sector (M. 107, M. 108, M. 109). This site has been researched and studied for over 80 years, impressing every time with its special contextual situations as well as unique archaeological discoveries.

Anthropological studies are an essential tool in any archaeological approach, as the recording of data obtained from the analysis of human remains can provide information on the demographic profile, health status, diet or mobility of the inhabitants of the respective community. For this reason, the osteological analysis mainly aimed at determining the sex of the individuals, estimating the age at death, calculating the skeletal stature and weight, observing the degree of development of the entheses, recording non-metric characters, as well as registering biometric data and dental and bone paleopathological aspects. Each of these features, as well as the connection between individuals in correlation with the funeral treatment applied to the deceased can help to build an overall perspective of the collective image corresponding to this community.

This work of was supported by a grant of the Romanian Ministry of Research and Innovation, CCCDI – UEFISCDI, within the Waterscape project (PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369).

Materialele arheologice descoperite în depunerile neolitice târzii din situl de la Pietroasa Mică-Gruiu Dării (campaniile 2019 – 2020). Aspecte culturale „periferice”

Laurențiu GRIGORAȘ

În cele mai recent cercetate depuneri eneolitice târzii identificate în situl de la Pietroasa Mică-*Gruiu Dării* (secţiunea 11- S.11) au fost descoperite numeroase materiale arheologice, diversificate sub aspectul caracteristicilor morfologice, tipologice şi funcţionale. Ponderea cea mai semnificativă o au fragmentele ceramice, majoritatea prelevate într-o stare accentuată de fragmentare. La fel ca toate depunerile eneolitice cercetate, până acum, la *Gruiu Dării* şi în cazul complexelor şi nivelurilor cercetate în S.11, apar „asociate”

fragmente ceramice Cucuteni B_2 (cu pictură sau fără) şi Cernavoda I_c (atât cele cu scoică pisată şi/sau pietricele în pastă şi decorate cu crestături şi/sau alveolări realizate pe buză, cât şi ceramică fină, de culoare neagră, cenuşie sau brun-cărămizie).

Alte materiale arheologice, mai puţin numeroase, sunt reprezentate de recipientele descoperite întregi sau care au putut fi întregite, plastica zoomorfă şi antropomorfă, greutăţile din lut perforate, uneltele din materii dure (piatră, os şi corn), podoabe şi/sau pandantive, precum şi diverse obiecte cu funcţionalităţi incerte.

Pe lângă artefactele enumerate au mai fost descoperite oase de animale, depuneri răzleţe sau aglomerări de pietre şi o cantitate foarte mare de chirpici arşi.

Archaeological Materials Discovered in the Late Eneolithic Layers From the Site Pietroasa Mică – Gruiu Dării (2019 – 2020 Campaigns). "Periphery" Cultural Aspects

Numerous archaeological materials have been discovered in the most recent researched Eneolithic layers from the site Pietroasa Mică-Gruiu Dării (trench 11-S.11), diversified in terms of morphological, typological and functional characteristics. Predominant are the pottery sherds, most of them in a state of accentuated fragmentation. Like all the Eneolithic depositions researched, so far, at Gruiu Dării, also in the case of the features and layers researched in S11 appear "associated" pottery sherds Cucuteni B_2 (painted and unpainted) and Cernavoda I_c (both those with crushed shell and/or pebbles in paste and decorated with notches and/or alveoles applied on the rim, as well as fine black, grayish or reddish-brown ceramics).

Other archaeological materials, less numerous, are represented by pottery sherds (Cucuteni B_2 and alike Cernavoda I_c); whole or wholly refitting vessels; zoomorphic and anthropomorphic plastic art; loom weights; tools made of hard materials (stone, bone, and antler); adornments and/or pendants; various items with uncertain functionalities.

The Eneolithic layers also contained, mixed with the mentioned artifacts, faunal osteological remains, scattered or agglomerations of stones and a very large amount of burnt adobe.

Noi date privind ceramica de uz comun de la Vădastra (Oltenia)

Alexandru DRAGOMAN, Vasile OPRIȘ

Față de alte categorii de vase descoperite în așezarea neolitică de la Vădastra (mai ales cea incizată/excizată), ceramicii de uz comun i s-a acordat mult mai puțină atenție. Prin urmare, în comunicarea de față ne propunem să prezentăm o analiză detaliată a unei colecții de vase de uz comun întregi sau întregibile, în vederea unei mai bune înțelegeri a biografiei acestui tip de recipiente.

New Data of Common Use Ceramics From Vădastra (Oltenia)

Compared to other categories of vessels discovered in the Neolithic settlement at Vădastra (especially the incised/excised one), the surface-roughened ceramics received much less attention. Therefore, in the present talk we intend to present a detailed analysis of a collection of whole or restored surface-roughened vessels, to reach a better understanding of the biography of this type of containers.

Analiza arheometrică a materialului ceramic provenit din situl arheologic „Măgura Gumelnița". Rezultate preliminare

Bogdan MANEA, Vasile OPRIȘ
Mădălina DIMACHE, Dragoș MIREA
Theodor IGNAT, Daniela DIMOFTE
Cătălin LAZĂR

Situl eponim al civilizației eneolitice Gumelnița este situat pe malul stâng al Dunării, în apropiere de orașul Oltenița, în județul Călărași, și este parte a complexului tehno-cultural cunoscut în literatură sub denumirea de Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI (mileniul al V-lea BC). În urma săpăturilor arheologice desfășurate atât pe așezarea de tip *tell*, cât și în cadrul celor două necropole eneolitice aflate în zona terasei (la est de așezare), pe lângă nivelul atribuit comunității Gumelnița, a fost identificat și unul mai timpuriu

care, pe baza materialelor ceramice și a datărilor radiocarbon, a fost asociat cu o ocupație Boian, faza Vidra.

Comunicarea de față își propune să discute rezultatele preliminare ale unui studiu arheometric realizat pe materialul ceramic descoperit între anii 2017 și 2021. Probele au fost analizate macroscopic, dar și prin intermediul unor metode interdisciplinare, precum XRF (X-ray fluorescence) și secțiuni subțiri, scopul fiind acela de a identifica o serie de elemente tehnologice distincte atât zonal (așezare versus necropolă), cât și temporal (Gumelnița A2 versus Boian Vidra). Informațiile adunate vor fi corelate cu cele deja disponibile, iar ulterior vor fi interpretate într-o perspectivă mai largă a ceramicii eneolitice din sud-estul României.

Această prezentare a fost realizată în cadrul unui grant finanțat de Ministerul Educației și Cercetării din România, CNCS - UEFISCDI, contract nr. PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, în cadrul PNCDI III.

Archaeometric Analysis of the Ceramic Material from "Măgura Gumelnița" Archaeological Site. Preliminary Results

The eponymus site of the Chalcolihic "Gumelnița" culture is located on the left bank of the Danube, nearby Oltenița in Călărași County, and was part of a larger techno-cultural complex known as Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI (5th millenium BC). Along with the archaeological layer belonging to the Gumelnița culture (4600-3800 BC), excavations here also revealed the existence of an Early Eneolithic (ca. 5000-4500 BC) level which, based on the ceramic materials and radiocarbon data, was associated with Boian (Vidra phase).

The current paper will present the preliminary results of an archaeometric study performed on the ceramic materials resulting from the 2017-2021 campaigns. The samples were analyzed macroscopically and through interdisciplinary means, such as thin section petrography and X-ray fluorescence (XRF). The goal was to identify distinct technological traits, based on the area (tell settlement versus cemetery) of the material and also on its chronology (Gumelnița A2 versus Boian Vidra). The information gathered will then be correlated with the archaeological record and interpreted within a

broader context of the pottery belonging to the Eneolithic period from Southern Romania

This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, within PNCDI III.

Paleoeconomia animalieră a comunităților eneolitice de la Hârșova tell (mileniul V BC)

Valentin RADU
Adrian BĂLĂȘESCU

Datele obținute din studiul resturile faunistice provenite din nivelurile culturale Boian, Gumelnița și Cernavoda din tell-ul de la Hârșova au permis realizarea unor analize complexe privind rolul diverselor animale in paleoeconomia animalieră a acestor comunități, iar în ceea ce privește mediul, surprinderea unor schimbări majore în perioada locuirilor succesive. Culesul moluștelor în scopuri alimentare era bazat pe bivalvele de apă dulce, genurile *Unio* și *Anodonta*. Pescuitul era orientat către capturarea speciilor de apă dulce. Importanța alimentară a peștelui crește în perioada Gumelnița odată cu exploatarea intensivă a tuturor resurselor din mediului înconjurător.

Creșterea animalelor joacă un rol foarte important în cadrul vieții comunităților eneolitice de la Hârșova tell. În evoluția crono-culturală se observă că această activitate scade din importanță, în timp ce cea a vânătorii crește. În toate perioadele culturale este evidențiat fenomenul cynofagiei. De asemenea, a fost evidențiată integrarea diverselor surse de origine animală (bivalve, pești și mamifere) în strategiile alimentare ale comunități Gumelnița.

Această contribuție a fost realizată în cadrul proiectului CNCS – UEFISCDI, PN-III-P4-ID- PCE-2020-2369.

La paléoéconomie animale des communautés énéolithiques du Hârșova tell (5e – 4e millénaires)

Les données obtenues à partir de l'étude des restes fauniques des niveaux culturels Boian, Gumelnița et Cernavoda du tell de Hârșova ont permis la réalisation d'analyses complexes concernant le

rôle de divers animaux dans la paléoéconomie animale de ces communautés et en ce qui concerne l'environnement, de capturer les changements majeurs lors des occupations successives. La collecte de mollusques à des fins alimentaires était basée sur les bivalves d'eau douce, les genres Unio et Anodonta. La pêche était orientée vers la capture d'espèces d'eau douce. L'importance alimentaire du poisson augmente pendant la période Gumelnița avec l'exploitation intensive de toutes les ressources de l'environnement.

L'élevage des bovins et caprins joue un rôle très important dans la vie des communautés énéolithiques du tell de Hârșova. Dans l'évolution chrono-culturelle on observe que cette activité diminue en importance tandis que celle de la chasse augmente. A toutes les époques culturelles le phénomène de la cynophagie est mis en évidence. L'intégration de diverses sources d'origine animale (bivalves, poisson et mammifères) dans les stratégies alimentaires de la communauté de Gumelnița a également été soulignée.

Cette contribution a été réalisée grâce au projet CNCS - UEFISCDI, PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369.

Foca din Marea Neagră: dovezi arheologice din eneoliticul românesc, cultura Hamangia (mileniul VI BC)

Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU
Corina Anca SIMION, Bogdan ISPAS
Mirela MIHON, Alexandru PETRE
Valentina VOINEA

În cursul anului 2020, specialiști de la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța au efectuat o cercetare arheologică preventivă pe terenul fostului Parc Oituz din orașul Techirghiol, unde se construiește, în prezent, un centru de cazare și tratament. Terenul este situat în partea de est a orașului Techirghiol, la o distanță de aproximativ 50 m spre nord de malul lacului Techirghiol.

În suprafața cercetată de circa 5000 mp au fost identificate 181 de complexe arheologice, dintre care 148 sunt datate în eneolitic (cultura Hamangia). Pe lângă artefactele Hamangia recoltate, cu ocazia săpăturii arheologice s-a cules și o cantitate impresionantă de resturi faunistice (peste 8000 de fragmente) care prezintă o stare de

conservare relativ bună. Aceasta prezintă toate caracteristicile unor resturi menajere și reprezintă resturi de animale consumate de populațiile ce s-au stabilit aici: animale domestice, sălbatice, dar și păsări, țestoase, pești și moluște.

Din complexul C. 102 care era o groapă Hamangia cu contur oval de dimensiuni de 1,20 m x 1,25 m s-au recoltat 289 de resturi de faună dintre care 241 sunt de mamifere (83,4%). Printre acestea din urmă s-a identificat și un humerus distal de focă din specia călugăr (*Monachus monachus*) care a și fost datat prin metoda radiocarbon și care atestă proveniența acestei specii din perioada culturii Hamangia (mileniul V BC).

În cadrul acestei prezentări vom trece în revistă descoperirile de resturi de focă în contexte arheologice în perioada Holocenului pe coasta vestică a Mării Negre.

Această contribuție a fost realizată în cadrul proiectului CNCS – UEFISCDI, PN-III-P4-ID- PCE-2020-2369.

Le phoque de la mer Noire: témoignage archaéologique de l'énéolithique roumain, Culture Hamangia (6e millénaire BCE)

En 2020, des spécialistes du Musée d'histoire nationale et d'archéologie de Constanța ont mené une recherche archéologique préventive sur le terrain de l'ancien parc d'Oituz dans la ville de Techirghiol, où un centre d'hébergement et de traitement est actuellement en construction. La zone est située dans la partie est de la ville de Techirghiol, à une distance d'environ 50 m au nord du lac Techirghiol.

Dans la zone étudiée d'environ 5000 mètres carrés, 181 complexes archéologiques ont été identifiés, dont 148 complexes sont datés de l'énéolithique (culture Hamangia). En plus des artefacts Hamangia collectés, une quantité impressionnante de restes fauniques (plus de 8000 fragments) ont également été ramassés lors des fouilles archéologiques, montrant un relativement bon état de conservation. Ces derniers ont toutes les caractéristiques des restes ménagères et représente les restes animaux consommées par les populations qui se sont installées ici : animaux domestiques, animaux sauvages, oiseaux, tortues, poissons et mollusques.

Du complexe C.102, une fosse Hamangia au contour ovale de 1,20 m x 1,25 m, 289 restes de faune ont été collectés dont 241

mammifères (83,4 %). Parmi ces derniers, un humérus distal de phoque moine (Monachus monachus) a également été identifié, qui a été daté par la méthode au radiocarbone et qui atteste de l'origine de l'espèce de la période de la culture Hamangia.

Dans cette présentation, nous passerons en revue les découvertes de restes de phoques dans des contextes archéologiques au cours de la période holocène sur la côte ouest de la mer Noire.

Cette contribution a été réalisée au sein des projets CNCS - UEFISCDI, PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369.

Reconstituirea paleomediului așezărilor neolitice și de epoca bronzului din Valea Mureșului (România) pe baza datelor arheozoologice

Daniel MALAXA, Alexandru BĂRBAT
Antoniu MARC, Simina STANC
Luminița BĂJENARU

Speciile de animale sălbatice sunt buni indicatori ai mediului dacă prezintă un habitat strict dependent de condițiile geografice, climă și vegetație. Astfel de specii, cu o plasticitate ecologică limitată, pot fi luate în considerare pentru definirea unui anumit peisaj. Astfel, unele mostre arheozoologice din Neolitic și Epoca Bronzului (adică, Șoimuș-Teleghi, Șoimuș-Lângă sat, Uroi-Sigheti și Vețel-Luncă), din Valea Mureșului (județul Hunedoara, România), sunt analizate din punct de vedere ecologic, evaluând mediul așezărilor în momentul folosirii acestora.

Rezultatele studiului indică păduri mari și dese, fiind identificate specii reprezentative, precum cerbul roșu (*Cervus elaphus*), mistrețul (*Sus scrofa*), ursul brun (*Ursus arctos*) și râsul (*Lynx lynx*). Rămășițe de pește, și în special cochilii de moluște care au fost identificate în proporții mari în unele probe (adică, Neoliticul târziu, Epoca Bronzului mijlociu și târziu de la Șoimuș-Teleghi, Epoca medie a Bronzului de la Uroi-Sigheti și Epoca Bronzului târziu de la Vețel-Luncă), indică o bogată rețea hidrografică în zonă. Un alt indicator al unei rețele hidrografice împădurite este castorul (*Castor fiber*), identificat în Neoliticul târziu, și așezările din Epoca Bronzului mijlociu și târziu de la Șoimuș-Teleghi.

Zonele deschise care înconjoară așezările studiate sunt indicate de rămășițele de zimbru (*Bos primigenius*), iepure de câmp (*Lepus europaeus*), precum și de cal sălbatic (*Equus ferus*) și măgar sălbatic (*Equus hydruntinus*) din Neoliticul târziu Șoimuș-Teleghi.

Paleoenvironment Reconstruction
of Neolithic and Bronze Age Settlements
in Mureș Valley (România), From archaeozoological Remains

Wild animal species are good indicators of the environment if they present a habitat strictly dependent on geographical conditions, climate, and vegetation. Such species, with a limited ecological plasticity, can be considered for the definition of a certain landscape. Thus, some Neolithic and Bronze Age archaeozoological samples (i.e., Șoimuș-Teleghi, Șoimuș-Lângă sat, Uroi-Sigheti and Vețel-Luncă), from the Mureș Valley (Hunedoara County, Romania) are analysed from an ecological point of view, evaluating the environment of the settlements at the time of their use.

*The results of the study indicate large and dense forests, being identified representative species, such as red deer (*Cervus elaphus*), wild boar (*Sus scrofa*), brown bear (*Ursus arctos*), and lynx (*Lynx lynx*). Fish remains, and especially mollusc shells which have been identified in large proportions in some samples (i.e., Late Neolithic, Middle and Late Bronze Age from Șoimuș-Teleghi, Middle Bronze Age from Uroi-Sigheti, and Late Bronze Age from Vețel-Luncă), indicate a rich hydrographic network in the area. Another indicator of a forested hydrographic network is the beaver (*Castor fiber*), identified in Late Neolithic, and Middle and Late Bronze Age settlements from Șoimuș-Teleghi.*

*Open areas surrounding the studied settlements are indicated by the remains of aurochs (*Bos primigenius*), hare (*Lepus europaeus*), and of wild horse (*Equus ferus*) and wild donkey (*Equus hydruntinus*) from the Late Neolithic of Șoimuș-Teleghi.*

Utilizarea plantelor domestice în perioada mileniului V BC în sud-estul României

Mihaela GOLEA

Această prezentare se bazează pe date carpologice existente descoperite în situri arheologice din perioada culturilor Boian și Gumelnița. În această contribuție se vor analiza informațiile publicate și inedite din 20 de situri arheologice din România. Datele extrase vor fi analizate prin diferite metode semi-cantitative, incluzând și analiza de corespondență. Aceste metode statistice vor ajuta la identificarea unei traiectorii de utilizare a plantelor domestice din punct de vedere al consumului cât și a practicilor agricole de-a lungul mileniului V BC. De asemenea, se va face o comparație între aria de la nord de Dunăre cu cea de la sud de Dunăre, pentru a evidenția o potențială legătură culturală și economică.

The Use of Domestic Plants During the 5th Millennium BC in Southeastern Romania

This presentation is an overview of archaeobotanical data from different archaeological sites from Boian and Gumelnița culture from Romania. In this contribution the information published and un-published from 20 archaeological sites from Romania will be analyzed. Different semi-quantitative methods and the Correspondence Analysis will be used. This statistical analysis will help to identify a trajectory of food choices and agricultural practices in the fifth millennium BC. Likewise, a comparison between the northern part and the southern part of the Danube River will be presented as to identify potential cultural and economic links.

SECŢIA PREISTORIE
PREHISTORY SECTION
Mobilitatea comunităților preistorice în spațiul vest-pontic
Prehistoric Mobility in the Western Black Sea Coast Section

Sincronisme culturale eneolitice la Dunărea de Jos: culturile Gumelnița și Precucuteni

Constantin PREOTEASA, Sorin AILINCĂI
Cristian MICU, Laurent CAROZZA

Cercetările arheologice efectuate în anul 2000 în cuprinsul sitului pluristratificat de la Niculițel-*Cornet* (județul Tulcea) au dus la descoperirea câtorva fragmente ceramice aparținând unor vase databile în cultura Precucuteni, într-un context atribuit culturii Gumelnița, faza A_1.

Aceste importuri - cu caracter inedit - aduc noi date cronologice referitoare la cele două manifestări culturale preistorice și la contactele dintre comunitățile umane de la Dunărea de Jos în mileniul V î.Hr.

Synchronismes culturels énéolithiques dans le Bas Danube : cultures Gumelnița et Precucuteni

Les recherches archéologiques réalisées dans l'année 2000 sur le site pluristratifié de Niculițel-Cornet (département de Tulcea), dans le niveau de la culture Gumelnița, phase A1, ont permis de découvrir des quelques fragments céramiques attribués à la culture Precucuteni.

Ces importations – qui sont inédites – fournissent des nouvelles données chronologiques concernant les deux cultures préhistoriques et relatives aux contacts entre leurs communautés humaines dans la zone du Bas Danube durant le Ve millénaire av. J.-C.

Conexiuni sudice. Metamorfoza unui tip particularde vase antropomorfe în arealul civilizației Cucuteni

Adela KOVACS, Senica ȚURCANU

Lucrarea introduce în circuitul științific patru vase antropomorfe fragmentare descoperite acum aproximativ 60 de ani pe teritoriul județului Botoșani, la Cervicești-La Morișcă (comuna Mihai Eminescu) și Drăgușeni-Ostrov (comuna Drăgușeni) și rămase inedite în colecțiile Muzeului Județean Botoșani. Plecând de la prezentarea acestor piese și integrând descoperiri similare din arealele culturale Gumelnița, Stoicani-Aldeni și Cucuteni, lucrarea analizează metamorfozele unui tip particular de vase antropomorfe în arealul civilizației Cucuteni. Mai precis, este urmărită tipologic transformarea bazei vaselor care redau silueta antropomorfă figurată naturalist, cu profilul anatomic corect redat, cu tălpile și labele picioarelor evident indicate, în intermediarul postament romboidal și, mai apoi, către soclul ovoidal sau circular. Confirmând ipoteza unor influențe gumelnițene pătrunse în mediul cucutenian, analiza noilor materiale și conexiunile tipologice realizate ilustrează și subliniază rolul de vector de transmitere și de intermediar între nord și sud pe care mediul cultural Stoicani-Aldeni l-a jucat pentru comunitățile eneolitice contemporane sau imediat subsecvente, în a doua jumătate a mileniului al V-lea î.Hr.

Southern Connections. The Metamorphosis of a Particular Type of Anthropomorphic Vessels in the Area of the Cucuteni Civilization

The paper introduces in the scientific field four fragmentary anthropomorphic vessels discovered about 60 years ago on the territory of Botoșani county, in Cervicești-La Morișcă (Mihai Eminescu commune) and Drăgușeni-Ostrov (Drăgușeni commune), which remained unpublished in the collections of the Botoșani County Museum. Starting from the presentation of these artifacts and integrating similar discoveries from the Gumelnița, Stoicani-Aldeni and Cucuteni cultural areas, the work analyzes the metamorphoses of a particular type of anthropomorphic vessels in the Cucuteni civilization. More precisely, the paper follows typologically the transformation of the base of the vessels from the anthropomorphic silhouette

naturalistically figured, with the anatomical profile correctly rendered, with the soles and feet clearly shown to the intermediate rhomboidal pedestal and then to the ovoid or circular base. Confirming the hypothesis of Gumelnița influences penetrating the Cucuteni environment, the analysis of the new materials and the typological connections illustrate and underline the role of transmission vector and intermediary between North and South that the Stoicani-Aldeni cultural environment played for contemporary or immediately subsequent Eneolithic communities during the second half of the 5th millennium BC.

Analiza primară a lotului de figurine antropomorfe din lut aparținând aspectului Bolgrad - Aldeni din colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei

Eugen MISTREANU

Prezentarea noastră va cuprinde în general colecția de figurine antropomorfe din lut, existente în fondurile Muzeului Național de Istorie a Moldovei, dar și alte piese similare descoperite în așezările comunităților preistorice din epoca eneolitică timpurie care au habitat în zona de sud-vest a spațiului Prut-Nistru, la mijlocul mileniului V a.Chr. Comunicarea își propune să prezinte o analiză primară a plasticii antropomorfe provenite din așezările gumelnițene de aspect Bolgrad-Aldeni.

Studiul lotului de vestigii se va concentra pe clasificarea pieselor din punct de vedere tehnic, tipologic și morfologic. Observația ce se cuvine a fi amintită este că figurinele antropomorfe s-au descoperit în toate siturile cercetate prin săpătură arheologică (Bolgrad, Ozerne, Vulcănești II, Lopățica, Cucoara I, Novoseliskoe I, Taraclia I, Nagornoe II, Cartal-Orlovka, Cialîc), altele fiind identificate chiar la suprafață în urma perieghezelor (Chioselia Mare I, Vulcănești II). Cele mai multe exemplare (38) provin din așezarea Taraclia I, inedite până astăzi. Practic, toate sunt fragmentare, unele fiind restaurate. Subiectul prezentului studiu îl constituie fragmente diverse de figurine antropomorfe, predominând cele feminine, exemplarele masculine fiind mai puține la număr, dar destul de evidente. Iese în evidență modelul de tip ,,Orantă", care nu este atât de rar cum s-ar părea. Un subiect abordat de noi va fi și decorul statuetelor, care,

constatăm, este destul de variat, de la simplism, lipsa lui, până la cel pictat. Oricum, la această etapă de analiză ne rezumăm la o prezentare sintetică a bogatului material antropomorf gumelnițean din colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei.

Rezumat şi comunicare realizate în cadrul proiectului: Patrimoniul muzeal și memoria istorică: cercetare, interpretare, prezentare (20.80009.0807.43).

Primary Analysis of the Batch of Bolgrad-Aldeni Clay Anthropomorphic Figurines from the Collections of the National History Museum of Moldova

Our presentation will generally include the collection of clay anthropomorphic figurines, existing in the funds of the National History Museum of Moldova, but also other similar pieces discovered in the settlements of prehistoric communities from the early Eneolithic era that have a habitat in the south-west area of the Prut-Dniester area, in the middle of the 5th millennium BC. The communication aims to present a primary analysis of the anthropomorphic plastic from the Gumelnitsa settlements of Bolgrad-Aldeni aspect.

The study of the group of vestiges will focus on the classification of the pieces from a technical, typological, and morphological point of view. The observation that deserves to be remembered is that anthropomorphic figurines have been discovered in all the sites investigated by archaeological excavation (Bolgrad, Ozerne, Vulcănești II, Lopaţtica, Cucoara I, Novoseliskoe I, Taraclia I, Nagornoe II, Cartal-Orlovka, Cialîc), others being identified right on the surface following periegeses (Chioselia Mare I, Vulcănești II). Most specimens (38) come from the Taraclia I settlement, unpublished until today. Practically all are fragmented, some being restored. The subject of the present study constitutes it various fragments of anthropomorphic figurines, the female ones predominating, the male specimens being fewer in number, but obvious. The "Oranta" type model stands out, which is not as rare as it might seem. A topic we will address will be the decoration of the statuettes, which we find is quite varied, from simplistic, the lack of it to the painted. Anyway, at this stage of the analysis, we summarize to a synthetic presentation of the rich Gumelnita anthropomorphic material from the collections of the National History Museum of Moldova.

Summary and communication made within the project: Museum heritage and historical memory: research, interpretation, presentation (20.80009.0807.43).

Mobilitatea comunităților umane din epoca bronzului în Depresiunea Prutului Mijlociu

Dumitru Ionuț STIGLEȚ

Depresiunea Prutului Mijlociu a fost o zonă importantă pentru conviețuirea comunităților umane din epoca bronzului. Unele dintre cele mai vizibile urme lăsate de activitatea umană sunt așezările și construcțiile funerare (necropolele plane și tumulare). Utilizarea materialelor locale și modalitatea în care acestea au fost expuse arată modul în care oamenii acelor vremuri au extras și folosit materiale necesare din geologia zonei, datorită mobilității lor remarcabile.

Economia preponderent pastorală din epoca bronzului a imprimat o impresionantă mobilitate comunităților umane din bazinul mijlociu al râului Prut, generând astfel o societate ierarhizată, dominată de un puternic caracter războinic.

The Mobility of Bronze Age Communities in the Depression of Middle Prut

The Middle Prut Depression was an important area for the coexistence of human communities from the Bronze Age. Some of the most visible traces left by human activity are the settlements and funerary constructions (flat and tumular necropolises). The use of local materials and the way they were exposed, shows how the people of those times extracted and used necessary materials from the geology of the area, due to their remarkable mobility.

The predominantly pastoral economy of the Bronze Age imprinted an impressive mobility on human communities in the middle basin of the Prut River, thus generating a hierarchical society, dominated by a strong warrior character.

Tumulul de la Malomirovo și problema răspândirii culturii ”Pit-Grave” (Yamnaya) în Tracia Superioară

Stefan ALEXANDROV, Piotr WŁODARCZAK

Cercetările movilei funerare din Malomirovo (districtul Yambol, sud-estul Bulgariei), efectuate în 2021, au identificat o importantă secvență stratigrafică de morminte tumulare datând din epoca timpurie și mijlocie a bronzului (sfârșitul celui de-al IV-lea - prima jumătate a celui de-al II-lea mileniu a.Chr.). Au fost identificate cinci faze cronologice în utilizarea spațiului tumular, dintre care trei au fost legate de construcția inițială, următoarele fiind determinate de mărirea succesivă a construcției funerare. Prima etapă este reprezentată de trei morminte (nr. 18, 19 și 21), peste care au survenit umpluturi ulterioare. Această fază este plasată conform datelor AMS în ultimul sfert al mileniului IV a.Chr.

Structurile funerare care prezintă unele carcateristici ale etapelor timpurii ale culturii Pit-Grave sunt asociate celei de-a doua faze a acesteia.

. Cel mai vechi dintre ele - mormântul nr. 17 - prezentă toate caracteristicile specifice practicilor funerare de tip Yamnaya, documentate atât în zona Dunării balcanice, cât și în spațiul nord-pontic. Acestea sunt reprezentate de o cameră funerară de formă rectangulară cu acoperiș din lemn; de un defunct (adult - bărbat) depus pe o rogojină în poziție decubit dorsal cu membrele inferioare flexate. Printre aceste caracteristici este enumerată și utilizarea ocrului de culoare roșie. Pigment, intens, de culoare roșie a fost descoperitpe întreaga suprafață a bazei gropii, precum și pe schelet. În zona craniului au fost descoperite două inele de păr din argint. În apropierea gropii funerare au fost descoperitetrei *stelae* de piatră redând un decor antropomorf, fiind prima dată atestate în acest context, în zona Traciei Superioare. Înmormântările specifice etapei târzii a culturii Yamnaya au fost caracterizate de o creștere semnificativă a dimensiunii movilei funerare. Două orizonturi cronologice, ulterioare, cu înmormântări care prezintă caracteristici ale culturii Yamnaya timpurii, au urmat mormântul nr. 17. În cazul mormintelor mai timpurii, nu au fost găsite elemente specifice acestei culturi (lipsesc construcțiile din lemn, rogojiniile, iar ocrul devine o

prezență simbolică). orizontul cronologic al epocii bronzului din acest tumul se încheie cu trei inhumații datate în epoca mijlocie a acesteia.

Cercetările de la Malomirovo fac posibilă clarificarea expansiunii comunității Yamnaya și definirea acesteia drept una dintre puținele migrații ale populațiilor stepice în arealul balcanic. Este posibil ca unele comunități care au aplicat tradiții funerare mai vechi să fi fost contemporane noilor tendințe apărute în jurul anilor 3100-3000 a.Chr. Prin urmare, în spațiul Traciei Superioare, atât în mileniul al IV-lea a.Chr cât și în prima jumătate a mileniului al III -lea a.Chr, este observată o varietate de tumuli funerari. Adaptarea acestui ritual de către comunitățile indigene este o posibilă ipoteză.

The Barrow in Malomirovo and the Problem of the Expansion of Pit-Grave Culture to the Areas of Upper Thrace

The research of the burial mound in Malomirovo (Yambol district, South-East Bulgaria) carried out in 2021, revealed an important stratigraphic sequence of barrow graves dating back to the Early and Middle Bronze Age (end of the 4th - first half of the 2nd millennium BC). Five chronological phases in using the barrow space were specified, three of which being related to the initial construction and later successive enlargement of the size of the barrow itself. The first one is related to 3 graves (nos. 18, 19 and 21) above which the first barrow fills were piled. This phase is placed by AMS dates in the last quarter of the 4th mill. BC.

Grave structures presenting some features of the early stage of the Pit-Grave culture are associated to the second phase. The oldest one of them - grave No. 17 - presented all the important characteristics typical for Yamnaya mortuary practices in both Danube-Balkan zone and North Pontic area. These are the rectangular burial chamber with a wooden roof construction; the body (adult male) placed on a mat in a characteristic supine position with flexed legs and the use of red ochre. Intense traces of red ochre staining were recorded at the bottom of the pit and on the skeleton. Two silver hair-rings were also discovered near the skull. Near the grave-pit, 3 anthropomorphic stone stelae were discovered for the first time in the Upper Thrace area. The burials of the older Pit-Grave culture were connected to a significant increase in the size of the burial

mound. Two subsequent chronological horizons with burials with the features of the younger Pit-Grave culture followed grave no 17. In the case of the youngest graves, several elements typical of this culture were not found (e.g. lack of wood, mats and only symbolic presence of ocher). Latest in the Bronze Age sequence of the graves in the barrow were 3 inhumations dated back to the Middle Bronze Age.

The research in Malomirovo makes it possible to clarify the nature of the expansion of the Pit-Graves community and define it as one of the few migrations of the steppe people to the territory of the Balkans. It is possible that some communities applying older funeral traditions were contemporaneous to the new trends that appeared around 3100-3000 BC. Therefore, around Upper Thrace, both in the 4th and in the first half of the 3 rd millennium BC, a variety of burial mounds is observed. Adaptation of this ritual by indigenous communities is also possible.

Tumulul de la Chudomir și unele problemeale mormintelor tumulare din nord-estul Bulgarieiîn mileniile IV-II BC

Stefan ALEXANDROV

Săpăturile de la tumulul Chudomir (raionul Razgrad, nord-estul Bulgariei) au permis descoperirea a douăsprezece morminte, precum și a trei secvențe cronologice asociate practicilor funerare din Epoca Bronzului. Complexul nr. 17 este mormântul principal (defunct depus cu membrele puternic flexate, în poziție ghemuit). Ca inventar a fost descoperit un inel de păr din aur și un răzuitor din silex. Acesta a fost acoperit cu un strat consistent de sediment, o umplutură, măsurând 1,40 m înălțime și 20 m diametru. Pe acest nivel au fost săpate două complexe nr. 5 respectiv nr. 10 (o inhumație dublă – a unui adult și a unui copil depuși decubit dorsal, respectiv o inhumație singulară a unui defunct adult. În mormântul dublu au fost descoperite trei vase. O a doua movilă funerară a fost construită deasupra celor două morminte, astfel, înălțimea totală a ajuns la 2,30 - 2,50 m; iar tumulul în sine a fost înconjurat cu un ring de piatră, măsurând 32 m în diametru. Cea de-a treia secvență cronologică este reprezentată de șapte morminte cu inhumație unică, toți defuncții depuși în poziție decubit lateral spre dreapta și trei complexe; toate săpate în mantaua tumulului deja existent, fără a mai fi identificate

umpluturi suplimentare. Mormintele nr. 9, 14 și 19 sunt de formă rectangulară, cu trepte, baza gropii fiind săpată în loess. Nr. 2, 3 și 18 sunt morminte săpate în groapă simplă de formă ovală, cu o adâncime de aproximativ 1 m. Mormântul nr. 13 a fost descoperit în sectorul de nord-est, având ca inventar11 mărgele de formă cilindrică din aur, un inel de păr din aur, un cuțit din bronz și un urcior ceramic. În mormântul nr. 15 a fost descoperită partea superioară a unui vas adânc, la aproximativ 1 m distanță de mormântul nr. 13, ceea ce avansează ipoteza conform căreia vasul, de fapt, ar aparține mormântului nr. 13. Ocru roșu a fost o prezență constantă în cadrul complexului funerar. Mormintele deja discutate datează din Epoca timpurie a Bronzului (3300 – 2500 î.Hr.).

Două morminte sunt datate în mileniul II î.Hr. Mormântul nr. 8 – inhumație cu defunct depus decubit lateral spre stânga , având ca inventar o cupă ceramică si o cataramă de os?, datat în perioada Bronzului Mijlociu, mai exact 1800 – 1600 î.Hr. Mormântul nr. 20 – mormânt de tip „cistă" în care au fost descoprite oase umane de la un individ de talie mare este datat în Epoca târzie a Bronzului, 1400 – 1200 a.Chr.

Datele stratigrafice, precum și cele radiocarbon obținute permit formulare unor noi concluzii legate de practicile mortuare din partea de est a regiunii Dunării de Jos pentru mileniile IV – II î.Hr. Acestea vor fi discutate în prezenta comunicare.

Chudomir Barrow and some Problems of the 4th – 2nd Millennia BC Barrow Graves in North-East Bulgaria

The excavations of Chudomir barrow (Razgrad district, North-East Bulgaria) revealed twelve graves as well as three features related to the Bronze Age mortuary practices. Feature no. 17 is the primary grave (inhumation in a relaxed hocker position). A golden hair-ring and flint end-scraper were found in the grave. Above it a barrow fill with 1.40 m height and 20 m diameter has been piled. In the already existing fill features nos. 5 and 10 have been dug (supine inhumations of an adult and a child, and an adult individual respectively). Three vessels were found in the double grave. A second barrow has been piled above the two features thus, the height of the barrow reached 2.30 - 2.50 m; and the barrow itself has been encircled with a stone cromlech, 32 m in diameter. The third chronological period is related

to 7 single inhumation graves, all in semi-supine position to the right and 3 features; all of them dug into the barrow fills without additional piling. Features nos. 9, 14 and 19 grave-pits were rectangular in shape, with steps, their bottom penetrating the virgin soil. Features nos. 2, 3 and 18 grave-pits were oval in shape, with a depth around 1 m. Feature no. 13 was dug into the north-eastern sector. In the grave, 11 gold cylindrical beads, a golden hair-ring, bronze razor and a clay jug were found. Feature no. 15 – the upper part of a deep vessel found 1 m south-east of feature no. 13, could be related to that feature as well. Red ochre was found in all the graves. The features already discussed date to the Early Bronze Age (3300 – 2500 BC).

Two graves date to the second millennium BC. Feature no. 8 – semi-supine inhumation to the left, with clay cup and a bone hasp? placed in the grave-pit, dates to the Middle Bronze Age period, 1800 – 1600 BC precisely. Feature no. 20 – a "cist" grave with human long bones in it dates to the Late Bronze Age, 1400 – 1200 BC precisely.

The stratigraphic and radiocarbon data obtained allow some new conclusions to be made related to the 4th – 2nd millennium BC mortuary practices in the estern part of the Lower Danube region that will be discussed in the paper.

Despre mobilitatea comunităților preistorice la Dunărea de Jos în perioada timpurie a epocii fierului. Cimitirele de tip Stoicani

Sorin AILINCĂI, Adrian ADAMESCU
Tudor MANDACHE, Mihai CONSTANTINESCU
Corina Anca SIMION, Cristian MĂNĂILESCU
Alexandru Răzvan PETRE

Regiunea Dunării Inferioare a fost mereu o zonă de interferență a numeroase civilizații. După finalul orizontului Noua-Sabatinovka-Coslogeni, în acest spațiu au fost documentate mai multe grupe, dintre care cea mai bine documentată este cunoscută sub denumirea de *cultura Babadag*. De o importanță deosebită în stabilirea trăsăturilor și a cronologiei acestei culturi au fost cercetările (1962-2010) din așezarea eponimă, situată în apropiere de lacul Razelm, în nord-estul Dobrogei. În prezent sunt cunoscute peste 100

de situri cu ceramică decorată în stil Babadag, acestea fiind identificate în Dobrogea, nord-estul Munteniei și sud-estul Moldovei, mai ales în apropierea cursurilor mari de apă, precum Dunărea și afluenții săi, dar și în zonele lacustre apropiate Mării Negre. Până în prezent, au fost identificate și cercetate doar așezări, singurele descoperiri cu caracter funerar asociate cu aceste comunități sunt depunerile de cadavre umane în așezări. Datările ^{14}C obținute până în prezent indică existența siturilor cu ceramică decorată în stil Babadag în intervalul sec. X-IX a.Chr.

Interesantă este apariția pe linia Dunării (SE Moldovei, Dobrogea, Ucraina) a unor necropole de inhumație precum cele de la Stoicani, Orlovka sau Revărsarea. Pe lângă o schimbare radicală a comportamentului funerar, aceste cimitire sunt asociate cu așezări în care a fost descoperită ceramică decorată în stil Basarabi. Obiectele de inventar descoperite, mai ales în necropola de la Orlovka, ne-au determinat să datăm momentul apariției acestora undeva la mijlocul sec. VIII a.Chr. O descoperire recentă de la Vânători aduce noi informații despre acest orizont cultural care a fost pus pe seama unor noi comunități umane stabilite la Dunărea de Jos.

On the Mobility of Prehistoric Communities at the Lower Danube in Early Iron Age. Stoicani – Type Necropolises

The Lower Danube area has always been at the crossroads of numerous civilizations. Following Noua-Sabatinovka-Coslogeni horizon, several other cultures have been documented in this area, but the most prominent is the so-called Babadag culture. The investigations carried out in 1962-2010 in the eponymous town, situated in the proximity of Razelm Lake, in northeastern Dobrogea, have been paramount to the establishment of the traits and chronology of Babadag culture. At present, we have identified over 100 sites with Babadag-style decorated pottery, spread in Dobruja, northeastern Wallachia and southeastern Moldovia, especially nearby large rivers, such as the Danube and its tributary streams, but also in the vicinity of the Black Sea. Until now, only settlements have been identified and researched, and the only funerary finds associated with Babadag culture communities are body depositions inside settlements. Radiocarbon data points to the existence of Babadag-style decorated pottery in sites dated to the 10-9th century BC.

The inhumation necropolises at Stoicani, Orlovka or Revărsarea, situated along the Danube (southeastern Moldova, Dobruja and Ukraine), are an interesting find, as they are indicative of a radical shift in the funerary practices and are usually associated with settlements where Basarabi-style pottery was also discovered. Inventory artifacts at Orlovka necropolis led to the dating of the necropolises to around mid-8th century BC. A recent find from Vânători brings additional information about this cultural horizon that has been ascribed to new communities settled at the Lower Danube.

Așezarea Trinca „Izvorul lui Luca”: istoricul cercetărilor și perspective

Livia SÎRBU

Situl Trinca „Izvorul lui Luca” reprezintă o așezare deschisă cu mai multe niveluri de locuire, care ocupă aproape toată suprafața unui promontoriu. Este amplasat pe teritoriul comunei Trinca, raionul Edineț, Republica Moldova.

Așezarea a fost descoperită în 1981 de arheologul I. Borziac, iar imediat din anul următor au fost inițiate primele săpături arheologice sub conducerea lui O. Levițki, care au continuat de-a lungul a 13 campanii (1982, 1984, 1989-1990, 1994-2002 și 2004). Suprafața estimată a așezării este de cca 9 ha, din care a fost degajată o suprafață totală de 6246 mp.

Vestigiile arheologice descoperite, diversitatea materialului arheologic colectat au permis identificarea mai multor niveluri de locuire: paleoliticul superior, perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului, bronzul mijlociu, trei nivele succesive din epoca hallstattiană (timpuriu, mijlociu, târziu), precum și descoperiri sporadice aparținând perioadei medievale.

Nivelul cel mai consistent de locuire aparține primei epoci a fierului, cronologic încadrat în sec. XII-X a.Chr. Astfel, susținem că situl Trinca „Izvorul lui Luca” este unul inedit, iar diversitatea vestigiilor arheologice joacă un rol important în stabilirea locului și rolului său în contextul mediului cultural hallstattian timpuriu nord-est-carpatic.

Trinca settlement "Luca's spring":
research history and perspectives

The Trinca site "Izvorul lui Luca" represents an open settlement with several living levels, occupying almost the entire surface of a promontory. It is located on the territory of Trinca commune, Edineț district, Republic of Moldova.

The settlement was discovered in 1981 by the archaeologist I. Borziac, and immediately from the following year the first archaeological excavations were initiated under the leadership of O. Levițki, which continued throughout 13 campaigns (1982, 1984, 1989-1990, 1994-2002 and 2004). The estimated area of the settlement is about 9 ha, from which a total area of 6246 square meters was cleared.

The archaeological remains discovered, the diversity of the archaeological material collected, allowed the identification of several levels of habitation: the Upper Paleolithic, the transitional period from the Eneolithic to the Bronze Age, the Middle Bronze, three successive levels of the Hallstatt era (early, middle, late), as well as discoveries sporadic belonging to the medieval period.

The most consistent level of habitation belongs to the first Iron Age, chronologically in the century. XII-X BC. Thus, we claim that the Trinca site "Izvorul lui Luca" is a unique one, and the diversity of the archaeological remains plays an important role in establishing the place and its role in the context of the early Hallstattian Northeast-Carpathian cultural environment.

O metodă expeditivă de înregistrare a elementelor geometrice de bază ale unui tumul

Alexandru MORINTZ, Radu VĂCĂLIE

În contextul actual al cercetărilor arheologice din România, cartarea tumulilor a devenit o necesitate stringentă. Procedura uzuală constă mai întâi în determinarea (cu ajutorul unui GPS de mână) coordonatelor geografice ale centrului tumulului și ale câtorva puncte dispuse pe circumferința acestuia. Apoi, prin conversia coordonatelor geografice (φ, λ) în Sistemul de Proiecție Stereografică 1970 (x, y,), tumulii sunt apoi poziționați spațial într-un program de tip CAD. Dată

fiind eroarea de câțiva metri a GPS-ului de mână, planul rezultat permite doar vizualizarea pozițiilor relative și aprecierea aproximativă a dimensiunilor în plan, neindicând însă și înălțimea tumulilor. Metoda propusă de noi vine cu o serie de completări menite a spori cantitativ și calitativ informațiile referitoare la geometria tumulilor: formă, dimensiuni, înălțime, volumetrie. Procedura necesită utilizarea clinometrului, instrument ușor de utilizat și extrem de util pentru determinarea diferențelor de nivel, prin măsurarea unghiurilor verticale. Lucrarea se compune din două părți; prezentarea teoretică a metodei și studii de caz. La final vor fi prezentate atât avantajele, cât și limitele utilizării acestei metode.

Quick Method for Recording the Basic Geometric Elementsof a Barrow

In the current context of archaeological research in Romania, mapping the tumuli has become a pressing necessity. The usual procedure consists first in determining (with the help of a hand-held GPS) the geographical coordinates of the centre of the mound and of a few points arranged on its circumference. Then, by converting the geographic coordinates (φ, λ) to the Stereographic Projection System 1970 (x, y,), the mounds are then spatially positioned in a CAD-type program. Given the error of a few meters of the hand-held GPS, the resulting plan allows only the visualization of the relative positions and the approximate appreciation of the dimensions in the plan, but not indicating the height of the tumuli. The method proposed by us comes with a series of additions aimed at quantitatively and qualitatively increasing the information related to the geometry of the mounds: shape, dimensions, height, volumetry. The procedure requires the use of the clinometer, an easy-to-use and extremely useful tool for determining level differences by measuring vertical angles. The work consists of two parts: theoretical presentation of the method and case studies. At the end, both the advantages and the limits of using this method will be presented.

O metodă expeditivă de identificare a posibilelor orientări astronomice într-un sit arheologic

Alexandru MORINTZ

Cercetările de arheoastronomie sunt puțin răspândite în România și, cel mai adesea, nu sunt efectuate de către arheologi. Lucrarea prezintă o modalitate practică de identificare a posibilelor orientări astronomice ale unor situri arheologice sau structuri din interiorul acestora. Metoda propusă nu necesită o instruire prealabilă și poate fi aplicată de către arheologii care participă la cercetarea sitului. Instrumentele necesare efectuării măsurătorilor se limitează la busolă, clinometru și GPS de mână. În plus, rezultatele pot fi obținute imediat, cu ajutorul unui calculator științific. Principalul avantaj al metodei constă în faptul că totalitatea operațiilor pe care aceasta le implică (înregistrarea, procesarea și interpretarea datelor) sunt efectuate de către arheologul sau arheologii implicați în cercetarea sitului, aceștia fiind cei mai în măsură să analizeze rezultatele în context cultural.

A quick method of identifying possible astronomical orientations in an archaeological site

Archeoastronomy research is not widespread in Romania and, most often, it is not carried out by archaeologists. The work presents a practical way of identifying the possible astronomical orientations of some archaeological sites or structures inside them. The proposed method does not require prior training and can be applied by archaeologists participating in site research. The tools needed to make the measurements are limited to a compass, clinometer, and handheld GPS. In addition, the results can be obtained immediately, with the help of a scientific calculator. The main advantage of the method is that all the operations it involves (data recording, processing, and interpretation) are performed by the archaeologist or archaeologists involved in the site research, who are the best able to analyse the results in a cultural context.

Cercetări experimentale asupra unor fragmente ceramice Boian descoperite la Gălățui - Movila Berzei

Adrian IORDACHE, Dragoș - Viorel BREZOI
Andreea PARNIC, Valentin PARNIC
Anca GHEBOIANU, Sofia TEODORESCU
Monica MĂRGĂRIT

Locul descoperirii fragmentelor ceramice se află pe malul sudic al lacului Gălățui, iar în unele hărți locul figurează cu denumirea Movila Berzei. Cercetările în acest loc au avut mai multe etape. În urma acestora, s-au identificat trei niveluri de locuire atribuite comunităților fazelor Bolintineanu – Giulești din cultura Boian. Fragmentele descoperite provin dintr-o locuință-sanctuar. Culoarea ceramicii variază de la cărămiziu la roșiatic. S-au observat adaosuri de pigmenți pe suprafețele fragmentelor, dar și sub formă de incrustații. Acestea din urmă sunt realizate doar cu pastă cu pigment alb, dispuse în linii paralele, ușor curbate, sau în forma pătratelor de tip tablă de șah, cu variate semnificații. Au fost analizate fragmente ceramice pentru a se stabili compoziția chimică prin metode exacte care utilizează razele X: difracție de raze X (XRD) și fluorescență de raze X (XRF). Rezultatele obținute arată un conținut de numeroși oxizi grupați în structuri cristaline complexe (cuarț, feldspat, rutil, sodalit, oxid de titan, muscovit, diopsid, pigeonit etc.), dintre care se remarcă prezența pigmentului roșu (hematit) în conținutul pastei ceramice în procent mediu de 7,4. Aceasta este cauza aspectului roșiatic al fragmentelor studiate. De asemenea, fiecare probă a fost analizată la microscopul optic digital, imaginile obținute fiind spectaculoase. Se pot observa cavități în care s-au format cristalite de cuarț colorate galben–brun. Totodată, pigmentul alb folosit prezintă diferite grade de granulație, de la grosier formațiuni de tip plan–clivat, până la granulație fină și omogenă. Pigmentul roșu este extrem de degradat, rămânând doar unele urme în anumite locuri. Unele fragmente au depus un strat de barbotină pe spatele fragmentului, strat care s-a păstrat până azi destul de bine. Analizele au fost efectuate în laboratoarele Institutului de Cercetare Științifică și Tehnologică Multidisciplinară și în laboratorul de Materiale Avansate și Microfluidică al Facultății de Ingineria Materialelor și Mecanică din cadrul Universității „Valahia" din Târgoviște.

Experimental Research on Some Boian Ceramic Fragments Discovered at Gălățui - Movila Berzei

The place where the ceramic fragments were discovered is on the southern shore of Lake Gălățui, and in some maps, the place appears under the name Movila Berzei. The research in this place had several stages. Following them, three levels of living were identified and the researchers assigned the three levels of living to the communities of the Bolintineanu - Giulești phases of the Boian Culture. The discovered fragments come from a dwelling - sanctuary. The color of the pottery varies from brick to reddish. Additions of pigments were observed on the surfaces of the fragments, but also in the form of incrustations. The latter are made only with white pigment paste, arranged in parallel, slightly curved lines, or in the form of checkerboard-type squares, with various meanings. Ceramic fragments were analyzed to identify the chemical composition by highly accurate methods using X-rays: X-ray diffraction (XRD) and X-ray fluorescence (XRF). The obtained results show a content of numerous oxides grouped in complex crystalline structures (quartz, feldspar, rutile, sodalite, titanium oxide, muscovite, diopside, pigeonite, etc.), among which the presence of red hematite pigment in the content of the ceramic paste in average percentage of 7.4%. This is the cause of the reddish appearance of the studied fragments. Also, each sample was analyzed with a digital optical microscope, the images obtained being spectacular. Cavities can be observed in which yellow-brown colored quartz crystallites have formed. At the same time, the white pigment used has different degrees of granulation, from coarse flat-cleaved formations to fine and homogeneous granulation. The red pigment is extremely degraded, leaving only some traces in certain places. Some fragments have deposited a layer of silt on the back of the fragment, a layer that has been preserved quite well to this day. The analyzes were carried out in the laboratories of the Multidisciplinary Scientific and Technological Research Institute and in the "Advanced Materials and Microfluidics" laboratory of the Materials and Mechanics Engineering Faculty of the "Valahia" University from Târgoviște.

SECŢIA ARHEOLOGIE ÎN SPAȚII CARSTICE
ARCHAEOLOGY IN KARST AREAS SECTION

Arheologia peșterilor în România. O scurtă trecere în revistă

Adina BORONEANȚ

Cercetările arheologice în substanțialul și variatul carst din România au o istorie îndelungată, pornind de la anticarii secolului al XIX-lea. Un interes sistematic a apărut însă în perioada interbelică și continuă până în zilele noastre. Cea mai timpurie dovadă a utilizării umane a peșterilor din zona carpatică românească aparține ultimilor neandertalieni din perioada interglaciară, poate chiar ultima prezență glaciară musteriană. Toate indică ocupații de scurtă durată și posibil recurente în medii montane în general joase (<1000 m), în căutarea vânatului local. În ciuda descoperirilor spectaculoase de resturi paleoantropologice (inclusiv a celor mai timpurii oameni moderni din Europa) și artă parietală, intensitatea utilizării peșterilor de către vânătorii-culegători din paleoliticul superior (aurignacian și gravettian) a fost surprinzător de scăzută, majoritatea momentelor de ocupație a peșterilor sunt asociate doar etapelor finale ale Pleistocenului. Colecțiile de artefacte de mici dimensiuni provenind din paleoliticul superior din peșteri indică vizite foarte scurte, care se corelează cu locuirile documentate în aer liber la altitudini mai mici. Din mezolitic până în Evul Mediu, peșterile au fost folosite cu intensități diferite, servind ca reședință temporară/sezonieră, precum și în scopuri rituale sau economice. Secvențele culturale semnificative din neoliticul timpuriu, ocazional depunerile spectaculoase din epoca bronzului și a fierului, la fel ca descoperirile romane și paleo-creștine, sunt deosebit de grăitoare pentru rolul rezidențial și ritual/religios important pe care l-au jucat unele peșteri. De-a lungul timpului, pe lângă topografia lor și gradul de accesibilitate, importanța acordată acestor adăposturi naturale de către diferitele comunități a depins de schimbarea continuă a contextelor socio-culturale și economice.

Archaeology of the Caves in Romania. A Brief Review

The archaeological research of the substantial and diverse Romanian karst has a long history going back to nineteenth-century antiquarians. A more systematic interest emerged, however, in the interwar times and continues to the present day. The earliest proof for the human use of caves in the Romanian Carpathian area belongs to the Last Interglacial Neanderthals, but Last Glacial Mousterian presence was also reported. They all indicate short-lived and possibly recurrent excursions into generally low mountain environmental settings (<1000 m) in search of local game. Despite spectacular palaeoanthropological (including the earliest Anatomically Modern Humans in Europe) and parietal art finds, the intensity of cave use by Upper Palaeolithic hunter-gatherers (Aurignacian and Gravettian) was surprisingly low, with most consistent occupations dated only to the final stages of the Pleistocene (Epigravettian/Epipalaeolithic). The small Upper Palaeolithic inventories in caves indicate very short, exploratory stops that correlate to the documented focus of these communities on open-air settings at lower altitudes. From Mesolithic to Medieval times, caves were used with varying intensity, serving as temporary/seasonally residence, as well as for ritual or economic purposes. Thick Early Neolithic cultural sequences, occasionally spectacular Bronze and Iron Age depositions, much like the Roman and Palaeo-Christian finds are particularly telling for the important residential and ritual/religious role some caves played. Through time, apart from their topography and degree of accessibility, the importance granted to these natural shelters by the various communities depended on the continuous change of the sociocultural and economic contexts.

Locuirile preistorice în peșterile din Dobrogea

Constantin HAITĂ

Peșterile din Dobrogea au fost locuite în toate perioadele preistorice. În această lucrare sunt analizate principalele etape de locuire: Paleolitic, Neo-eneolitic, Epoca bronzului și Epoca fierului, dar și existența suprapunerilor sau posibilelor coabitări.

Cele mai vechi niveluri de locuire au fost încadrate în Paleoliticul mijlociu, respectiv Paleoliticul superior. Locuirea neo-eneolitică este atribuită culturilor Boian, Hamangia, Gumelnița și Cernavodă I. Locuirea din Epoca bronzului este cu totul sporadică, acest fapt având un caracter mai general în mare parte din teritoriul Dobrogei. Epoca fierului este atestată atât prin prima sa perioadă – Hallstatt, dar și prin locuirile perioadei La Tène. Deși aceasta din urmă corespunde cronologic perioadei antice, existența unor suprapuneri ne-au determinat să o includem în analiză, ca termen de comparație. Distribuția spațială a acestor situri a fost analizată cu ajutorul hărții geologice, care permite caracterizarea geomorfologică a zonelor de ocurență, precum și evidențierea principalelor resurse naturale minerale disponibile în vecinătate.

Datele au fost structurate în funcție de principalele etape de cercetare arheologică, având în vedere și studiile cu caracter pluridisciplinar, cum sunt analizele faunistice, antropologice sau microstratigrafice. Principala zonă de locuire este situată în Dobrogea Centrală, pe Valea Casimcei și pe principalii afluenți – Valea Ghelengicului și Valea Visternei, în peșterile formate în calcarele recifale ale Jurasicului superior. O altă zonă este reprezentată de Dobrogea de Sud, atât pe trei dintre afluenții Dunării, cât și în vecinătatea zonei litorale, pe Valea Mangalia. Trebuie să avem în vedere că Valea Casimcei – *Cheile Dobrogei* reprezintă zona carstică cel mai bine cercetată din Dobrogea, precum și faptul că unele peșteri au putut fi distruse, acoperite de sedimente sau de vegetație, încă nedescoperite. Deși multe dintre aceste situri au fost cercetate aproape exhaustiv, există încă numeroase aspecte care pot fi evidențiate în viitor, printr-o abordare sistematică a acestor etape importante de locuire.

Prehistoric occupations in cave settlements From Dobrogea

The cave sites from Dobrogea were inhabited in all prehistoric periods. In this paper, the main stages of occupation are analyzed: Paleolithic, Neo-Eneolithic, Bronze Age, and Iron Age, but also the existence of overlappings or possible cohabitations.

The oldest occupation levels were recorded in the Middle Paleolithic, respectively the Upper Paleolithic. Neo-Eneolithic habitation is attributed to the Boian, Hamangia, Gumelnița, and

Cernavodă I cultures. Bronze Age habitation is quite sporadic, this fact having a more general character in most of the territory of Dobrogea. The Iron Age is attested to the sites of both its first period – Hallstatt, and also of the La Tène period. Although the latter chronologically corresponds to Antiquity, the existence of some overlaps led us to include it in the analysis, as a comparison term. The spatial distribution of these sites was analyzed with the help of the geological map, which allows the geomorphological characterization of the areas of occurrence and highlights the main natural mineral resources available in the proximity.

The data were structured according to the main stages of archaeological research, taking into account the pluridisciplinary studies, such as faunal, anthropological, or microstratigraphic analyses. The main area of prehistoric occupation is located in Central Dobrogea, on the Casimcea Valley, and the main tributaries – Ghelengicului Valley and Visternei Valley, in the caves formed in the reef limestones of the Upper Jurassic. Another area is represented by Southern Dobrogea, both on three of the tributaries of the Danube, and in the vicinity of the coastal area, on the Mangalia Valley. We have to bear in mind that the Casimcea Valley – Cheile Dobrogei represents the best-researched karst area in Dobrogea and that some caves could have been destroyed and covered by sediments or vegetation, still undiscovered. Although many of these sites have been researched almost exhaustively, many aspects can still be highlighted in the future through a systematic approach to these important phases of habitation.

O grotă din Carpații de Curbură cu reprezentări din Preistorie și Evul Mediu

Valeriu SÂRBU, Sebastian MATEI

Datele esenţiale: o grotă de mici dimensiuni, în formă de vulvă, cu circa 140 de reprezentări păstrate, majoritatea arme, îndeosebi pumnale, databile într-o perioadă de aproape două milenii şi jumătate (circa 4000-1500 a.Chr.). Prima ipoteză ar fi aceea de a considera grota ca un „depozit" de bronzuri, „îngropat" iconografic în peşteră, în care s-au desfăşurat „ritualuri de trecere" pentru elitele războinice, în care operaţiunea însăşi de gravare a armelor putea fi

considerată sacră. Apoi, în epoca medievală, ea a fost folosită ca schit de mai multe generaţii de călugări, cea mai timpurie inscripţie fiind din 1521. Mica grotă a fost un adevărat „creuzet" în care „s-au topit" credinţe şi ritualuri locale cu altele venite din zone îndepărtate, aşa cum sunt, de exemplu, cele din Peninsula Iberică şi nordul Italiei. Asemănările - cu piese reale, iconografic şi maniera de a le reprezenta - cu descoperirile din acele zone sunt atât de puternice încât un contact direct cu acestea este foarte probabil. Mica grotă de la Nucu ne oferă o „fereastră" – chiar dacă doar întredeschisă - de privit spre o lume misterioasă, cu o bogată viaţă religioasă şi cu realizări artistice deosebite.

Une grotte dans les Carpates de Courbure avec des représentatioms de la Préhistoire et du Moyen Âge

Les données principales en seraient les suivantes: c'est une grotte de petites dimensions, en forme de vulve, qui abrite environ 140 représentations conservées, des armes, en majorité, surtout des poignards, datables dans une période de plus de deux millénaires et demi (environ 4000-1500 av. J.-C.). Tout d'abord, nous pourrions considérer la grotte comme un « dépôt » de bronzes, iconographiquement « enfoui » dans la grotte où on accomplissait des « rituels de passage » pour les élites guerrières, et où l'opération même de graver les armes était considérée sacrée. La petite grotte a été un véritable « creuset » dans lequel croyances et rituels locaux sont fondus avec d'autres venus de zones lointaines, comme la Péninsule Ibérique ou le Nord d'Italie. Les armes gravées à Nucu ressemblent tellement à des pièces réelles, des représentations iconographiques et la manière de les rendre, aux découvertes des zones mentionnées, de sorte que l'on pourrait parler d'un contact direct. Plus tard, au Moyen Age, plusieurs générations de moines l'ont utilisée comme ermitage, la plus ancienne inscription datant de 1521. La petite grotte de Nucu nous offre une « fenêtre » - même si entrouverte – à travers laquelle on entrevoit un monde mystérieux, avec une riche vie religieuse et des réalisations artistiques exceptionnelles.

Omul în peisajul carstic din zona Cracovia și zona înaltă Częstochowa (sudul Poloniei) în epocă romană și în perioada migrațiilor timpurii

Halina DOBRZAŃSKA

Diversitatea condițiilor naturale din spațiul Cracovia-Częstochowa a permis activitatea umană din paleolitic până în prezent în diferite locații și cu intensitate diferită. O caracteristică cheie a acestei regiuni este relieful său variat. Această variabilitate a mediului geografic a influențat puternic stilul de viață al populației culturii Przeworsk stabilită pe Muntele Ojców (o parte de mijloc a Muntelui Cracovia-Częstochowa) în perioada romană și în perioada timpurie a migrațiilor. Numărând peșterile în care au fost descoperite artefacte arheologice din perioadele mai sus menționate, Muntele Ojców se află printre cele mai utilizate regiuni carstice din mijlocul Europei de Est. Așezările au fost situate pe versanții sudici ai cotelor peneplene, cu sol de tip loess. Clima din perioada romană, mai umedă decât cea anterioară, a favorizat amplasarea peneplena a așezărilor, ai căror locuitori au fost agricultori. Oamenii nu s-au așezat pe platourile văilor carstice cu soluri fertile din cauza condițiilor climatice nefavorabile. Muntele Ojców este unic, datorită siturilor arheologice din peșteri. Diferite urme ale locuirii umane sunt cunoscute din peșterile mari și mici de pe cele trei nivele ale văii adânci a râului Prądnik. Acestea au fost folosite în diferite domenii ale activității umane, inclusiv economice, dar este posibil să fi servit ca refugii, precum și ca spații cu rol sacrificial și ritualic.

Man in the Karst Landscape of the Cracow - Częstochowa Upland (Southern Poland) in the Roman and Early Migration Periods

The diversity of the natural conditions of the Cracow-Częstochowa Upland enabled human activity from Paleolithic times till the present in different locations and with varying intensity. A key feature of this region is its varied relief. This variability of the geographical environment strongly influenced the lifestyle of the Przeworsk culture population settled on the Ojców Upland (a middle part of the Cracow-Częstochowa Upland) in the Roman and Early Migration periods. Counting the number of caves with archaeological

artifacts from these times, the Ojców Upland stands among the most utilized karst regions in middle eastern Europe. The settlements were situated there on the southern slopes of peneplane elevations covered with loess. The climate of the Roman period, wetter than the preceding period, favoured the peneplane location of the settlements, whose inhabitants lived from farming. People did not settle on the karstic valley floors with fertile soils because of the unfavourable climatic conditions. The Ojców Upland is unique in its cave sites. Various traces of human habitation are known from large and small caves on the three layers of the deep Prądnik River valley. The caves were used in different areas of human activity, including economic, but they may also have served as refuges and sacrificial or ritual sites.

Peșteri seculare și sacre din Scythia Minor utilizate în perioadele romano-bizantină și medievală

Bartłomiej SZMONIEWSKI, Valentina VOINEA

Datele arheologice provenite din peșterile cercetate din Scythia Mică arată faptul că au fost folosite pentru o gamă variată de scopuri, precum locuințe, refugii, schituri, capele și spații funerare. Un studiu exhaustiv al surselor scrise evidențiază faptul că unele peșteri au fost folosite de primii creștini, fiind asociate cu monahismul timpuriu.

Problema peșterilor datate în perioadele romană și medievală a atras foarte puțin atenția cercetătorilor, concentrați, mai ales, pe studiul descoperirilor de artefacte paleolitice. Legat de această zonă a Scythiei Minor, astăzi Dobrogea (SE României), cercetările derulate de C.S Nicolăescu – Plopşor, A. Păunescu și N. Harţuchi trebuie menționate, fiind derulate în anii 1950 și 1970 în zona Cheilor Dobrogei, mai exact în peșterile La Lilieci și Gura Dobrogei. Materialul de dată târzie descoperit în aceste contexte a fost considerat material secundar față de cele paleolitice. Peștera Limanu de lângă Mangalia, unde au fost decoperite artefacte de epocă romană și medievală, a fost studiată de speologi în 1958-1964 și abia după această campanie de arheologi în anii 1971-1977. O excepție o constituite descoperirea, în anul 1957, a bisericuțelor de piatră de la Basarabi (Murfatlar), datate între secolele IX-X, săpate artificial în dealul de calcar; acestea au fost cercetate sistematic (c.f. Barnea 1962). Lucrurile au început să

se schimbe recent. Cea mai importantă descoperire din anii 90 ai secolului XX a fost reprezentată de ansamblu rupestru de la Dumbrăveni, datat în a doua jumătate a secolului al IV-lea. Cercetările arheologice din Cheile Dobrogei au relevat descoperiri târzii; datele arheologice cu privire la folosirile peșterilor în epocă romană și în epocă medievală sunt în creștere, începând cu anul 2008. Rezultatele demonstrează o variație remarcabilă cu privire la modul în care peșterile au fost folosite în perioadele timpurii, nu numai în epoca paleolitică.

De la spațiul folosit la început în timpul activităților casnice, precum și ca loc al depozitării hranei, rolul acestor spații se schimbă, mai ales pentru necreștini (adoratorii zeului Mithra), precum și pentru practicile creștine. Punctul important rezidă din folosirea peșterilor ca spațiu funerar de către populațiile indigene, precum și de către populațiile alogene din Scythia Minori.

Scopul acestei prezentări este de a analiza folosirea peșterilor, începând cu secolul al IV-lea p.Chr până în secolul al XX-lea p.Chr, precum și gama variată de funcții care le-a fost atribuită acestora, printr-o privire comparativă cu descoperiri similare din Europa.

Secular and Sacral Cave in Scythia Minor use
in Roman-Byzantine and Medieval Periods

Archaeological data from explored caves in Scythia Minor show that they were used for disparate range of functions as dwelling, refuges, hermitages, chapels and for placed burials. An extensive study of written sources reveals that some caves were extensively used by early Christians and associated with early monasteries.

The issue of caves from Roman and Medieval Period perspective, in contrast to investigation focused on paleolithic artefacts, has attracted little attention. As regards the area of Scythia Minor, present-day Dobrudja (Southeast Romania), C.S Nicolăescu – Plopşor's, A. Paunescu's and N. Harţuchi's investigations should be mentioned, carried out in 1950s and 1970s in Cheile Dobrogei area and Cave Liliecilor of Gura Dobrogei, however, the materials of later date discovered in these caves were a by-product of Paleolithic research. The Limanu cave near Mangalia where Roman and medieval finds were discovered was investigated at the beginning by

speleologists in 1958-1964 and only afterwards by archaeologists in 1971-1977. The exception was a discovery in 1957 of the of the rock churches from 9th/10th century of Basarab (Murfatlar) carved artificially into chalk hill. The site was systematically investigated (c.f. Barnea 1962). Things have started to change in recent years. The most important discovery in 90's of twentieth century was the cave monastery in Dumbrăveni dated to second half of the 4thc. The number of new archeological excavations in Cheile Dobogei focused on later periods i.e., the Roman and Medieval cave usages is increasing since 2008. The results demonstrate a remarkable variation in terms of how caves were used in younger periods, not only the Paleolithic one.

From the place utilized briefly during hunting or herding activities, as well as for storing food, to the caves having been modified for different non-Christian (worship of Mithra) and Christian ritual activities. The important point is utilizing caves in their funeral aspect for indigenous and foreign inhabitants of Scythia Minor.

The aim of this presentation is to examine the human use of caves from the fourth to the twelfth century, and their range of functions comparing with the caves in Europe.

Câteva observații privind datarea bisericuței E.3 din complexul rupestru de la Murfatlar

Ionuț HOLUBEANU

În această prezentare este analizată posibilitatea unei datări mai timpurii (în Antichitatea târzie) a unei părți din sectorul E (bisericuța E.3, încăperile E.1 și E.2 și galeria G.1) din complexul rupestru de la Murfatlar. În favoarea unei astfel de datări (a doua jumătate a secolului al V-lea p.Chr.) pledează, în principal, existența contraabsidei funerare/externe a bisericuței E.3. Cele mai vechi încăperi de acest tip sunt atestate arheologic în nordul Africii, la jumătatea secolului al V-lea p.Chr. Ele au fost amenajate într-o fază posterioară construirii edificiilor de cult respective și au avut, în principal, o destinație funerară, adăpostind morminte ale martirilor, relicvarii cu părticele de moaște sau morminte ale ierarhilor sau ale preoților de seamă ai comunităților respective. Contraabsidele mai sunt atestate la unele dintre bazilicile paleocreștine din Spania,

Peninsula Balcanică (Dalmația, Grecia, Dobrogea), Siria și Cilicia. Niciuna dintre acestea nu este însă posterioară secolului al VII-lea. În acest caz, datarea celei de la Murfatlar în secolele IX-XI conduce la o situație cu totul excepțională (și oarecum jenantă): singura din Evul Mediu timpuriu cunoscută la momentul de față.

Few Remarks on the Dating of the Rock-Cut Church E.3 in Murfatlar

In this survey it is considered the possibility for an early dating (to the Late Antiquity) of a part of the E sector (E.3 church, E.1 and E.2 rooms and G.1 gallery) in the rock-cut monastic complex in Murfatlar (Romania). The main evidence for such a dating (the latter half of the 5th century AD) is the funeral/external counter-apse of the E3 church. The oldest counter-apses are attested at some of the Christian basilicas in northern Africa. Their setting started in the second half of the 5th century AD, in a phase posterior to the building of the respective worship places. Their main destination was funerary, in many of them being tombs of martyrs, reliquaries with small parts of relics or crypts of hierarchs or of eminent priests of the respective Christian communities. The counter-apses are also attested at Christian basilicas on the present-day territory of Spain (from c.500), in the Balkan Peninsula (in Dalmatia, Greece, Dobruja), in Syria and in Cilicia. However, none of these is later than the 7th century. In this case, dating the counter-apse of E.3 in 9th-11th centuries AD leads to an exceptional (and thus somewhat embarrassing) situation: the only one from the early medieval period.

Biserica nr. 4 din complexul rupestru Murfatlar – identificarea câtorva noi semne „graffiti" pe axul vest-est și analogiile lor

Evgenia KOMATAROVA-BALINOVA
Kazimir POPKONSTANTINOV, Miglena RAYKOVSKA

Acest raport este un act de recunoștință față de colegii români de la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, care ne-au permis să lucrăm la complexul rupestru în aprilie 2022. Echipa de cercetare a fost condusă de E. Komatarova-Balinova de la Institutul

Național de Arheologie – Academia Bulgară de Științe. Spațiul interior al lui B.4 a fost înregistrat prin următoarele tehnici:

1) Scanare laser. Cu ajutorul unui sistem de scanare a solului FARO Focus S150, au devenit clare conexiunile funcționale și spațiale dintre volumele individuale, forma corectă a absidei și axa verticală dintre cele două bazilici.

2) Fotografie de înaltă rezoluție la 360 de grade, inclusiv panoramă de 360 de grade și tur virtual. Imaginea panoramică face posibilă captarea într-o singură imagine combinată a interrelațiilor culturale și de comunicare, a conexiunii dintre arhitectură, teren și elemente arhitecturale. Panoramele individuale pot fi asamblate în așa-numitele tururi virtuale. Cu ajutorul lor, o mare cantitate de informații, pe lângă imaginea fotografică, poate fi împărtășită cu ușurință între specialiști și poate servi și pentru studiul și promovarea sitului arheologic. Tururile virtuale permit ca siturile greu accesibilesau cu acces limitat, cum este cazul Complexului rupestru Murfatlar, să fie prezentate virtual nu doar comunității științifice, ci și publicului larg.

3) Imagistica prin Reflectare-Transformare. Aplicarea ultimei tehnici este folosită pentru evidențierea punctului principal al acestei prezentări – *graffiti* -ul din suprafața de sud a stâlpului 2, în iconografia căruia sunt identificate noi elemente și noi detalii. Pentru a asigura un detaliu suficient de mare pentru a înregistra toate inciziile existente, panoul a fost împărțit în 3 registre. Fiecare dintre ele a fost construit folosind așa-numitul PTM Fitter și desenat vectorial folosind o serie de filtre în RTI Viewer 1.1 ca fundal. Elementele individuale au fost apoi îmbinate într-un singur panou folosind resursele de transformare a imaginii Fiji Image J. RTI a oferit puțină lumină asupra imaginilor de pe partea sudică a stâlpului nr. 2 – o inscripție redactată în caractere chirilice deteriorată în partea superioară, o inscripție runică, scrisă pe două rânduri în partea medie a stâlpului, precum și detalii ale desenelor – zoomorfe și antropomorfe.

Church no. 4 from the Murfatlar cave complex –
the identification of several new "graffiti" signs
on the west-east axis and their analogies

This report is an act of gratitude to the the Romanian colleagues from the Museum of National History and Archaeology, Constanţa, who allowed us to work at the cave complex in April 2022.

The research team was led by E. Komatarova-Balinova from the National Institute of Archaeology – Bulgarian Academy of Sciences. The inner spece of B4 was recorded by the following tecniques:

1) Laser scanning. With the help of a FARO Focus S150 ground scanning system, the functional and spatial connections between the individual volumes, the correct shape of the apse, and the vertical axis between the two basilicas became clear.

2) 360-degree high resolution photography including 360-degree panorama and virtual tour. The panoramic image capture in one merged view the cultural and communication interrelationships and the connection between architecture, terrain, and architectural elements. The individual panoramas can be assembled in so-called virtual tours. With their help, a large amount of information, in addition to the photographic image, can be easily shared between specialists, and also serve for the study and promotion of the archaeological site. Panoramic walks allow sites that are difficult or have limited access to, as is the case with the Murfatlar cave comlex, to be virtually presented not only to the scientific community but also to the general public.

3) Reflectance-Transformation Imaging. The application of the last technique is used to the main emphasis of the report – graffiti from the south surface of pillar 2, among which are identified some new elements and details. To ensure a large enough detail to register all existing incisions, the panel was split into 3 elements. Each of them was built using the so-called PTM Fitter and drawn vectorially using a series of filters in RTI Viewer 1.1 as a background. The individual elements were then merged into one panel using Fiji Image J's image transformation resources. RTI shed some light to the images at the south surface of pillar 2 – the damaged Cyrillic inscription in the upper part, two rows runic inscription in the medium part, and also details of drawings – zoomorphic and anthropomorphic.

Fenomenul ascezei monahale reflectat în descoperirile rupestre din Munții Buzăului

Diana Liana GAVRILĂ

Asemănător regiunii dobrogene, zona Munților Buzăului a cunoscut o intensă activitate monahală, documentată încă din secolul al IV-lea p.Chr. Creșterea aproape simultană a numărului de chilii și bisericuțe rupestre în zonele amintite este pusă pe seama reconcentrării forțelor Imperiului Roman la nord de Dunăre pentru a face față atacurilor barbarilor. Astfel, s-a creat un mediu propice pentru răspândirea rapidă a creștinismului, propovăduitorii acestei religii îndreptându-și eforturile inclusiv în vederea convertirii diferitelor populații atacatoare.

Prezentul studiu surprinde fenomenul ascezei monahale, la începuturile creștinismului, în Munții Buzăului, prin comparație cu cel existent în Scythia Minor, având ca punct de interes chiliile și bisericuțele săpate în stâncă, precum și grotele adaptate locuirii umane. Analiza se concentrează atât pe aspectele privind cronologia, cât și pe tehnica de lucru, arhitectură, simbolistică și izvoare literare.

The Phenomenon of Monastic Asceticism Reflected in the Caves of the Buzău Mountains

Similar to the Dobrogean region, the area of the Buzău Mountains experienced intense monastic activity, documented since the 4th century AD. The almost simultaneous increase in the number of small rock-carved churches and cells in the mentioned areas is attributed to the re-concentration of the Roman Empire's forces at the north of the Danube to face the attacks of the barbarians. A favourable environment was thus created for the rapid spread of Christianity, the preachers of this religion also directing their efforts towards the conversion of the various attacking populations.

The present study captures the phenomenon of monastic asceticism, at the beginning of Christianity, in the Buzău Mountains by comparison with the existing one in Scythia Minor, having as a point of interest the small rock-carved churches and cells, as well as the caves adapted to human habitation. The analysis focuses on the chronology, as well as on the working technique, architecture, symbolism, and literary sources.

SECŢIA GRECO-ROMANĂ
GRAECO-ROMAN SECTION

Indicatori cronologici în arheologia arealului pontic: ceramică, sticlă și metal în contexte stratigrafice (între epoca greacă arhaică și perioada bizantină timpurie)
Chronological Markers in the Archaeology of the Pontic Area: Pottery, Glass and Metal Finds in Stratified Contexts (from Greek Archaic to the Early Byzantine period)

Amforele arhaice din Sectorul IV (US. 25) de la Açic Suat (Caraburun, com. Baia, jud. Tulcea)

Radu PENEA

Situl de la Açic Suat face parte din teritoriul histrian şi a fost recent pus în evidenţă graţie programului româno-francez de cercetări interdisciplinare, coordonat de Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române din Bucureşti şi de Muzeul Luvru din Paris. Săpăturile care s-au succedat între anii 2011 şi 2019 au revelat numeroase vestigii din epocile greacă, elenistică şi romană. Inventarul ceramic adus la lumină cuprinde cantităţi importante de vase din toate epocile amintite.

Amforele arhaice de transport, numeroase şi variate, descoperite în Sectorul IV, US. 25, constituie subiectul acestei prezentări. Ele vor fi studiate din punct de vedere tipologic şi cronologic, unitatea stratigrafică US. 25 din sectorul IV oferind condiţii optime de urmărire a evoluţiei unor tipuri prezente într-o perioadă scurtă de timp. Analiza comparativă a centrelor exportatoare identificate (Clazomene, Chios, Lesbos etc.) contribuie la o mai bună cunoaştere a cronologiei şi a economiei sitului.

Archaic amphorae from Sector IV (US. 25) from Açic Suat (Caraburun, Baia commune, Tulcea county)

The site at Açic Suat is part of the Histrian territory and was recently highlighted thanks to the Romanian-French interdisciplinary research program, coordinated by the Institute of Southeast European Studies of the Romanian Academy in Bucharest and the Louvre

Museum in Paris. The excavations that took place between 2011 and 2019 revealed numerous vestiges from the Greek, Hellenistic and Roman eras. The ceramic furniture brought to light includes important quantities of vessels from all the mentioned eras.

The archaic transport amphorae, numerous and varied, discovered in Sector IV, US. 25, are the subject of this presentation. They will be studied from a typological and chronological point of view, the stratigraphic unit US. 25 in sector IV offering optimal conditions for following the evolution of some types present in a short period of time. The comparative analysis of the identified exporting centers (Clazomene, Chios, Lesbos, etc.) contributes to a better knowledge of the site's chronology and economy.

Considerații despre prima mare distrugere a Zonei sacre de la Histria pe baza a două contexte din prima jumătate a secolului al V-lea a.Chr.

Iulian BÎRZESCU

În comunicarea de față sunt prezentate două contexte arheologice, cercetate în zona sacră de la Histria între anii 2007 și 2011. Primul context a fost descoperit la vest de templul Afroditei și constă într-un nivel de distrugere a templului după un incendiu violent, câteva dintre elementele constructive ale templului păstrându-se *in situ* după distrugere. Al doilea context a fost cercetat în interiorul și exteriorul unui mic templu (Templul M). Și în acest caz templul a fost distrus de foc, probabil în același timp cu templul Afroditei și cu alte monumente din sanctuar. Pe baza câtorva descoperiri de lângă și de sub aceste niveluri de arsură, este sugerată o dată de distrugere a templelor între 480 și 460 a.Chr.

Considerations about the first great destruction of the Sacred Zone from Histria based on two contexts from the first half of the 5th century BC

The paper presents two contexts from the Histrian sanctuary researched between 2007 and 2011. The first context was found West of the temple of Aphrodite and it consists of a massive layer of debris from a violent fire. Some of the finds after the burning have been preserved in situ. The second context was investigated inside and

outside of a small temple discovered in 2007, the Temple M. In this case too, the temple was destroyed by fire, probably at the same time as the other temples and monuments from the sanctuary. Based on several finds, a date between 480 and 460 BC was proposed for the first main destruction of the sanctuary.

Un lot nou de ștampile de amfore grecești descoperite la Callatis

Natalia MATEEVICI, Nicolae ALEXANDRU
Robert CONSTANTIN, Mihai IONESCU

Vorbind de epoca greacă a Callatidei, cele mai reprezentative artefacte sunt vasele ceramice și fragmentele acestora, în special ale amforelor comerciale. Ștampilele de amfore grecești reprezintă un interes deosebit și datorită datării lor, care, în unele cazuri, poate ajunge la o precizie de unul-doi ani. Lotul studiat cuprinde 22 de ștampile, descoperite în câteva puncte cercetate de pe teritoriul orașului Mangalia în perioada 2021-2022. Cercetările arheologice preventive s-au desfășurat pe: str. Petru Maior, nr. 9, G. Murnu, nr. 17A, str. Negru Vodă, nr. 14 (Baza sportivă „Pescăruș"), faleza Mangaliei, str. Ion Cantacuzino, Stadionul Municipal. Cele 22 de exemplare de ștampile aparțin următoarelor centre producătoare grecești: Thasos, Sinope, Rhodos, Heraclea, Cnidos, Mende, Akanthos, Samothracia și un centru neidentificat. Ștampilele sinopeene se încadrează din punct de vedere cronologic între anii 273 și 246 a.Chr. (între grupele VC și VIB), cele de Rhodos revin grupelor Ib-II (270 - 234/199 a.Chr). Ștampila de Cnidos revine celei de a V-a grupe cronologice (166-146 a.Chr.). Nu toate cele patru ștampilele de Thasos au putut fi datate, dar, în linii generale, revin celui de al treilea sfert al sec. IV și primei jumătăți a sec. III a.Chr. Cele trei ștampile heracleote revin perioadei finale de ștampilare în acest polis: sfârșitul sec. IV - prima treime a sec. III a.Chr. Ștampilele de Akanthos și Mende sunt datate în cel de al treilea sfert al sec. IV a.Chr. O piesă deosebită a acestui mic lot este ștampila de Samothracia, forma căreia imită monedele acestui polis. Tradițional, ștampilele (nu prea numeroase) Samothraciei datează între a doua jumătate a sec. IV și mijlocul sec. III a.Chr., acest exemplar putând fi considerat unic în spațiul nord-vest pontic în acest moment. În urma cercetărilor

efectuate la siturile menționate mai sus, cel puțin pe baza materialului amforic și în special a ștampilelor, datarea prealabilă este între a doua jumătate a sec. IV și mijlocul sec. II a.Chr.

Un nouveau lot de timbres d'amphores grecques découvert à Callatis

Les artefacts les plus représentatifs de l'époque hellénistique Callatis sont les récipients céramiques et leurs fragments, en particulier les amphores commerciales. Les timbres amphoriques grecques présentent un intérêt particulier, en raison de leur datation, qui dans certains cas, peut atteindre une précision d'un ou deux ans. Le lot étudié comprend 22 timbres, découverts en plusieurs points investigués sur le territoire de la ville de Mangalia au cours des années 2021-2022. Les recherches archéologiques préventives ont été effectuées : rue Petru Maior n° 9, rue George Murnu n° 17A, rue Negru Vodă n° 14 (base sportive Pescăruș), sur la « falaise » de Mangalia, rue Ion Cantacuzino, au Stade municipal. Les 22 exemplaires de timbres appartiennent aux centres de production grecs suivants : Thasos, Sinope, Rhodes, Héraclée du Pont, Cnide, Mendè, Akanthos, Samothrace et un centre non identifié. Les timbres sinopéens sont datées des années 273-246 avant J.-C. (entre les groupes VC et VIB), ceux de Rhodes appartiennent aux groupes chronologiques Ib-II (270 - 234/199 av. J.-C.). Le timbre de Cnide appartient au groupe chronologique V (166-146 avant J.-C). Les quatre timbres de Thasos n'ont pas tous pu être datés, mais, en général, ils datent du troisième quart du IVe siècle et la première moitié du IIIe siècle av. J.-C. Les trois timbres héracléotes appartiennent à la dernière période du timbrage dans cette polis: la fin du IVe siècle - le premier tiers du IIIe siècle av. J.-C. Les timbres d'Akanthos et de Mendè datent du troisième quart du IVe siècle av. J.-C. La pièce qui est la plus importante de ce petit lot est le timbre de Samothrace. Traditionnellement, les timbres (peu nombreux) de Samothrace, sont datés entre la seconde moitié du IVe siècle et le milieu du IIIe siècle. av. J.-C. À l'heure actuelle, cet exemplaire peut être considéré comme unique dans le nord-ouest de la mer Noire. Les recherches menées sur les sites cités ci-dessus, au moins basées sur le matériel amphorique et surtout les timbres, peuvent être datés, entre la seconde moitié du IVe siècle et milieu du II siècle avant J.-C.

Primele importuri campaniene la Tomis

Vasilica LUNGU, Aurel MOTOTOLEA
Tiberiu POTÂRNICHE

Ceramica de tip campanian este formată din vase de servit, fine, produse la început în Campania între sfârşitul secolului IV şi primul sfert al secolului I a.Chr. Ea continuă într-o oarecare măsură ceramica de tip atic cu firnis negru. Această ceramică este de regulă omniprezentă în aşezările şi necropolele din Italia, anterioare epocii imperiale. Se regăseşte, de asemenea, dispersată în cantităţi importante pe toate coastele Mediteranei Occidentale şi mai rar în Mediterana Orientală şi în Marea Neagră. Importanţa sa în comerţul antic este demonstrată de manieră sistematică prin explorarea epavelor şi a fundurilor submarine, ca şi prin săpături arheologice în siturile litorale şi nu numai.

În Dobrogea românească, ceramica de tip campanian este semnalată în câteva situri, precum Istria şi Aegyssus (Tulcea). Săpături preventive recente pe strada Arhiepiscopiei din Constanța au scos la lumină o serie de forme diverse la câteva exemplare, ceea ce pune problema emporionului de la Tomis deschis produselor din Italia înaintea controlului roman.

În prezentarea propusă, autorii vor demara o discuţie asupra tipologiei şi cronologiei descoperirilor tomitane. La scara ansamblului zonelor săpate de la Tomis, densitatea acestor ceramici campaniene pare să fi fost mai importantă decât cea semnalată în sectorul amintit.

Les premières importations de la céramique campanienne à Tomis (II e-I er av. J.-C.)

La céramique campanienne est formée de vases fins à servir, produits au début en Campanie, entre la fin du IVe s. et le dernier quart du Ier s. av. J.-C. Elle continue d'une certaine manière la céramique attique à vernis noir. Cette céramique est en effet omniprésente dans les habitats et les nécropoles d'Italie, antérieurs à l'Empire. On la retrouve encore abondement dispersée sous ses diverses formes sur toutes les côtes de la Méditerranée Occidentale et rarement en Méditerranée Orientale et en mer Noire. Son importance dans le commerce antique est démontrée de façon systématique par

l'exploration des épaves et de fonds sous-marins, ainsi que par les fouilles archéologiques des sites littoraux ou d'autres.

En Dobroudja roumaine, la céramique campanienne est signalée dans quelques sites comme Istrie et Aegyssus (Tulcea). Les fouilles préventives récentes sur la rue Archiepiscopiei de Tomis ont révélé une série de diverses formes en quelques exemplaires, ce qui met le problème de l'emporion ouvert aux produits de l'Italie avant le contrôle romain.

Dans la présentation proposée, les auteurs vont démarrer une discussion sur la typologie et la chronologie des trouvailles tomitainnes. À l'échelle de l'ensemble des zones fouillées à Tomis, la densité de ces céramiques campaniennes semble avoir été plus importante que celle enregistrée dans ledit secteur.

***Bothros*-ul roman din absida Basilicii cu criptă de la Histria –o perspectivă preliminară asupra inventarului ceramic**

Andrei OPAIȚ, Alina STREINU
Bianca GRIGORAȘ, Irina ACHIM

Cercetat de dr. Irina Achim în 2003, *bothros*-ul din absida *Basilicii cu criptă* de la Histria oferă un bogat material ceramic din perioada secolelor I-III p.Chr. Inventarul include amfore din regiunea pontică, atât din zonele septentrionale incluse, cât și din centrele sudice, dar și recipiente provenind din centrele egeene de pe coasta Asiei Mici.

O categorie aparte o reprezintă cea a amforelor de masă, remarcându-se prezența unui tip pontic cu mai multe variante.

Urcioarele amforoidale reprezentă categoria cu cele mai multe exemplare descoperite întregi sau întregibile, provenind din mai multe centre de producție.

Ceramica de servit, fină, este ilustrată prin forme din bazinul pontic, din centrele microasiatice și producții locale din perioada secolelor II-III. Inventarul *bothros*-ului mai include două unguentarii întregi și alte două fragmentare, câteva fragmente de opaiț și un fragment de *mortarium*, precum și o cantitate importantă de material tegular, de mobilier osteologic, de origine animală (acestea din urmă nediscutate aici).

Merită remarcat faptul că în umplutura *bothros*-ului se regăsește o cantitate extrem de redusă de ceramică de gătit, doar câteva fragmente fiind inventariate.

The Roman bothros *from the apse of the Basilica with Crypt from Histria – a preliminary perspective on the ceramic inventory*

Investigated by Dr. Irina Achim Achim in 2003, the bothros *from the apse of the Basilica with crypt in Histria offered a rich ceramic material from the 1st-3rd centuries AD. The inventory includes amphorae from the Pontic area, both from the Nordic area and from the southern centers, but also containers from the Aegean workshops, on the coast of Asia Minor.*

A separate category is that of table amphorae, the presence of a Pontic type with several variants being noted. Amphoroid jugs represent the category with the most specimens discovered whole or complete, coming from several production centers. Fine tableware is illustrated by types from the Pontic basin, from Asia Minor centers and local productions from the period of the 2nd-3rd centuries. The inventory of the bothros *also includes two whole unguentaria and two other fragments, some fragments of lamps and a fragment of* mortarium*, as well as an important amount of construction material, osteological remains of animal origin (the latter not discussed here).*

It is worth noting that in the filling of the bothros *contained an extremely small amount of cooking ceramics, only a few fragments being inventoried.*

Ceramica romană fină de la Dinogeția

Alina STREINU

Ceramica de servit, fină, de la Dinogeția include un bogat repertoriu de forme și centre de producție. Pentru perioada romană timpurie, secolele I-III, întâlnim o varietate remarcabilă de produse pontice decorate cu barbotină și slip, dar și importuri microasiatice din zona pergameniană. O categorie cu o pondere consistentă este cea a farfuriilor cu slip roșu, decorate cu ruleta, considerate produse pontice și care continuă să fie folosite până în secolul IV p.Chr. Din perioada antichității târzii cele mai numeroase sunt importurile microasiatice

(*LRCW* și *Çandarli*) și vasele africane. Repertoriul acestor forme arată o economie dinamică, numeroase importuri atât în perioada romană timpurie, cât și în antichitatea târzie, dar și existența unei producții locale de forme comune de ceramică de servit și imitații ale tipurilor importate.

Roman fine pottery from Dinogetia

*Dinogeteia's fine tableware includes a rich repertoire of shapes and production centers. For the early Roman period, the 1st-3rd centuries, we encounter a remarkable variety of Pontic products decorated with barbotine and red slip, but also Micro-Asiatic imports from the Pergamenian area. A category with a consistent presence is that of red slip plates, decorated with roulette, considered Pontic products and which continue to be used until the 4th century AD. From the Late Antiquity period, the most numerous are the Asia Minor imports (*LRCW *and* Çandarlı*) and African vessels. The repertoire of these forms shows a dynamic economy, with numerous imports both in the early Roman period and in late antiquity, but also the existence of a local production of common ceramic tableware forms and imitations of imported types.*

Observații privind ceramică romană de tip sigillata pontică, descoperită în arealul castellum-ului de la Bărboşi, Galaţi

Mihaela Denisia LIUȘNEA
Cristian Ștefan LIUȘNEA

În lucrarea de față continuăm demersul, început de câțiva ani, de a prezenta fragmente de ceramică romană, descoperite fortuit, în arealul *castellum*-ului de la Bărboși (Tirighina, Galați). De data aceasta, atenția ne-a fost atrasă de fragmentele vaselor de tip *Sigillata Pontică* (platouri, cupe), provenind din atelierele din Neapolis (Crimeea) și datate în perioada secolelor II-III d.Hr. Analiza acestora ar putea ajuta la reconsiderarea rolului pe care l-a jucat *castellum*-ul de la Bărboși în sistemul de fortificații de pe Dunăre și relațiile militarilor din acest punct cu spațiul pontic.

Observations on the Pontic sigillata discovered in the area of the Bărboşi-Galaţi castellum

In the present work, we continue the approach, started a few years ago, of presenting fragments of Roman ceramics, discovered by chance, in the area of the castellum *of Bărboși (Tirighina, Galați). This time, our attention was drawn to fragments, coming from vessels of the Pontic Sigillata type (plates, cups), coming from the workshops of Neapolis (Crimea) and dated to the period of the 2nd-3rd centuries AD. Their analysis could help to reconsider the role played by the* castellum *from Bărboși in the fortification system on the Danube and the relations of the military from this point with the Pontic space.*

Ceramica de bucătărie descoperită în așezarea de la Baia-Caraburun, județul Tulcea

Ștefan HONCU, Mihaela IACOB

Studiul vaselor de bucătărie ne oferă o multitudine de informații prețioase privitoare la modul de viață al societății antice, cum ar fi: rutele comerciale, dieta, categoriile sociale, starea materială sau viață culturală a comunității. În special, investigațiile asupra diferitelor categorii ceramice au o deosebită însemnătate pentru înțelegerea economiei romane. În cazul ceramicii de bucătărie, analiza compoziției pastei poate oferi indicii importante despre proveniența vaselor de bucătărie, care erau realizate, de cele mai multe ori, pentru o singură comunitate sau pentru o singură provincie, acestea având o distribuție locală sau zonală.

În ceea ce privește repertoriul formelor ceramice de bucătărie identificate în așezarea de la Baia-Caraburun, pe parcursul primelor secole ale erei creștine, ponderea cea mai mare în cadrul descoperirilor o au oalele, fiind urmate, la o distanță semnificativă, de castroane, capace, tigăi și cratițe.

Roman kitchenware discovered in the Baia-Karaburun settlement, Tulcea county

The study of kitchenware gives to us a planty of valuable information regarding the way of life in ancient society such as: trade routes, diet, social categories, material status or cultural life of the community. In particular, investigations into the various ceramic categories offer us important data on the e for the understanding of roman economy. In the case of kitchenware, analysis on clay composition can provide important clues about the provenance of the dishes, which were most often made for a single community or for a single province, these having a local or provincial distribution.

Regarding the repertoire of ceramic forms of kitchenware, identified in the settlement of Baia-Caraburun, during the first centuries AD, the largest percentage is represented by pots, being followed, at a significant distance, by bowls, lids, pans and casserols.

Ceramica de masă din zona extramurană a orașului Aegyssus

Marian MOCANU, George NUȚU

În primăvara anului 2018 a avut loc o cercetare arheologică preventivă pe strada Berzei. Locația se află la 270 metri sud-vest față de parcul „Monumentul Independenței", acolo unde au fost descoperite ruinele orașului antic Aegyssus. Cu această ocazie au fost cercetate o serie de complexe arheologice datate în perioada romană timpurie, fiind descoperită o cantitate apreciabilă de material arheologic, printre care se află și ceramica de masă. Ceramica de masă cuprinde atât importuri (fie ele microasiatice, orientale sau occidentale), cât și ceramică produsă în atelierele din spațiul vest-pontic (provincia Moesia Inferior). Ceramica de masă prezentată aduce elemente de noutate privind această categorie de material arheologic, atât pentru situl arheologic Aegyssus, cât și pentru întreaga zonă geografică de la gurile Dunării.

Table pottery from the extramural area of Aegyssus

In the spring of 2018, a rescue archaeological survey took place at the Berzei street. The site is located 270 meters southwest of

the "Independence Monument" park, where the ruins of the ancient city of Aegyssus were discovered. On this occasion, a number of archaeological deposits from the early Roman period were investigated and a considerable amount of archaeological material was discovered, including tableware. The tableware group includes both imports (whether micro-Asiatic, Oriental, or Western) and tableware produced in workshops in the West-Pontic area (province of Moesia Inferior). The tableware group presented here brings new insights into this category of Roman pottery, both for the archaeological site of Aegyssus and for the entire geographical area at the mouth of the Danube.

Arme, unelte agricole și multe amfore pentru *limitanei* de la Capidava în veacul al VI-lea p.Chr. Ce ne spune materialul arheologic din marele *horreum* al cetății

Ioan Carol OPRIȘ, Alexandru RAȚIU

Un mare edificiu de plan basilical, cu ziduri perimetrale groase de 1.5 m și acoperind o suprafață de cca 700 mp, a fost cercetat la Capidava (provincia Scythia) între 1987 și 1993, de către Radu Florescu și Ioan C. Opriș. Clădirea prezenta trei nave despărțite prin șiruri interioare de câte 7 stâlpi și era devansată de un portic distribuit pe întreaga sa latură lungă. Deși inițial Radu Florescu formula ideea unui „corp de gardă" pentru unitatea de cavalerie menționată în *Notitia Dignitatum*, funcția era aceea de grânar - *horreum frumentarium.* Prin dimensiunile sale, *horreum*-ul adosat curtinei H reprezintă cea mai importantă clădire cercetată la Capidava până la această dată. Împreună cu alte ansambluri din vecinătate (comandamentul roman târziu - *Principia* și o a treia clădire mai puțin impozantă, îndeplinind eventual rolul de *armamentarium*), *horreum*-ul aparține unei părți de cetate unde au fost ridicate exclusiv clădiri oficiale. Această zonă ocupa o poziție privilegiată, pe terasa înaltă dinspre Dunăre, în colțul de sud al fortificației.

Marele *horreum* prezintă trei faze principale de construcție, începând cu sfârșitul secolului al III-lea - începutul secolului IV p.Chr. Planul inițial coincide cronologic și se armonizează cu refacerea *a fundamentis* a curtinelor *castellum*-ului de la Capidava, începută în ultimul sfert al secolului al III-lea p.Chr. Cea de-a treia și ultimă fază

(secolul VI p.Chr.) marchează și o schimbare majoră în distribuția șarpantei. Ansamblul prezenta la acea vreme o curte centrală, înconjurată de compartimentări cu funcție combinată (de locuire și depozitare). Va fi distrus mai târziu, în cursul anilor 580, cu ocazia uneia dintre invaziile barbare, atunci când cele mai multe dintre clădirile situate în apropierea curtinelor G și H ale cetății își încetează existența într-un violent incendiu. Ultimele monede descoperite în *horreum* și porticul său datează din vremea împăratului Iustin II (emisiuni din bronz din 571/572 sau larg datate 565–578); materialul numismatic oferă doar un *terminus post quem* pentru evenimentele dramatice menționate mai sus. Tehnica de construcție specifică fazei a III-a este una de slabă calitate: zidurile de compartimentare interioare sunt ridicate din cărămizi de chirpici, cu lipitură de lut. Au fost evidențiate însă și structuri de nuiele împletite cu nucleu de chirpic, stâlpi de rezistență din lemn etc. Întreg spațiul interior al edificiului a fost reorganizat în secolul al VI-lea, când mai multe camere de dimensiuni diferite sunt amenajate în fostele nave laterale sau în portic. „Encroachment" (uzurpare, invadare, încălcare) este cuvântul-cheie pentru acest tip de situație, larg răspândită în Imperiul Roman de Răsărit; termenul indică precis invadarea și redesenarea spațiului public de structuri secundare ca importanță, destinație și modeste din perspectivă tehnică.

Contextele păstrate și cercetate din jumătatea de est a clădirii conțineau o mare cantitate de material arheologic de secol VI p.Chr. Cele mai semnificative categorii vor fi tratate în prezentarea noastră: ceramică de bucătărie, comună, amfore LRA 1 și LRA 2 pentru *annona*, venind dinspre spațiul Mării Egee și al Mediteranei Orientale, deopotrivă cu piese de echipament militar (*umbones*) sau variate tipuri de unelte agricole (fier de plug, cosor, seceră, clopoțel/talangă pentru animale, pietre pentru râșnit cereale etc.). Unele dintre descoperirile din fier menționate mai sus au fost recent tratate la Laboratorul de Restaurare și Conservare al Muzeului Olteniei din Craiova. În prezentarea noastră ne vom concentra asupra distribuției spațiale a categoriilor de piese din interiorul marelui edificiu de la Capidava. Prin tipologia variată, contextele în care apare, asocierea artefactelor, materialul arheologic descoperit în *horreum* este, fără îndoială, paradigmatic pentru secolul al VI-lea p.Chr. și *limitanei* care apără malul drept al Dunării de Jos.

Weapons, agricultural implements and many amphorae for the limitanei *at Capidava during the 6th century. What do the finds from the large intra muros* horreum *actually tell us*

During the seasons 1987-1993 a 700 sq.m. basilica-plan edifice with three aisles and preceded by a portico *was excavated in the vicinity of the main gate from Capidava (province of Scythia, diocese of Thrace). The building was a granary, a* horreum frumentarium*, with 1.50 m thick perimetral walls. It is actually the largest building inside the Late Roman fort known so far. Along with the nearby Late Roman Headquarters (*Principia*) and a third unidentified smaller building (that might have played the function of* armamentarium*), the granary grouped into a so-called "Official district". The latter occupied in Late Roman time a privileged location, between* via principalis *and the edge of the cliff overlooking the Danube and the nearby river ford.*

Three different construction phases of main horreum *could be established, starting from late 3rd – early 4th century. Its initial design was concurrent to the a fundamentis reconstruction of the fort during the last quarter of the 3rd century. The third phase (6th century AD) brought a complete change of the roof trus. At that time the ensemble consisted of a central courtyard surrounded by several spaces with combined function (storage and habitation). It was subsequently destroyed during the 580s, on the occasion of a barbarian invasion, when most of the buildings along curtain walls G and H crumbled under violent fire. The coins found inside the* horreum*, i.e. Justin II bronze issues from 571/572 (or largely dated 565–578), simply indicate a terminus post quem for those dramatic events.*

The building technique specific to the 6th century construction phase was ostensibly poorer: all compartment walls inside the horreum *presented a stone substructure and elevations of adobe bricks bonded with clay (or wattle and wooden structures with poles and adobe core). At that stage, the inner space of the* horreum *from Capidava was completely reorganized and subdivided into several small rooms,* portico *included. "Encroachment" is the key-word for such situations wide-spread in the Eastern Roman Empire; it indicates precisely the usurpation and subdivision of public place by smaller, secondary structures.*

Nevertheless, all contexts preserved in the eastern half of the building contained a huge quantity of 6th century archaeological material. The most important categories of finds will be addressed in our presentation: common kitchenware and LRA 1 & 2 annona *amphorae coming from the Aegean and Eastern Mediterranean, as well as weapons and agricultural implements (iron ploughshares, pruning-knives and sickles, animal bells and hand-driven querns for grinding grain, but also umbones and other). Several of the metal finds mentioned above were recently restored at the Restoration & Conservation Laboratory of the Museum of Oltenia in Craiova. The spatial distribution of these diverse categories inside the building points to 6th century* limitanei *defending the right bank of the Lower Danube.*

Un atelier ceramic bizantin timpuriu, cercetat în Scamnum Tribunorum de la Novae, Moesia Secunda

Aleksander HARIZANOV

Situl descoperit la *scamnum tribunorum* Novae (lângă orașul modern Svishtov, nordul Bulgariei) este unul dintre cele mai bine studiate sectoare ale fortificației romane și ale orașului antic târziu. Cercetările intensive de acolo, din ultimele decenii, au adus dovezi cu privire la dezvoltarea așezării, din perioada timpurie caracterizată de structuri constructive din lemn și din pământ (datată după 46 d.Hr.) până la sfârșitul Antichității Târzii.

Primele semne ale activității artizanale în acest sit, datează de la sfârșitul secolului al IV-lea - începutul secolului al V-lea, perioadă în care a fost întregistrată activitatea atelierelor de producere a ceramicii, de prelucrare a sticlei, a produselor metalice, respectiv a obiectelor din os. Cele patru cuptoare care au deservit producția ceramică au fost construite pe locul unei foste clădiri publice, dezafectate, datate la începutul secolului al IV-lea. Aceste instalații au fost folosite pentru producerea ceramicii de uz comun, fiind abandonate la mijlocul secolului al V-lea. Pentru următoarea perioadă, cea de-a doua jumătate a secolului al V-lea și cea de-a doua jumătate a secolului al VI-lea, în această suprafață au fost descoperite două basilici creștine, suprapuse. Prezenta contribuție documentează identificarea unui cuptor și a ceramicii aferente, material inedit;

descoperite la nord-vest de structurile sus-menționate, în același sector (X, mp. 108), în timpul campaniilor arheologice de la Novae din anii 2006 și 2007. Cele două cuptoare excavate au fost construite deasupra ruinelor unei latrine din perioada romană târzie. Studiul materialului ceramic susține producția din acest punct mai sus menționat de-a lungul perioadei bizantine timpurii, cel mai probabil începând de la finele secolului al V-lea, și în cuprinsul secolului al VI-lea. Pentru perioada dată, atelierele ceramice din zona nord-vestică intramurană a cetății Novae, încă în uz, confirmă un repertoriu ceramic similar cu cea a atelierului studiat.

An Early Byzantine Ceramic Workshop on the Site of Scamnum Tribunorum in Novae, Moesia Secunda

The site of the in *scamnum tribunorum Novae* (near the modern-day town of Svishtov, Northern Bulgaria) is one of the most thoroughly studied sectors of the Roman legionary fortress and Late Antique town. The intensive research there over the last decades has produced evidence for the development of the settlement from its earliest earth and timber period (dated after AD 46) to the end of the Late Antique period.

The first signs of artisanal activities on the site of the scamnum date back to the late 4th – early 5th century, when a ceramic atelier, also glass, metal and bone workshops were in operation there. The four discovered ceramic kilns were dug into the remains of an early 4th century public building and were used for the production of domestic pottery. The described installations were abandoned around the middle of the 5th century. During the second half of the 5th and the 6th century two Christian basilicas were built consecutively there on top of one another.

The present contribution explores an unpublished kiln site and the related pottery, discovered to the north-west of the abovementioned structures, in the same Sector (X, sq. 108), during the 2006 and 2007 archaeological campaigns in *Novae*. The two excavated kilns were built above the ruins of a latrine from the Late Roman period. According to the pottery gathered and analysed, the production site functioned in the course of the Early Byzantine period, most likely during the late 5th c. and the 6th c. AD, when there were

other ceramic workshops with similar repertoire also active in the north-western part of the intramural zone of *Novae*.

SECŢIA GRECO – ROMANĂ
GRAECO – ROMAN SECTION

Noi descoperiri, noi interpretări
New Discoveries, New Interpretations

Colonii, diaspora şi teritorii indigene în Pontul Stâng în epoca arhaică (sec. VII-VI a.Chr.)

Vasilica LUNGU

Epoca arhaică se caracterizează prin stabilirea coloniilor greceşti, fenomen care deschide în mod durabil pentru greci noi spaţii pe care ei vor şti să le domine şi să le transforme în teritorii asupra cărora prezenţa greacă va dobândi încetul cu încetul legitimitate. Aceasta a fost ocazia unei extinderi fără precedent a produselor egeo-anatoliene - desigur, inegal repartizate - graţie prezenţei durabile a grecilor în coloniile ioniene (Orgamé, Istrie, Tomis) şi prin instalarea unor comunităţi organizate în diverse puncte maritime şi fluviale (ex. Açic-Suat). Produsele greco-orientale, în marea lor diversitate (amfore de transport, cupe, boluri, cratere, produse cosmetice etc.), ajunse aici cu contribuţia milesienilor cărora li s-au alăturat şi alţi ionieni, eolieni şi greci de pe continent, din Egeea şi din Asia Mică, au atras fără îndoială populaţiile locale prin bogăţia şi calitatea lor. Difuzarea unor astfel de produse în mediul indigen se face remarcată, printre altele, prin descoperirile de vase ceramice greco-orientale.

Prezentarea propusă face un inventar provizoriu al siturilor arheologice considerate ca fiind indigene, din nordul Dobrogei, remarcabile prin prezenţa de produse greceşti importate, cele mai vechi semnalate în afara spaţiului colonial (sec. VII-VI a. Chr.).

Colonies grecques, diasporas et teritoires indigènes dans le Pont Gauche, à l'époque archaïque (VIIe-VIe s. av. J.-C.)

L'époque archaïque se caractérise par l'établissement des colonies grecques, le phénomène qui ouvrit durablement aux Grecs des espaces nouveaux qu'ils surent progressivement maîtriser et transformer en des territoires où la présence grecque trouva peu à peu une légitimité. Celle-ci fut l'occasion d'une extension sans

précédent des produits égéo-anatoliens – certes inégalement repartis – grâce à la présence durable de Grecs dans les colonies ioniennes (Orgamé, Istrie, Tomis) et par l'installation de communautés grecques organisées dans divers points maritimes et fluviaux (ex. Açic Suat). Les produits gréco-orientaux, dans leur profonde diversité (amphores de transports, coupes, bols, cratères, produits cosmétiques, etc.), arrivés ici par la contribution des Milésiens auxquels étaient associés d'autres Ioniennes, des Éoliens et des Grecs du continent, de l'Egée ou d'Asie Mineure, ont attiré les populations locales sans doute par l'image de la richesse et de la qualité. La dispersion de tels produits dans le milieu indigène se fait remarquée, parmi d'autres, par la découverte des vases céramiques gréco-orientaux.

La présentation proposée fait un inventaire préliminaire des sites archéologiques, considérés de facture indigène du nord de la Dobroudja, remarquables par la présence des produits grecs importés, les plus anciens signalés en dehors de l'espace coloniale (VIIe-VIe s. av. J.-C.).

O clădire cu funcționalitate privată și economică din perioada elenistică timpurie, din localitatea Budjaka, Sozopol, Bulgaria

Ioto VALERIEV

Situl este localizat în zona Budjaka, fiind situat pe o veche terasă a mării, afectată de procesele de eroziune, care înconjoară micul golf Sf. Ștefan. Clădirea este compusă din trei părți.

Aceasta este dublată de două fețe construite din pietre de calcar de dimensiuni medii și mari, legate de o umplutură din pământ și pietre de dimensiuni mici, respectiv medii. Pereții au fost săpați în pământul argilos de culoare cenușiu-maronie, construiți pe sol sau direct pe suprafața stâncii. Zidurile au fost supraînălțate cu cărămizi realizate din pământ, având un acoperiș cu structură de lemn, acoperit cu țigle.

Partea de nord a clădirii este considerată a fi locuința principală. Intrarea se realiza dinspre sud. Într-o etapă ulterioară, în fața acesteia a fost construit un mic vestibul de formă rectangulară.

Partea de mijloc nu are legătură constructivă cu camera de zi. De-a lungul peretelui vestic al clădirii au fost ridicați doi piloni. În

puncte diferite ale acestei părți constructive au fost descoperite camere deschise acoperite cu șipci de lemn și țigle, iar în partea centrală a încăperii, la est de pilonii menționați anterior, și la sud-est de locuință se afla o curte interioară. În partea de sud-est a fost săpată o altă locuință, sub baza acesteia fiind descoperit un beci de forma unei gropi. Clădirea a păstrat doar peretele de vest.

Conform materialelor arheologice, clădirea excavată a funcționat de la mijlocul secolului al IV-lea până la mijlocul secolului al III-lea a.Chr.

Domestic and Economic Building from the Early Hellenistic Period in Budjaka locality, Sozopol, Bulgaria

The site is located in Budjaka area on an old sea terrace changed by erosion processes, which surrounds the small bay of St. Stephen. The building is three-part. The construction is double-sided of medium and large quarry stones on mud solder. The filling is made of small and medium stones and mud. The walls are dug into the mainland clay gray-brown soil and founded on the soil or directly on the rock surface. The walls were overbuilt with mudbricks. The roof was wooden, covered with tiles.

The northern part of the building is the main housing premise. The entrance to the room is from the south. At a later stage, a small rectangular vestibule was built in front of it.

The middle part has no constructive connection with the living room. Two pilasters are built along the western wall of the premises. In different parts of the middle part of the building there were open rooms covered with wooden sheds and tiles, and in the central part of the room east of the pillars and southeast from the main housing premise was the open courtyard. In the southeastern part of the middle part another premise was excavated where under its ground level a basement in the form of a pit was constructed. From the southern part of the building, only its western wall is preserved.

According to the archaeological materials, the excavated building was in operation since the middle of the 4th until the middle of the 3rd century BC.

Aşezarea rurală din teritoriul callatian de la Albeşti: cercetări în sectoarele A şi D

Livia BUZOIANU, Irina SODOLEANU
Marius LASCU, Nicolae ALEXANDRU

Aşezarea fortificată de la Albeşti face parte din *chora* coloniei doriene Callatis. Fortificaţia corespunde deopotrivă tradiţiei cetăţilor doriene de fortificare a teritoriilor lor şi tacticii greceşti de apărare. Se plasează pe limita vestică a teritoriului callatian şi pe linia rutieră ce lega SE Dobrogei de Dunăre. Se încadrează în categoria fortificaţiilor cu caracter permanent, desemnate prin termenul de *phrouria*. Relaţiile cu mediul colonial şi prezenţa mărfurilor greceşti nu exclud şi calitatea de *emporion* în accepţia curentă de „piaţă de comerţ" sau „*emporion*" local. Ca formă repetă planul fermelor rurale cunoscute sub numele de *pyrgoi* de unde şi funcţia dublă de apărare şi exploatare agricolă a zonei. Apropierea faţă de Callatis, dar mai ales maniera de construcţie a incintelor, caracterul quasiurban al aşezării, preponderenţa materialelor greceşti susţin ideea unei creaţii callatiene. Celelalte elemente – getice şi eventual scitice -, identificate prin obiecte de inventar şi forme de manifestări spirituale proprii, dau măsura caracterului greco-indigen al aşezării.

Perioada de locuire a sitului se plasează între secolele IV și III a.Chr. Prezenţa primelor produse greceşti la Albeşti şi ridicarea spre mijlocul sec. IV a.Chr. a primei incinte coincide cu acţiunea generală de organizare a teritoriului şi cu perioada de dezvoltare economică a Callatidei.

Fortificaţia propriu-zisă de formă patrulateră ocupă o suprafaţă relativ restrânsă a unui platou apărut în mare parte natural; cu un turn în colţul de sud-vest de 9x9m, are dimensiunile de cca 40x45m; dincolo de acesta locuirea continuă spre Sud şi Vest pe cca 12 ha. Așezarea deschisă este protejată la sud cu un val de pământ, care închide botul de deal ocupat de așezarea rurală.

În ultimii ani săpăturile s-au concentrat în sectoarele A și D, arie locuită la sud de fortificație. În această zonă au fost descoperite edificii, locuințe, care țineau de așezarea deschisă.

Inventarul arheologic recuperat este numeros și variat: recipiente și ștampile, vase de uz casnic (importate sau de proveniență locală). Categoria cea mai bine reprezentată din punct de

vedere cantitativ este cea a amforelor, provenite din centre de producție bine cunoscute în spațiul vest-pontic: Heraclea Pontică, Thasos, Sinope, Rhodos, Cnidos, Cos.

The rural settlement from Albești in the Callatian territory: archaeological research in sectors A and D

The fortified settlement from Albești is a part of the dorian chora *colony of Callatis city. This fortification corresponds both to the tradition of the dorian citadel of fortification of their territories and to their Greek defense tradition. It is situated on the west limit of the Callatis territory and also on the ancient road line which binded the south-east of Dobrogea area to the Danube Delta. It also fits into the fortification category with a permanent character, designated through the word* phrouria*. The relationships with the colonial environment and also the presence of the Greek goods does not preclude as well the quality of* emporion *in the present acceptance of "trade market" or a local "*emporion*". When we talk about its shape, it repeats the rural farms plan known as* pyrgoi*, as well as the double function of defence and agricultural exploitation in the area. Its approach to Callatis, but especially the building manner of the enclosures, the quasiurban character of the settlement, the preponderance of the Greek materials supports the idea of a callatian creation. The other elements – of the getae and eventually scythians -, identified through inventory objects and other own spiritual manifestation forms, are measuring the Greek-indigenous character of the settlement.*

The living period of the settlement is placed between the IV-III centuries BC. The presence of the first greek goods at Albești and the rising of the middle of the IVth century AC of the first premise concur with the general action of organizing the territory and with the period of economy development of the Kallatis.

The proper fortification of quadrilateral shape occupies a relatively narrow surface of a plateau appeared mostly naturally; having a tour in the south-west corner of 9x9m, it has the approximate dimensions of 40 x 45 m; beyond this, the living continues towards the south and the west approximately 12 ha. The open settlement is protected at the south with a land wave, which closes the hillock occupied by the rural settlement.

In the last years, the research was concentrated in the A and D sectors, an area where people lived at the south of the fortification. In this area were discovered edifices, livings which were a part of the open settlement.

The archaeological inventory recovered is vast and vary: containers and stamps, pots of usual use (both imported and local). From the point of view of quantity, the category which is represented the best is the one of amphoras, which are from production centres well-known in the west-pontic space, namely: the Pontic Heracleea, Thasos, Sinope, Rhodes, Cnidos, Cos.

Porecle imperiale în surse greco-latine târzii

Nelu ZUGRAVU

În cultura literară și politică antică, poreclele sunt o formă a jargonului politic destinată creării imaginii publice negative și discreditării. Ele sunt întâlnite frecvent în creații elevate, mai ales din aria oratoriei politice, dar și în cele specifice culturii populare – invective, pamflete, poeme, scrisori, epigrame, graffiti etc. Există numeroase contribuții, în acest sens, pentru perioada Romei republicane, dintre care multe privesc opera oratorică și epistolară ciceroniană. Poreclele apar și în diferite genuri istoriografice din perioada imperială timpurie și târzie. Catalogarea și interpretarea celor care-i privesc pe împărații de până la Probus au făcut deja obiectul unor studii. Pentru sursele târzii, se întâlnesc mai ales observații punctuale în comentariile și notele complementare ale diverselor ediții, contribuțiile mai ample fiind puține. Comunicarea de față analizează originea și semnificația câteva *nicknames* imperiale din secolul al IV-lea menționate în diferite categorii de izvoare literare greco-latine.

Imperial Nicknames in Late Graeco-Latin sources

In ancient literary and political culture, nicknames are a form of political jargon intended to create negative public image and discredit. They are frequently encountered in high level creations, especially in the area of political oratory, but also in those specific to popular culture – invectives, pamphlets, poems, letters, epigrams, graffiti, etc. There are numerous contributions, in this sense, for the

period of Republican Rome, many of which concern Ciceronian oratory and epistolary work. Nicknames also appear in various early and late imperial period historiographical genres. The inventory and interpretation of those looking at the emperors up to Probus have already been the subject of some studies. For the late sources, one finds mostly specific observations in the commentaries and supplementary notes of the various editions, the wider contributions being few. The present communication analyzes the origin and meaning of several imperial nicknames from the 4th century mentioned in different categories of Greco-Latin literary sources.

Trei stâlpi miliari din nord-estul Turciei

Ergün LAFLI, Gülseren KAN ŞAHIN

Subiectul acestei prezentări este reprezentat de cultul conducătorilor romani în nordul Anatoliei în secolele II și III d.Hr., precum și de sistemul lor de drumuri, abele reflectate prin surse epigrafice. Prin urmare, vom prezenta, din punct de vedere epigrafic, trei stâlpi miliari aflați în colecțiaMuzeuluiSamsun și vom aprofunda impactului împăraților romani asupra Paflagoniei și Pontului în secolele II și III d.Hr. Samsun, cunoscut istoric sub numele de Amisus (Αμισός), este un oraș situat pe coasta de nord a Turciei, un important port la Marea Neagră. Romanii au cucerit Amisus în anul 71 î.Hr. în timpul celui de-al treilea război mithridatic, devenind parte a provinciei Bithynia și Pontus. În jurul anului 46 î.Hr., în timpul domniei împăratului Iulius Cezar, Amisus a devenit capitala provinciei. Începând din perioada celui de-al Doilea Triumvirat și până la domnia lui Nero, Pontul a fost condus de mai mulți regi clientelari ai Romei, precum și de o regină clientelară, Pythodorida din Pont, nepoată a lui Marcus Antonius. Din anul 62 d.Hr. a fost condus direct de guvernatori romani, cel mai faimos fiind, numitul lui Traian, Pliniu,. Populația estimată a numărat între 20.000 și 25.000 de locuitori în jurul anului 150 Î.Hr., fapt care l-a catalogat drept un oraș relativ mare, pentru respectiva perioadă. Totodată, acesta a avut rolul de capitală comercială a provinciei Pontus;surclasându-și rivalul Sinope (modernul Sinop) datorită proximității sale față de ruta trans-anatoliană. Prin urmare, mai multe drumuri romane au fost pavate în jurul lui Amisus,

conectând acest mare centru de coastă cu orașele din interior, Paflagonia și Pont.

În contextul înfrângerii ultimului său rege, Mithridates al Vilea, Pompei cel Mare a întemeiat un „oraș nou", Νεάπολις, care ulterior și-a schimbat numele în Neoklaudioupolis (Νεοκλαυδιούπολις) sau Neoclaudiopolis în limba latină, precursorul modernului Vezirköp, localizat 110 km sud-vest de Samsun. Autorii consideră că cei trei stâlpi miliari provin de la drumul care a legat Neoclaudiopolis de Amisus, pentru care conducătorii romanis-au implicat, ei înșiși. În această lucrare vom clarifica aceste eforturi prin argumentele surselor epigrafice și istorice.

Three milestones from northern Turkey

In this paper the focus will be the cults of Roman rulers in northern Anatolia during the second and third centuries A.D. and their road system through epigraphic sources. We therefore will present three milestones from the Museum of Samsun epigraphically and deepen on the impact of Roman emperors to Paphlagonia and Pontus during the second and third centuries A.D. Samsun, historically known as Amisus (Αμισός), is a city on the north coast of Turkey, a major Black Sea port. The Romans conquered Amisus in 71 B.C. during the Third Mithridatic War and Amisus became part of the Bithynia et Pontus province. Around 46 B.C., during the reign of Julius Caesar, Amisus became the capital of Roman Pontus. From the period of the Second Triumvirate up to Nero, Pontus was ruled by several client kings, as well as one client queen, Pythodorida of Pontus, a granddaughter of Marcus Antonius. From A.D. 62 it was directly ruled by Roman governors, most famously by Trajan's appointee Pliny. The estimated population of the city around A.D. 150 is between 20,000 and 25,000 people, classifying it as a relatively large city for that time. The city functioned as the commercial capital for the province of Pontus; beating its rival Sinope (now Sinop) due to its position at the head of the trans-Anatolia highway. Therefore, several Roman roads were paved around Amisus, connecting this large coastal city with hinterland cities of Paphlagonia and Pontus.

When the last king Mithradates VI was defeated by the Romans, Pompey the Great founded a "new city", Νεάπολις, which later changed its name to Neoklaudioupolis (Νεοκλαυδιούπολις)

or Neoclaudiopolis in Latin, the forerunner of modern Vezirköprü which is located 110 km southwest of Samsun. We believe that these three milestones are related to the road connection between Neoclaudiopolis and Amisus, for which Roman rulers exerted themself intensively. In this paper we will clarify these efforts through epigraphic and historical sources.

Noi cercetări arheologice în zona amfiteatrului roman de la Drobeta

Oana NEAGOE, Marin Iulian NEAGOE

Anul acesta, cercetările arheologice au fost reluate în situl amfiteatrului roman Drobeta, după o pauză de patru ani, din lipsă de fonduri. În campania din 2022 au fost investigate zonele de nord-vest și sud-vest din afara zidului arenei amfiteatrului, iar rezultatele au condus la identificarea unor complexe medievale (gropi și locuințe), a unor urme ale stâlpilor de lemn care susțineau tribunele, o porțiune a unei conducte romane, realizată din țevi de lut, care alimenta cu apă castrul situat la o distanță de aproximativ 150 m est, precum și o parte dintr-o construcție romană cu zidărie de piatră, parțial identificată la circa 15 m vest de poarta de sud a amfiteatrului. Din punctul de vedere al materialelor arheologice identificate, amintim numeroase fragmente ceramice, unele monede, fibule, un fragment de relief votiv, un zar de os, care datează din secolele II-III.

New archaeological excavations in the area of the Roman Amphitheater at Drobeta

This year, archaeological research was resumed at the Drobeta Roman amphitheater site, after a 4-year break, due to lack of funds. In the 2022 campaign, the northwest and southwest areas outside the amphitheater arena wall were investigated, and the results led to the identification of medieval complexes (pits and dwellings), some traces of the wooden posts that supported the stands, a portion of a Roman pipeline made of pipes clay, which supplied water to the Roman fort located at a distance of about 150m east, as well as part of a Roman construction with stone masonry partially identified about 15m west of the southern gate of the

amphitheater. From the point of view of the archaeological materials identified, we mention numerous ceramic fragments, some coins, fibulae, a fragment of a votive relief, a bone dice, which date back to the II-III centuries.

Contribuții recente la topografia istorico-arheologică a ansamblului arheologic de la Micia (Vețel, jud. Hunedoara)

Mihaela SIMION, Marius BARBU

Important ansamblu arheologic dezvoltat pe frontiera vestică a provinciei Dacia, situl de la Micia prezintă o serie de particularități legate de valențele multiple ale funcționării sale complexe în perioada stăpânirii romane în Dacia, dar și în perioada imediat următoare. Cercetările noninvazive realizate în ultimii ani și studiile de arhivă completate cu observațiile și rezultatele cercetării arheologice sistematice au permis realizarea unei imagini de ansamblu și a unor rafinamente ale cunoștințelor anterioare cu privire la planimetria și cronologia elementelor componente ale acestui ansamblu.

Recent contributions to the historical-archaeological topography of the archaeological complex from Micia (Vețel, Hunedoara county)

An important archaeological complex developed on the western border of the province of Dacia, Micia presents a series of peculiarities related to the multiple valences of its complex functioning during the period of Roman rule in Dacia but also in the immediately following period. The non-invasive research carried out in recent years and archival studies supplemented with the observations and results of systematic archaeological research have allowed the achievement of an overview and some refinements of previous knowledge regarding the planimetry and chronology of the component elements of this ensemble.

Apeductul orașului Callatis alimentat de izvoarele de pe valea lacului Mangalia

Nicolae ALEXANDRU, Robert CONSTANTIN
Mihai IONESCU

Apeductul care era alimentat de la izvoarele din Baspunar cobora pe valea Lacului Mangalia, intrând prin sudul orașului Callatis.

Într-o cercetare din anul acesta, în zona de sud a orașului Mangalia, pe str. Negru-Vodă, nr. 41, a fost descoperit traseul acestui apeduct, de tip *canalis structilis,* de epocă romană. Traseu de apeduct cu lățimea de 0,70m și orientat SV-NE. Apeductul descoperit a fost cercetat pe o lungime de 32,50m. Începe din profilul de vest al suprafeței cercetate, de la metrul 46 al S1 - caroul A_{10}, și intră în profilul de est în caroul E_5. În carourile B_8 și C_7 capacul apeductului a fost afectat de intervenții moderne. În acest loc am putut cerceta mai bine construcția apeductului. Are lățimea de 0,70m, cu pereți turnați din blochete de calcar și mortar, cu praf de cărămidă (*opus caementicium*), în grosime de 0,25m. Cuveta are dimensiunile de 0,21 lățime și 0,30m înălțime, fundul albiat. Este tencuită la interior cu un mortar hidrofug (*opus signinum*), mortar care continuă 5-6cm la exterior. Blocajul la partea superioară, capacul, a fost construit din dale de calcar. Dalele capacului sunt de cca 0,30x0,30m, în grosime de 0,12/0,15m, rostuite între ele cu același mortar cu praf de cărămidă. Pe părțile laterale ale capacului a fost depus mortar egalizator, pentru a face legătura cu pereții apeductului și pentru etanșare. Fapt ce demonstrează că apeductul, prin derivație gravitațională, transporta apă sub presiune. În sondajul făcut în caroul C_7, măsurat prin apa infiltrată, înălțimea blocajului este de 0,55m, cu tot cu capac ajunge la cca 0,70m. În profil, apeductul are dimensiunile la exterior de 0,70x0,70m. Apeductul are un volum maxim de 63 de litri pe metru liniar.

Tronsonul de apeduct identificat în prezenta cercetare arheologică pare să confirme traseul de pantă constantă schițat pentru o aducțiune gravitațională ce străbate malul nordic al lacului Mangalia.

The aqueduct of Callatis, fed by the springs from the valley of Mangalia Lake

The aqueduct which was powered by the Baspunar springs was going down through the mangalia Lake Valley, entering the south of the Callatis city. In a research carried this year, in the southern area of Mangalia city, on the Negru-Vodă street no. 41, the route of this aqueduct was discovered, which is a canalis structilis *type, roman era. This route of the aqueduct has the width of 0,70m and it is orientated South-West to North-East. The discovered aqueduct was researched on a 32,50m length. It begins with the west profile of the research area, from the 46 meter of the S1plaid – A10 plaid, and it enters in the east profile of the E5 plaid. In the B8 and C7 plaids, the cover of the aqueduct was affected by modern interventions. In this place we could research better the building of the aqueduct. It has the width of 0,70m, with walls casted from limestone blocks and mortar, with brick dust (opus caementicium), having a thickness of 0,25m. The nook has the following dimensions: a width of 0,21, a high of 0,30m, with a bleached bottom. At the interior it is plastered with a water-repellent (opus signinum), a mortar that continues 5-6cm outside. The block at the top, the lid, was built of limestone slabs. The dimensions of the lid are the following: approximately 0,30x0,30m, with a thickness of 0,12/0,15m, joined with the same mortar with brick dust. On the sides of the cover, levelling mortar was placed in order to bond with the aqueduct walls and for the sealing as well. This is a fact that demonstrated the aqueduct, through gravitational derivative, was transporting water under pressure. In the survey which was made in the C7 square, measured by the infiltrated water, the height of the blockage is 0.55m, altogether with the cover it reaches approximately 0.70m. In profile, the aqueduct has external dimensions of 0,70x0,70m. The aqueduct has a maximum volume of 63 liters per linear meter.*

The aqueduct section identified in the present archaeological research seems to confirm the constant slope route sketched for a gravity adduction crossing the northern shore of the Mangalia Lake.

Poseidon Helikonios la Tomis

Livia BUZOIANU, Dragoș HĂLMAGI
Aurel MOTOTOLEA

Autorii prezintă patru stele de marmură cu inscripții grecești descoperite recent în timpul lucrărilor de reabilitare la clădirea Comandamentului Flotei din Constanța. Stelele datează din epoca elenistică și au fost puse de patru preoți ai lui Poseidon Helikonios, cu inscripții ce consemnează donații făcute fie în timpul oficiului, fie după aducerea acestuia la bun sfârșit. Faptul că cele patru dedicații au fost descoperite împreună îndreptățește ipoteza că sanctuarul acestui zeu se afla în acel loc aflat în extremitatea estică a promontoriului tomitan.

Poseidon Helikonios at Tomis

The authors present four marble stelai bearing Greek inscriptions, which were recently discovered during the rehabilitation works of the Fleet Command building in Constanța. The stelai date from the Hellenistic period and were set by four priests of Poseidon Helikonios, with inscriptions recording donations made either during or after the completion of their service. Since the four dedications were discovered together, a possible location of the sanctuary is the place where they found, in the eastern extremity of the Tomitan promontory.

Halmyris și Tomis – victime ale cutremurelor în Antichitate

Miklós KÁZMÉR, Krzysztof GAIDZIK
Cristina ALEXANDRESCU, Irina SODOLEANU

Arheoseismologia este o metodă ce permite recunoașterea și evaluarea intensității distrugerilor provocate de cutremure. În loc să se concentreze pe nivelurile stratigrafice cu pereți prăbușiți, cercetarea de față a căutat dovezi pentru încărcarea laterală a clădirilor: deformații în plan și în afara planului, și pentru podele/pavimente deformate. Contextul istoric a permis datarea distrugerilor. Patru situri din Dobrogea au fost studiate. (1) Babadag -

moschee din sec. al XVII-lea cu cheia de boltă căzută în arc; (2) Halmyris - Cetatea romană târzie, care prezintă caracteristici seismice de paviment pliat, perete înclinat, perete fracturat, contrafort de șorț și perete răsturnat; (3) Histria: blocuri de zidărie deplasate și pereți înclinați; (4) Tomis (Constanța): extrudare, fractură axială, adâncituri, pâlnii, falduri și pliuri laterale observate pe pavimentul cu mozaic din interiorul unui edificiu roman. Câteva fragmente de mai mulți metri lungime dintr-un zid de mari dimensiuni au suferit aici forfecare, cădere, înclinare și compactare forțată din cauza unei căderi libere de circa 6 m.

Analiza arheoseismologică a clădirilor în picioare și a celor în ruină poate identifica efectele distructive ale cutremurelor. Și în Dobrogea edificii antice și medievale oferă mai multe urme de cutremure. Intensitatea estimată - IX sau mai mare (pe baza zidurilor prăbușite și a caracteristicilor de deformare ale pavajelor) - a fost suficient de mare pentru a produce o distrugere semnificativă a așezărilor afectate. Datarea în bază numismatică permite încadrarea evenimentului pentru Tomis în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului al V-lea și mijlocul secolului al VI-lea. Această perioadă implică un tsunami de-a lungul coastei de vest a Mării Negre la 544/545 p.Chr. Atât riscurile de cutremur, cât și cele de tsunami trebuie luate în considerare în zonarea modernă a pericolelor de-a lungul coastei de vest a Mării Negre.

Halmyris and Tomis – victims to earthquakes in Antiquity

Archaeoseismology is a method allowing recognition and intensity assessment of destructive earthquakes in the past. Instead of concentrating on stratigraphic levels with collapsed walls, we seeked evidence for lateral loading of edifices: in-plane and out-of-plane deformations, and for deformed floors. Historical context allowed dating of destruction. Four sites in Dobruja were studied. (1) Babadag – 17th c. mosque with dropped keystone in arch. (2) Halmyris Late Roman fortress, bearing seismic features of folded floor, tilted wall, fractured wall, apron buttress, and toppled wall. (3) Histria: shifted masonry blocks and tilted walls. (4) Tomis (modern Constanta): extrusion, axial fracture, faults, funnels, troughs, folds and lateral spreading in a huge mosaic pavement within a Roman

edifice. Several metre-sized wall fragments here suffered shearing, drop, tilt, and forced compaction due to 6 m free fall.

Archaeoseismological analysis of standing and ruined buildings can identify destructive earthquakes in the past. Antique and Medieval edifices provide several records of past earthquakes in Dobruja. Estimated intensity IX or higher (based on collapsed walls and deformation features of mosaic pavements) was high enough to produce significant destruction of the affected settlements. Numismatic dating allows bracketing the Tomis earthquake in the period of late 5th to mid 6th century. This period involves a tsunami along the west coast of the Black Sea at 544/545 AD. Both earthquake and tsunami hazards are to be considered in modern hazard zonation along the west coast of the Black Sea.

Cercetarea arheologică preventivă de la Constanța - bd. Aurel Vlaicu, nr. 158 - magazin Hornbach. Rezultate preliminare

Ana HAMAT, Ștefan GEORGESCU
Constantin BĂJENARU, Radu PETCU
Cătălin NOPCEA, Ingrid PETCU-LEVEI, Manuela MĂIȚĂ
Laura GHEORGHIU, Petre COLȚEANU, Dan
VASILESCU, Marius LASCU, Ioana C. RUSU
Laurențiu CLIANTE, Adrian IRIMIA

Situl arheologic cercetat în Constanța, la nr. 158, bulevardul A. Vlaicu, a fost descoperit în anii ’70 de regretatul arheolog Constantin Chera. Din păcate, din cauza lucrărilor extinse desfășurate de regimul comunist în această zonă, șantierul nu a fost cercetat și publicat, până la lucrările din 2022. Pe 70000 mp, autoritățile comuniste au construit un imens complex de depozitare a cerealelor, iar în 2021 o nouă clădire trebuia să fie ridicată aici. În următoarele luni, până în mai 2022, arheologii a descoperit aici periferia unei așezări uriașe, cu o datare extinsă, de la începutul secolului al II-lea până la începutul secolului al VII-lea d.Hr., alături de o mică necropolă datată între secolele II și III d.Hr., precum și o mică necropolă preistorică. În complexele arheologice din aşezare şi necropolă au fost descoperite monede, fibule, echipament militar, opaițe şi alte tipuri de ceramică.

The preventive archaeological research in Constanța, Aurel Vlaicu bd. 158 - Hornbach retailer store. Preliminary results

The archaeological site from Constanta, at nr. 158, A. Vlaicu boulevard, was discovered in the 70s by the late archaeologist Ct. Chera. Unfortunately, because of the extended works conducted by the communist regime in this area, the site was not investigated and publish, until 2022. On this address, on 70000 m^2, the communist authorities have constructed a huge complex for storing cereals, and in 2021 a new building was intended to be erected in this particular spot. In the next months until May 2022, the archaeologist uncovered here the periphery of a huge settlement dated from the beginning of the IInd century until the beginning of the VIIth century AD, a small necropolis dated between the II- III centuries AD, and also a small prehistoric necropolis. In the archaeological complexes from the settlement and necropolis, we discovered lamps, coins, fibulas, military equipment and other types of ceramics.

SECŢIA GRECO-ROMANĂ
GRAECO-ROMAN SECTION

Fortificații militare și civile în zonele pontică și danubiană în secolele I - VII p.Chr. - stadiul cercetărilor
Military and Civilian Fortifications in the Pontic and Danubian area (1st - 7th centuries AD) - current state of research

Cercetări recente în castrul roman de la Apulum

Radu OTA, Andrei BUTA

O cercetare arheologică preventivă desfășurată în două campanii (2021-2022) în Alba Iulia, str. Andrei Șaguna, nr. 2A, a adus la lumină vestigii aparținând mai multor epoci, de la perioada romană până la cea modernă. Epocii romane îi aparțin patru faze de locuire reperate prin tehnicile de construcție și stratigrafie. Prima fază este documentată de existența unor barăci de lemn ilustrate de tălpile de lut ale fundației acestora (numite Z.10- Z.17) și a unui cuptor de gătit (Cx. 13). Această fază se datează în timpul lui Traian, dovadă fiind un as de la Hadrian găsit în Cx. 8, care suprapune Z.12 (din lemn).

A doua fază de locuire este reprezentată de o podea din *opus caementicium*, aflată la -2,60 m, alcătuită din mortar alb și pietriș, lângă Z8 și Z15, păstrată pe 1,80 m lungime și o lățime maximă de 0,40 m. Se constituia ca un nivel timpuriu de călcare, dar nu cel al clădirii reprezentate de Z.7, Z.8 și Z.15, ci altei clădiri dezafectate.

A treia fază de locuire corespunde celei de-a doua etape de construire, și anume cea din piatră, care datează din timpul lui Hadrian. Pe drumul roman aflat între cele două construcții de piatră am mai aflat o monedă de la Hadrian, dar și o fibulă de bronz, de tipul cu genunchi Cociș 19a6, la -2,10 m, databilă în a doua jumătate a sec. II p.Chr.

A patra fază de locuire este atestată de o refacere a zidurilor și poate chiar o prelungire a Z8 și Z9, înspre sud, pe parcursul sec. III p.Chr. sau probabil după mijlocul acestuia. La construcția acestei prelungiri a zidurilor s-a folosit pământ în fundație, ceea ce arată o

situație de criză. O fibulă de tip Cociș 39a3 a fost găsită la -1,8 m adâncime.

Zidurile din piatră sunt lucrate în *opus incertum* și au două faze de construcție. Prima este alcătuită din gresie verzuie legată cu mortar, iar a doua fază, din piatră de calcar organogen sub care s-au folosit cărămizi și *tegulae* pentru egalizare.

Între clădiri este un drum din pietriș și piatră spartă pe partea centrală, de 4,80 m lățime și 0,46 m grosime, cu două faze de construire. În partea centrală are o ridicătură de 0,50-0,60 m, întărită cu piatră de carieră sfărâmată. Acesta a fost identificat la -2,30 m și are o grosime maximă de 0,46 m. Încăperea delimitată de Z7, Z8 și Z15, datorită suprafeței mari a acesteia, nu a îndeplinit funcția de baracă pentru locuit. Cu siguranță a avut o altă funcționalitate.

În poziție secundară a fost găsită o cărămidă cu ștampila *N(umerus) [Sing](ularium)*, care atestă prezența gărzii guvernatorului în castru. A fost recuperat material tegular ștampilat cu numele legiunii a XIII-a Gemina alături de antroponimele Lucretius Aquila, Flavius Heliodorus, Aurelius Gaius, Aurelius Menander, Iulius Marcianus și Iulius Victorinus, aceștia din urmă fiind șefi ai atelierelor de materiale tegulare ai legiunii a XIII-a Gemina. Alături de ceramica de uz comun au fost găsite piese de vestimentație din bronz, monede, piese din fier și calcar.

Recent archaeological research in the roman fort from Apulum

A preventive archaeological research was conducted in two campaigns (2021-2022) in Alba Iulia at no. 2A Andrei Șaguna Street, which revealed structures belonging to several eras, from the Roman period to modern times. The Roman era is characterized by four phases of habitation identified by construction techniques and soil stratigraphy. The first phase is documented by the existence of wooden barracks, evidence being the clay soles of their foundations (named Z.10-Z.17) and a cooking oven (Cx. 13). This phase dates to Trajan time, proved by an as coin of Hadrian found in Cx. 8, which overlaps Z12 (wooden wall).

The second habitation phase is represented at -2.60m depth by an opus caementicium *floor, made of white mortar and gravel near Z8 and Z15, it was preserved in a 1.80m long and a maximum width of 0.40m surface. It formed an early ground floor level, but not that*

of the building represented by Z.7, Z.8 and Z.15, but of another abandoned building.

The third phase of habitation corresponds to the second phase of construction, a stone phase, dating from the time of Hadrian. On the Roman road situated between the two stone constructions. A Hadrian coin and a bronze brooch were also found, of the Cociș knee type 19a6, at -2.10 m depth, dating to the second half of the century II AD.

The fourth habitation phase is confirmed by reconstructed walls, perhaps even an extension of Z.8 and Z.9, towards the south during the 3rd century AD, or probably after the middle of it. In the construction of these wall extensions, soil was used in the foundation, which shows a crisis situation. A fibula of type Cociș 39a3 was found at -1.8 m depth.

The stone walls are worked in the opus incertum *technique, and have two construction phases. The first is made of greenish sandstone bound with mortar while the second phase was made of organogen limestone under which bricks and* tegulae *were used for leveling.*

Between buildings there is a gravel and crushed stone road on the central side, 4.80 m wide and 0.46 m thick, with two construction phases. In the central part its 0.50-0.60 m tall, reinforced with crushed quarry stone. It was identified at -2.30 m depth and has a maximum thickness of 0.46 m. The room formed by Z.7, Z.8 and Z.15, due to its large area, did not fulfill the function of habitation barrack. It certainly had another purpose.

A brick with the N(umerus) [Sing](ularium) *stamp was found, which attests the presence of the governor's guard in the fort. Tile material stamped with the name of the 13th Gemina Legion was found along with the anthroponyms of Lucretius Aquila, Flavius Heliodorus, Aurelius Gaius, Aurelius Menander, Iulius Marcianus and Julius Victorinus, the latter being the heads of the tile material workshops of the 13th Gemina Legion. Bronze clothing accesories, coins, iron pieces and limestone were also found alongside common pottery.*

Cercetări arheologice în castrul roman de la Rupea-Ungra 6. Campania 2022

Ștefan HONCU, Silviu GRIDAN
Sever BOȚAN, Radu ZĂGREAN
Daniel MALAXA

În 2015 cercetările de teren efectuate pe teritoriul comunei Ungra au dus la identificarea urmelor unei așezări militare de epocă romană în punctul denumit de localnici „Pe Hill", la cca. 5 km distanţă faţă de castrul roman de la Hoghiz. Cu acest prilej au fost recuperate mai multe artefacte specifice perioadei, între care se remarcă un număr însemnat de proiectile din calcar, fragmente ceramice, *tegulae mammata*, monede etc. Ulterior, în acest punct au fost efectuate cercetări geo-magnetice care au confirmat existența, în acest punct, a unui castru cu laturile de 130x110 metri. În vara anului 2022, o echipă de specialiști din cadrul Institutului de Arheologie din Iași alături de colegi de la Complexul Muzeal Bistrița Năsăud și de la Asociația Arheovest au demarat cercetări pe latura de est a castrului. Au fost cercetate cinci unități stratigrafice din care au fost recuperate materiale specifice perioadei – o faleră din bronz, o fibulă de fier, fragmente ceramice, fragmente de sticlă și obiecte din fier – ce ne oferă o bună cronologie asupra etapelor de locuire a fortificației.

Situația arheologică identificată urmează să fie clarificată și de viitoarele cercetări arheologice din anii următori.

Archaeological research in the Roman military camp at Rupea-Ungra 6. 2022 campaign

In 2015 field research carried out on the territory of the commune of Ungra led to the identification of a Roman fort on a point known by the locals as "On The Hill" at cca. 5 km away from the Roman fort from Hoghiz. On this occasion, several specific artifacts were recovered, among which can be counted a significant number of stone projectiles, ceramic fragments, tegulae mammata, *coins, etc. Later, here were carried out geo-magnetic researches that confirmed the existence of a Castrum with sides of 130x110 meters. In the summer of 2022, a team of specialists from the Archaeological Institute of Iași, together with colleagues from the Bistrița Năsăud*

Museum Complex and Arheovest Association, began excavating the eastern side of the camp. Five stratigraphic units were investigated from which materials specific to the period were recovered – a bronze phalera, an iron fibula, ceramic fragments, glass fragments and iron objects – which gave us a good chronology on the fortification stages of habitation.

The present archaeological situation is also to be clarified by future archaeological research in the coming years.

Limes Alutanus. Cercetări recente

Ovidiu ȚENTEA
Florian MATEI-POPESCU, Alexandru RAȚIU

Prezentarea de față este un raport preliminar cu privire la cele mai recente rezultate ale cercetărilor multidisciplinare efectuate în castrele de pe cursul mijlociu și inferior al Oltului, cuprinse între Hoghiz și Dunăre, așa-numitul *limes Alutanus*. Ultimele rapoarte de sinteză pe acest subiect au fost publicate, cu mai bine de două decenii în urmă, în volumul Congresului Internațional al Frontierelor Romane de la Zalău din 1997. Scopul cercetării noastre a fost actualizarea informațiilor despre aceste fortificații într-o manieră similară rapoartelor publicate cu regularitate în volumele congreselor internaționale dedicate studiului frontierelor romane. Investigațiile noninvazive s-au concentrat asupra fortificațiilor și a zonelor adiacente, iar datele au fost obținute în cadrul Programului Național LIMES. Identificarea monumentelor a fost realizată prin colectarea datelor pe teren prin periegheze, măsurători topografice și înregistrări prin zboruri cu drona (fotografii ortografice, oblice și filmări), coroborate apoi de informațiile disponibile în arhive la momentul respectiv. Prin această prezentare vom încerca să demonstrăm valoarea acestor situri în vederea protejării și valorificării durabile a acestora prin includerea lor în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

Limes Alutanus. *Recent archaeological research*

This presentation is a preliminary report on the latest results of the multidisciplinary research carried out in the camps on the middle and lower course of Olt river, between Hoghiz and the

Danube, the so-called limes Alutanus. *The last synthesis reports on this subject were published, more than two decades ago, in the volume of the International Congress of Romanian Borders from Zalău in 1997. The aim of our research was to update the information about these fortifications in a manner similar to the published reports regularly in the volumes of international congresses dedicated to the study of Roman borders. Non-invasive investigations focused on the fortifications and adjacent areas, and the data were obtained within the National LIMES Programme. The identification of the monuments was carried out by collecting data on the ground through periegesis, topographic measurements and drone flight recordings (orthographic, oblique photographs and filming), then corroborated by the information available in the archives at the time. Through this presentation we will try to demonstrate the value of these sites with a view to their protection and sustainable exploitation by including them in the UNESCO World Heritage List.*

Regiunea Aquae (Prahovo) pe limesul danubian: cercetări arheologice recente

Vladimir P. PETROVIC, Gordan JANJIĆ

După construcția complexului hidroenergetic în zona Porților de Fier în ultimele decenii ale secolului trecut, singurul teritoriu al limesului roman dunărean, situat pe teritoriul Serbiei de astăzi, care este încă disponibil pentru cercetări arheologice, este zona Aquae (Prahovo). În ultimii ani, în această zonă s-au efectuat cercetări arheologice ample și lucrări de conservare, de la satul Prahovo până la gura Timok, cu scopul de a explora siturile arheologice care ar putea intra pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO. Rezultatele acestor investigații sistematice ar oferi soluții-cheie în ceea ce privește o determinare științifică mai detaliată a întregii zone a Roman Aquae în sens militar, comunicațional, economic, minier și vamal. Scopul acestei prezentări este de a prezenta publicului științific internațional rezultatele obținute în campaniile 2021 și 2022 și interpretările acestora.

The region of Aquae (Prahovo) on Danubian Limes: Fresh Archeological Researches

After the construction of the hydropower complex in the area of the Iron Gates in last decades of last century, the only territory of the Danube Roman Limes located in today's Serbia, which is still available for archaeological researches, is the area of the Roman Aquae (Prahovo). In recent years, more extensive archeological researches and conservation works have been carried out in this territory, from the village of Prahovo to the mouth of Timok, with the aim of exploring archaeological sites that could become the part of the UNESCO World Heritage List. The results of these systematic investigations would provide key solutions in terms of a more detailed scientific determination of the entire area of Roman Aquae in the military, communication, economic, mining and customs sense. The goal of this presentation is to present the results achieved during 2021 and 2022 campaigns and their interpretations to the international scientific public.

Fortificația militară Sacidava. Rezultatele cercetărilor arheologice și ale prospectărilor geofizice

Sorin Marcel COLESNIUC, Aurel MOTOTOLEA
Traian CLIANTE, Tiberiu POTÂRNICHE, Simina STANC

În ultimii trei ani (2019-2020-2021) am desfășurat campanii arheologice sistematice la fortificația romană Sacidava, în zona porții de est. Astfel, în 2019 am trasat secțiunea S.2 (34 X 2 m), orientată nord-sud, paralelă cu secțiunea S.1 (26 X 2 m) realizată în anii 2014 – 2016. Am descoperit nouă complexe arheologice, printre ele fiind: un segment de drum, două locuințe romane târzii, o groapă folosită pentru realizarea liantului folosit în construcții, segmente de ziduri și altele, toate datate în secolul VI p.Chr. În această secțiune au apărut și patru monede din perioada lui Iustin al II-lea (565 - 578). Fragmentele ceramice descoperite se încadrează și ele în secolul VI p.Chr. De asemenea, a apărut și o bază de coloană de mari dimensiuni, ceea ce ne sugerează că a existat, la vremea respectivă, o clădire monumentală.

În campania arheologică din 2020 am continuat cercetările în partea de nord a secțiunii S.1, unde a apărut colțul unei clădiri de mari dimensiuni. Dar, pentru a surprinde zidul de incintă al cetății Sacidava, am trasat o nouă secțiune S.3 (20 X 2 m), orientată est-vest, perpendiculară pe S.1. Aici au apărut două complexe arheologice acoperite de un strat gros de mortar friabil și fragmente ceramice datate în secolul VI p.Chr.

În campania arheologică din 2021 am continuat cercetarea arheologică în S.3, dar am trasat și alte două secțiuni, S.4 (16 X 2 m) și S.5 (16 X 2 m), paralele cu S.3 și perpendiculare pe S.1, cu martori între ele de 1 m. Am prins, astfel, și vechile cercetări arheologice de la poarta de est a fortificației, realizate de C. Scorpan în anii '70 ai secolului XX. Am cercetat mai multe ziduri (Z.1, Z.2, Z.3) și dărâmături. Materialele arheologice constau în fragmente ceramice, fragmente osteologice, fragmente de fier și monede.

Materialul faunistic recoltat în campaniile arheologice din 2019 și 2020 a fost analizat de Laboratorul de Arheozoologie al Facultății de Biologie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași. Resturile faunistice provin în proporție de 97,98% de la mamifere (89,28% domestice și 10,72% sălbatice), 1,5% de la pești și 0,45% de la păsări.

În zilele de 24 și 25 septembrie 2021, în cadrul proiectului „Living Danube Limes", Ludwig Boltzmann Institute a efectuat prospectări geofizice în toate cele trei cetăți: getică (0,34 ha), romană (0,95 ha), medievală (0,66 ha) și în așezarea aflată la sud de cetatea romană (1,67 ha), în total fiind prospectată o suprafață de 3,62 ha. Analiza și vizualizarea datelor au fost efectuate folosind algoritmi și un software special pentru procesare. Distanța medie a probelor a fost de 10-15 cm, la o viteză de deplasare cuprinsă între 18 și 27 km/h. Rezultatele sunt deosebit de încurajatoare pentru noi, prospectarea magnetică oferind cele mai bune rezultate. Au fost evidențiate: structuri de clădiri dreptunghiulare, ziduri, morminte, gropi, șanțuri, vetre, cuptoare, căi de acces etc. În urma investigării cu succes a structurilor arheologice, Ludwig Boltzmann Institute ne-a pus la dispoziție rezultatele prospectării magnetice pentru dava getică, fortificația romană, așezarea medievală și așezarea aflată la sud de fortificația romană, rezultate pe care le vom prezenta în cadrul Sesiunii Științifice Internaționale Pontica 2022.

Sacidava Military Fortification. The results of the archaeological research and geophysical prospecting

In the last three years (2019 – 2020 - 2021) we have carried out systematic archaeological campaigns at the Roman fortification Sacidava, in the area of the eastern gate. Thus, in 2019 we traced section S.2 (34 X 2 m), oriented north-south, parallel to section S.1 (26 X 2 m) carried out in 2014 – 2016. We discovered nine archaeological complexes, among them: a road segment, two Roman dwellings late, a pit used to make the binder used in constructions, wall segments and others, all dated to the 6th century BC. Four coins from the period of Justin II (565 - 578) also appeared in this section. The discovered ceramic fragments also belong to the 6th century AD. A large column base also appeared, which suggests that there was a monumental building at the time.

In the archaeological survey of 2020, we continued research in the northern part of section S.1, where the corner of a large building appeared. But in order to capture the enclosure wall of the Sacidava fortress, we drew a new section S.3 (20 X 2 m), oriented east-west, perpendicular to S.1. Here two archaeological complexes appeared covered by a thick layer of friable mortar and ceramic fragments dated to the 6th century AD.

In the archaeological campaign of 2021, we continued the archaeological research in S.3, but we also traced two other sections, S.4 (16 X 2 m) and S.5 (16 X 2 m), parallel to S.3 and perpendicular to S.1, with 1m witnesses between them. We also caught the old archaeological research from the eastern gate of the fortification, carried out by C. Scorpan in the 70s of the 20th century. I researched several walls (Z.1, Z.2, Z.3) and ruins. The archaeological materials consist of: ceramic fragments, osteological fragments, iron fragments and coins.

The faunal material collected in the archaeological campaigns of 2019 and 2020 was analyzed by the Archaeozoology Laboratory of the Faculty of Biology of the "Alexandru Ioan Cuza" University in Iași. Faunal remains are 97.98% from mammals (89.28% domestic and 10.72% wild), 1.5% from fish and 0.45% from birds.

On September 24th and 25th, 2021, as part of the "Living Danube Limes" project, the Ludwig Boltzmann Institute carried out geophysical prospecting in all three fortresses: Getic (0.34 ha), Roman

(0.95 ha), Medieval (0 .66 ha) and in the settlement south of the Roman fortress (1.67 ha), in total an area of 3.62 ha was prospected. Data analysis and visualization were performed using algorithms and special processing software. The average distance of the samples was 10-15 cm, at a travel speed between 18-27 km/h. The results are particularly encouraging for us, with magnetic prospecting giving the best results. They were highlighted: rectangular building structures, walls, graves, pits, ditches, hearths, ovens, access ways, etc. Following the successful investigation of the archaeological structures, the Ludwig Boltzmann Institute has made available to us the results of the magnetic survey for the Getic dava, the Roman fortification, the medieval settlement and the settlement south of the Roman fortification, results that we will present at the International Scientific Session Pontica 2022.

Cercetări arheologice recente la (L)Ibida, sectorul Curtina G - Turnul 8 - Curtina H

Dorel PARASCHIV, Gabriel GRUMĂZESCU

Ceretările sistematice la *Curtina G – Turnul 8* au dus la identificarea a două faze constructive principale și a unor construcții romane timpurii anterioare incintei, între care se remarcă un *horreum.*

În ultimele două campanii a fost cercetată o suprafață situată în exteriorul incintei, la est de *Turnul 8*; este vorba de curtina următoare, *H*. La 2 m de turn a fost descoperită o mică poartă, simplă, cu deschiderea de 1,15 m. Poarta a fost construită în sec. IV, odată cu incinta. Aceasta are un prag, așezat direct pe plintă. Un al doilea prag, datat cu monede din sec. V, a fost realizat pe un strat de umplutură, acesta fiind cu 0,4 m mai sus decât primul. În sec. VI (în timpul lui Iustinian), când incinta a fost refăcută, poarta a fost blocată.

În exteriorul incintei au fost cercetate patru niveluri de călcare romano-bizantine, grav afectate de un șanț de demantelare de perioadă modernă.

Recent archaeological research at (L)Ibida,
sector Curtina G – Tower 8 – Curtina H

Systematic inquiries at Curtina G – Tower 8 led to the identification of two main constructive phases and early Roman constructions prior to the enclosure, among which a horreum *stands out.*

In the last two campaigns, an area outside the enclosure, east of Tower 8*, was investigated; it is the next curtain,* H. *A small, simple gate was discovered 2 m from the tower, with an opening of 1.15 m. The gate was built in the 4th century, together with the premises. This has a threshold, placed directly on the plinth. A second threshold, dated with coins from the 5th century, was made on a fill layer, this one being 0.4 m higher than the first one. In the 6th century (under Justinian), when the enclosure was rebuilt, the gate was blocked.*

Outside the enclosure, four levels of Romano-Byzantine treads were investigated, severely affected by a modern period dismantling ditch.

Partea de sud-vest a orașului Odessos. Ziduri de incintă (secolele II a.Chr. - VI p.Chr.)

Valeri YOTOV

Prima săpătură accidentală în partea de sud-vest a orașului Odessus a avut loc în 1937. Apoi, în timpul demolării unui mare depozit militar turc, din prima treime a secolului al XIX-lea a fost descoperită o parte a zidului antic de incintă.

În anul 1982, în apropierea acestui zid, în timpul săpăturii de salvare au fost cercetate parțial mai multe structuri: o altă parte a aceluiași zid de incintă, navele centrale și nordice ale unei basilici paleocreștine și o parte a unei clădiri antice.

În anii 2019-2021 au fost desfășurate, din nou, săpături arheologice, care au ajutat la descoperirea mai multor părți ale acelorași structuri și la datarea lor mai precisă. Rezultatele după finalizarea săpăturii oferă următoarele concluzii despre zonă.

1. Basilica paleocreștină

A fost descoperită o nouă secțiune mică și puternic distrusă a stilobatului sudic al naosului, permițând conturararea unui plan al

basilicii. Totodată, aproximativ jumătate dintr-un mormânt construit din cărămizi a fost descoperit în jumătatea estică a naosului.

2. Zidul de incintă

Săpătura arheologică din anul 1982 realizată de dr. Mihail Lazarov a demonstrat că o parte a zidului de incintă a fost construită în perioada elenistică (?), fiind urmată în perioada romană de o alta.

Acest zid a fost cercetat din nou, de această dată fiind analizată și partea interioară a acestuia. Astfel, a fost clarificat faptului că la finele antichității , această parte a fost folosită ca bază pentru continuarea zidului de incintă corespunzător secolelor IV – VI d.Hr., care a fost descoperit în 2019-2020 la aproximativ 30 m în direcția vest de cel dintâi. Caracteristicile construcției și reconstrucțiilor ale noului zid indică o datare în perioada romană (secolele II – III d.Hr.). Din aceste concluzii, rezultă faptul că ipoteza dr. M. Lazarov despre faza constructivă elenistică (sec. I î.Hr.) trebuie infirmată. Pe baza săpăturii din 2019-2021, lungimea totală cunoscută până acum a zidului de incintă din zona de sud-vest a orașului Odessos este de peste 100 m, incluzând sectoarele rămase sub străzile și clădirile moderne.

3. Un zid construit din pietre de formă rectangulară de dimensiuni mari la nord de zidul incintei

La o distanță aproximativă de 4-5 m nord de zidul incintei a fost descoperit un alt zid, construit din pietre de formă rectangulară, de mari dimensiuni (120 x 50 cm) fixate fără mortar. Scopul probabil este acela de a delimita intervalul/o stradă care trece de-a lungul incintei aproape de latura sa interioară.

4. Un zid solid de piatră situat în mijlocul parcelei din direcția est-vest

Acest zid solid de piatră (120 cm lățime și 200 cm înălțime) continuă în direcția est-vest în mijlocul parcelei și a fost parțial descoperit în timpul săpăturii din anul 1982. A fost definit ca parte a unei clădiri antice. Sondajul arheologic din 2021 nu a oferit răspunsuri cu privire la acesta.

5. Fundațiile unei clădiri antice cu mai multe încăperi, situată în jumătatea de nord a parcelei

În jumătatea de nord a parcelei au fost descoperite fundațiile din piatră ale unei clădiri antice – o *villa urbana* romană (secolele II – III d.Hr.) având 6-8 camere și coridoare (unele prelungindu-se în afara sitului) conectate prin mai multe intrări.

În centrul celui mai mare spațiu se află o structură de formă patrulateră care poate fi definită ca un *impluvium*/bazin. În apropiere au fost descoperite două baze de piatră provenite de la coloane, precum și un fragment dintr-un capitel ionic, care conturează ipoteza unui portic cu o colonadă în jurul său.

Structurile descoperite în anii 1982 și 2021 au relevat probabil cea mai mare zonă din partea de sud-vest a Odessos. Ambele săpături au adăugat date noi și foarte importante despre sistemul antic de fortificații și despre arhitectura orașului în perioada secolelor II – final VI.

Southwest part of Odessus.
Fortress walls (2nd century BC – 6th century)

The first salvation excavation in the South Western part of Odessus have been held within 1937. Then, during the demolition of a large Turkish military warehouse building, from the first third of the 19th century has established part of an ancient fortress wall.

In 1982 close of this wall, in time of rescue excavation following several structures are partially investigated: other part of same ancient fortress wall, the central and northern naves of an Early Christian basilica and part of an ancient building.

In 2019-2021 archaeological excavations were held again, which helped to discover more parts of the same structures and to make their dating more precise. The results after completing the excavation give the following conclusions about the area.

1. The Early Christian basilica

There were discovered a new little and heavily destroyed section of the southern stylobate of the nave allowing a more complete layout of the basilica. Besides, about half of a tomb constructed by bricks was discovered in the eastern half of the nave too.

2. The fortress wall

The excavation in 1982 carried by Dr. Mikhail Lazarov concluded that â a part of the fortress wall Hellenistic (?)and another one was dated in the next period the Roman one.

Now, this wall was investigated again and this time its inner side was also cleared up. This helped to establish that in the Late Antique period this wall was used as a basis for continuation of the fortress wall of 4th – 6th centuries AD, which was discovered in 2019-

2020 about 30 m in western direction from it. The characteristics of the construction and the reconstructions on the new wall point to a dating in the Roman period (2nd – 3rd AD centuries AD). This means that the hypothesis of Dr. M. Lazarov about the Hellenistic date (1st century BC) of this fortress wall must be denied. Based on the excavation of 2019-2021, the total known by now length of the fortress wall in the southwestern area of Odessos is over 100 m, including the sectors remaining under modern streets and buildings.

3. A wall constructed of large rectangular stones to the north of the fortress wall

About 4-5 m north of the fortress wall, a wall constructed of large rectangular stones (120 x 50 cm) fixed without mortar was discovered. It's probable purpose is to delimit the intervallum / a street running along the fortress wall close to its inner side.

4. A solid stone wall situated in the middle of the plot in east-west direction

This solid stone wall (120 cm wide and 200 cm high) runs in east-west direction in the middle of the plot and was partially discovered during the excavation in 1982. It was defined as part of an ancient building. The archaeological survey on the site in 2021 did not provide an answer for a more specific characteristic of this structure.

5. Foundations of an ancient building with several rooms in the northern half of the plot

In the northern half of the plot there were discovered the stone foundations of an ancient building – a Roman villa *urbana (2nd – 3rd century AD) with 6-8 rooms and corridors (some really developing off-site) connected by several entrances between them.*

In the center of the largest space there is a square structure that can be defined as an impluvium / pool. Two stone bases for columns were discovered nearby, as well as part of an Ionian capital, which speaks in favor of a portico with a colonnade around it.

The structures discovered in 1982 and 2021 revealed probably the largest in size area in the southwestern part of Odessos. Both excavations added new and very important data about the ancient fortification system and architecture of the city in the 2nd – late 6th centuries AD.

SECŢIA GRECO-ROMANĂ
GRAECO-ROMAN SECTION

Religie și comunicare religioasă în zona pontică și danubiană în perioadele elenistică și romană
Religion and Religious Communication in the Pontic and Danubian area in the Hellenistic and Roman period

Anotimpurile, calendarul și viața religioasă în cetățile grecești de la Pontul Euxin. Privire specială asupra coloniilor milesiene

Remus Mihai FERARU

Pentru a măsura scurgerea timpului, grecii utilizau ca puncte de reper alternanţa zilei şi a nopţii, echinocţiile, solstiţiile, succesiunea anotimpurilor, ciclurile și fazele Lunii, precum şi poziţia diferiţilor aştri. Anotimpurile constituiau repere fundamentale pentru organizarea calendarului grecesc. Timpul era măsurat în funcție de succesiunea anotimpurilor determinate de mișcarea de rotație a Pământului în jurul Soarelui. Viața cultual-religioasă a cetăților grecești era strâns legată de ciclul anotimpurilor.

Studiul nostru are ca obiect relațiile dintre anotimpuri, calendare și ciclul sărbătorilor în coloniile milesiene de la Pontul Euxin. Cercetarea noastră se bazează pe interpretarea izvoarelor literare și epigrafice. În subsidiar ne propunem să reconstituim succesiunea și durata anotimpurilor în coloniile milesiene de la Pontul Euxin, precum și calendarul navigației care depindea de anotimpuri. Sezonul navigației în Marea Neagră se deschidea primăvara, cel mai devreme la începutul lui aprilie, și dura până în jurul datei de 8 noiembrie, care marca începutul iernii.

Grecii adăugau luni intercalare la intervale temporale în principiu regulate, pentru a păstra echivalența între ciclul anual al anotimpurilor și celebrarea sărbătorilor. Celebrarea sărbătorilor era dictată de calendarul agricol, care, la rândul său, era fixat în funcție de ciclul anotimpurilor; de altfel, limitele anotimpurilor marcau începutul și sfârșitul muncilor câmpului. Cele trei anotimpuri ale anului agricol sunt marcate în coloniile milesiene, la fel ca la Atena, prin trei sărbători fundamentale din calendarul lor civic: *Pyanepsia*, *Anthesteria*

și *Thargelia*. Fiecare dintre aceste trei sărbători marchează trecerea de la un anotimp la celălalt.

The Seasons, calendar and religious life in the Greek Cities of the Pontus Euxinus. With a special look at the Milesian colonies

Pour mesurer l'écoulement du temps, les Grecs employaient comme points de repère l'alternance de la journée et de la nuit, les équinoxes et les solstices, la succession des saisons, les cycles et les phases de la lune de même que la position de différents astres. Les saisons étaient des repères fondamentaux pour l'organisation du calendrier grec. Le temps était mesuré en fonction de la succession des saisons déterminées par le mouvement de rotation de la Terre autour du Soleil. La vie cultuelle-religieuse des cités grecques était étroitement liée au cycle des saisons.

Notre étude porte sur les relations entre les saisons, les calendriers et le cycle des fêtes religieuses dans les colonies milésiennes du Pont-Euxin. Notre recherche s'appuie sur l'interprétation des sources littéraires et épigraphiques. À titre subsidiaire nous nous proposons de reconstituer la succession et la durée des saisons dans les colonies milésiennes du Pont-Euxin, ainsi que le calendrier de la navigation qui dépendait des saisons. La saison de navigation dans la Mer Noire s'ouvrait au printemps, début avril, au plus tôt, et durait jusqu'au 8 novembre environ, qui marquait le début de l'hiver.

Les Grecs ajoutaient des mois intercalaires à des intervalles, en principe, réguliers, afin de garder l'équivalence entre le cycle annuel des saisons et la célébration des fêtes. La célébration des fêtes était dictée également par le calendrier agricole qui, à son tour, était fixé en fonction du cycle des saisons; d'ailleurs, les limites des saisons marquaient le début et la fin des travaux agricoles. Les trois saisons de l'année agricole sont marquées dans les colonies milésiennes, tout comme à Athènes, par trois fêtes fondamentales de leur calendrier civique : les Pyanepsies*, les* Anthestéries *et les* Thargélies*. Chacune de ces trois fêtes marque le passage d'une saison à l'autre.*

Mormântul elenistic timpuriu cu *kalpis* din Callatis. O veche descoperire pusă în context

Maria-Magdalena ȘTEFAN

O hidrie de bronz de tip *kalpis* folosită ca urnă de incinerație este cunoscută de mai bine de cinci decenii ca provenind dintr-un mormânt datat la sfârșitul secolului al IV-lea a.Chr., descoperit accidental la vest de Mangalia. Obiectul, inventariat în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României, a fost prezentat recent în cadrul unei expoziții organizate la Madrid. Profitând de ocazia reapariției pe scena publică a acestui frumos artefact, studiul de față își propune să așeze vechea descoperire într-un context lărgit - cel funerar, în relație cu necropolele callatiene, dar mai ales cel religios, căci tipul de mormânt, cronologia și iconografia folosită în decorul vasului discutat fac parte, de fapt, dintr-un fenomen mult mai amplu de răspândire în orașele grecești din Pontul vestic, dar și în întreaga Tracie, a unor credințe religioase și practici escatologice de influență macedoneană. Analiza va puncta elementele arheologice care constituie acest nou fundal religios și funerar în vestul Pontului și în Tracia, subliniind, totodată, sursele de influență și legăturile cu lumea macedoneană.

The early Hellenistic grave with kalpis from Callatis. An old discovery placed in context

A bronze hydria used as cremation urn was accidentally found more than five decades ago in a late 4th c. BC cist tomb located west of Mangalia. The object, deposited in the National Museum of Romanian History, has recently travelled to an exhibition in Madrid. Taking the opportunity of its resurfacing on the public scene, after many years, the current study aims to place the exquisite object in a larger context, a funerary one – established in relation with the Callatian necropoleis, and a religious one – as the examined type of burial, chronology, and bronze vessel decorative iconography are significant, in fact, for a much larger phenomenon of eschatological modifications brought over by the Macedonians in the western Black Sea poleis, but also in North-Eastern Thrace – related with mystery cults, beliefs in soul immortality and resurrection. The hydria *from*

Callatis will be thus placed on the bigger background of Pontic and Thracian new religious fashions of the early Hellenistic period, while also highlighting the Macedonian sources of influence of these cultural expressions.

Culte orientale la Callatis. Zeița Kybele

Laurențiu RADU, Corina RADU-IORGUȘ

Cybele (sau Marea Mamă a Zeilor) este încadrată în grupul cultelor frigiene, răspândite în lumea greacă începând cu secolul al VI-lea a.Chr. și a fost venerată ca zeiță a fecundității și a forței vitale, stăpâna pământului, a cerului și a mării. La Roma, cultul pătrunde de timpuriu și atinge cea mai mare dezvoltare în timpul împăratului Claudiu (41-54 p.Chr.). La Callatis au fost descoperite multe reprezentări ceramice ale zeiței, iar în teritoriul rural, la Durankulak, un templu dedicat acestui cult. Comunicarea prezintă 12 piese legate de cultul zeiței Kybele/Cybele la Callatis, dintre care: opt statuete, cinci din marmură și trei ceramice, la care se adaugă patru reliefuri votive, trei din calcar și unul din marmură, încadrate în tipul statuar principal: zeiţa este reprezentată ca o femeie tânără și frumoasă, aşezată pe tron, cu un leu pe genunchi şi ţinând în mâini un *tympanon* şi o *phiala*.

Oriental cults at Callatis. Goddess Kybele

Cybele or the Great Mother of the Gods, is part of the group of Phrygian cults, widespread in the Greek world since the sixth century BC and was revered as a goddess of fertility and vital force, mistress of the earth, sky and sea. In Rome, the cult penetrates early and reaches its greatest development during the reign of Emperor Claudius (41-54 AD). In Callatis were discovered many representations of the goddess, in marble or ceramic, and in rural chora in Durankulak, a temple dedicated to this cult. The report presents 12 pieces related to the worship of the goddess Kybele / Cybele at Callatis, of which: eight statuettes, five marble and three ceramic, and four votive reliefs, three limestone and one marble, almost all framed in the main statuary type: the goddess is represented as a young and beautiful woman, she sits on the throne with a lion on her knees and holding a tympanum *and a* phiala*.*

O nouă basilică paleocreștină cercetată lângă Zvezditsa, regiunea Varna (raport preliminar)

Vassil TENEKEDJIEV

La începutul secolului al XX-lea, Karel Skorpil, unul dintre fondatorii Societății Arheologice Varna (1901) și al Muzeului Varna (1906), a menționat pe scurt că a descoperit vestigii arhitecturale, fragmente de plăci de marmură având gravate cruci și monede bizantine timpurii în Souk Bunar, o localitate aflată lângă Varna (spre sud de lacul Varna, în vecinătatea nordică a satului Zvezditsa). El a sugerat că în acest punct ar putea fi o biserică paleocreștină, dar nu a avut niciodată șansa de a cerceta arheologic acest punct și de a-și dovedi teoria. Această situație a rămas neschimbată timp de aproximativ un secol până în vara anului 2022, când Muzeul Regional de Istorie din Varna a efectuat pentru prima dată săpături arheologice în acest sit. Dimensiunea zonei de lucru nu a fost foarte mare, dar rezultatele au fost mai mult decât promițătoare. Ruinele unei basilici monumentale cu trei culoare, cu narthex tripartit, cu un spațiu al altarului tripartit, având la rândul săutrei abside au fost descoperite împreună cu fragmente de marmură provenite din panoul altarului precum și de la elemente arhitectonice care au compus decorul interior. Caracteristicile arhitecturale ale clădirii și materialele arheologice (ceramică, monede etc.) au determinat datarea acesteia în secolul al VI-lea.

Chiar dacă datele arheologice din acest sit sunt încă limitate, nu există nicio îndoială că basilica recent descoperită lângă Zvezditsa se înscrie pe lista celor mai scumpe și mai impresionante clădiri creștine timpurii din Odessos (Varna) și din vecinătatea orașului.

A Newly Excavated Early Christian Church near Zvezditsa, Varna Region (A Preliminary Report)

In the early 20th century, Karel Skorpil, one of the founders of Varna Archaeological Society (1901) and Varna Museum (1906), briefly mentioned that he had discovered architectural remains, fragments of marble slabs with crosses, and Early Byzantine coins in the Souk Bunar locality near Varna (southward from the Varna Lake,

in the northern vicinity of the village of Zvezditsa). He suggested that the site was an Early Christian church but he never had the chance to excavate it and to prove his theory. This situation has remained unchanged for around a century until the summer of 2022, when Varna Regional Museum of History conducted for the first-time excavation at the site. The scale of the working area was not very large, but the results were more than promising. Ruins of a monumental three aisled basilica with a tripartite narthex, and a tripartite altar space with three apses were discovered along with fragments of luxurious marble components from the altar screen and from other parts of the interior. The architectural characteristics of the building and the archaeological materials (pottery, coins, etc.) helped to date the church to the 6th century.

Even though the archaeological data from the site is still limited, there is no doubt that the newly discovered basilica near Zvezditsa was among the most expensive and impressive Early Christian buildings in Odessos (Varna) and its vicinity.

Arhitectura religioasă în Epirul antic: forme, contexte, funcționalitate

Maria NOUSSIS

Între secolele V și VI, provincia Epirus Vetus a cunoscut o mare dezvoltare în domeniul arhitecturii religioase. Deși basilicile au fost cele mai bine documentate monumente ale antichității târzii din provincie, asocierea formelor și funcțiilor arhitecturale nu a fost luată în considerare până acum. Lucrarea de față prezintă cercetările personale în cadrul programului de doctorat, care au identificat caracteristici locale, dar, care, au și permis asocierea dintr forme și contexte.

Religious architecture in ancient Epirus: forms, contexts, functions.

Between the 5th and 6th centuries, the province of Epirus Vetus experienced a development in religious architecture. Although the basilicas were the best-documented late antique monuments in the province, the association of architectural forms and functions has not been considered until now. This paper reports on my doctoral

research, which revealed local characteristics, but also allowed the association of forms and contexts.

Din nou despre Sfântul Mucenic Cyrillus de la Axiopolis

Ionuț HOLUBEANU

Numele Sfântului Mucenic Cyrillus de la Axiopolis este menționat atât în *Breviarium syriacum* (la 10 martie și 12 mai), cât și în *Martyrologium hieronymianum* (la 8-9 și 11 martie, 26 aprilie, 9 și 10 mai, 9 iulie și 1 august). Într-unele dintre manuscrisele acestui din urmă document, el este menționat uneori cu rangul de episcop (la 8 și 11 martie, 10 mai și 9 iulie). Existența acestui mucenic a fost confirmată arheologic de o lespede de calcar cu inscripție, descoperită la Axiopolis, în care sunt menționați mucenicii Cyrillus, Kyndaeas și Tasius. În lucrarea *De aedificiis*, Procopius de Cezareea menționează, la rândul său, existența în Scythia a unei fortificații care purta numele Sanctus Cyrillus. Informația oferită de istoricul bizantin relevă cinstirea deosebită de care acest mucenic s-a bucurat în provincie în perioada Antichității Târzii. Una dintre problemele legate de acest mucenic privește rangul său episcopal. Aceasta, întrucât izvoarele istorice atestă existența unui singur scaun episcopal (cel de la Tomis) în Scythia, până în prima jumătate a secolului al VI-lea. Pe temeiul informațiilor documentare păstrate, autorul a avansat ipoteza potrivit căreia Cyrillus a fost episcop de Tomis, dar a fost arestat și martirizat la Axiopolis, în timpul persecuției lui Diocletian.

The Holy Martyr Cyrillus of Axiopolis – A Case Reevaluation

The name of the holy martyr Cyrillus of Axiopolis (near today's Cernavodă, in Romania) is mentioned in both the Breviarium syriacum *(on March 10th and May 12th) and* the Martyrologium hieronymianum *(on March 8-9th and 11th, April 26th, May 9th and 10th, July 9th, and August 1st). In the latter document, he is also mentioned as a bishop (on March 8th and 11th, May 10th and July 9th). The existence of the martyr is archaeologically confirmed by an inscription on a limestone slab uncovered at Axiopolis, in which the names of the martyrs Cyrillus, Kyndaeas, and Tasius are displayed. In his* De aedificiis, *Procopius of Caesarea also mentions a fortress (φρούριον)*

in Scythia bearing the name of Sanctus Cyrillus. This indicates the prestige the martyr enjoyed in the Roman province of Scythia in Late Antiquity. One of the issues related to this martyr concerns his episcopal rank. The historical sources attest to the existence of a single bishopric (that of Tomi) in Scythia until the first half of the sixth century. Considering the data of the available sources, the author puts forward the hypothesis that Cyrillus was a bishop of Tomis who was arrested and martyred at Axiopolis during Diocletianic persecution.

SECŢIA GRECO-ROMANĂ
GRAECO-ROMAN SECTION

Arte și meșteșuguri la Dunărea de Jos și în zona pontică în epocile greacă, elenistică și romană. Materiale, artefacte, artizani, iconografie și comerț
Arts and crafts on the Lower Danube and in the Pontic area in the Greek, Hellenistic and Roman periods. Materials, artifacts, craftsmen, iconography and trade

Olari și adoratori. Reprezentări religioase și mitologice pe ceramica *terra sigillata* produsă la Micăsasa

Viorica RUSU-BOLINDEȚ

Atelierele ceramice de la Micăsasa au produs o mare varietate de categorii ceramice, una dintre cele mai reprezentative fiind *terra sigillata*. Meșterii olari de la Micăsasa sunt buni cunoscători ai Pantheonului Greco-roman și al mitologiei antice. Pe tiparele și vasele *terra sigillata* confecționate de ei sunt reprezentate majoritatea divinităților cunoscute ale Pantheonului roman, cu atributele specifice: Minerva (în diverse ipostaze - divinitatea preferată, ca zeița înțelepciunii și a meșteșugurilor), Jupiter, Liber Pater/Dionyssos, menade și sileni, Victoria, Mars, Amor. De asemenea, reprezentarea unui centaur înarmat aflat în alergare - aplicată pe fundul unei tăvi Drag. 37, care imită vasele din metal - constituie o reprezentare unică pe tiparele și vasele TS produse în Dacia și extrem de rară chiar în marile centre de producție din Imperiul roman.

Aceste reprezentări religioase și mitologice se adaugă la seria de motive decorative întâlnite la Micăsasa și pe alte produse ceramice: reprezentările divinităților egiptene Isis și Serapis de pe tiparele și medalioanele aplicate în relief; scenele dionisiace de pe un vas de tip *oinophoros* (cnidian) cu decor în relief; vasele decorate cu șerpi, pe care apar și medalioane aplicate cu reprezentarea zeului Liber Pater/Dionyssos sau a altor divinități; teracote cu reprezentarea zeițelor Venus și Isis etc.

Diversitatea acestor reprezentări pe categorii ceramice diferite demonstrează faptul că artizanii de la Micăsasa realizau la comandă piese ceramice de cult, care apoi erau vândute adoratorilor zeităților

romane, fiind depuse ca ofrande în sanctuarele și templele din Dacia, posibil și din provinciile învecinate.

Potters and worshipers. Religious and mythological representations on terra sigillata *produced at Micăsasa*

The ceramic workshops from Micăsasa produced a wide variety of ceramic categories, one of the most representative being terra sigillata*. The potters from Micăsasa are very familiar with the Greco-Roman Pantheon and ancient mythology. Most of the known divinities of the Roman Pantheon are represented on the moulds and terra sigillata vessels locally produced, with their specific attributes: Minerva (in various poses – the favorite deity, goddess of wisdom and crafts), Jupiter, Liber Pater/Dionyssos, maenads and Sileni, Victoria, Mars, Amor/Eros. Also, the representation of an armed centaur, applied inside of base of a Drag tray. 37 that imitates the metal vessels – is a unique representation of TS moulds and vessels produced in Dacia and extremely rare even in the large production centers of the Roman Empire.*

These religious and mythological representations are added to the series of decorative motifs found in Micăsasa on other ceramic products: the representations of the Egyptian divinities Isis and Serapis on the moulds and medallions applied in relief; the Dionysian scenes on an oinophoros *(Cnidian) type vessel with relief decoration; the vessels decorated with snakes, on which there are medallions applied with the representation of the god Liber Pater/Dionyssos or other divinities;* terracotta *statuettes depicting the goddesses Venus and Isis, etc.*

The diversity of these representations on different ceramic categories demonstrates the fact that the artisans from Micăsasa made cult ceramic artifacts upon request, which were then sold to the worshipers of the Roman deities, being deposited as offerings in the sanctuaries and temples of Dacia, possibly in the neighboring provinces as well.

Utilizarea ceramicii *po[ta]toria* în cadrul banchetelor greco-romane

Alex-Marian CORNEA

În spațiul pontic, activitatea socială și cea spirituală a locuitorilor a fost caracterizată de anumite asimilări de obiceiuri și practici specifice epocii greco-romane. Obiceiurile culturale și spirituale ale populației romane își au originea în cultura greacă. În acest sens, *banchetul* sau *simposion*-ul reprezintă o activitate socială importantă în cele două culturi antice.

Comunicare pe care o propunem dorește să evidențieze utilizarea veselei de tip *po[ta]toria* în cadrul banchetelor greco-romane, ca mărturie a acestora în cadrul vieții sociale; aspecte ale influenței religioase asupra banchetelor; unele considerații referitoare la producția și consumul de vin în spațiul Vest- Pontic.

The use of po[ta]toria pottery in Greco-Roman symposiums

In the Pontic area, the social and spiritual activity of the inhabitants was characterized by certain assimilations of customs and practices specific to the Greco-Roman era. The cultural and spiritual customs of the Roman population originated in Greek culture. In this sense, the banquet *or* symposium *is an important social activity in both ancient cultures.*

The paper we propose aims to highlight the use of the po[ta]toria *tableware in Greco-Roman banquets, as a testimony of their social life; aspects of religious influence on banquets; some considerations on wine production and consumption in the Western Pontic area.*

Trei lămpi figurate de la Labraunda (Milas, Turcia)

Marius STREINU, Alina STREINU

Lămpile prezentate în această lucrare au fost descoperite în timpul săpăturilor recente de la Labraunda (Milas, Turcia), în două sectoare diferite, East Bath (US. 4031) și Water Pool (US. 1002). Până acum, acestea sunt singurele lămpi figurative descoperite la

Labraunda. Discul a două dintre cele trei piese este decorat cu reprezentări de gladiatori, ultimul este decorat cu bustul Atenei. Au fost descoperite și câteva lămpi fragmentare decorate cu motive florale sau schematice, deși majoritatea decorațiunilor de pe disc sunt slab conservate sau nu se păstrează. Două dintre lămpi au fost produse în Pergam (nr. 1 și 3), în timp ce lampa nr. 2 provine dintr-un centru încă incert.

Three figured lamps from Labraunda (Milas, Turkey)

The lamps featured in this presentation were discovered during recent excavations at Labraunda (Milas, Türkiye), in two different sectors, East Bath (US. 4031) and Water Pool (US. 1002). Thus far, they are the only figurative lamps discovered at Labraunda. The disc of two of the three pieces is decorated with gladiatorial representations, the last one is decorated with the bust of Athena. Several other fragmentary lamps were also found decorated with floral or schematic motifs, although most of the discs' decorations are poorly preserved or lacking. Two of the featured lamps were likely made in Pergamon (nos. 1 and 3), whereas lamp no. 2 is from an yet unidentified center.

Considerații preliminare privind lămpile antice de la cetatea Aegyssus (sec. II a.Chr. - VI p.Chr.)

Gabriel GRUMĂZESCU

Cetatea Aegyssus este situată în partea de nord-est a orașului Tulcea, pe Dealul Monumentului. Se cunoaște faptul că aceasta a fost construită în secolul IV a.Chr. Lotul avut la dispoziție, alcătuit din 30 de opaițe (lucerne) din lut, modelate cu roata sau în tipar, se distinge printr-o mare diversitate tipologică și cronologică. Lămpile sunt încadrate cronologic între secolele II a.Chr. și VII p.Chr și provin din săpăturile sistematice și de salvare.

Preliminary considerations on the ancient lamps from the fortress of Aegyssus (sec. II B.C. – VI AD)

The Aegyssus fortress is located in the northeastern part of the city of Tulcea on the Monument Hill. It is known that it was built in the 4th century BC. The available lot, made up of 30 clay lamps (lucernes), modeled with a wheel or in a pattern, is distinguished by a great typological and chronological diversity. The lamps are chronologically placed between the 2nd century B.C. – 6th A.D. and come from the systematic and salvage excavations.

Opaițe de tradiție egipteană la Micia

Ionuț BOCAN, Cătălina Mihaela NEAGU

Acest studiu este dedicat analizei unui grup de 12 opaițe dreptunghiulare de tradiție egipteană descoperite în diverse sectoare ale șantierului arheologic de la Micia (com. Vețel, jud. Hunedoara). Ne propunem să aducem noi elemente în legătură cu prezența acestui tip de lampă atât la Micia, cât și în provincia Dacia Superior. Forma exemplarelor analizate este foarte apropiată de cea din atelierele de la Sarmizegetusa. De asemenea, nu excludem posibilitatea ca artefactele noastre să fi fost confecționate în atelierele din localitatea mai sus menționată.

Roman lamps of Egyptian tradition discovered at Micia

This study is dedicated to the analysis of a group of 12 rectangular lamps of Egyptian tradition discovered in various sectors on the archaeological site of Micia (nowadays Vețel, Hunedoara County). We intend to bring some new elements in connection with this type of lamp in Dacia Superior. The shape of the specimens in this study is very close to that in the workshops at Sarmisegetuza. We also do not exclude the possibility that our artifacts may have been made in the workshops of the mentioned locality.

Strălucirea din întunericul muntelui! *Lux perpetua luceat eis!*

Mihaela SIMION, Decebal VLEJA

Lucrarea are ca subiect rezultate inedite ale cercetărilor arheologice din anticul Alburnus Maior (Roșia Montană, jud. Alba, România). Într-o comunitate strâns legată de exploatarea și prelucrarea metalelor prețioase, lumina și iluminatul capătă o conotație specifică. Lumea subterană fizică (locul de unde se efectuează cotidianul Katabasis) se contopește, la nivel soteriologic, cu Marea Călătorie. Lumina, *Lux Perpetua*, devine esențială, este firul călăuzitor și devine un obsedant și ritmic comportament funerar specific. Prezenta comunicare este un studiu despre modul de utilizare a lucernelor, în viață, dar și în moarte, de către minerii anticului Alburnus Maior, aduși, *ex toto orbe romana*, pentru exploatarea zăcămintelor aurifere de aici, spre gloria și folosința unui Imperiu ce a știut, ca nimeni altul, să contopească sensurile dintre viață și moarte.

The light from the darkness of the mountain!
Lux perpetua luceat eis!

The paper has as its subject the original results of the archaeological researches in the ancient Alburnus Maior (Roșia Montană, Alba County, Romania). In a community closely related to mining and processing of precious metals, light and lighting acquires a specific connotation. The natural, physical underground world, the concrete site where the daily Katabasis is made, merges at the soteriological level, with the Great Journey.The Light, Lux Perpetua*, becomes essential, it is the guiding thread and becomes an obsessive and rhythmic specific funeral behavior. The present paper is a study on the use of roman lamps, in life and in death, by the miners of the ancient Alburnus Maior, brought here,* ex toto orbe romano*, to exploit the golden deposits here, to the glory and use of an Empire that knew, like no other, to merge the meanings of life and death.*

Un accesoriu pentru deget decorat cu o gemă de carneol inscripționată, descoperit la Capidava: câteva considerații despre un obiect rafinat, aflat în context

Irina ACHIM, Ana GEORGESCU-HAMAT
Monica MĂRGĂRIT, Daniela STAN
Maria-Mihaela COZAC, Oana BORLEAN
Vasile-Adrian SURDU

Săpătura de salvare din 2015 în zona singurei clădiri de cult creștin *intra muros* de la Capidava (Topalu, județul Constanța, România) a scos la lumină un accesoriu digital cu o gemă de carneol inscripționată, document arheologic cu o semnificație istorică deosebită pentru a permite o analiză integrativă a artefactului. Inelul și bijuteria sa gravată provin din nivelul de distrugere al unei clădiri cu cel puțin două faze de evoluție, care precede monumentul creștin, situat la periferia fortificației romane târzii de la Capidava. Prezentul studiu evidențiază iconografia și caracteristicile artistice ale bijuteriei și propune o discuție cu privire la referința scrisă asupra *intaglio*, precum și o serie de considerații despre contextul stratigrafic al acesteia și prezența piesei într-o așezare militară de la frontiera Dunării, cândva la mijlocul secolului al IV-lea d.Hr., alături de rezultatele analizelor interdisciplinare aplicate asupra acestui obiect.

A finger accessory with an inscribed carnelian gem from Capidava (Scythia): some considerations about an exquisite object in context

The 2015 rescue excavation in the aria of the only Christian cult building intra muros *at Capidava (Topalu, Constanța County, Romania) brought to light a digital accessory with an inscribed carnelian* intaglio *cut in a dark orange carnelian stone, an archaeological document having a particular historical significance to allow a integrative analysis of the artefact. The ring and its engraved gem come from the destruction level of a building having at least two phases of evolution that predates the Christian monument, located at the periphery of the Late Roman fort of Capidava. The present study highlights the iconography and artistic characteristics of the gem, and proposes a discussion concerning the written reference on the*

intaglio, as well as a series of considerations about its stratigraphic context and the presence of the item in a military settlement on the Danube frontier build sometime in the middle of the 4th century AD, along with the results for the interdisciplinary analyses applied on this object.

Cercei de aur din necropolele de la Apulum

Ana GEORGESCU-HAMAT, George BOUNEGRU

Centrul urban de la Apulum și necropolele sale reprezintă unul dintre cele mai importante situri arheologice de epocă romană de pe teritoriul României. Printre descoperirile importante din acest sit se numără și numeroase bijuterii, unele dintre acestea lucrate din metal prețios. Comunicarea de față va prezenta 14 cercei de aur, între care trei perechi, descoperiți în cadrul cercetărilor preventive din necropolele orașului.

Roman gold earrings from Apulum necropolises

The urban center of Apulum and its necropolises are among the most important archaeological sites from the Roman era on the territory of Romania. Among the important finds at this site are many of the jewels, some of them crafted from precious metal. This communication will present 14 gold earrings, including 3 pairs, discovered during preventive aarchaeological research in the necropolises of the roman city.

Bijuterii de aur, inscripționate, descoperite pe teritoriul Imperiului Roman și în Barbaricum, datate între secolele I și V d.Hr.

Stefan PFAHL

Sunt atestate peste 600 de inscripții incizate pe bijuterii realizate din aur, și datate între secolele I și V d.Hr., provenite atât din Imperiul Roman, cât și din Barbaricum.

Inelele sunt principalele purtătoare de inscripții, urmate, într-o mai mică măsură de verigi, cercei, fibule și brățări. Pe lângă textele

scrise în greacă și în latină, sunt atestate, încă două noi texte, unul indian respectiv unul persan.Subiectele sunt împărații și soldații, relațiile private (dragoste), religia, de asemenea creștinismul timpuriu, precum și numele producătorilor și informațiile despre greutate.

Gold jewellery inscriptions from the imperium Romanum and barbaricum. From the 1st to the 5th century AD

There are over 600 inscriptions on gold jewellery from the 1st to 5th centuries AD., from the Roman Empire including the Barbaricum.

Finger rings are the main carriers of inscriptions, and to a lesser extent crest bands, earrings, fibulae and bracelets. In addition to Greek and Latin, an Indian and a Persian text are also attested. Topics are emperors and soldiers, private relationships (love), religion, also early Christianity as well as producer names and weight information.

O amuletă din lut ars descoperită la Durostorum/Ostrov (Ferma 4), jud. Constanța

Adela BÂLTÂC

Cercetarea arheologică sistematică din 1997 până în prezent asupra așezării romane de la Ostrov (Ferma nr. 4) a condus nu doar la dezvelirea a trei clădiri, 21 de cuptoare și numeroase gropi menajere, ci și a unui important și bogat material arheologic din toate categoriile: obiecte din metal, os, dar mai ales materialul din lut ars. Pe lângă materialele de construcție sau vasele de lux și uz comun, în atelierele de aici se produceau și teracote, descoperite în număr foarte mare. Printre acestea se află și o piesă care se încadrează în categoria amuletelor, mai rare printre descoperirile de acest tip. Acestea, cel mai probabil, erau folosite în cadrul domestic și/sau aveau o conotație religioasă.

A fired clay amulet discovered at Durostorum/Ostrov (Farm 4), Constanța county

The systematic archaeological research of the Roman settlement at Ostrov (‚Farm no. 4') from 1997 till present day, led not only to the discovery of three buildings, 21 kilns and numerous household pits, but also to an important and rich archaeological material from all categories: metallic objects, bone pieces, but most of all the fired clay material.

In addition to building materials or luxury and common use vessels, terracottas were also produced in the workshops here, found out in very large numbers. Among them is a piece that falls into the category of amulets, rarer among finds of this type. These were most likely used domestically and/or had a religious connotation.

Despre tehnica mozaicului pavimentar din epocile elenistică și romană

Simona Teodora ROȘCA-NEACȘU

Prezenta lucrare are ca obiectiv principal o reconstituire cât mai plauzibilă a tehnicii și materialelor folosite la Edificiul roman cu mozaic de la Tomis (sec. III-IV). Descrierea se bazează pe referințe bibliografice (Vitruvius, Plinius cel Bătrân, Giorgio Vasari) și mărturii arheologice: mozaicul nilotic de la Palestrina din 82 î.Hr.; mozaicul de la Casa lui Orpheus din Paphos (sfârșitul sec. II - începutul sec. III); mozaicuri din Antiohia (sec. II-V); mozaicuri de la Marele Palat din Constantinopol (prima jumătate a sec. VI) ș.a.

About the technique of paving mosaic from the Hellenistic and Roman periods

The present study, has as its main objective a reconstruction as plausible as possible of the technique and materials used in The Roman Mosaic Edifice from Tomis (3rd- 4th centuries). The description is based on bibliographical references (Vitruvius, Pliny the Elder, Giorgio Vasari) and archaeological evidence (the Nilotic mosaic from Palestrina from 82 BC; the mosaic from the House of Orpheus in Paphos, (late 2nd – early 3rd centuries); mosaics from Antioch, 2nd-4th centuries; mosaics from the Great Palace of Constantinople, (first half of 6th century etc.).

Despre două tipuri monetare de la Histria cu reprezentarea lui Apollo pe *omphalos*

Florina PANAIT-BÎRZESCU

Monedele sunt emisiuni oficiale, așadar imaginea monetară este de așteptat să fie reprezentativă pentru autoritatea emitentă. Scopul său principal era de a face cunoscută identitatea emitentului. Zeitățile eponime, nimfele și eroii predomină printre imaginile monetare din perioada clasică. Mai târziu, în perioada elenistică, mesajul imaginilor monetare devine mai complex, numeroase figuri ale divinităților decorează monedele în forma prescurtată a capului, altele cu întreaga figură a divinității. Adesea se pot recunoaște în ultimele adoptarea ca tipuri monetare a unor imagini de statui de cult de o anumită vechime, astfel monedele oferind informații despre realitățile de cult locale. Un exemplu cunoscut din zona Mării Negre este imaginea lui Apollo Ietros pe o serie de monede ale Apolloniei. La Histria, cea mai veche reprezentare a unei figuri întregi pe monede este Apollo așezat pe omphalos, ținând un arc cu săgeți în binecunoscuta schemă a emisiunilor seleucide. Acest tip monetar prezintă o serie de probleme, căci, pe de o parte, datarea sa este controversată (secolul II sau mijlocul secolului I a.Chr.), iar, pe de altă parte, comentariul asupra sensului imaginii este aproape inexistent. În plus, există un semn de întrebare cu privire la posibilitatea ca Apollo pe omphalos să reprezinte o imagine de cult, și mai puțin probabil ca aceasta să fie Apollo Ietros. Întrebarea este dacă imaginea lui Apollo pe omphalos nu reflectă o realitate a cultului lui Apollo de la Histria, atunci de ce a fost ales ca imagine monetară? Acest lucru este discutat în literatură alături de un alt tip monetar, asemănător ca postură, dar cu o liră în stânga în loc de arc, datat în secolul I d.Hr. Lucrarea de față își propune să discute despre relevanța celor două reprezentări pentru cultul lui Apollo la Histria și, mai precis, despre motivația și circumstanțele care au determinat alegerea lor ca simboluri monetare.

On two monetary types from Histria with the representation of Apollo on the omphalos

Coins are official issues, therefore the coin image is expected to be representative for the issuing authority. Its main aim was to make known the identity of the issuer. The eponymous deities, nymphs and heroes are prevailing among the monetary images during the Classical period. Later in the Hellenistic period the message of the coin images becomes more complex, numerous figures of divinities decorating the coins in the abbreviated form of the head, others with the entire figure of the divinity. Often one can recognize in the last the adoption as monetary types of images of cult statues of some antiquity, thus the coins offering information about local cult realities. A known example from the Black Sea area is the image of Apollo Ietros on a series of coin issues of Apollonia Pontica. At Histria, the earliest representation of a whole figure on coins is Apollo sitting on omphalos, holding bow and arrows in the well-known scheme of the Seleucid coin issues. This monetary type presents a series of problems, for on the one hand its dating is controversial (2nd century, or middle of the 1st century BC), and on the other hand the commentary on the meaning of the image is almost non-existent. Furthermore, there is a question mark about the possibility that the image of Apollo on omphalos to represent a cult image, and even less probable that this could be Apollo Ietros. The question is if Apollo on omphalos does not reflect a reality of the cult of Histria, then why was it chosen as a coin image? This is discussed in the literature along with another monetary type, similar in posture, but with a lyre in his left instead of a bow, dated in the 1st century AD. The present paper aims to discuss the relevance of the two representations for the cult of Apollo at Histria, and more precisely the motivation and circumstances that determined their choice as monetary symbols.

Despre decorul sculptural mobil al caselor tomitane. Un grup statuar descoperit recent la Constanța

Cristina ALEXANDRESCU

Un grup statuar din marmură, păstrat fragmentar, provenind de la un exemplar de dimensiuni medii, recent descoperit în cursul unei săpături de salvare de la Constanța, oferă ocazia unei reevaluări a unei serii de monumente cunoscute deja ca făcând parte din decorul interior al reședințelor tomitane din sec. II-III p.Chr. Sunt astfel discutate aspecte privind proveniența, forma, iconografia și mai ales funcționalitatea în mediul provincial roman al acestor statuete de dimensiuni medii, care puteau face parte inclusiv din obiecte complexe (tip mobilier).

About the mobile sculptural decoration of Tomitan houses. A statuary group recently discovered in Constanta

A fragmentary preserved marble statuary group from a medium-sized specimen recently discovered during rescue excavations in Constanța provides an opportunity to re-evaluate a series of monuments already known to be part of the interior decoration of the residences in Tomi, in the second-third century AD. The provenance, shape, iconography and, above all, the functionality of these medium-sized statuettes in the Roman provincial environment are discussed.

SECŢIA MEDIEVALĂ / MEDIEVAL SECTION

De la Caucaz la Dunăre. Rezultate arheologice și investigații arheometrice (secolele VII-XIII)
From the Caucasus to the Danube: Archaeological Results and Archaeometric Investigations (7th-13th Centuries)

Prezențe alogene în repertoriul ceramic dobrogean (secolele VIII-XI)

Constantin ȘOVA, Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI

În așezările medievale timpurii din Dobrogea materialul majoritar descoperit este reprezentat de ceramică, în cadrul acestei categorii întâlnindu-se, de regulă, forme utilizate zilnic, atât pentru prepararea hranei, cât și ca veselă. Alături de acestea, în unele situri, așezări și necropole, au fost descoperite tipuri de vase ce se disting prin formă de majoritatea materialului ceramic și care înregistrează o prezență redusă. Caracteristicile generale arată că aceste artefacte reprezintă posibile prezențe alogene în repertoriul ceramic dobrogean din secolele VIII-XI. Pentru fiecare tip ceramic analizat, nu putem vorbi de un procent din totalul descoperirilor, de cele mai multe ori fiind vorba de apariții singulare într-un sit. Descoperirile similare din teritoriile apropiate sunt și ele reduse numeric, rareori depășind 10 exemplare.

Allogenic presences in the Dobrudjan ceramic repertoire (8th-11th centuries)

In the early medieval settlements in Dobrudja, much of the material discovered is represented by ceramics, within this category, are found, usually, forms used daily, both for food preparation and as tableware. Along with these, in some sites, settlements and necropolises, types of vessels have been discovered that are distinguished by their shape from much of the ceramic material and that register a low presence. The general characteristics show that these artefacts represent possible allogeneic presences in the

Dobrudjan ceramic repertoire from the 8th-11th centuries. For each ceramic type analyzed, we cannot speak of a percentage of the total discoveries, most of the time are single occurrences in a site. Similar discoveries in nearby territories are also numerically reduced, rarely exceeding 10 specimens.

Aspecte ale locuirii din secolele IX-X din Câmpia Bucureștiului

Andrei MĂGUREANU, Cătălin CONSTANTIN

Zona Bucureștiului reprezintă una dintre concentrările de așezări ce pot fi datate în evul mediu timpuriu, în general, dar mai ales în secolele IX-X. Cunoașterea situației se datorează cercetărilor arheologice cu caracter de salvare sau preventiv, derulate de peste șapte decenii. Ne propunem, ca plecând de la o mică cercetare efectuată în zona de azi a ansamblului rezidențial *Cosmopolis*, să discutăm câteva aspecte legate de cronologia unor astfel de așezări. De asemenea, dorim să ne aplecăm și asupra acelor piese din os considerate a fi străpungătoare, piese caracteristice epocii și spațiului.

Aspects of living from the 9th-10th centuries in Bucharest Plain

The area of Bucharest represents one of the concentrations of settlements that can be dated in the early Middle Ages in general, but especially in the 9th-10th centuries. The knowledge of the situation is due to archaeological research with a rescue or preventive nature, carried out for over seven decades. We propose, starting from a small research carried out in today's area of the Cosmopolis residential complex, to discuss some aspects related to the chronology of such settlements. We also want to lean on those pieces of bone considered to be piercing, pieces characteristic of the era and space.

Producția de artă metalică în Bulgaria în secolul al X-lea

Stella DONCHEVA, Ivajlo BUNZELOV

La granițele culturilor apar forme mixte, de înțeles pentru observatorii multietnici; dintre acestea chiar și unul dintre elementele componente sau o schemă de compoziție pot fi transferate de la o

tradiție culturală la alta, dobândind un conținut nou, practic asemănător, dar cu o semnificație diferită. De interes este și manifestarea mecanismelor de răspândire ale acestora, rolul semnificativ al micilor grupuri meșteșugărești (ateliere de bijuterii) în procesul interacțiunilor interculturale. Datorită rezistenței micilor grupuri de producție de-a lungul timpului și a tradițiilor lor, obiectele de proliferare s-au răspândit în Europa, evocând asocieri similare, care au devenit un eveniment semnificativ în instaurarea formelor de artă medievală. Implicarea vechiului, a formelor picturale uitate, într-o unitate spațio-temporală fundamental nouă este una dintre trăsăturile remarcabile ale artei, în stadiul tranziției de la antichitate la evul mediu timpuriu.

După cum arată numeroase studii, granițele dintre școlile de maeștrii, trasate la materiile de arte decorative și aplicate, în primul rând bijuterii, erau mult mai stabile decât cele etnice și politice și nu coincideau cu acestea, răspândindu-se la artefacte de același tip. „Moda" anumitor lucruri inerente societății. Procesele au fost determinate de schimbarea rapidă a granițelor și a teritoriilor etnice, direcția migrațiilor tribale și rezultatele acestora, poziția grupurilor migratoare, accentul principal în confruntarea și interacțiunea acestora, precum și tradițiile artistice durabile în cadrul grupurilor și a școlilor. Existența unor centre specializate pentru producția de seturi de curele și orice alte obiecte din metal în Bulgaria confirmă existența tradițiilor locale în practica bijuteriilor în această perioadă. Combinația lor cu noul stil în ornamentația bizantină aduce un aspect individual lucrărilor, atât din punct de vedere stilistic, cât și tehnologic. Confirmarea acestui lucru este lucrarea curentă.

The Production of metal art in Bulgaria in the 10th century

At the borders of cultures, mixed forms emerge, understandable to multiethnic observers and one of these elements and even a scheme of composition are transferred from one cultural tradition to another, acquiring new content practically the same, but with a different emphasis. Of interest is also the manifestation of the mechanisms of their dissemination, the significant role of small craft groups (jewellery workshops) in the process of intercultural interactions. Thanks to the resilience of small production groups over time and their traditions, objects of proliferation spread in Europe,

evoking similar associations, which became a significant event in the establishment of medieval art forms. The involvement of old, forgotten pictorial forms in a fundamentally new spatial-temporal unity is one of the remarkable features in art at the stage of the transition from antiquity to the early Middle Ages.

As numerous studies show, the boundaries between the schools of masters, traced in the subjects of decorative and applied arts, primarily jewellery, were much more stable than ethnic and political and did not coincide with them, spreading on the orders of a kind. The "fashion" of certain things inherent in society. The processes were determined by the rapid change of ethnic borders and territories, the direction of tribal migration and their results, the position of migratory groups, the main emphasis in their confrontation and interaction, as well as sustainable artistic traditions within groups and schools. The existence of specialized centres to produce belt sets and any other objects of artistic metal in Bulgaria confirms the existence of local traditions in jewelry practice during this period. Their combination with the new style in Byzantine ornamentation brings an individual look to the works, both stylistically and technologically. Confirmation of this is the current work.

Studii interdisciplinare privind decorațiuni de curea descoperite în Dobrogea

Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI,
Daniela STAN, Melania ISTRATI,
Alexandru ENCIU, Decebal IANCU

Una dintre cele mai importante sarcini ale arheologiei o reprezintă studiile cuprinzătoare ale elementelor de patrimoniu cultural. Valoarea specială și unicitatea unor astfel de piese necesită utilizarea unor metode nedistructive avansate pentru studiile lor. Astfel de metode sunt PIXE și XRF, două tehnici analitice multi-elementale extrem de sensibile. Dacă PIXE a fost activat de fasciculele de ioni MeV furnizate de 3 MV TandetronTM de la IFIN-HH Măgurele, metoda XRF a fost aplicată cu un spectrometru portabil Tracer 5i de la Bruker Instruments.

20 de piese de centură descoperite în Dobrogea (sud-estul României), datate în secolele X-XI, fac subiectul unor investigații

arheometrice pentru a releva materia primă utilizată la producerea lor. Aceste analize au ca obiectiv identificarea posibilelor legături regionale la Dunărea de Jos. Caracteristicile generale le atribuie grupelor obiectelor specifice zonei dunărene, iar descoperirea unor modele din bronz și plumb în centrele de prelucrare a metalelor de lângă Novosel, Zlatar și Nadarevo (Bulgaria), restrâng, pentru numeroase dintre ele, teritoriul la Primul țarat bulgar și aria lui de influență. Presupunem că una din piese poate fi atribuită populației maghiare, prezentă la Dunărea de Jos în contextul unor evenimente militare.

Interdisciplinary studies on belt monts discovered in Dobrudja

One of the most important tasks of archeology is comprehensive studies of the cultural heritage items. The special value and uniqueness of such items require the use of advanced non-destructive methods for their studies. Such methods are PIXE and XRF, two highly sensitive multi-elemental analytical techniques. If PIXE was enabled by MeV ion beams delivered by the 3 MV TandetronTM from IFIN–HH Măgurele, XRF method was applied with a Tracer 5i handheld spectrometer from Bruker Instruments.

20 belt monts discovered in Dobrudja (south-eastern Romania), dated in the 10th-11th centuries, are the subject of archaeometric investigations to reveal the raw material used in their production. These analyzes have as their objective the identification of possible regional links in the Lower Danube. The general characteristics are attributed to the groups of objects specific to the Danubian area, and the discovery of bronze and lead models in the metal processing centers near Novosel, Zlatar and Nadarevo (Bulgaria), restricts, for many of them, the territory of the first Bulgarian state and its area of influence. We assume that one of the pieces can be attributed to the Hungarian population, present on the Lower Danube in the context of military events.

Rezultatele recente ale cercetărilor arheologice din necropola medievală de la Capidava, punctul X

Zeno Karl PINTER, Claudia URDUZIA,
Beatrice KELEMEN, Cătălin DOBRINESCU,
Vitalie BODOLICĂ

Lucrarea este parte a unei serii ce prezintă rezultatele cercetărilor arheologice de la Capidava (comuna Topalu, jud. Constanța) și abordează cele mai recente descoperiri din necropola medievală (sector X, terasa B), mai precis mormintele de la M. 38 la M. 60, apărute în cursul ultimelor trei campanii arheologice (2019, 2021-2022). Precum în campaniile anterioare de cercetare a limitei estice / sud-estice a necropolei au fost scoase la lumină numeroase morminte de copii, cu observația că acestea scad numeric în favoarea celor de adulți pe măsură ce ne deplasăm spre interiorul necropolei. Inventarul acestora devine de asemenea mai numeros, cerceilor și inelelor, identificate și anterior, adăugându-li-se mărgele din sticlă colorată. Între cercei, toți din bronz, observăm mai ales pe cei cu ciorchine, lunulari sau cu pandantivi globulari. Inelele din bronz, identificate mai ales în zona gâtului și a umerilor, prezintă *chaton* oval, uneori ornamentat. Între mărgele avem tipurile simple rotunde, mărgele segment și tubulare cu aspect spiralic, colorate în albastru, galben, verde sau alb. Toate indică o apartenență cronologică la secolul al X-lea sau la începutul celui următor.

Recent results of archaeological research in the medieval necropolis of Capidava, point X

The paper is part of a series presenting the results of the archaeological research in Capidava (com. Topalu, Constanța County, Romania) and is concerned with the latest discoveries in the medieval necropolis (sector X, terrace B), namely with the graves from M 38 to M 60, discovered during the last three archaeological campaigns (2019, 2021-2022). As before during former campaigns of researching the eastern / south-eastern limit of the necropolis, there were unearthed many children graves. One can observe that their percentage decreases as we move forward towards the inner part of the necropolis. The inventory of the graves grows richer as well,

adding coloured glass beads to the earrings and rings, found also before. Among the earrings, all made of bronze, there are cluster earrings, lunular earrings or those with globular pendant. The rings also from bronze are mostly found in the areas of the neck and shoulders. Most of them have oval chaton*, sometimes ornamented. Among the beads we have simple round beads, long segmented beads and tubular beads with spiral ornaments. They are blue, yellow, green or white. All the items found indicate a chronological affiliation to the 10th or the beginning of the 11th century.*

Morminte nomade cu efigie de cal: atribut cronologic sau etnic?

Michal HOLEŠČÁK

Riturile de înmormântare ale nomazilor medievali care conțineau un cap și părți ale picioarelor unui cal în poziție anatomică lângă defunct, erau considerate foarte des un marker etnic, cel mai frecvent atribuit pecenegilor sau uzilor din secolele X-XI. Prezenta lucrare subliniază că, deși majoritatea mormintelor nu poartă obiecte sensibile din punct de vedere cronologic, există numeroase exemple care contrazic această teorie. Datorită prezenței unor obiecte care nu au apărut în stepa pontică înainte de migrația Cuman-Kipchak, se poate stabili că ritualul de înmormântare cu efigie de cal este un fenomen generalizat pe acest teritoriu și trebuie considerat parte a realității etnice, fluidă și diversă, a nomazilor medievali târzii.

Nomad graves with horse effigy: chronological or ethnic attribute?

Burial rites of medieval nomads that contained a head and parts of legs of a horse in anatomical position next to the deceased, used to be very often considered as an ethnic marker most attributed to Pechenegs or Uzes of 10th-11th centuries. The present work points out that even though most of the graves carry no chronologically sensitive items, there are numerous examples that contradict this theory. Due to the presence of items that didn't appear in the Pontic steppe before the Cuman-Kipchak migration it can be established, that the burial rite with a horse effigy is a global phenomenon in this

territory and have to be considered as a part of fluid and diverse ethnic reality of the late medieval nomads.

Arheologie medievală
Medieval archaeology

Comerţul cu ceramică otomană timpurie la Dunărea de Jos (a doua jumătate a sec. al XV-lea – începutul sec. al XVI-lea)

Niculina DINU

Comerţul cu ceramică este cel mai dificil de identificat în lipsa unor documente scrise, iar cel cu ceramică otomană aproape imposibil. Descoperirile arheologice pot arăta doar trasee pe care aceasta circulă sub diferite forme: obiecte personale, daruri aduse pentru conducători şi/sau notabilităţi, achiziţii făcute în călătorii şi foarte rar ca urmare a unui comerţ organizat. Din cea de-a doua jumătate a secolului al XV-lea până în primele decenii ale secolului al XVI-lea ceramica otomană de Milet s-a răspândit din zona Mării Negre spre Ţările Române prin intermediul negustorilor pe apă şi al drumurilor terestre. Locuitorii de la Dunărea de Jos au venit în contact cu ele prin intermediul negustorilor genovezi, care le-au transportat de pe mare până pe Dunărea inferioară. Pentru Moldova, principalii negustori sunt probabil cei armeni, cunoscuţi deja ca intermediari ai comerţului cu mongolii. Dar ceramica de Milet nu apare singură ci însoţită de *maiolica* italiană şi valenciană, ca rezultat al împrumuturilor culturale realizate de-a lungul Mediteranei. Dacă *maiolica* italiană s-a putut identifica uşor printre descoperirile arheologice, *maiolica* valenciană este mai dificil de identificat, ca forme, decor şi cromatică. Câteva fragmente la Enisala şi doar una la Hârşova nu pot formula o concluzie clară dacă obiectele erau aduse pentru comerţ sau proveneau din uzul personal. Alte câteva identificări, venite de data aceasta de la Suceava, dar nu de la Curte sau Cetate, ci din oraş, clarifică, în parte, faptul că sunt aduse cu scop comercial. Analogii pentru aceste descoperiri sunt în primul rând la Cetatea Albă şi în Peninsula Crimeea, cel mai probabil ca puncte de desfacere a mărfurilor preţioase/exotice.

Trade of early ottoman pottery at Lower Danube
(second half of the 15th century – beginning of the 16th century)

Pottery commerce is the most difficult to identify in the absence of written documents, and for Ottoman pottery is almost impossible. Archaeological discoveries can only show routes along which it circulates in different forms: personal objects, gifts brought for rulers and/or notables, purchases made during travels and very rarely because of an organized trade. From the second half of the 15th century to the first decades of the 16th century, Ottoman pottery from Miletus spread from the Black Sea area to the Romanian Lands through merchants on water and land. The inhabitants of the Lower Danube encounter them through Genoese merchants who transport them from the sea to the lower Danube. For Moldova, the main merchants are probably the Armenians, already known as intermediaries in trade with the Mongols. But the pottery of Miletus does not appear alone but accompanied by Italian and Valencian majolica *because of cultural loans made along the Mediterranean. If the Italian* majolica *could be easily identified among the archaeological discoveries, the Valencian* majolica *is more difficult to identify, in terms of shapes, decoration and color. Several identifications at Enisala and only one at Hârşova cannot formulate a clear conclusion whether the objects were brought for trade or came from personal use. Several other identifications coming this time from Suceava, but not from the Court or Fortress, but from the city, partly clarify the fact that they are brought for commercial purposes. The analogues for these discoveries are primarily the White Citadel and the Crimean Peninsula, most likely as outlets for precious/exotic goods.*

Cimitirul din perioada otomană de la Constanța ***Boreal*. Perspectivă bioarheologică**

Gabriel VASILE, Andreea TOMA

În anii 2019-2020, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, avându-l ca responsabil științific pe arheologul expert Constantin Băjenaru, a organizat cercetări arheologice preventive în situl *Necropola tumulară și plană de la Constanța – zona Boreal*.

Săpăturile efectuate pe loturile aferente unor viitoare construcții (parcare, bloc, hipermarket), din cadrul proiectului imobiliar dezvoltat în perimetrul străzilor Amsterdam și Brest, au condus la identificarea a trei morminte databile probabil în bronzul târziu sau în perioada hallstattiană, 23 de morminte din perioada romană (secolele I-II și secolul al VI-lea), precum și 314 complexe funerare ce aparțin unui vechi cimitir musulman aflat în apropiere de fostul sat Palazu Mare, în prezent cartier al orașului Constanța. Necropola musulmană, dezvoltată pe o înălțime dominantă pe care sunt atestați tumuli aplatizați preistorici și antici, a fost datată, provizoriu, în secolele XVIII-XIX. Din punct de vedere al ritualului funerar, precizăm că toate mormintele sunt de același tip: groapă dreptunghiulară sau ovală, cu firidă laterală săpată către sud-est. Deși cimitire de epocă otomană, datate în secolele XVIII-XIX, au mai fost cercetate în Dobrogea (Enisala *La Bucluc* și *La Biserică*, Luncavița *Cetățuia*, Isaccea *Biserica Sfântul Gheorghe*, Ester și Mangalia), niciunul nu a beneficiat de o analiză antropologică. O excepție o constituie cele 10 morminte descoperite la Cheia *Dealul Pazvant*, puțin mai vechi (secole XVI-XVIII) și care au fost de curând publicate (Gabriel Vasile 2021). În astfel de circumstanțe, necropola de la Constanța *Boreal*, devine una inedită, fiind prima necropolă otomană descoperită în mediul urban din România, analizată antropologic.

Prin examinarea a circa o treime din numărul total al indivizilor înhumați la Constanța *Boreal*, încep să se întrevadă unele tendințe în ceea ce privește profilul demografic al populației analizate (distribuția pe grupe de vârstă și sex, probabilitatea la deces, probabilitatea de supraviețuire, speranța de viață la naștere, speranța de viață a populației adulte). De asemenea, prin înregistrarea unor caractere morfoscopice, (bio)metrice și non-metrice am încercat să stabilim un tipar fenotipic al indivizilor în vederea comparării acestora cu alte populații din spațiul dobrogean sau dintr-un areal mai extins. Identificarea unor modificări patologice dentare și osoase, precum și evaluarea principalelor zone de inserție musculară pe oase (enteze), au relevat rezultate interesante în ceea ce privește starea de sănătate, condițiile de viață și activitățile cotidiene ale populației înmormântate aici.

The cemetery from the Ottoman period in Constanța Boreal. Bioarchaeological insight

In the years 2019-2020, the Museum of National History and Archeology of Constanța, having as scientific manager the expert archaeologist Constantin Băjenaru, organized preventive archaeological research in the site named The tumular and flat necropolis from Constanța – Boreal area. Excavations carried out on the lots related to future constructions (parking, block, hypermarket) within the real estate project developed in the perimeter of Amsterdam and Brest streets led to the identification of three tombs dating probably in the late Bronze or Hallstattian period, 23 tombs from the Roman period (1st-2nd centuries and 6th century), as well as 314 funerary complexes belonging to an old Muslim cemetery located near the former village of Palazu Mare, now a district of Constanța. The Muslim necropolis, developed on a dominant height on which the prehistoric and ancient flattened mounds are attested, was provisionally dated in the 18th-19th centuries. From the point of view of the funeral ritual, we specify that all the tombs are of the same type: rectangular or oval pit, with a lateral niche dug to the southeast. Although cemeteries from the Ottoman era, dating from the 18th and 19th centuries, have been researched in Dobrudja (Enisala La Bucluc and La Biserică, Luncavița Cetățuia, Isaccea Biserica Sfântul Gheorghe, Ester and Mangalia), none of them benefited from an anthropological analysis. An exception is the 10 tombs discovered at Cheia Dealul Pazvant, a little older (16th-18th centuries), which are recently published (Gabriel Vasile 2021). In such circumstances, the necropolis from Constanța Boreal becomes a unique one, being the first Ottoman necropolis discovered in the urban environment of Romania, anthropologically analyzed.

By examining about a third of the total number of individuals buried in Constanța Boreal, some trends are beginning to emerge in terms of the demographic profile of the analyzed population (distribution by age groups and sex, probability of death, probability of survival, hope life expectancy at birth, the life expectancy of the adult population). Also, by registering some morphoscopic, (bio)metric and non-metric characters, we tried to establish a phenotypic pattern of individuals in order to compare them with other populations in the Dobrudja area or from a larger one. The identification of dental and bone pathological changes, as well as the evaluation of the main areas of muscle insertion on the bones (entheses), revealed interesting results in terms of the health, living conditions, and daily activities of the population buried here.

SECȚIA MEDIEVALĂ
MEDIEVAL SECTION

De la Cucaz la Dunăre. Rezultate arheologice și investigații arheometrice (secolele VII – XIII)
From the Caucasus to the Danube: Archaeological Results and Archaeometric Investigations (7th-13th Centuries)

Ceramica din necropolele birituale și paralelele sale caucaziene

Maria CHRISTOVA-PENKOVA

Problema originii ceramicii bulgare medievale timpurii este încă foarte discutabilă. În procesul de studiere, trebuie să facem următoarea precizare: „originea ceramicii" nu trebuie înțeleasă ca aspectul unui vas ceramic specific, ci mai degrabă, ca sistemul de aptitudini, metode tehnice și tehnologice, al cărui produs este însuși vasul. Stabilirea analogiilordintre vasele din necropolele birituale (în special cele timpurii) și vasele din diferite regiuni în care izvoarele scrise menționează prezența triburilor bulgare conturează și precizează teritoriile de plecare, de unde bulgarii au luat drumul spre noua patrie.

Ceramica din necropolele birituale de la Dunărea de Jos cuprinde două grupe tehnologice principale: vase din pastă având în compoziție mult nisip, având decor incizat, și cele din pastă fină, cu decor lustruit. Exemplarele, reprezentată de oale realizate la roata lentă a olarului, din pastă nisipoasă și decorată cu motive incizate, care acoperă întregul corp, este prezentă în tot repertoriul ceramic întânit în spațiul cuprins de la Dunăre până la Caucaz și, respectiv, de la Volga până la Marea Neagră. Cronologic, se încadrează în contextul deplasării triburilor bulgare din a doua jumătate a secolului al VII-lea și continuă să se dezvolte în toate acele zone în care sursele menționează grupul etnic bulgar. Asemănările din aceste regiuni îndepărtate se datorează originii comune și dezvoltării interne a acestei tradiții ceramice, tipică bulgarilor. Monumente precum Castelul Andrey și Gorkaya Balka conturează teritoriul probabil de formare a acestei tradiții.

Ceramica fină, cu ornament lustruit, din punct de vedere morfologic este considerată a fi mai diversificată, decât alte categorii. Aspectul său este asociat în mod tradițional cu alanii și cu zona Caucazului de Nord, dar monumentele din regiunea muntoasă Degasten și Cecenia (necropola Daisky) și Adygea (Kazazovo, necropola Borisov etc.) conturează în mod clar baza caucaziană tradițională pe care s-a dezvoltat ceramica lustruită a bulgarilor, fără a fi neapărat legată de alani.

Monumentele prezentate conturează drept principalul teritoriu în care s-a conturat tradiția ceramică bulgară Caucazul cu regiunile adiacente, Kuban și Marea Neagră. Dar caracterul fragmentar al cunoștințelor noastre despre culturile acestei regiuni, din cauza inaccesibilității materialelor și a publicațiilor limitate, face extrem de dificilă formularea unor concluzii definitive. Și totuși, se poate considera clar că aici, unde se intersectează tradițiile antice târzii, bizantine timpurii și sarmatice, își capătă specificul cultura spirituală și materială bulgară, din care o parte este ceramica.

Ceramics from biritual necropolises and its Caucasian parallels

The problem of the origin of the early medieval Bulgarian ceramics is still highly debatable. Proceeding to its examination, we must make the following clarification: "origin of ceramics" should not be understood as the appearance of a specific ceramic vessel, but rather the system of skills, technical and technological methods, the product of which is the vessel itself. The study of the morphological proximity between the vessels from the bi-ritual necropolises (especially the early ones) and the vessels from different regions in which the written sources mention the presence of the Bulgarian tribes, further outlines and specifies the starting territories from where the Bulgarians took their way to the new homeland.

The ceramics from the bi-ritual necropolises of the Lower Danube include two main technological groups: vessels made of sandy clay and decorated with an incised ornament and those of refined clay with polished decoration. Pottery, represented by pots made on a slow potter's wheel of sandy clay and decorated with an incised ornament covering the whole body, is present throughout the range from the Danube to the Caucasus, and from the Volga to the Black Sea. Chronologically, it falls within the framework of the

displacement of the Bulgarian tribes from the second half of the 7th century and continues to develop in all those areas where the sources mention the Bulgarian ethnic group. The similarities in these distant regions are due to the common origin and internal development of this pottery tradition, typical of Bulgarians. Monuments such as Andrey-aul Castle and Gorkaya Balka outline the probable territory of formation of this tradition.

Refined clay pottery with polished ornament is more diverse in terms of morphology. Its appearance is traditionally associated with the Alans and the North Caucasus, but the monuments from the mountainous region of Degasten and Chechnya (the Daisky Necropolis) and Adygea (Kazazovo, Borisov Necropolis, etc.) clearly outline the Caucasian basis on which the tradition of the polished ceramics of the Bulgarians developed, without necessarily being related to the Alanians.

The presented monuments outline as the main territory in which the Bulgarian ceramic tradition took shape the Caucasus with the adjacent Kuban and Black Sea regions. But the fragmentary nature of our knowledge of the cultures of this region, due to the inaccessibility of materials and limited publications, make it extremely difficult to draw more definitive conclusions. And yet, it can be considered established that it is here, where the late antique, early Byzantine and Sarmatian traditions intersect, that the Bulgarian spiritual and material culture, a part of which is the ceramic complex, gets its specificity.

Un pandantiv în formă de semilună din colecția Muzeului de Istorie Suceava

Monica DEJAN

Cu această ocazie, dorim să vă prezentăm un pandantiv în formă de semilună. Datate în secolele IX-X, astfel de descoperiri sunt rare în nordul Moldovei, în special în județul Suceava. Din păcate, s-au pierdut informațiile despre originea piesei aflată în colecția timpurie a muzeului, dar putem presupune că locul descoperirii a fost Suceava sau împrejurimile.

A crescent-shaped pendant from the collection of The Suceava History Museum

With this occasion, we would like to present a crescent-shaped pendant. Dated in the 9th-10th centuries, this kind of discoveries are scarce in the north of Moldavia, especially in Suceava County. Unfortunately, the information about the origin of the piece from the early museum collection was lost, but we can assume the place of discovery was Suceava and the surrounding area.

Cele mai recente rezultate ale cercetărilor arheologice despre istoria timpurie a maghiarilor

Attila TÜRK, Emese POLÓNYI

Întrucât subiectul istoriei timpurii a Ungariei este săracă în material documentar, arheologia, un domeniu al științei care oferă des materiale noi de studii, devine de o importanță capitală, și în acest context. Este important de subliniat faptul că în cazul arheologiei se constată și o extindere semnificativă a metodelor de cercetare, în principal datorită studiilor bioarheologice care s-au generalizat rapid. În ultimii ani, studiul arheologic a oferit noi date cu privire la preistoria spațiului ungar, prin desele descoperiri ale siturilor de tip Subbotsi asociate adăposturilor Etelköz din regiunea râului Nistru (aprox. 30 de situri). Există acum 10-12 situri de-a lungul cursului mijlociu al râului Nipru. Relațiile cu zonele învecinate, în principal cu regiunile nordice, slave, și cu cele purtătoare ale culturii bizantine din Crimeea sunt atestate arheologic. Pe lângă cronologia materialului, caracteristicile acestuia suntîn concordanță cu imaginea strămoșilor populației ungare, descrisă de sursele musulmane, din secolul al IX-lea. Mai spre est, spațiul cotului Volgăi din Samara și zona mai largă a Uralilor de Sud rămân teritoriile care prezintă cele mai multe date cu privire la etnogeneza populțaiei ungare. Ca ipoteză de lucru, poate fi avansată ideea că cele mai timpurii urme arheologice ale strămoșilor populației ungare pot fi localizate, cel mai probabil, la est de Munții Urali, în vecinătatea de est Munților Ural, în zona Chelyabinsk. Acesta poate fi considerat nucleul, din care, , un grup de oameni s-a îndreptat spre vest, la începutul secolului al IX-lea. În scurt timp, această comunitate este atestată pe malul stâng al Volgăi, iar zona sa de locuire s-a extins

până la granița cu Bulgaria de pe Volga. Oparte a populației a rămas de-a lungul râului Kama. Celălalt grup a migrat spre vest, înainte de anii 830, și s-a stabilit în promontoriul din nordul Mării Negre. Deși între anii 890 și începutul secolului al X-lea, obiectele caracteristice orizontului Subbotci au dispărut din nordul Mării Negre, apărând, însă, în același timp în Bazinul Carpatic, unde se poate observa dezvoltarea lor ulterioară.

The latest results of archaeological research on the early history of the Hungarians

As Early Hungarian history is a resource-poor research area, archaeology, a field of science with rapidly increasing resource material, is of paramount importance. It is important to emphasize that in the case of archaeology, there is also a significant expansion in research methods, mainly thanks to the bioarcheological studies that have started with great momentum. In recent years, the most significant archaeological results of Hungarian prehistory were the explosive increase in the number of Subbotsi-type sites associated with Etelköz accommodations in the region of the Dniester River (app. 30 sites). There are now 10-12 sites along the central flow of the Dnieper River. The relations with the neighbouring areas, mainly with the northern, Slavic regions, and with the Byzantine culture in Crimea are well reflected here. In addition to the chronology of the material, its nature is also explicitly consistent with the image drawn by Muslim sources of the 9th century ancestors of the Hungarians. Further east, the Volga elbow in Samara and the wider area of the Southern Urals remain the ones that show the most connections regarding Hungarian ethnogenesis. As a working hypothesis, we can say that the earliest archaeological traces of the ancestors of the Hungarians can be assumed east of the Ural Mountains, in the eastern neighbourhood of the Ural region of Chelyabinsk. A group of people here presumably set off westwards in the early 9th century. In a short time, this community appeared on the left bank of the Volga River, and its accommodation area extended to the border of Volga Bulgaria. After that, part of it remained along the Kama River. The other group migrated westwards before the 830s and settled in the northern foreland of the Black Sea. Although between the 890s and the beginning of the 10th century, the characteristic object types of the Subbotci horizon disappeared from

the northern foreland of the Black Sea, they appeared in the Carpathian Basin at the same time, where their further development can be observed.

Descoperiri de mătase din secolele IX-X în morminte maghiare timpurii și conexiunile lor în Europa de Est și de Sud-Est

Flórián HARANGI, Attila TÜRK

Potrivit surselor istorice, ungurii timpurii sau maghiarii provin din regiunea Ural, din centrul Rusiei de astăzi. Ei au migrat prin stepa est-europeană în secolul al IX-lea și au cucerit Bazinul Carpatic la cumpăna secolelor IX-X. Sursele arheologice și cele istoriografice ale tradiției Jayhānī arată că maghiarii se implicaseră deja în comerțul derulat de-a lungul rutelor transeuropene în secolul al IX-lea. Cimitirele și mormintele din Europa de Est asociate populației unagare timpurii numără printre descoperirile funerare fragmente de țesături din mătase, de diverse tipuri. În regiunea Volga-Ural (Sineglazovo și Bolshiye Tyigani, Rusia), putem recunoaște fragmente de mătase samită, în cea mai mare parte de proveniență central-asiatică sau post-sasanidă/islamică timpurie. Mormintele așa-numitului orizont Subbotsy din Regiunea Nipru-Nistru conțin în câteva cazuri fragmente de mătase de proveniență bizantină, precum descoperirile nepublicate de la Slobozia (Republica Moldova). Aceste materiale arheologice confirmă informațiile oferite de sursele scrise cu privire la rolul populației maghiare în comerțul medieval timpuriu. După cucerirea Marii Câmpii, vechea populație ungară a condus adesea raiduri asupra Europei. Scopul acestora, conform surselor scrise, a fost motivată pe de o parte de capturarea de scalvi, precum și de obținerea mătăsii. Acest fenomen se reflectă și în patrimoniul arheologic al perioadei de cucerire a Ungariei.

Silk finds from the 9th-10th century Early Hungarian graves and their connections in Eastern and Southeastern Europe

According to historical sources, the Early Hungarians or Magyars originated from the Ural region in today's central Russia. They migrated across the Eastern European steppe in the 9th century

and conquered the Carpathian Basin at the turn of the 9th-10th century. Archaeological and written sources of the Jayhānī-tradition show that the Magyars had already become involved in the commerce of the Transeuropean trade routes in the 9th century. The cemeteries and graves in Eastern Europe connected with the Early Hungarian population often contain various silk fragments. In the Volga-Ural Region (Sineglazovo and Bolshiye Tyigani, RU), we can recognise silk samite fragments mostly of Central Asian or Post-Sasanian/Early Islamic origin. The graves of the so-called Subbotsy-horizon in the Dnieper-Dniester Region contain some case silk fragments of Byzantine origin, like the unpublished silk finds from Slobozia (MLD). These finds confirm written sources' data regarding the Magyars' role in Early Medieval commerce. After the Conquest of the Great Plain, the Old Hungarians often led plundering raids over Europe. The written sources spoke about how the essential booty of these military campaigns was the silk beside slaves. This phenomenon is also reflected in the archaeological Heritage of the Hungarian Conquest Period.

O legătură cu fosta patrie – accesorii pentru hamuri de cai în formă de rozetă din Bazinul Carpatic, din secolul al X-lea, și conexiunile lor estice

Dániel LANGER

Accesoriile pentru hamuri de cai în formă de rozetă sunt cele mai reprezentative descoperiri din mormintele de femei asociate cuînmormântări parțiale de cai, din bazinul Carpaților, în secolul al X-lea. Aceste ornamente mici, de formă rotundă, realizate din aliaje de bronz sau argint (deseori aurite), erau așezate pe chingi, semnificând un statut social mai înalt sau mai bogat al defunctului. Semnificația acestui tip de ornament provine din faptul că nu a fost găsit doar pe întreg teritoriul Bazinului Carpatic, ci și în înmormântări de pe teritoriul Ucrainei și al Rusiei de astăzi, în locuri prin care se presupune că a trecut populația ungară timpurie sau pe care le-au locuit o perioadă în timpul migraţiei lor. Acest fapt a fost descoperit la cumpăna secolelor XIX-XX și, deși mulți cercetători unguri și ruși au analizat această problemă, principala întrebare rămâne dacă aceste ornamente au fost dezvoltate în stepă în secolul al IX-lea și au fost transportate în

bazinul Carpaților, sau au fost manufacturate, la începutul secolului al X-lea, în noua patrie și „exportate" în regiunile răsăritene. În ultimii ani, numărul acestor artefacte a crescut exponențial, în special în spațiul Rusiei și al Ucrainei, făcând din accesoriile pentru hamuri de cai în formă de rozetă cele mai bine reprezentate descoperiri care conectează noua patrie a populației maghiare de cele vechi și, prin urmare, trebuie reevaluate constatările noastre anterioare.

A link to the former homeland – Rosette shaped horse harness fittings from the 10th century Carpathian Basin and their eastern connections

The rosette-shaped horse-harness fittings are the most characteristic finds of women's graves with partial horse burials of the 10th century Carpathian basin. These small, round shaped ornaments, made by bronze or (often gilded) silver alloys, were placed on the strappings, signifying a higher or wealthier social status of the deceased. The significance of this type of ornament comes from the fact, that they were not only found in the whole territory of the Carpathian Basin, but also in burials situated in the territory of nowaday's Ukraine and Russia, at places, which the early hungarians supposedly passed or inhabited for some time during their migration. This fact was discovered in the turn of the 19th and 20th centuries, and since than many hungarian and russian researchers discussed this matter, the main question being, whether these ornaments were developed in the 9th century steppe, and were carried to the Carpathian basin, or they were made in the early 10th century, in the new homeland, and „exported" to the eastern regions. In recent years the number of these artefacts exponentially grew, especially from the terrtories of Russia and Ukraine, making the rosette-shaped horse-harness fittings the most well represented finds which connect the magyars new homeland to their old ones, and therefore we must reevaluate our previous ascertainments.

Dincolo de Biserica Parohială Cisnădie: capelele medievale pierdute

Maria CRÎNGACI ȚIPLIC

Cisnădia, asemănător cu Sibiul, este o localitate întemeiată în timpul regelui arpadian Geza II (1141-1161), care face parte dintre așezările planificate de colonizare germană. Cu toate că prima atestare documentară a așezării provine din anul 1323, când este menționată direct ca oraș, prezența bisericii romanice indică o vechime a localității încă de la începutul secolului al XIII-lea, chiar încă din a doua jumătate a secolului al XII-lea. Biserica fortificată din Cisnădie este un monument medieval bine cunoscut de către specialiști și un obiectiv turistic îndrăgit de vizitatori. Cu toate acestea, este un monument medieval care are încă multe aspecte nedezvăluite. În studiile de specialitate se remarcă lipsa unei imagini de ansamblu asupra capelelor dispărute, care au funcționat în jurul bisericii parohiale medievale din Cisnădie. Prin titlul propus, dorim să prezentăm evoluția și topografia capelelor medievale din Cisnădie, studiul pornind de la cercetările arheologice desfășurate în anii 2019-2020, care au dezvelit parțial fundațiile uneia dintre capelele medievale care au gravitat în jurul bisericii parohiale din Cisnădie.

Beyond the Parish Church of Cisnădie: the lost medieval chapels

Cisnădie, very close to Sibiu and like Sibiu, is a settlement established during the Arpadian king Geza II (1141-1161) and it is part of the process of German colonization. Although the first documentary evidence of the settlement is dated in 1323, when it is mentioned as a town, the presence of the Romanesque church indicates an age of the settlement from the beginning of the 13th century, even from the second half of the 12th century. The fortified church of Cisnădie is a well-known medieval monument by specialists and it is a tourist attraction loved by visitors. Nevertheless, its history is still incompletely revealed. In the literature, there is a lack of an overview on the disappeared chapels that functioned around the medieval parish church of Cisnădie. Our aim is to present the evolution and the topography of the medieval chapels of the parish community in Cisnădie. The study will start from the archaeological

research carried out in 2019-2020, which partially revealed the foundations of one of the medieval chapels that were built around the parish church in Cisnădie.

SECȚIA NUMISMATICĂ / NUMISMATIC SECTION

Monede de aur din secolele VI-IV a.Chr. în lumina analizelor asupra metalului

Dan PÎRVULESCU, Aurel VÎLCU

Autorii prezintă câteva aspecte privind evoluția aurului monetizat de la cele mai vechi emisiuni din electrum până la monedele din aur rafinat. Sunt prezentate și discutate analizele efectuate asupra pieselor puse în circulație în Asia Mică în secolele VI a.Chr.-IV a.Chr., înainte de apariția staterilor macedoneni. Spre comparație sunt utilizate rezultatele obținute în urma analizării unor tipuri monetare bătute în diferite zone din lumea greacă. Materialul numismatic cercetat provine din colecția Maria și dr. George Severeanu și din vechiul fond al Muzeului Național de Antichități.

Gold coins from the 6th-4th centuries BC in the light of metal analyses

The authors present several aspects of the evolution of monetized gold from the earliest issues of electrum to refined gold coins. The analyses performed on the coins put into circulation in Asia Minor in the 6th-4th centuries BC, before the appearance of the Macedonian staters, are presented and discussed. For comparison, the results obtained after analyzing some monetary types minted in different areas of the Greek world are used. The researched numismatic material is from the collection of Maria and Dr. George Severeanu and from the old collection of the National Museum of Antiquities.

Despre un tezaur de monede de argint histriene descoperit la Goruni (com. Lipnița, jud. Constanța)

Gabriel Mircea TALMAȚCHI

În cursul anului 2021, un tezaur de monede histriene de argint din tipul Apollo a fost descoperit cu ajutorul detectorului de metale într-o pădure situată la marginea de sud-vest a satului Goruni (com. Lipnița, jud. Constanța). Acesta este alcătuit din șapte

exemplare, care aparțin următoarelor numere de catalog: Pick 417, 418, 419, 421, 425 și 435, respectiv Dima 2014, tabelul I, p. 25, nr. 20 (Clasical Numismatics Group, Electronic Auction 151, lot 23). Conform clasificării de la Dima 2019, sunt prezente trei exemplare din subgrupa a III-a, unul din subgrupa a IV-a, două din grupa a V-a și unul din grupa a VI-a. Tezaurul pare a fi fost îngropat între anii 280 - 256/55 a.Chr. sau curând după această perioadă.

About a new hoard of Histrian silver coins discovered at Goruni (Lipnița commune, Constanța County)

During 2021, a hoard of Histrian silver coins of the Apollo type was discovered by metal detection in a forest located on the southwestern edge of the village of Goruni (Lipnița commune, Constanța County). It consists of seven pieces, which belong to the following catalog numbers: Pick 417, 418, 419, 421, 425 and 435, respectively Dima 2014, table I, p. 25, no. 20 (Classical Numismatics Group, Electronic Auction 151, lot 23). According to the Dima 2019 classification, there are three specimens from the subgroup III, one from subgroup IV, two from group V and one from group VI. The hoard seems to have been buried between 280 - 256/55 BC or soon after this period.

Denari romani republicani descoperiți în sectorul cartier de sud (C) de la Tropaeum Traiani (com. Adamclisi, jud. Constanța)

Gabriel Mircea TALMAȚCHI,
Constantin ȘOVA, Marius LASCU

Cu prilejul săpăturilor arheologice desfășurate în cartierul de sud al orașului Tropaeum Traiani (com. Adamclisi, jud. Constanța), au fost descoperiți 11 denari romani republicani. Cel de al 12-lea exemplar provine dintr-o descoperire întâmplătoare efectuată la marginea de sud-est a localității Adamclisi, nu departe de deal și de drumul care face legătura cu localitatea Zorile (com. Adamclisi, jud. Constanța). Toate reprezintă descoperiri izolate, iar cele apărute între anii 2005-2017, în timpul cercetărilor arheologice, au fost recuperate din poziții secundare, în contexte mult ulterioare epocii

corespunzătoare (secolele IV-VI p.Chr.). Au fost identificați următorii emitenți: C. FONT (1 ex.); L. RVBRI DOSSENI (1 ex.); CN. LEN Q., apoi LENT CVR. DEN. FL. (1 ex.); C. HOSIDI C.F. GETA III VIR (1 ex.) și ANT. AVG. IIIVIR R.P.C. (8 ex). Monedele se datează între anii 114-113 a.Chr. și 32-31 a.Chr.

Republican Roman denarii discovered in the southern quarter sector (C) from Tropaeum Traiani (Adamclisi commune, Constanța County)

During the archaeological excavations carried out in the southern quarter of the city of Tropaeum Traiani (com. Adamclisi, county Constanța), 11 Roman republican denarii were discovered. The 12th specimen was found by chance in the southeastern edge of Adamclisi, not far from the hill and the road that connects it to Zorile Village (Adamclisi commune, Constanța County). All of them represent isolated finds, and those that appeared between 2005-2017, during archaeological research, were recovered from secondary positions, in contexts much later than the corresponding period (4th-6th centuries AD). The following issuers have been identified: C. FONT (1 pc.); L. RVBRI DOSSENI (1 pc.); CN. LEN Q., then LENT. CVR. DEN. FL. (1 pc.); C. HOSIDI C.F. GETA III VIR (1 pc.) and ANT. AVG. IIIVIR R.P.C. (8 pcs.). The coins date from 114-113 BC to 32-31 BC.

Relația dintre monedele de import și piesele de podoabă dacice. Analize metalografice

Corina TOMA,
Lucian BARBU-TUDORAN, Mihai MUNTEANU

În această lucrare prezentăm rezultatele analizelor SEM-EDS efectuate asupra unor podoabe dacice din argint și asupra unor monede selectate din tezaurele Latène târziu găsite în județul Bihor (România). Rezultatele obținute arată că bijuteriile au un titlu înalt de finețe, cu un conținut de argint de peste 91%. Un alt element major al aliajului este cuprul, cu valori medii cuprinse între 1-3%. Plumbul și aurul contribuie cu mai puțin de 1%, iar staniul a fost detectat în foarte puține cazuri. Având informații suplimentare asupra compoziției metalului din podoabele dacice, întrebarea care se pune este dacă analiza metalografică efectuată ar putea oferi indicii pentru ipoteza

conform căreia argintul ar proveni din reciclarea monedelor de import (tetradrahmele thassiene, drahmele ilire și denarii republicani romani).

The relationship between imported coins and Dacian ornaments. Metallographic analyses

In this paper we present the results of SEM-EDS analyses carried out on the Dacian jewellery and coins from the late Latène hoards found in Bihor County, Romania. The jewellery was found to have a high standard of fineness of more than 91% silver. Cooper was identified as a major element of the alloy (average values from 1-3%). Lead and gold contribute less then 1%, and, interestingly, tin was detected in a very few cases. With new data available the question is whether the metallographic analysis might give clues about the hypothesis according to which the silver would have been procured by recycling coins such as Thassian tetradrachms, Illyrian drachms and Roman republican denarii.

Contribuții la problema denarilor romani imperiali contrafăcuți din Moldova

Lucian MUNTEANU, Gabriel Mircea TALMAȚCHI

Pe teritoriul Moldovei sunt atestați denari romani imperiali contrafăcuți, care au fost realizați atât prin batere, cât și prin turnare. Cei mai numeroși sunt *denarii subaerati*, confecționați prin batere, care au fost descoperiți, în cantități aproape egale, atât în compoziția tezaurelor (cca. 40 de piese), cât și în mod izolat (peste 20 de piese). Analizele SEM - EDX și XRF ale unor astfel de piese din tezaurele de la Muncelu de Sus (jud. Iași) și Iezer (jud. Vaslui), au arătat că acestea au o compoziție particulară. *Denarii flati*, realizați prin turnare, au fost confundați în literatura veche cu *denarii subaerati*. Doar în ultimii ani s-au efectuat analize, prin aceleași metode, care au permis identificarea lor corectă. În momentul de față, astfel de piese au fost descoperite în situri de tip Poienești-Vârteșcoiu și Sântana de Mureș-Cerneahov, precum și în compoziția tezaurului de la Iezer. Majoritatea acestora pare să fi fost confecționată dintr-un aliaj care conține Cu-Sn-Zn. Este dificil de stabilit dacă denarii copiați descoperiți în Moldova au fost confecționați chiar în teritoriul de la răsărit de Carpați

sau dacă își au originea în provinciile romane din vecinătate (*Dacia* sau *Moesia Inferior*). De asemenea, sunt discutate o serie de aspecte care țin de aceste emisiuni monetare particulare, precum încadrarea lor cronologică sau populațiile („daci liberi" sau goți) care le-au folosit în această parte din *Barbaricum*.

Contributions to the problem of counterfeit Roman imperial denarii from Moldavia

Made both by striking and casting, counterfeit Roman Imperial denarii have been attested on the territory of Moldavia (Romania). The most numerous are denarii subaerati, made by striking, which were found in almost equal quantities, both in the composition of the hoards (c. 40 pcs.) and as isolated findings (over 20 pcs.). The SEM - EDX and XRF analyzes of such pieces from the hoards of Muncelu de Sus (Iasi County) and Iezer (Vaslui County) showed that they have a particular composition. Denarii flati, made by casting, were confused in old literature with plated coins. Only in recent years have analyzes been carried out, using the same methods, which allowed their correct identification. Now, such coins have been discovered in Poienești-Vârteșcoiu and Sântana de Mureș-Cerneahov sites, as well as in the composition of the Iezer hoard. Most of these appear to have been made from an alloy containing Cu-Sn-Zn. It is difficult to establish if the counterfeit denarii from Western Moldavia were manufactured in Barbaricum or if they were imported from neighboring Roman provinces (Dacia or Moesia Inferior). Likewise, we discuss some issues regarding this peculiar category of coins, such as their chronological frame, along with the populations (Free Dacians or Goths) which used them in this area.

Considerații privind monedele *serrate* romane imperiale și bizantine

Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU

Scoaterea monedelor din circulație și reutilizarea lor în scopuri practice, culturale sau cultuale este o practică ce datează încă din antichitate. În epoca romană această practică pare a fi mai degrabă specifică spațiului din afara Imperiului Roman, adică din *barbaricum*, cu toate că monede reutilizate (fapt atestat în special de găurirea lor) se găsesc și în interiorul imperiului. Comunicarea noastră se oprește de această dată asupra unei categorii de monede reutilizate, mult mai rară, dar deosebit de interesantă: monedele serrate. Monedele serrate (adică monedele ce au marginea zimțată ca urmare a unei acțiuni conștiente) au fost produse oficial în Regatul elenistic Seleucid (monede de bronz) și în Roma Republicană (monede de argint).

În epoca romană imperială și bizantină monedele serrate sunt rezultatul unor practici private, de reutilizare a lor într-un alt scop decât cel comercial-financiar. Care era acest scop? Este o întrebare la care încercăm să răspundem în comunicarea noastră.

Considerations on Roman Imperial and Byzantine serrated coins

Removing coins from circulation and reusing them for practical, cultural, or religious purposes is a practice that dates back to antiquity. In Roman times this practice seems to be more specific to the space outside the Roman Empire, i.e. barbaricum, although reused coins (attested especially by their perforation) are also found inside the empire. Our paper stops this time on a category of reused coins, much rarer, but very interesting: serrate coins. Serrate coins (i.e. coins that have a jagged edge as a result of conscious action) were officially produced in the Hellenistic Kingdom of Seleucid (bronze coins) and in Republican Rome (silver coins).

In the Roman Imperial and Byzantine times, the serrate coins were the result of private practices, of reusing them for a purpose other than commercial-financial. But what was the purpose? This is a question we are trying to answer in our paper.

Cu privire la tezaurul de *siliquae* descoperit la Budăi, R. Moldova

Theodor ISVORANU

Sunt aduse precizări cu privire la o descoperire monetară excepțională făcută cu peste șapte decenii în urmă în partea central-estică a Republicii Moldova. În satul Budăi, raionul Orhei a fost descoperit integral, un tezaur monetar din perioada romană târzie, conținând 128 de *siliquae* bătute anterior reformei lui Constantius II din 358, depuse într-un vas de ceramică. Deși monedele au fost recent publicate la Chișinău în seria *Corpus Nummorum Moldaviae*, spațiul editorial și formatul specific publicației nu au permis un comentariu extins, ceea ce ne-a oferit prilejul să revenim cu observații privind istoricul descoperirii și structura tezaurului monetar, precum și a cronologiei și difuziunii la nord de Dunăre a monedelor de acest tip.

Regarding the hoard of siliquae *discovered at Budăi, Republic of Moldova*

Clarifications are made regarding an exceptional monetary discovery made more than seven decades ago in the central-eastern part of the Republic of Moldova. In the village Budăi of the Orhei district, a coin hoard from the late Roman period was discovered in its entirety, containing 128 siliquae minted before the reform of Constantius II in 358, all deposited in a ceramic jug. Although the coins were recently published in Chișinău in the Corpus Nummorum Moldaviae series, the editorial space and specific format of the publication did not allow for an extensive commentary, which gave us the opportunity to return with observations regarding the history of the discovery and the structure of the coin hoard, as well as the chronology and the diffusion north of the Danube of coins of this type.

Monede romane târzii din aur și argint descoperite în fortificația de la Ulmetum (provincia *Scythia*)

Dan VASILESCU

În cursul cercetărilor arheologice desfășurate după anul 2004 la Ulmetum (Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța),

au fost descoperite cinci monede din aur (un *solidus*; patru *tremisses*) și șapte din argint (*siliquae*), atribuite perioadei romane târzii (sec. IV-V). Emitenții identificați sunt: Constantius II (4 ex.), Valentinian I (1 ex.), Valens (2 ex.), Theodosius II (2 ex.), Pulcheria (1 ex.) și Leo I (2 ex.). Majoritatea monedelor constituie descoperiri izolate, doar piesele lui Leo I fiind considerate tezaur. Prezența unor astfel de emisiuni subliniază importanța acestui centru militar în cadrul sistemului defensiv al provinciei *Scythia*.

Late Roman gold and silver coins
found at Ulmetum fortress (Scythia province)

During the archaeological research carried out after 2004 at Ulmetum (Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, Constanța County), five gold coins (one solidus; four tremisses) and seven silver coins (siliquae) were discovered, which belong to the Late Roman period (4th-5th centuries AD). The identified issuers are: Constantius II (4 pcs.), Valentinian I (1 pc.), Valens (2 pcs.), Theodosius II (2 pcs.), Pulcheria (1 pc.) and Leo I (2 pcs.). Most of them are isolated finds, only Leo I's pieces being considered a hoard. The presence of such coins underlines the importance of this military center within the defensive system of Scythia province.

Doi *solidi* romani târzii dintr-un posibil tezaur descoperit de Nicolae C. Deculescu la Oltenița

Emanuel PETAC

Recuperăm prin această investigație o interesantă informație legată de descoperirea de către Nicolae C. Deculescu a doi *solidi* romani târzii, emisiuni de la Iovian, respectiv Valens. Cele două piese au fost descoperite întâmplător, împreună, în anul 1961, într-o vie din localitatea Curcani, pe atunci raionul Oltenița (azi jud. Călărași), la 2 m una de alta, de către Constantin Deculescu și au ajuns ulterior la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române. Cea mai recentă piesă este desigur exemplarul de la Valens, de tip RIC, IX, 3 d, emis la Constantinopol în perioada 364-367 p.Chr. Faptul că piesele au fost găsite la o oarecare distanță una de alta, într-o perioadă când nu se foloseau mijloace de detecție, într-o zonă în care se practicau

lucrări de natură agricolă, lasă posibilitatea ca tezaurul să fi fost mai mare.

Two Late Roman solidi *from a possible hoard discovered by Nicolae C. Deculescu at Oltenița*

Discovering the old collections and archives, we tried to propose a discussion about an old numismatic discovery. It concerns two Late Roman solidi, one of them from Iovianus and the second one from Valens, found together by Nicolae C. Deculescu in 1961, in a vineyard from Curcani (former Oltenița County, today Călărași County), at 2 m distance one from another. They were sold by the discoverer to the Numismatic Department from the Library of the Romanian Academy. Of course, the most recent one is the coin from Valens (RIC, IX, 3 d), struck at Constantinople, somewhere between 364-367 AD. Considering that the two coins were found in a vineyard, having 2 m distance between them, in a period excluding the use of the metal detectors, let us think to the possibility of a larger hoard.

Câteva monede antice cu defecte de batere descoperite întâmplător în Dobrogea

Raoul M. ȘEPTILICI

Sunt prezentate câteva piese antice cu greșeli de batere (piese foarte deplasate, dublu bătute, *incuse* etc.) toate provenind din Dobrogea, în general fără a se cunoaște locul descoperirii (cu o singură excepție – Dervent), ajunse prin intermediul comerțului de antichități într-o colecție privată.

Some ancient coins with minting errors discovered by chance in Dobrudja

Some ancient pieces with minting errors (very misplaced pieces, double struck, incused, etc.) are presented, all coming from Dobrudja, generally without the location of discovery being known (with only one exception – Dervent), that entered in a private collection through the antiques trade.

Monedele descoperite în Sectorul ”Basilica cu criptă” de la Histria în campaniile 2018-2022

Mihai DIMA, Irina ACHIM

Între anii 2018-2022, în Sectorul ”Basilica cu criptă” de la Histria, au fost descoperite 33 de monede, cele 29 care au putut fi identificate acoperind un interval cronologic foarte larg, cuprins între secolele V-IV a.Chr. și sfârșitul secolului al VI-lea p.Chr. Toate cele cinci monede din perioada autonomiei, precum și două dintre cele cinci piese din epoca romană timpurie provin din atelierul local. Majoritatea monedelor datează din secolele IV-VI (19 exemplare), ultimele fiind emise în timpul domniei lui Mauricius Tiberius.

The coins discovered in the "Basilica with Crypt" Sector from Histria in the 2018-2022 campaigns

Between 2018-2022, 33 coins were discovered in the "Basilica with Crypt" Sector from Histria. The 29 coins that could be identified were issued between 5th-4th centuries BC and the end of the 6th century AD. All five coins from the autonomous period, as well as two of the five pieces from the early Roman period, come from the local mint. Most of the coins date from the 4th-6th centuries (19 pieces), the latest being struck during Maurice's reign.

Descoperiri monetare la Isaccea, secolele XIII-XV (după 1204 – 1448). Oraș/locuire ***extramuros/passim***

Gh. MĂNUCU-ADAMEȘTEANU

Spre deosebire de numeroase alte centre fortificate situate de-a lungul limes-ului nord-dunărean (cu excepția Păcuiul lui Soare și Nufăru), care și-au încetat existența ca urmare a atacurilor pecenege și cumane din secolele XI-XII (din 1036 și 1122), la Isaccea-Noviodunum-Vicina se poate constata o continuitate a locuirii până la începutul secolului al XV-lea, când Imperiul Otoman a preluat controlul asupra Dobrogei.

Hiperperi

Tezaure. Singurul tezaur – descoperit în 1945 – reunește cca. 70 ex., dintre care se cunosc 14 piese, emisiuni ale împăraților Ioan al III-lea Dukas Vatatzes (1222-1254) – 5 ex.; Mihail al VIII-lea Paleolog (1261-1282) – 1 ex; Andronic II – Mihail al IX-lea (1295-1320) – 8 ex.

Descoperiri fără context: toate monedele cunoscute – 11 ex. – sunt bătute la Magnezia, sub autoritatea lui Ioan al III-lea Dukas Vatatzes (1222-1254).

Aspron trachy de billon

Grupul este deschis de chestiuni imitative – imitații bulgare și constantinopolitane, imitații latine module mari și mici – puse în circulație în prima jumătate a secolului al XIII-lea. Afluxul de monede este asigurat de emisiuni imitative de la Constantinopol, monedele din monetăriile de la Niceea și Salonic fiind prezente doar sporadic.

Tezaure/acumulările – principalele descoperiri – reunesc 1533 ex.

Descoperiri fără context (1195-1261): I. Emisiuni imitative – 6802 ex.: imitații bulgare – 142 ex.; imitații latine de modul mare – 4.860 ex.; de modul mic imitații latine – 1787 ex.; Salonic – 13 ex. II. Imperiul Niceei (1204-1261) – 42 ex.: Teodor I Comnen Lascaris (1205/8-1221) – 25 ex.; Ioan al III-lea Dukas Vatatzes (1221-1254) – 15 ex.; Teodor II Dukas Lascaris (1254-1258) – 1 ex.; Mihail al VIII-lea Paleolog, împărat al Niceei (1259-1261) – 1 ex. III. Imperiul Tesalonic – 39 ex.: Theodor Ange Dukas Comnen (1225/7-1230) – 22 ex.; Manuel Comnen Dukas (1230-1237) – 11 ex.; Ioan Comnen Dukas (1237-1244) – 5 ex.; Demetrios Comnen Dukas (1244-1246) – 1 ex. IV. Despotatul Epirului – 1 ex.: Mihail al II-lea Comnen Dukas (c. 1236-c. 1268) – 1 ex. V. Imperiul Bizantin Restaurat (1261-1453) – 21 ex.: Mihail al VIII-lea Paleologul (1258/9-1282) – 10 ex.; Andronic al II-lea Paleolog (1282-1328) – 4 ex.; Andronic al II-lea - Mihail IX (1295-1320) – 2 ex.; Andronic al III-lea Paleolog (1328-1341) – 2 ex.; Ioan al V-lea Paleolog (singur sau asociat cu Manuel II, 1354 sau 1374-1391) – 2 ex.; Ioan al VIII-lea Paleologul (1423-1448) – 1 ex. VI. Trebizonda – 1 ex: Ana de Savoia, Despotissa de Salonic (1354-1355) – 1 ex. VII. Epir – 1 ex.: Jean Orsini (1323-1335) – 1 ex. VIII. Bulgaria – 13 ex.: Konstantin Tich Asen (1257-1277) – 6 ex.; Mitso Asen (1256-1263) – 1 ex.; Iakov Svetoslav (1263-1275 sau 1276/1277) – 1 ex.; Theodore Svetoslav (1301-1322) – 1 ex.; Ivan Alexandru (1331-1371) – 4 ex. IX. Veneția – 2 ex.: Pietro Ziani (1205-

1229) – 1 ex.; ducat venețian? – 1 ex. X. Hoarda de Aur (sfârșitul secolului al XIII-lea – mijlocul secolului al XIV-lea) – 581 ex. (dirhams – 12 ex.; monede de aramă / follari – 457 ex.; emisiuni „genovezo-tătare" – 112 ex.). XI. Țara Românească (1386-1456): tezaur descoperit fortuit în anul 2000, din care se cunosc 23 de ducați, emisiuni ale lui Mircea cel Bătrân (1386-1418). Descoperiri fără context – 2 ex.: Mircea cel Bătrân (1386-1418) – 1 ex.; Vladislav al II-lea (decembrie 1447 – octombrie 1448, octombrie 1448 – 22 august 1456) – 1 ex.

Total I-XI – 9061 ex.

Tezaure – 1567 ex.; descoperiri fără context – 7505 ex.

Centralizarea descoperirilor monetare ale principalelor centre din nordul Dobrogei

Hyperperi

Tezaure: Isaccea – c. 70 ex.

Descoperiri fără context: Isaccea – 11 ex.; Păcuiul lui Soare – 8 ex.; Nufăru – 6 ex.

Aspron trachy de billon

Tezaure / cele mai importante acumulări descoperite: Isaccea – 1533 ex.; Nufăru – 48 ex.

Descoperiri fără context: Isaccea – 6908 ex.; Nufăru – 123 ex.; Păcuiul lui Soare – 22 ex.

Emisiuni ale Hoardei de Aur / Genoveze-tătare: Isaccea – 581 ex. (457 / 112 ex.); Păcuiul lui Soare – 56 ex. (26 / 30 ex.); Nufăru – 48 ex. (45 / 3 ex.).

Découvertes monétaires d`Isaccea, XIIIe – XVe siècles (après 1204 – 1448) Cité / Habitat / Extramuros */* Passim

À la différence de nombreux centres fortifiés situés tout au long du limes nord danubien (à l'exception de Păcuiul lui Soare et Nufăru), qui ont cessé leur existence par suite des attaques des Petchenègues et des Coumans aux XIe-XIIe siècles (de 1036 et 1122), à Isaccea-Noviodunum-Vicina on peut constater une continuité d'habitation jusqu'au début du XVe siècle, quand l'Empire Ottoman se rend maître de la Dobroudja.

Les hyperpères

Trésors. Le seul trésor – découvert en 1945 – réunissait c. 70 ex., dont on connaît 14 pièces, émissions des empereurs Jean III Doukas Vatatzès (1222-1254) – 5 ex.; Michel VIII Paléologue (1261-1282) – 1 ex.; Andronic II-Michel IX (1295-1320) – 8 ex.

Trouvailles hors contexte. Toutes les pièces connues – 11 ex. – sont frappées à Magnésia, sous l'autorité de Jean III Doukas Vatatzès (1222-1254).

Aspron trachy de billon

Le groupe est ouvert par des émissions imitatives – imitations bulgares et de Constantinople, imitations latines à grand et petit module – mises en circulation au cours de la première moitié du XIIIe siècle. L'afflux de monnaie en est assuré par les émissions imitatives de Constantinople, les monnaies provenant des ateliers de Nicée et Thessalonique n'étant que sporadiquement présentes.

Les trésors / accumulations – les principales découvertes – réunissent 1533 ex.

Trouvailles sans contexte (1195-1261): I. Émissions imitatives – 6802 ex.: Imitations bulgares – 142 ex.; imitations latines à grand module – 4860 ex.; imitations latines à petit module – 1787 ex.; Thessalonique – 13 ex. II. L'empire de Nicée (1204-1261) – 42 ex.: Théodore Ier Comnène Lascaris (1205/8-1221) – 25 ex.; Jean III Doukas Vatatzès (1221-1254) – 15 ex.; Théodore II Doukas Lascaris (1254-1258) – 1 ex.; Michel VIII Paléologue, empereur de Nicée (1259-1261) – 1 ex. III. L'empire de Thessalonique – 39 ex.: Théodore Ange Doukas Comnène (1225/7-1230) – 22 ex.; Manuel Comnène Doukas (1230-1237) – 11 ex.; Jean Comnène Doukas (1237-1244) – 5 ex.; Démétrios Comnène Doukas (1244-1246) – 1 ex. IV. Le despotat d'Épire – 1 ex.: Michel II Comnène Doukas (c. 1236-c. 1268) – 1 ex.

V. L'empire Byzantin restauré (1261-1453) – 21 ex.: Michel VIII Paléologue (1258/9-1282) – 10 ex.; Andronic II Paléologue (1282-1328) – 4 ex.; Andronic II-Michel IX (1295-1320) – 2 ex.; Andronic III Paléologue (1328-1341) – 2 ex.; Jean V Paléologue (seul ou associé à Manuel II, 1354 ou 1374-1391) – 2 ex.; Jean VIII Paléologue (1423-1448) – 1 ex. VI. Trébizonde – 1 ex.: Anne de Savoie, despotissa de Thessalonique (1354-1355) – 1 ex. VII. Épire – 1 ex.: Jean Orsini (1323-1335) – 1 ex. VIII. Bulgarie – 13 ex.: Constantin Tich Asen

(1257-1277) – 6 ex.; Mitso Asen (1256-1263) – 1 ex.; Jakov Svetoslav (1263-1275 ou 1276/1277) – 1 ex.; Théodore Svetoslav (1301-1322) – 1 ex.; Ivan Alexandre (1331-1371) – 4 ex. IX. Venise – 2 ex.: Pietro Ziani (1205-1229) – 1 ex.; Ducat vénitien? – 1 ex. X. Horde d'Or (fin du XIIIe siècle – milieu du XIVe siècle) – 581 ex. (dirhams – 12 ex.; monnaies en cuivre / follari – 457 ex.; émissions « génoises-tatares » – 112 ex.). XI. Valachie (1386-1456): Trésor découvert fortuitement en 2000, dont on connaît 23 ducats, émissions de Mircea le Vieux (1386-1418). Trouvailles sans contexte – 2 ex.: Mircea le Vieux (1386-1418) – 1 ex.; Vladislav II (décembre 1447 – octobre 1448, octobre 1448 – 22 août 1456) – 1 ex.
Total I-XI – 9061 ex.
Trésors – 1567 ex.; découvertes sans contexte – 7505 ex.

Centralisation des découvertes monétaires des principaux centres du nord de la Dobroudja

Hyperpères

Trésors: Isaccea – c. 70 ex.

Trouvailles sans contexte: Isaccea – 11 ex.; Păcuiul lui Soare – 8 ex.; Nufăru – 6 ex.

Aspron trachy de billon

Trésors / accumulations les plus importantes découvertes: Isaccea – 1533 ex.; Nufăru – 48 ex.

Trouvailles sans contexte: Isaccea – 6908 ex.; Nufăru – 123 ex.; Păcuiul lui Soare – 22 ex.

Émissions de la Horde d'Or / Génoises-tatares: Isaccea – 581 ex. (457 / 112 ex.); Păcuiul lui Soare – 56 ex. (26 / 30 ex.); Nufăru – 48 ex. (45 / 3 ex.).

Descoperiri monetare recente dintr-o locuință medievală din situl Ghica/Daniel – Hotel Petersburg (municipiul Iași, jud. Iaşi)

Andrei BALTAG
George Aurelian BILAVSCHI
Marian LIE

În faţa Palatului Culturii din Iaşi a fost cercetat arheologic un perimetru afectat de proiectul de investiții *„Modernizare străzi în municipiul Iași, în arealul dintre str. Sf. Andrei, B-dul A. Panu, str. Palat, str. Sf. Trei Ierarhi, str. Trantomir"*. Suprafaţa însumează 2710 m^2, dintre care aproape 1850 m^2 se află pe str. Palat, intersecție cu A. Panu și b-dul Ștefan cel Mare și Sfânt (în zona caselor Ghica-Daniel/Hotel Petersburg).

La sud de fundaţia de pe latura nordică a clădirii hotelului a fost descoperit un complex de locuire, care ar putea fi subsolul unei locuinţe supraterane, din care a fost prelevat un bogat material arheologic (Cx. 94/96/102/108). Din acest perimetru provin mai multe descoperiri numismatice, aflate în curs de prelucrare. Dintre acestea, se remarcă mai multe monede, precum o imitație după un ducat venețian, un aspru tătaro-genovez emis la Caffa și un lot de 12 dirhemi tătărăști din prima jumătate a veacului al XV-lea.

Frecvența tuturor acestor nominaluri în rândul descoperirilor numismatice din regiunea de la est de Carpați este una destul de redusă și oferă informații importante asupra raporturile comerciale din epocă.

Recent monetary discoveries from a medieval dwelling in the Ghica/Daniel site-Hotel Petersburg *(Iași municipality, Iași County)*

Opposite to the Palace of Culture from Iași, an archaeological investigation was carried out on a perimeter affected by the investment project "Street modernization in the municipality of Iași, in the area between St. Andrew Street, A. Panu Boulevard, Palat Street, The Three Holy Hierarchs Street, Trantomir Street". The total area amounts to 2710 m^2 of which nearly 1850 m^2 are located on the Palat Street, crossroads with the A. Panu and Stephen the Great and Holy Boulevards (around Ghica-Daniel houses/Petersburg Hotel).

South of the foundation on the north side of the hotel, an archaeological complex was discovered. This could be the basement of an over ground dwelling, out of which an extensive quantity of artifacts has been uncovered (C x 94/96/102/108). From this area comes many numismatic finds which are currently being processed. Among these, several coins are noteworthy, such as an imitation of a Venetian ducat, a Genoese-Tartar coin issued at Caffa, as well as a hoard of 12 Tartar dirhems from the first half of the 15th century.

The frequency of all these denominations among the coin finds from the eastern Carpathian region is quite low and provides significant information concerning the commercial network of that time.

among the coin finds from the eastern Carpathian region is quite low and provides significant information concerning the commercial network of that time.

Câteva considerații privind pondul de bronz cu inscripție armenească de la Tarasova (Republica Moldova)

Eugen NICOLAE
Arsen HARUTYUNYAN

Printre descoperirile arheologice recente referitoare la prezența armenilor în Moldova, se află un excepțional pond de bronz de la Tarasova, un sat situat pe malul drept al Nistrului (comuna Solonceni, raionul Rezina, Republica Moldova). Pondul este păstrat într-o colecție privată și a fost recent publicat într-o manieră preliminară de autorii acestei comunicări. Pe o parte a pondului este o inscripție armenească – numele *Ghap'lan*, aparținând cel mai probabil posesorului. Cântărește 315 g, adică aproximativ 100 dirhemi otomani. În urma examinării preliminare, obiectul a fost datat în secolele XVII-XVIII, eventual puțin mai târziu.

Pondul a fost descoperit în punctul numit de localnici *Ucia* (dar și *Ocia* sau *Ușia*), situat la nord-vest de sat, acolo unde urmele unei importante locuiri medievale au fost identificate. Așezarea de la Tarasova-Ucia a fost cu siguranță unul dintre punctele de control pentru trecerea Nistrului, dar și pentru plutărit și pescuit, care aduceau venituri importante în evul mediu. Cercetarea încă în curs a descoperirilor monetare de la Tarasova-Ucia – peste 500 de monede,

dintre care doar 153 au fost publicate – permite nuanțarea datării pondului. Astfel, autorii au constatat că marea majoritate a monedelor aparțin secolelor XV-XVII și că foarte puține sunt mai recente de epoca domnitorului Eustratie Dabija (1661-1665). Prin urmare, descoperirile monetare indică distrugerea așezării cândva după 1665, posibil în timpul revoltei lui Mihalcea Hâncu (1671-1672) sau al marii campanii otomane din august 1672, care s-a încheiat cu ocuparea cetății Camenița. Starea de război care caracterizează sfârșitul secolului XVII și prezența otomanilor la Camenița și, mai târziu, la Hotin, au tulburat comerțul și viața economică în general. În aceste circumstanțe o parte dintre armeni au părăsit vechile așezări, iar unii au migrat definitiv în Transilvania sau în alte regiuni. Toate aceste considerații vin în sprijinul unei datări timpurii a pondului armenesc în intervalul propus (secolele XVII-XVIII), cu posibilitatea să fi fost pierdut în momentul distrugerii așezării (în 1672 sau în anii următori).

Some considerations on the bronze weight with the Armenian inscription from Tarasova (Republic of Moldova)

Among the recent archaeological discoveries related to the presence of Armenians in Moldova, there is an exceptional bronze weight from Tarasova, a village located on the right bank of the Dniester (Solonceni commune, Rezina County, Republic of Moldova). The weight is kept in a private collection and was recently published in a preliminary way by the authors of this paper. On one side of the weight there is an Armenian inscription – the name Ghap'lan, who most likely was the owner. It weighs 315 grams or about 100 Ottoman dirhems. Following preliminary examination, the object was dated to the 17th-18th centuries or a little later.

The weight was discovered at the point called by the locals Ucia (but also Ocia or Ușia), located northwest of the village, where the vestiges of an important medieval settlement were identified. The settlement of Tarasova-Ucia was certainly one of the checkpoints of the crossing of the Dniester, but also of rafting and fishing, which brought considerable incomes in the Middle Ages. The still ongoing analysis of the monetary discoveries from Tarasova-Ucia – over 500 coins, of which only 153 published – allows the weight's dating to be nuanced. Thus, the authors found that most coins belong to the 15th-17th centuries and very few are more recent than the time of Prince

Eustratie Dabija (1661-1665). Therefore, the monetary discoveries indicate the destruction of the settlement sometime after 1665, possibly during the uprising of Mihalcea Hâncu (1671-1672) or the great Ottoman campaign of August 1672, which ended with the occupation of the fortress of Kamianets. The state of war that characterizes the end of the 17th century and the presence of the Ottomans in Kamianets and later in Khotyn disrupted trade and economic life in general. In these circumstances a part of the Armenians left the old settlements, while some migrated permanently to Transylvania and other regions. All these considerations plead for an early dating of the Armenian weight in the proposed interval (17th-18th centuries), with the possibility that it was lost at the time of the destruction of the settlement (in 1672 or in the following years).

Matrice sigilare din secolele XVII-XX în colecția Muzeului Olteniei

Radu Gabriel DUMITRESCU

Comunicarea prezintă câteva dintre cele mai importante matrice sigilare pe care le deține Muzeul Olteniei în colecția sa. Dintre acestea remarcăm matricea sigilară a Marelui Ban al Craiovei, Barbu Brădescu, una din cele mai vechi matrice sigilare ale unui sat din Oltenia, matrici sigilare ale unor importante familii boierești ori matricea sigilară a guvernatorului Băncii Naționale a României, Mihail Oromolu.

Sealing matrices from the 17th-20th centuries in the Oltenia Museum collection

The paper presents some of the most important sealing matrices that the Oltenia Museum has in its collection. Among these, we note the seal matrix of the Grand Ban of Craiova Barbu Brădescu, one of the oldest seals matrice of a village in Oltenia, the seal matrix of important noble families or the seal matrix of the governor of the National Bank of Romania Mihail Oromolu.

Câteva date privind circulația monetară în Dobrogea medievală și modernă

Gabriel CUSTUREA

Autorul face o trecere în revistă a istoriografiei problemei și prezintă câteva aspecte metodologice. Urmează, apoi, o analiză a colecțiilor muzeale și private care adăpostesc astfel de piese. Comunicarea se încheie cu prezentarea unei liste de descoperiri izolate și de tezaure, a orizonturilor de tezaure și a posibilelor cauze care au dus la ascunderea/pierderea lor.

Some data on monetary circulation in medieval and modern Dobrudja

The author reviews the historiography of the problem and presents some methodological aspects. This is followed by an analysis of museums and private collections that house such pieces. The paper concludes with a list of isolated finds and hoards, hoard horizons and possible causes that led to their concealment/loss.

SECŢIA MODERNĂ – CONTEMPORANĂ/ MODERN - CONTEMPORARY SECTION

W. H. Cullen, primul medic englez din Kustendjie (1858-1878) - Chirurg, naturalist și colecționar de antichități tomitane

Cristian CEALERA

Acest studiu prezintă, în premieră în România, portretul primului medic britanic care a activat la Kustendjie (Constanța), în timpul concesiunii britanice obținute de consorțiul Danube Black Sea Railway and Kustendjie Harbour (DBSR). Dr. William Henry Cullen (1813-1892) a fost medicul comunității din Albion timp de aproape două decenii, prima sa înregistrare în această calitate fiind consemnată în anul 1858, iar ultima, ca rezident la Kustendjie, în 1874. Chiar dacă în anii următori el nu a mai fost, probabil, medicul comunității (înlocuit, poate, cu deja publicatul dr. Abraham Irwin Bolton), dr. Cullen a rămas în regiune și îl regăsim, în 1878, ca medic chirurg voluntar la Spitalul din Varna și în Serviciul Medical Red Crescent (Semiluna Roșie), din timpul războiului ruso-româno-turc (1877-1878, Războiul de Independență al României).

Dr. Cullen a fost un medic și un chirurg deosebit de respectat, cu o viață extrem de interesantă. Ca specialist, numele său este menționat și remarcat în timpul cumplitelor epidemii de holeră ce au lovit, în anii 1860, întregul mapamond, deci și Dobrogea.

În același timp, el s-a remarcat ca un excelent naturalist și ornitolog amator, care a publicat în presa britanică a vremii informații extrem de interesante legate de fauna Dobrogei. Articolele și observațiile sale i-au adus notorietate în lumea oamenilor de știință, fiind prezentat cu o descoperire inedită de către Charles Robert Bree în cartea *A history of the birds of Europe, not observed in the British Isles* (vol. I, 1875) și citat, apoi, de celebrul Charles Darwin în lucrarea *The descent of man and selection in relation to sex* (1880).

Nu în ultimul rând, W.H. Cullen a fost un împătimit colecționar de antichități și a promovat în presa britanică patrimoniul istoric deosebit al orașului Kustendjie, vechiul Tomis. Astăzi, celebrul British Museum deține o colecție W.H. Cullen, compusă din 44 de monede antice și o stelă funerară (Stela lui Agathandros), toate având ca proveniență orașul Kustendjie.

Informațiile din prezenta lucrare au fost adunate în urma unei ample documentări, majoritatea izvoarelor folosite fiind surse britanice de secolul al XIX-lea, publice și private, digitizate și digitalizate în secolele XX și XXI.

W. H. Cullen, First English Doctor of Kustendjie (1858-1878) - Surgeon, naturalist and collector of Tomitian antiquities

This study presents, for the first time in Romania, the portrait of the first British doctor who worked in Kustendjie, during the English concession obtained by the Danube Black Sea Railway and Kustendjie Harbor consortium (DBSR). Dr. William Henry Cullen (1813-1892) was the community's physician for nearly two decades, his first record being in 1858 and his last, as a resident of Kustendjie, in 1874. Although in the following years he was probably no longer the community's doctor (perhaps replaced by the already published dr. Abraham Irwin Bolton), Dr. Cullen remained in the area and we find him in 1878 as a volunteer surgeon at Varna Hospital and Red Crescent Medical Service, during the Russo-Romanian-Turkish War (1877-1878, the Romanian War of Independence).

Dr. Cullen was a highly respected physician and surgeon, with an extremely interesting life. As doctor, his name is mentioned and noticed during the terrible cholera epidemics that hit the whole world in the 1860s, and Dobrogea. At the same time, he distinguished himself as an excellent naturalist and amateur ornithologist who published in the British journals extremely interesting facts about the fauna of Dobrogea. His articles and observations brought him notoriety in the world of scientists, being presented with a unique discovery by Charles Robert Bree in the book A history of the birds of Europe, not observed in the British Isles (vol. I, 1875) and then quoted by the famous Charles Darwin in The Descent of Man and Selection in Relation to Sex (1880). Last but not least, W. H.. Cullen was an avid collector of antiques and promoted in the British press the special historical heritage of the town of Kustendjie, the old Tomis. Today, the famous British Museum has a W.H. Cullen collection of 44 ancient coins and a funerary stela (Agathandros' stela), all from the town of Kustendjie. The information in this paper has been gathered from extensive documentation, most of the

sources used being nineteenth-century British sources, public and private, digitized in the twentieth and twenty-first centuries.

Acțiunile Regimentului 61 Infanterie francez în Dobrogea (decembrie 1878 - 1 iunie 1879)

Remus MACOVEI

În perioada noiembrie 1878-decembrie 1879, Dobrogea s-a aflat sub ocupația militară a Puterilor Aliate. Scopul ocupației militare, conform Proclamației adresate de generalul Berthelot, îl constituia asigurarea ordinii pe timpul instalării autorităților civile românești în Dobrogea, sub protecția și controlul trupelor aliate.

Regimentul 61 Infanterie a ocupat militar Dobrogea veche, între decembrie 1878 și iunie 1879. Trupele franceze se vor desfășura în Dobrogea de Nord astfel: la Tulcea în 24 noiembrie/6 decembrie 1918, la Constanța în 28 noiembrie/10 decembrie 1918, la Cernavodă în 29 noiembrie /11 decembrie 1918 și la Medgidia în 30 noiembrie /13 decembrie 1918.

Pe 2/15 decembrie 1918, Regimentul 61 Infanterie era dispus cu două batalioane și o companie geniu la Constanța și un batalion la Cernavoda-Medgidia-Tulcea. Comandantul trupelor franceze din Dobrogea, locotenent-colonelul Bonneau, a avut un comportament echidistant atât față de români, cât și de bulgari. Probleme deosebite s-au întâmpinat în comunele și satele bulgare, unde locuitorii posedau armament și muniție, rămase de la armata bulgară pe timpul retragerii, și au existat încercări de a se opune la reinstalarea autorităților române.

Astfel, în satele Inan Cișme (Fântânele), Toxov (Grădina), Potur (Panduru), Hamangia (Baia), Casapchioi (Sinoe), Gargalâc (Corbu) și Esechioi a fost nevoie de intervenția jandarmilor români, sprijiniți de militari francezi.

The militery actions of 61-st French Infantry Regiment on Dobroudja. (December 1878-June the 1-st 1879)

During November 1878-December 1879 Dobroudja was under the occupation and control of the Allied Powers.The main goal of this military occupation according to the request to general Berthelot was

to ensure the order during the installation of Romanian civilian authorities in Dobroudja, under the control of the Allied Troops.

The 61-st Infantry Regiment military occupied The old Dobroudja between December 1878-June1879.The French troops will develop in the Northern Dobroudja as follows: in Tulcea at November the 24-th/ December 1918, in Cernavoda between November the 29-th/ December the 11-th 1918 in Constanta between November the 28-th/ December the 10-the 1918, and in Medgidia between November the 30-th/ December the 13-th 1918. In December 2/15 1918 the 61-st Infantry Regime and in Constanta between nt was having two batallions and a n Engineers company in Constanta and one battalion in Cernavoda-Medgidia-Tulcea.

The commandand in charge of the French troops in Dobroudja, Lt. col. Bonneau was having a anequal behaviour towards the Romanians and Bulgarians. There were signaled worrying acts in the Bulgarian villages where the inhabitants were having weapons and ammunition left over there by the Bulgarian army hen retreating. They even try to push away the establishing of the Romanian authorities.

This way in the villages Inan Cisme (Fantanele), Toxov (Gradina), Potur (Panduru), Hamangia (Baia), Casapchioi (Sinoe), Gargalic (Corbu) and Esechioi the intervention of the Romanian gendarms and French troops was necessary.

Problemele veteranilor de la 1877/1878 împroprietăriți în Dobrogea, reflectate în presa vremii.

Constantin CHERAMIDOGLU

Veteranii din războiul pentru Independenţă au fost răsplătiţi de Stat şi prin împroprietărirea lor în Dobrogea, cu loturi de teren agricol, mai mari la început şi mai mici în 1903. Dincolo de aspectul moral al acestei acţiuni, trebuie să vedem însă celelalte faţete: importanţa sa economică, demografică, strategică etc., dar, mai ales, este interesant de văzut cum s-au simţit aceşti noi locuitori în Dobrogea, problemele pe care le întâmpinau, modul în care autorităţile locale şi centrale îi ajutau etc. Toate aceste subiecte apar, periodic, în presa vremii, dar, uneori, figuri de veterani se regăsesc şi în literatură, mai ales în cea de călătorii și memorialistică. Pentru

reconstituirea tabloului societăţii dobrogene, mai ales a celei rurale, de la începutul secolului XX, este necesar să ne apropiem şi de aceşti veterani deveniţi dobrogeni, să înţelegem cum trăiau ei aici, atunci, ce simţeau, ce gânduri şi nevoi aveau.

The problems of veterans from 1877/1878 appropriated in Dobrogea, reflected in the press of the time

The veterans of the War of Independence were also rewarded by the State by appropriating them in Dobrogea, with lots of agricultural land, larger at the beginning and smaller in 1903. Beyond the moral aspect of this action, we must see the other aspects: its importance economic, demographic, strategic etc., but above all it is interesting to see how these new residents in Dobrogea felt, the problems they encountered, the way the local and central authorities helped them etc. All these topics appear periodically in the press of the time, but sometimes figures of veterans are also found in literature, especially in travel or memoirs. In order to reconstruct the picture of Dobrogean society, especially the rural one, from the beginning of the 20th century, it is necessary to get closer to these veterans who became Dobrogean, to understand how they lived here then, what they felt, what thoughts and needs they had.
Keywords: the press, Dobrogea, veterans, 1877-1878.

„Gazeta Transilvaniei" despre începuturile arheologiei și ridicarea de monumente în Dobrogea (1878-1887)

Lavinia DUMITRAȘCU

Despre Dobrogea revenită la România în Transilvania ocupată. Românii priveau cu speranță și așteptau vești din Țară, pe care le primeau mai ales prin intermediul „Gazetei Transilvaniei", unul dintre stâlpii rezistenței românilor împotriva deznaționalizării.

M-am oprit, în acest articol, la două dintre subiectele privitoare la Dobrogea urmărite și transmise de ziarul brașovean: începutul arheologiei în Dobrogea - cea mai importantă descoperire fiind monumentul de la Adamclisi - și inaugurarea statuii poetului latin,

exilat la Tomis, Publius Ovidius Naso, în Piața Independenței din Constanța.

„Gazeta Transilvaniei" este bine informată despre ceea ce se întâmplă în Dobrogea, sursa de informare principală fiind presa din România.

"Gazeta Transilvaniei" about the beginnings of archaeology and the construction of monuments in Dobrogea (1878-1887)

News of Dobrogea, newly returned to Romania, as dispersed in occupied Transylvania. Romanians had watched with hope and waited for news from the region, which they received especially through the "Transylvanian Gazette", one of the pillars of Romanian resistance against denationalization.

This article addresses two key topics regarding Dobrogea as pursued and transmitted by the Brasov newspaper: the beginning of archeology in Dobrogea - the most important discovery being the monument from Adamclisi - and the inauguration of the statue of the Latin poet exiled to Tomis, Publius Ovidius Naso, in the Independence Square in Constanța.

The "Transylvanian Gazette" proved well informed about activity in Dobrogea, its main source of information being the Romanian press.

Muncitorii din Constanța (1879-1914)

Paul DOMINTE

În perioada de referință, hamalii au reprezentat cea mai numeroasă categorie socio-profesională muncitorească și, din acest motiv, și-au pus amprenta asupra vieții cotidiene din oraș. Prezenţa muncitorilor la Constanţa era legată mai ales de existenţa activităţii portuare, majoritatea fiind hamali (docheri) şi cel mai închegat colectiv muncitoresc de aici. Alături de docheri existau însă și alte categorii de muncitori ce asigurau transportul mărfurilor, bagajelor etc., cunoscuți tot cu termenul generic de hamali. În rândul acestora putem aminti: căruțașii - cei ce descărcau coletele de la gară și bagajele călătorilor, ori le încărcau pe navele de pasageri; și, în general, muncitorii însărcinați a transporta mărfurile sau orice necesita

efort fizic consistent. Mai existau și muncitori mai mult sau mai puțin calificați: cei de la atelierele portuare, din morărit, de la fabricile de ulei și bere și muncitori din ateliere: electricieni, mecanici, cărămidari, tăbăcari etc.

The carriers from Constanța 1879-1914

Constanța is the harbour of Romania to the Black Sea where men, during the modern epoch, had as their main occupation the job of a carrier. Although this was a hard and also underpaid job, it was a safe one.

This subject deserves attention in order to understand the true life of simple men from Constanța.

Mărturii ale acțiunilor militare din Primul Război Mondial în Dobrogea, descifrate prin fotografii aeriene

Carmen MIU
Gabriel-George PĂTRAȘCU

Preluând ideea unor proiecte europene care au avut ca scop identificarea aliniamentelor militare din Primul Război Mondial prin utilizarea fotografiilor aeriene de arhivă, dar și recente, am încercat să repertoriem acest tip de urme pentru zona Dobrogei, cunoscând faptul că între ani 1914-1916, conflictul armat din Europa și situația politică din țară au determinat Marele Stat Major Român să întocmească mai multe proiecte de operațiuni militare.

Forma de război preconizată a fost ofensiva contra Austro-Ungariei și defensiva contra Bulgariei, care se aliase cu Puterile Centrale. Ca un efect al acestor acțiuni, au fost necesare lucrări de fortificație atât pe frontiera de sud, cât și pe frontiera de nord.

Lucrările de fortificare a teritoriului dintre Dunăre și Marea Neagră se aflau, în iulie 1916, în stare de operativitate, iar, în ianuarie 1916, se propuneau măsuri pentru organizarea definitivă a teritoriului român pe principala direcție probabilă de acțiune în Dobrogea.

În Dobrogea s-a evidențiat fortificarea *capetelor de pod* de la Turtucaia, Silistra, Cernavodă și Hârșova, dar și *executarea unor poziții de apărare în adâncimea teritoriului dobrogean* destinate rezistenței împotriva unei ofensive bulgaro-germane de la sud la nord.

Totodată, Marele Stat Major a dispus pregătirea a trei noi aliniamente succesive de apărare: I. Dumbrăveni-Negru Vodă-Albești-Mangalia; II. Rasov-Balta Baciu-Pietreni-Cobadin- Topraisar-Techirghiol, legate între ele spre Dunăre, între Abrud și Dumbrăveni; III. Cochirleni (pe Dunăre) și Murflatar, la 5-6 km sud de calea ferată Cernavodă-Constanța.

Toate aceste intervenții cu rol strategic în apărarea teritoriului sunt consemnate în lucrări de specialitate, în cărți de popularizare, dar sunt vizibile și în fotografii aeriene și imagini satelitare.

Cartarea aliniamentelor militare din Dobrogea prin utilizarea fotografiilor aeriene și imaginilor satelitare atestă consemnările cu privire la cele trei linii de apărare din Dobrogea din Primul Război Mondial și aceste informații pot fi folosite ca surse complementare în documentarea evenimentelor istorice. De asemenea, livrabilele unui astfel de demers, hărțile și modelările 3D pot fi utilizate în spațiul expozițional, virtual și ca material didactic.

Decoding the military actions of the First World War in Dobrogea using aerial photos and satellite images

Some European projects aimed to identify World War I military alignments using archival and recent aerial photographs. This idea inspired us to try recording and mapping this type of piece for the area of Dobrogea. It is known that, between the years 1914 - 1916, the armed forces of conflict in Europe and the political situation in the country determined that the Romanian General Staff drew up several military operations projects.

World War I was offensive against Austria-Hungary and defensive against Bulgaria, who had allied with the Central Powers. As a result of these actions, fortification works were required on both the southern and northern borders.

Fortification works were operational in July 1916 for the area between the Danube and the Black Sea. The measures were proposed in January 1916 for the definitive organization of Romanian territory along the probable main direction of action in Dobrogea.

The fortification of the "bridgeheads" at Turtucaia, Silistra, Cernavodă and Hârșova was highlighted, as well as the "execution of defensive positions in the depths of the Dobrogean territory" aimed at resisting a Bulgarian-German offensive from the south to the north. At

the same time, the General Staff ordered the preparation of three new successive defense alignments: I - Dumbrăveni – Negru Vodă – Albești – Mangalia; II – Rasova – Balta Baciu – Pietreni – Cobadin – Topraisar – Techirghiol linked to the Danube, between Abrud and Dumbrăveni; III – Cochirleni (on the Danube) and Murflatar, 5 - 6 km south of the Cernavodă-Constanța railway.

All these strategic interventions for the defence of the territory are recorded in military books, in articles and literature, but they are also visible in aerial photos and satellite images.

Military alignments in Dobrogea were mapped using aerial photographs and satellite images proving the existence in Dobrogea in World War I of three identifiable defensive lines on maps and military reports. This information can be used as complementary sources in the documentation of historical events. Likewise, the deliverables of such an approach, maps and 3D modelling, can be used in the exhibition space, virtual or as teaching material.

Regimentul 5 Vânători în apărarea patriei, de la Cernavodă la Timişoara

Doina ANGHEL

Înfiinţat la 1 octombrie 1896, la Cernavodă sub denumirea de Batalionul 5 Vânători, Regimentul 5 Vânători şi-a schimbat de mai multe ori garnizoana. În primăvara anului 1907, participa la calmarea spiritelor în regiunea Craiova-Ploieşti, ulterior făcând de gardă la Palatul Regal din Sinaia. Începutul Marelui Război găsea unitatea la Craiova. A fost prima unitate a Armatei Române care a intrat în Alba Iulia la 6 decembrie 1918. La începutul celui de-al Doilea Război Mondial, Regimentul 5 Vânători avea garnizoana la Timişoara şi a participat la lupte atât pe Frontul de Est, cât şi pe cel de Vest, până la data desfiinţării, 26 noiembrie 1944.

The 5th Hunter Regiment in defense of the homeland, from Cernavodă to Timisoara

Established on October 1, 1896, in Cernavodă, under the name of the 5th Hunter Battalion, the 5th Hunter Regiment changed its garrison several times. In the spring of 1907, he participated in

calming the spirits in the Craiova-Ploiesti region, later acting as a guard at the Royal Palace in Sinaia. The beginning of the Great War found the unit in Craiova. It was the first unit of the Romanian Army that entered Alba Iulia on December 6, 1918.

At the beginning of the Second World War, the 5th Hunter Regiment was garrisoned in Timisoara and participated in battles both on the Eastern and Western Fronts, until the date of its disbandment, November 26, 1944.

Știri despre Dobrogea și Constanța în presa centrală (1914-1916)

Iulia-Cristina BULACU

În perioada Primului Război Mondial, tot spațiul românesc a fost afectat și Dobrogea nu a făcut excepție. În articolul de față vom încerca să surprindem, pornind de la presa din perioada neutralității, situația din spațiul dobrogean și modul în care este văzut „de la centru" și, de ce nu, măsura în care i se acordă atenție. Informațiile sunt dintre cele mai diverse, deoarece un tablou complet este acela care surprinde faptele mărunte până la cele de importanță regională și chiar națională. De la viață cotidiană la evenimente culturale și politice, toate, împreună, oferind o imagine cât mai fidelă a perioadei neutralității.

News about Dobrogea and Constanța in the central press 1914-1916

Dobrogea and Constanța represent two special historical areas for our history. This is the reason why we find it interesting to see, especially now, on the brink of war, what and how it is written about them in the newspapers from Bucharest which is the political centre of our country.

Dobrogea şi Constanţa în jurnalul lui Ethel Greening Pantazzi, 1909-1919

Costel COROBAN

Scriitoare canadiană Ethel Greening Pantazzi a lăsat o interesantă mărturie a României anilor 1909-1919, perioadă în care fost în ţară, fiind martoră la marile prefaceri prilejuite de desfăşurarea Marelui Război. Aceasta provenea dintr-o familie de imigranţi englezi, stabiliţi în Ontario, Canada, şi a fost căsătorită cu Vasile Pantazzi, căpitan al portului Galaţi. Familia Pantazzi a locuit la Galaţi, Bucureşti, Iaşi, dar şi în refugiu la Odessa, ceea ce i-a permis să zugrvească o imagine vie a României în acele timpuri. Din 1919, Vasile Pantazzi este delegat într-una din comisiile convocate cu ocazia Conferinţei de Pace de la Paris, astfel încheindu-se şederea în România a autoarei.

În lucrarea de faţă ne vom concentra pe cele relatate de scriitoarea canadiană mai ales în legătură cu provincia românească dintre Dunăre şi Mare, oferind o perspectivă contrastivă cu alte surse similare.

Dobrogea and Constanta in the Diary of Ethel Greening Pantazzi, 1909-1919

Canadian writer Ethel Greening Pantazzi left an interesting testimony of Romania in the years 1909-1919, during which she was in the country, witnessing the great transformations occasioned by the Great War. She came from a family of English immigrants settled in Ontario, Canada, and was married to Vasile Pantazzi. Captain of the Galati port. The Pantazzi family lived in Galati, Bucharest, Iasi, but also took refuge in Odessa, which allowed them to paint a vivid image of Romania during those times. Since 1919, Vasile Pantazzi was delegated to one of the commissions convened on the Paris Peace Conference, thus ending the author's stay in Romania. In the present paper, we will focus on those related by the Canadian writer, especially in relation to the Romanian province between the Danube and the Sea, offering a contrastive perspective with other similar sources.

Viața politică în orașul Constanța în perioada interbelică

Raul IVAN

Viața politică a avut unele particularități care au rezultat din crearea, la Conferința de la Paris, a unei false probleme dobrogene, fapt care a condus la menținerea provizorie a trupelor aliate la Constanța. În absența armatei române, atribuțiile acesteia au fost preluate de armatele frontului balcanic al Antantei, dobrogenii lăsându-și, și de această dată, soarta în mâinile altora. În Dobrogea, viața politică modernă a apărut târziu, preluând din București, în special, moravurile balcanice. În Constanța, activitatea de partid a fost slabă, fără perspectivă și de scurtă durată. Întreruptă de război, viața politică organizată a fost reluată, dar s-a confruntat cu tendința de radicalizare spre stânga. Partidele politice ale vremii se adresau constănțenilor, diversificați social, profesional, cultural, religios și etnic, prin platforme politice diferite, adaptate momentului și locului.

Întreaga activitate administrativă și dinamica vieții politice gravita în jurul primarului, care era ales din rândul consilierilor municipali, prin decizia Ministerului de Interne. Alegerile locale erau făcute ca urmare a instrucțiunilor primite de la Ministerul de Interne. Criteriile generale pentru desfășurarea alegerilor aveau direcții clare: ordonanțele de convocare care erau date de Ministerul de Interne și publicate în „Monitorul Oficial" cu cel puțin 30 de zile înaintea desfășurării alegerilor și, apoi, republicarea ordonanței în „Monitorul Municipiului", fiind afișată la loc vizibil de agenții de poliție. Procesele verbale încheiate trebuiau atașate la dosarul alegerilor respective. Ordonanțele pentru comunele urbane erau date de prefectul județului, tot cu 30 de zile înainte de fixarea alegerilor; prin modificarea articolului 367 aliniatul 1 al *Legii pentru organizarea administrației locale*, fiecare comună reprezenta o circumscripție electorală. Fixarea secțiilor de votare pentru alegerile de la oraș, în cazul în care numărul alegătorilor era mai mare de 3.000, se făcea, de comun acord cu președintele tribunalului, cu 15 zile înainte de fixarea datei pentru alegeri. Fiecare secție de vot trebuia să conțină un număr maxim de 3.000 de alegători. În stabilirea secțiilor de votare se făcea precizarea locației unde se desfășurau alegerile, ziua alegerilor, precum ora și terminarea procesului de votare. Afișarea publicațiilor în vederea fixării

secțiilor de votare se realiza prin aceleași mijloace, precum și a ordonanțelor pentru alegeri.

Propunerile pentru candidaturi se făceau, în conformitate cu art. 390-395 din *Legea pentru organizarea administrației locale*, cu cel puțin 8 zile înainte de ziua fixată pentru alegeri și cel mai târziu până la ora 18 a ultimei zile. Cei care doreau să-și depună candidatura trebuiau să meargă la președintele tribunalului, care era și președintele biroului electoral central. Propunerea se făcea în scris și în dublu exemplar și era semnată de 30 de alegători. Cei care făceau propunerile se prezentau fie personal, fie prin cel care îi mandata. Odată cu depunerea candidaturilor se propuneau judecătorului sau președintelui de tribunal câte doi alegători asistenți și doi delegați, pentru transparență. În timpul prescris pentru acceptarea candidaturilor, cei care propuneau aveau posibilitatea să declare magistratului și semnul electoral al candidatului. Acest semn putea să reprezinte o figură geometrică sau o figură care să fie un obiect material, dar care să nu poată acoperi un spațiu mai mare de un centimetru pătrat. A doua zi după expirarea termenului pentru depunerea candidaturilor, președintele biroului electoral dispunea tipărirea buletinelor de vot.

Political life in the city of Constanța during the interwar period

Political life had some peculiarities that resulted from the creation at the Paris Conference of a false Dobrogenean problem, which led to the provisional maintenance of Allied troops in Constanta. In the absence of the Romanian army, its duties were taken over by the armies of the Balkan front of the Anti-anta, the Dobrogenese leaving their fate in the hands of others. In Dobrogea, modern political life emerged late, taking over the Balkan mores from Bucharest. Party activity in Constanta was weak, short-lived, and short-sighted. Interrupted by the war, organised political life was resumed, but faced a tendency to radicalise to the left. The political parties of the time addressed the socially, professionally, culturally, religiously and ethnically diverse people of Constanta with different political platforms adapted to the time and place.

All administrative activity and the dynamics of political life revolved around the mayor, who was elected from among the municipal councillors by decision of the Ministry of the Interior. Local elections

were held following instructions from the Ministry of the Interior. The general criteria for the conduct of elections had clear guidelines, as follows: the convocation ordinances were issued by the Ministry of Interior and published in the Official Gazette at least 30 days before the elections were held, and then the ordinance was republished in the Municipal Gazette and posted in a visible place by police officers. The completed minutes had to be attached to the respective election file. Ordinances for urban communes were also issued by the county prefect 30 days before the elections were scheduled; by amending Article 367(1) of the Law on the Organisation of Local Government, each commune was an electoral district. The setting of polling stations for town elections, if the number of voters was more than 3,000, was done in agreement with the president of the court 15 days before the date of the elections. Each polling station had to contain a maximum of 3,000 voters. The polling stations specified the location of the election, the day of the election and the time and end of the voting process. The posting of publications for the purpose of fixing polling stations was done by the same means, as were the election ordinances.

Nominations for candidates were made in accordance with Articles 390-395 of the Law on the Organisation of Local Government at least 8 days before the day fixed for the elections and no later than 6 p.m. on the last day. Those wishing to stand for election had to go to the president of the court who was also the president of the central electoral office. The nomination had to be made in writing in duplicate and signed by 30 voters. Those making the proposal presented themselves either in person or through the person who sent them. Two assistant electors and two delegates for transparency were proposed to the judge or the president of the court at the same time as the candidates were submitted. During the time prescribed for the acceptance of candidates, the proposers had the opportunity to declare to the magistrate the candidate's electoral mark. This sign could be a geometric figure or a figure that was a material object but could not cover an area larger than one square centimetre. The day after the deadline for submitting candidates, the president of the electoral office ordered the printing of the ballot papers.

Activitatea partidelor politice în Dobrogea interbelică

Ion RÎȘNOVEANU

Viaţa politică a Dobrogei s-a reluat, după Primul Război Mondial, în limitele funcţionării mecanismului democratic românesc, cu avantajele şi carenţele sale, marcată de restructurarea sistemului pluripartinic, ca urmare a organizării primelor alegeri pe baza votului universal. Au apărut, de asemenea, şi elemente specifice rezultate din problemele complexe cu care s-a confruntat provincia trans-danubiană în perioada interbelică.

Dobrogea a constituit regiunea unde atât *Dreapta*, cât şi *Stânga* au găsit un câmp prielnic de manifestare. Comunismul a găsit aderenţi puţini în rândul românilor, dar mai mulţi în rândul minoritarilor bulgari. Prin celulele create şi alte organizaţii aflate sub îndrumarea şi controlul Cominternului, acestea au dus la o politică antistatală şi antiromânească.

Dreapta a exploatat numeroasele nemulţumiri şi dezamăgiri, îndeosebi ale coloniştilor macedo-români, naţionalismul lor ardent şi dorinţele sincere ale unor categorii de români de a se duce o politică profund naţionalistă şi lipsită de corupţie.

Analiza vieţii politice a Dobrogei relevă că regiunea a prezentat un interes special pentru cei mai mulţi dintre liderii partidelor şi ai organizaţiilor politice. Majoritatea au vizitat Dobrogea de mai multe ori, preocupându-se de constituirea organizaţiilor, de atragerea de noi membri şi simpatizanţi, de propagarea doctrinei şi a programelor generale şi a celor electorale ce au inclus şi puncte care vizau rezolvarea unor probleme locale şi regionale.

Activity of political parties in the interwar Dobrudja

The political life of Dobrudja resumed, after the First World War, within the limits of the the Romanian democracy, with its advantages and shortcomings, marked by the restructuring of the multi-party system, as a result of the organization of the first elections based on universal vote. There were also specific elements resulting from the complex problems of this region.

In Dobrudja, both the Right and the Left found a favorable field of manifestation. Communism found few adherents among the Romanians, but more among the Bulgarian minority.

The right exploited the numerous discontents and disappointments, especially of the Macedonian-Romanian settlers, their ardent nationalism, and the sincere wishes of some categories of Romanians to pursue a deeply nationalistic and corruption-free policy.

The analysis of the political life of Dobrogea reveals that the region was of special interest to most of the leaders of political parties and organizations. Most of them visited Dobrogea several times, concerned with the establishment of organizations, the attraction of new members and sympathizers, the propagation of the doctrine and the general and electoral programs that also included points aimed at solving some local and regional problems.

Un document al Statelor Unite ale Americii referitor la Constanța (ianuarie 1945)

Marian-Alin DUDOI

După sosirea în România, în toamna anului 1944, reprezentanții Statelor Unite, în principal militari, s-au interesat de viața din orașele românești, inclusiv de cea din Constanța.

Viața economică s-a redus foarte mult, numai portul și-a continuat activitatea, unde sovieticii încărcau materiale pe vase și petrol pe tancuri (petroliere), în așa fel încât partea de oraș de lângă Marea Neagră devenise un oraș sovietic, deoarece străzile situate la nord de Cazino și străzile de lângă litoral fuseseră blocate și ocupate. Calea ferată era des folosită și trenurile se aflau sub pază armată.

Documentul a considerat critice relațiile dintre populația din Constanța și forțele sovietice, susținând că elitele bogate se temeau permanent și o parte dintre acestea chiar au părăsit orașul, în timp ce nu mai era niciun semn de viață religioasă. O parte din locuitori au fost jefuiți, aflându-se nu numai în situația de a li se confisca bunurile, ceea ce se putea întâmpla chiar fără o înștiințare prealabilă. Populația nu mai avea prea multe provizii și ducea lipsă și de combustibili.

Reprezentanții americani au observat existența sprijinului sovietic pentru comuniști, cărora le furnizau poze și postere cu Stalin, deși marina sovietică, care reprezenta marea majoritate a forțelor

armate sovietice aflate în Constanța, a evitat să se implice oficial în viața politică. De asemenea, americanilor li s-a spus despre îmbrâncelile, încăierările sau uzul armelor de membrii diferitelor partide politice.

A United States of America document regarding Constanza (january 1945)

After their arrival in Romania in the autumn of 1944, United States representatives, mainly military, depicted the life in Romanian cities, including Constanza.

The economy diminished very much, only the harbor continued its activity where Soviets loaded material and oil into their tankers in such a way that the part of the city near the Black Sea became a Soviet one as the streets running north from the Casino and the streets close to the shore were blocked and occupied. The railroad benefited great importance and the trains were guarded by the army.

The document criticized the relations between the people of Constanza and the Soviet forces, stating that rich people were under constant fear, and some even left the city, while the religious life did not seem to exist. Some people found themselves robbed, not only the situation of being confiscated the goods, which also happened without prior notice. The people had little food or fuel.

American observers depicted the Soviet support for Communists that were provided with posters and pictures of Stalin, although the Soviet Navy, which represented the vast majority of the Soviet armed forces found in Constanza, avoided to take part formally in the political life. Also, they were told about clashes or shootings between the members of different political parties.

Tezaurul de sculpturi de la Tomis – 60 de ani

Oana GRIGORUȚĂ

În data de 1 aprilie 1962, Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea a fost sesizat cu privire la descoperirea unui obiect de marmură, în timpul lucrărilor edilitare din apropierea zonei peninsulare constănțene. În urma cercetărilor arheologice, echipa condusă de Vasile Canarache a scos la lumină 24 de piese sculpturale cu caracter

religios, datate în secolele II-III p. Chr. Ansamblul este alcătuit din reprezentări ale unor divinități greco-romane, orientale și locale, precum șarpele Glykon - unicat -, Fortuna și Pontos, Hecate, Isis, Cavalerul Trac. Devenit emblematic pentru patrimoniul cultural dobrogean și universal, acesta a ajuns să fie cunoscut publicului și specialiștilor sub denumirea *Tezaurul de sculpturi de la Tomis*.

Comunicarea de față evocă și ilustrează remarcabila descoperire la 60 de ani de la realizarea ei.

The Treasure of sculptures from Tomis – 60 years

On April 1, 1962, the Dobrudja Regional Archeology Museum was informed about the discovery of a marble object during construction works near Constanța's peninsular area. Following the archaeological research, the team led by Vasile Canarache brought to light 24 sculptural pieces dated to the 2nd-3rd centuries AD. The statues and bas-reliefs represent Greco-Roman, oriental, and local deities, such as the snake Glykon – unique, Fortuna and Pontos, Hecate, Isis, the Thracian Knight. Being emblematic of the Dobrogean and universal cultural heritage, it came to be known to the public and specialists under the name "Treasure of sculptures from Tomis". The present paper evokes and illustrates the remarkable finding 60 years after its discovery.

Planuri necunoscute ale orașului Constanța în arhive străine

Aurel-Daniel STĂNICĂ
Mihail Anatolii CIOBANU

Pentru Constanța există un număr impresionant de articole, studii și monografii, care tratează perioada coloniștilor din Milet ce au înființat așezarea denumită Tomis, evoluția în epoca romană, dar și unele referiri punctuale la perioada medio-bizantină.

Perioada otomană nu a beneficia de atenția cuvenită. Foarte probabil că suprapunerea orașului modern peste ruinele antice, precum și intervențiile din perioada comunistă au bulversat contextele arheologice recente. O mai mare importanță, a fost acordată perioadei antice, fiind cunoscute etapele de evoluție din perioada romană sau greacă. Dosarul arheologic pentru Kustendje-ul otoman este unul

foarte subțire, iar recentele cercetări arheologice preventive, încep să adauge date noi atât de necesare în cunoașterea moștenirii otomane.

La Arhiva Militar-Istorică de Stat a Rusiei din Moscova, în unele fonduri documentare, se păstrează câteva planuri ale Constanței. În contribuția noastră comentăm și publicăm câteva dintre aceste surse cartografice.

Unknown plans of the city of Constanța in foreign archives

For Constanța there are an impressive number of articles, studies and monographs, which deal with the period of the settlers from Milet who founded the settlement called Tomis, the evolution in Roman times, but also some specific references to the Middle Byzantine period.

The Ottoman period did not receive the attention it deserved. It is highly likely that the overlap of the modern city over the ancient ruins, as well as the interventions of the communist period have upset the recent archaeological contexts. Greater importance was given to the ancient period, being known the stages of evolution from the Roman or Greek period.

The archaeological file for the Ottoman Kustendje is very thin and the recent preventive archaeological research starts to add new data so necessary in the knowledge of the Ottoman heritage.

At the State Military-Historical Archive of Russia in Moscow, in some funds, some plans of Constanța are kept. In our contribution we comment and publish some of these cartographic sources.

Aspecte de spiritualitate din satul lipovenilor de la Mila 23. Vechea și actuala biserică a comunității

Adrian STOIA

În urma cercetării realizate în vara anului 2021 în localitatea Mila 23, am aflat de existența unei biserici anterioare celei construite în anul 1983 pe „platforma" satului. Imagini ale acestei biserici au fost păstrate în documentarul *Oameni și locuri* al regizorului Ion Bostan, realizat în anul 1971. Scopul construirii unei alte biserici a fost acela al protejării monumentului și obiectelor de cult de frecventele inundații

care afectau localitatea. În anul 1983, a fost construită noua biserică din Mila 23, având hramul „Sf. Ioan Gură de Aur”.

Analizând arhitectura celor două biserici, cea veche fiind demontată acum aproximativ patru decenii, realizăm faptul că arhitectura acestora a fost asemănătoare. A fost identificat locul de amplasare al fostului lăcaș de cult, acolo fiind, în prezent, o construcție din ciment, care adăpostește, probabil, piatra altarului.

Aspects of spirituality from the village of lipovans
from Mila 23. The old and current church of the community

Following the research carried out in Mila 23, we found out about the existence of a church prior to the one built in 1983, on the "platform" of the village. Images of this church have been preserved in the documentary "People and Places" by director Ion Bostan, filmed in 1971. The purpose of building another church was to protect the monument and its liturgical objects from the frequent floods that affected the town. In 1983, the new church from Mila 23 was built, dedicated to "St. John Chrysostom".

Analyzing the architecture of the two churches, the former being dismantled about four decades ago, we realize that their architecture was similar. The location of the former place of worship has been identified, where presently a cement building probably housing the altar stone can be found.

Tătari și turci în pictura lui Nicolae Tonitza și Iosif Iser

Nuredin IBRAM
Cosmin-Dan POPESCU

Comunicarea *Tătari și turci în pictura lui Nicolae Tonitza și Iosif Iser* prezintă, în esență, admirabile creații plastice ale celor doi pictori, în care sunt zugrăvite aspecte din viața tătarilor și turcilor, comunități prezente de secole în Dobrogea multietnică, multiconfesională și multiculturală.

Găsim în tablourile cu tătari și turci atât un exotism căutat și accentuat cu bună știință – vizibil mai ales în portretele acestora –, cât și un substrat de admirație și iubire față de ei. Personajele picturilor au o înțelegere superioară a condiției lor umane, din care lipsesc

frustrarea, indignarea, revolta, ei ducând un trai simplu, nesofisticat, bucurându-se de micile plăceri ale vieții. Sunt oameni ospitalieri, sinceri și calzi, cu un suflet nobil. Portretele lor transmit o discretă notă de resemnare și fatalism, dar mai ales un profund umanism.

Tatars and Turks in the painting of Nicolae Tonitza and Iosif Iser

The communication "Tatars and Turks in the painting of Nicolae Tonitza and Iosif Iser "presents, in essence, admirable plastic creations of the two painters in which are depicted aspects from the life of Tatars and Turks, communities present for centuries in the multi-ethnic, multi-confessional and multicultural province of Dobrudja.

In the paintings depicting Tatars and Turks we find both a sought-after and consciously accentuated exoticism – visible especially in their portraits –, as well as a substrate of admiration and love for them. The characters of the paintings have a superior understanding of their human condition that lacks frustration, indignation, revolt, they lead a simple, unsophisticated life, enjoying the small pleasures of life. They are hospitable, sincere and warm people, with a noble soul. Their portraits convey a subtle note of resignation and fatalism, but above all a deep humanism.

Noi consideraţii referitoare la două pomelnice ctitorești, din perioada stareţului Neonil Buzilă

Vera STIGLEȚ

În plan ecleziastic, istoria Mănăstirii Neamț din veacul al XIX-lea a fost asociată cu figura proeminentă a arhimandritului Neonil Buzilă, stareț în trei perioade (1834-1835; 1838-1839;1843-1853). El s-a remarcat mai ales prin ridicarea unor stabilimente cu scop filantropic, precum spitale, şcoli sau aşezăminte bisericeşti. În urma acestor acte de binefacere, au rămas şi câteva mărturii scrise, pe care le vom trata în lucrarea noastră.

În cercetarea de față, ne vom opri asupra pomelnicilor ctitorești aflate în colecția Bisericii „Sfântului Ierarh Nicolae" Humulești (1835) și proscomidiarul Schitului Vovidenia (1874). Pomelnicele

reproduc numele unor călugări și a binefăcătorilor lăcașului, care au contribuit la ridicarea edificiului din vremea starețului Neonil.

În ceea ce privește scrierea, pomelnicele sunt redactate în limba română, cu grafie chirilică. Acestea au fost utilizate în cadrul cultului creștin ortodox, fiind redactate pe lemn sau zidărie. Aceste piese deosebite fac parte din categoria obiectelor ctitorești, care au în componența lor o listă cu persoanele vii sau decedate, însoțite de formula și tot neamul lor.

Concluzionând aceste informații preliminare, în această etapă a cercetării ne propunem să prezentăm faptele și oamenii care au contribuit la realizarea unor lăcașuri de cult, care sunt deosebit de importante și în prezent.

New considerations regarding two founding memorials , from the period of abbot Neonil Buzilă

In ecclesiastical terms, the history of Neamț Monastery from the 19th century was associated with the prominent figure of Archimandrite Neonil Buzilă, abbot in three periods (1834-1835; 1838-1839; 1843-1853). He stood out especially by building establishments with a philanthropic purpose, such as hospitals, schools, or church establishments. After these acts of charity, some written testimonies remained, which we will deal with in our work.

In the present research, we will focus on the founding memorials found in the collection of the Church of "Saint Hierarch Nicolae" Humulești (1835) and the proscomidiary of the Vovidenia Monastery (1874). The shrines reproduce the names of some monks and benefactors of the place, who contributed to the construction of the edifice from the time of abbot Neonil.

As for the writing, the poems are written in Romanian, with Cyrillic script. These were used in the Orthodox Christian cult, being written on wood or masonry. These special pieces are part of the category of founding objects, which have in their composition a list of living or deceased persons, accompanied by the formula and all their relatives.

Concluding this preliminary information, at this stage of the research we propose to present the facts and people who contributed to the creation of places of worship, which are particularly important even today.

Războiul de Independență și amprenta lăsată asupra familiei lui Moise Groza

Marinela Loredana BARNA

Moise Groza a făcut parte din dinastia Mureșenilor prin căsătoria cu Elena Cornelia, fiica academicianului Iacob Mureșianu.

În 1873, în calitate de ofițer în armata austro-ungară, acesta a fost însărcinat cu stabilirea liniei de frontieră între Imperiu și România, în Munții Siriului. Acolo, l-a întâlnit pe generalul Florescu, ministrul de Război al României, care i-a propus transferul în armata română. Repartizat la Marele Stat Major al României, Moise Groza a fost însărcinat cu organizarea școlii topografice.

Războiul de Independență, la care a participat în calitate de căpitan, apoi maior în Corpul 2 armată Divizia 4 Infanterie, a determinat-o pe soția acestuia să revină acasă, la Brașov. Corespondența purtată între soți, care astăzi este păstrată în Arhiva Mureșenilor, oferă informații despre această perioadă.

The War of Independence and the imprint left on Moise Groza's family

Moise Groza was part of the Muresianu dynasty by marrying Elena Cornelia, daughter of the academician Iacob Mureșianu.

In 1873, as an officer in the Austro-Hungarian army, he was tasked with establishing the border line between the Empire and Romania, in the Siriu Mountains. There, he met General Florescu, the Minister of War of Romania, who proposed his transfer to the Romanian army. Assigned to the Romanian General Staff, Moise Groza oversaw organizing the topographical school.

The War of Independence, in which he participated as a captain, then a major in the 2nd Army Corps, 4th Infantry Division, determinated his wife to return home to Brașov. The correspondence between the spouses, which today is kept in the Mureșenilor Archive, provides information about this period.

Congresul de pace de la Berlin (1878) reflectat în paginile ziarului brașovean „Gazeta Transilvaniei”

Bianca Luminița MICU

La începutul lunii iulie a anului 1877, ziarul brașovean „Gazeta Transilvaniei” publică articolul *Acțiunea armatei române* în care autorul, dr. Aurel Mureșianu (1847-1909), susține necesitatea participării armatei române la războiul împotriva Imperiului Otoman. Problema orientală este prezentă în paginile a numeroase numere ale ziarului, la fel și discuțiile ce au avut loc cu ocazia Congresului de pace de la Berlin.

Berlin Peace Congress (1878) reflected in the pages of the Brașov newspaper "Gazeta Transilvaniei"

At the beginning of July 1877, the newspaper "Gazeta Transilvaniei" from Brasov publishes the article” Action of the Romanian Army” in which the author, phd. Aurel Mureșianu (1847-1909) claims the necessity of the participation of the Romanian army in the war against the Ottoman Empire. The oriental problem is present in the pages of numerous issues of the newspaper, also the discussions they have held on to the occasion of the Peace Congress in Berlin.

Ipostaze ale politicii regelui Carol I în Balcani: expediția voluntarilor români în Albania, istorisită de căpitanului Grigore Cristescu (1914)

Iulian Stelian BOȚOGHINĂ

În preajma izbucnirii Marelui Război, în contextul răsturnării relațiilor dintre și în interiorul blocurilor politico-militare, România regelui Carol I dobândise și nu ezita să își asume rolul de putere regională în Balcani. Acesta a fost un statut iluzoriu, precum imaginea confuză a forței militare, proiectată mai ales pe seama triumfului din Campania anului 1913, pe cât de ușor obținut, pe atât de înșelător.

Realitățile despre care mărturisesc dramele anilor Războiului pentru Întregirea Națiunii, sunt prefațate de câteva fapte despre care

s-a vorbit și s-a scris mai puțin, dar, care în egală măsură au fost umbrite nu atât de eșecul misiunii, cât mai mult de modul în care au degenerat în acţiuni reprobabile.

Într-o serie de articole, din care această expunere se dorește a fi al doilea episod, autorul aduce în atenția lectorilor, mărturiile pasionaților militari români, care cu inocență patriotică s-au aventurat pe pământurile albanezilor. Astfel, căpitanului Grigore Cristescu este scos din anonimat și adus pe scena istoriei pentru a povesti despre expediția românească în apărarea regelui Wilhelm de Wied.

Hypotheses of King Charles I's policy in the Balkans: the expedition of Romanian volunteers to Albania narrated by Captain Grigore Cristescu (1914)

Around the outbreak of the Great War, in the context of the upheaval of relations between and within the political-military blocs, King Carol I's Romania had acquired and did not hesitate to assume the role of a regional power in the Balkans. A status as deceptive as the confusing image of military force, created mainly on account of the triumph in the 1913 Campaign, as easy as it is deceptive.

Realities to which the dramas of the years of the War for the Integrity of the Nation testify, prefaced by a few facts about which less was spoken and written, shadowed not so much by the failure of the mission, but more by the way in which they degenerated into reprehensible actions.

In a series of articles, of which this exposition is meant to be the first episode, the author brings to the attention of the lecturers, the testimonies of the Romanian military enthusiasts, who with patriotic innocence risked themselves on the lands of the Albanians. Thus, reserve lieutenant Gheorghe Teodorini is brought out of anonymity and brought to the stage of history to tell about the Romanian expedition in defense of King Wilhelm de Wied.

Contribuții la cunoașterea relației interinstituționale dintre „Astra" și „Extensiunea universitară clujeană" în intervalul 1924-1945

Daniela-Ștefania CURELEA

Structură academică, „Extensiunea universitară clujeană", a fost înființată în 10 octombrie 1924, grație unei inițiative a universitarului clujean Virgil Iuliu Bărbat. Sociologul menționat s-a raportat la o serie de experiențe similare care au avut loc în spațiul cultural anglo-saxon, cu deosebire în Statele Unite ale Americii și în Marea Britanie. De altfel, ideea aceasta, a existat încă din anul 1920, când, atât sociologul Virgil Iuliu Bărbat (1879-1931), cât și psihologul Florian Ștefănescu-Goangă (1881-1958), au considerat că misiunea Universității clujene, în general, a universitarilor acesteia, în special, trebuia să aibe drept țintă, nu doar publicul academic și studenții diferitelor facultăți, ci și publicul larg, ca parte a unui demers de pedagogie socială și de educație a adulților. În acest sens, menționăm în rândurile care vor urma despre constituirea, programul, dar și implicarea membrilor „Extensiunii universitare clujene" în demersuri de pedagogie socială, desfășurate în colaborare cu Asociațiunea Transilvană în perioada decadelor interbelice.

Contributions to the knowledge of the inter-institutional relationship between "Astra" and the „Cluj University Extension" in the period 1924-1945

The academic structure, the „Cluj University Extension", was founded on 10 October 1924, thanks to an initiative of the Cluj university professor Virgil Iuliu Bărbat. This sociologist referred to a series of similar experiences that took place in the Anglo-Saxon cultural space, particularly in the United States of America and Great Britain. In fact, this idea has existed since 1920, when both the sociologist Virgil Iuliu Bărbat (1879-1931) and the psychologist Florian Ștefănescu-Goangă (1881-1958) considered that the mission of the University of Cluj, in general, and of its academics had to target not only the academic public and the students of various faculties, but also the general public, as part of a social pedagogy and adult education approach. In this regard, we will mention in the following

lines about the constitution, the programme, and the involvement of the members of the „Cluj University Extension" in social pedagogy initiatives, carried out in collaboration with the Transylvanian Association during the interwar decades.

Ion Lunceanu (1884-1955) – voluntar în armata SUA în Primul Război Mondial

Dumitru-Valentin PĂTRAȘCU

Originar din comuna Magheresti, judeţul Gorj, Ion Lunceanu, născut în anul 1884, avea să fie unul dintre gorjenii care, la sfârşitul secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea, precum şi în perioada interbelică, au ales să emigreze în SUA în căutarea unui loc de muncă şi a unui venit care să le permită revenirea în satele natale, întemeierea unei familii şi a unei gospodării.

Studiul de faţă are la bază numeroase documente inedite, fotografii şi cărţi poştale, care i-au aparţinut lui Ion Lunceanu, fapt ce ne-a permis reconstituirea, în linii mari, a aventurii americane a acestuia, precum şi a perioadei în care a luptat, în calitate de voluntar, în armata SUA, în Primul Război Mondial, pe frontul din Europa, fiind rănit în 1918.

Ion Lunceanu (1884-1955) - volunteer in the US Army in the First World War

Having as birthplace the village of Magheresti, Gorj County, Ion Lunceanu, born in 1884, would be one of the county's sons who, at the end of the XIXth century and in the earliest XXth century, as well as during the period between the wars, chose to emigrate in the US in serach of a workplace and of an income that would allow him to come back to his homevillage and to start a family and a household.

This study is based on numerous novel documents, photographs, and postcards, which belonged to Ion Lunceanu, and wich allowed us to retrace the outline of Ion Lunceanu's American adventure, as well as the period he fought, as volunteer, in the US Army, on the European front, where he was wounded in 1918.

Nicolae Titulescu – reflexii ale moștenirii culturale aflate în patrimoniul Muzeului Olteniei

Lucian POPESCU VAVA, Adina GHERBAN
Camelia SLABU, Alexandra VOINEA

Comunicare de față se bazează pe prezentarea selectivă a bunurilor culturale deținute de Muzeul Olteniei în cadrul Colecției Nicolae Titulescu. Aceasta însumează 1036 bunuri culturale, printre care regăsim numeroase fotografii și albume fotografice, care surprind imagini cu diverse personaje, membrii ai familiei sau personalități politice românești și străine, numeroase evenimente care îl reprezintă pe Titulescu atât în ipostaze oficial, cât și în diferite momente ale vieții particulare; diverse scrisori, cărți poștale și telegrame provenind de pe diverse meridiane ale lumii pe care le-a străbătut cu diverse ocazii.

Această colecție unicat a luat naștere începând cu anul 1977, prin donația efectuată de Mariella Rareș Nenișor și Marieta Emanoil, rude ale marelui diplomat. Mai târziu, în 1983, au mai fost donate obiecte provenind de la colaboratorul apropiat al lui Nicolae Titulescu, Nicolae Raicoviceanu, și au fost achiziționate o serie de bunuri culturale de la dr. Nicolae Rusănescu.

Demersul nostru își propune, așadar, să reamintească comunității științifice importanța acestui mare diplomat, un exemplu, poate de urmat în contextul internațional actual!

Nicolae Titulescu – reflections of the cultural heritage located in the heritage of the Oltenia Museum

The following comunication is based on the selective of the cultural goods owned by the Oltenia Museum within „The Nicolae Titulescu Collection". This collection has 1036 cultural goods, among which we find numerous photos which unveil images of various characters, family members or Romanian and foreign political personalities, numerous events of Titulescu – the man and diplomat: various letters, postcards and telegrams from different corners of the world.

This unique collection was created in 1977 with the help of Mariella Rareș Nenișor and Marieta Emanoil, relatives of the great diplomat. Later, in 1983, objects were donated by Nicolae Titulescu's

close associate, Nicolae Raicoviceanu, and a series of cultural items were purchased from Dr. Nicolae Rusănescu.

Our research aims, therefore, to remind the scientific community of the importance of this great diplomat Nicolae Titulescu, an example to be followed in this actual international context... maybe!

Excelența Sa Generalul Dănilă Papp trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Vatican (1 iunie 1941-15 septembrie 1943)

Dragoș Lucian CURELEA

Generalul Dănilă Papp, fost rezident al Ținutului regal Mureș între 1938 și 1940, apoi, a fost trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Vatican, în perioada 1941-1943. De confesiune greco-catolică, generalul a întrunit calitățile necesare în vederea exercitării susmenționatei demnități diplomatice a statului român într-o perioadă atât de complexă. A fost primit de Suveranul Pontif Pius al XII-lea, cu prilejul acreditării sale pe lângă Sfântul Scaun.

Excelența Sa General Dănilă Papp, ambasador plenipotențiar al României la Vatican, s-a achitat în mod eficient și onorabil de sarcinile trasate de noua conducere a statului român. A fost apreciat de cardinalului Luigi Maglione, secretarul de stat al Vaticanului. Generalul D. Papp a intervenit, în numele statului român, pe lângă autoritățile pontificale în favoarea românilor de confesiune unită și ortodoxă care au rămas în teritoriul transilvănean controlat de Ungaria după 30 august 1940. La cererea sa, la 1 septembrie 1943, a fost rechemat în țară. A fost onorat de autoritățile pontificale cu decorațiile: Ordinul Cavalerilor de Malta în grad de Mare Cruce și Medalia Ordinului San Gregorio Magna.

His Excellency, General Dănilă Papp extraordinary envoy and minister plenipotentiary of Romania at the Vatican (June 1st, 1941-September 15th, 1943)

General Danila Papp, former resident of the Royal County of Mures from 1938-1940, was extraordinary envoy and plenipotentiary

minister of Romania to the Vatican from 1941-1943. Of Greek Catholic faith, the general had the necessary qualities to exercise the diplomatic dignity of the Romanian state in such a complex period. He was received by the Supreme Pontiff Pius XII on his accreditation to the Holy See.

His Excellency General Dănilă Papp, Plenipotentiary Ambassador of Romania to the Vatican, has efficiently and honourably fulfilled the tasks set by the new leadership of the Romanian State. He was appreciated by Cardinal Luigi Maglione, Vatican Secretary of State. General D. Papp intervened on behalf of the Romanian state with the pontifical authorities on behalf of the Romanians of the united confession and ortodox confession who remained in the Transylvanian territory controlled by Hungary after 30 August 1940. At his request, on 1 September 1943 he was recalled to the country. He was honoured by the papal authorities with decorations: Order of the Knights of Malta in the rank of Grand Cross and the Medal of the Order of San Gregorio Magna.

SECȚIA ELITE POLITICE ROMÂNEȘTI ÎNTRE DEMOCRAȚIE ȘI DICTATURĂ / POLITICAL ELITES BETWEEN DEMOCRACY AND DICTATORSHIP SECTION

Elitele politice și pierderea Dobrogei – Memorii din Primul Război Mondial

Daniel CITIRIGĂ

Integrarea Dobrogei în statul român după 1878, în urma Congresului de la Berlin, a declanșat o serie de decizii politice, care aveau rolul de a dezvolta regiunea. În acest sens, autoritățile de la București au investit sume considerabile în provincia dintre Dunăre și Mare: cumpără linia de cale ferată dintre Cernavodă și Constanța de la Compania Barklay, construiesc Podul Carol I de la Cernavodă, dezvoltă Portul Constanța etc. Deloc întâmplător, declanșarea și evoluția primei Conflagrații Mondiale, în urma căreia Dobrogea fusese ocupată de trupele Puterilor Centrale, avea să fie percepută ca o tragedie națională de către elitele politice și intelectuale române. Astfel, regina Maria dedică pagini importante memoriei Dobrogei, premierul Alexandru Marghiloman consemnează de zeci de ori regiunea, istoricul Nicolae Iorga, de asemenea, acordă o atenție deosebită în anii războiului regiunii dintre Dunăre și Mare. În același timp, prin acest text vom urmări nu doar percepția asupra posibilei pierderi a Dobrogei de Nord, ci și ce fel de impact a reprezentat pierderea Cadrilaterului în timpul războiului.

Political elites and the loss of Dobrogea – Memoirs of the First World War

The integration of Dobruja into the Romanian state after 1878, following the Berlin Congress, initiated a series of political decisions, which had the role of developing the region. In this sense, the authorities from Bucharest have invested considerable sums in the province between the Danube and the Black Sea: they bought the railway line between Cernavodă and Constanța from the Barklay Company, build the Carol I Bridge from Cernavodă, develop the Port of Constanța, etc. Not by chance, the outbreak and evolution of the

WWI, after which Dobruja was occupied by the troops of the Central Powers, would be perceived as a national tragedy by the Romanian political and intellectual elites. Thus, Queen Maria dedicates important pages to the memory of Dobruja, Prime Minister Alexandru Marghiloman records the region dozens of times in his Journal, historian Nicolae Iorga also pays special attention to the region between the Danube and the Black Sea during the war years. At the same time, through this text we will follow not only the perception of the possible loss of Northern Dobruja, but also what kind of impact the loss of the Southern Dobruja (Quadrilater) represented during the war.

Catedrala Încoronării de la Alba Iulia și arhitectul ei – Victor G. Stephanescu

Mioara IONIȚĂ

Comunicarea atrage atenția asupra unei figuri remarcabile din cultura românească a secolului al XX-lea, pe nedrept uitată, mai ales din motive politice, în timpul celor 50 de ani de dictatură comunistă: arhitectul Victor G. Stephanescu. Sunt prezentate date personale ale acestuia, legate de studiile sale din țară și din străinătate, precum și cele mai reprezentative opere, edificate în București și în țară, după planurile concepute de el.

Ultima și cea mai substanțială parte a comunicării este consacrată celei mai reprezentative dintre operele sale, Catedrala Încoronării de la Alba-Iulia, unde, la 15 octombrie 1922, a avut loc ceremonia încoronării Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, ca Regi ai României Mari.

La cathédrale du couronnement d'Alba Iulia et son architecte – Victor G. Stephanescu

La présente comunication attire l'attention des lecteurs intéressées de cet sujet concernant une figure remarquable de la culture roumaine du XX-éme siécle, injustement oublié, nottament par causes politiques, pendent la dictature communiste : l'arquitect Victor G. Stephanescu: son naissance, ses études de spécialité à Paris, ses

oeuvres realisées dans une maniére neoromaine, autentique qui caractérise presque toute sa création.

La derniére et la plus substantielle partie de la communication a été consacrée à son principale oeuvre, la Cathédral du Couronnement de Alba-Iulia. Son presentées les circonstances de son édification, le project initial de l'arquitecte Victor G. Stephanescu et comment elle a été fini, ainsi que l'histoire de ce bâtiment aprés la festivité du Couronnement du Roi Ferdinand et de la Reine Maria, comme Souveraines de la Grande Roumanie au 15 octobre 1922, jusqu'aujourd'hui.

Școala italiană „Vittorio Emanuele III" din Constanța: propagandă culturală și fascistă la finele anilor 1930

Georgiana ȚĂRANU

Propaganda Italiei fasciste a avut ca obiectiv, în Europa de Sud-Est, contracararea influenţelor culturale franceze şi germane şi pregătirea unui teren ideologic pentru o posibilă alianţă a mai multor state revizioniste sub tutela politică a Romei. Deşi România interbelică s-a aflat, după Conferinţa de Pace de la Paris, în opoziţie faţă de tabăra revizioniştilor, ea a figurat totuşi în vizorul diplomaţiei mussoliniei în virtutea italofiliei şi a moştenirii latine comune revendicate de o parte din elitele de la Bucureşti. Astfel, cele două state au cunoscut în cele două decenii de pace câteva tentative de apropiere politico-diplomatică, înlocuite însă în anii 1930 de propaganda culturală a Romei, odată ce a devenit evident că România nu avea să se îndepărteze de principalul său aliat occidental, Franţa. Astfel, regimul lui Mussolini a mizat pe construirea unei imagini de mare putere prin dezvoltarea unei reţele de instituţii italiene în străinătate (școli, institute, asociații, librării) și agenţi italofili care să susţină acest demers politic. România a găzduit un număr important de astfel de centre, atât în capitală, cât şi în teritoriu, care promovau nu doar cultura şi limba italiană, cât şi obiectivele ideologice ale regimului. Şcoala italiană „Vittorio Emanuele III" din Constanţa a fost o astfel de instituţie de la nivel local prin intermediul căreia autorităţile de la Roma doreau să facă vizibilă noua concepţie despre politică şi

stat, precum și noul model de înregimentare a societăţii italiene impuse de regimul fascist.

"Vittorio Emanuele III" Italian School in Constanta: Cultural and Fascist Propaganda in the Late 1930s

Fascist Italy's propaganda had as its objective, in South-Eastern Europe, the countering of French and German cultural influences and the preparation of an ideological ground for a possible alliance of several revisionist states under Rome's political tutelage. Although interwar Romania placed itself in opposition to the revisionist camp after the Paris Peace Conference, it was nevertheless in the sights of Mussolini's diplomacy by virtue of the Italophilia and the common Latin heritage claimed by some of the Bucharest elites. Thus, during the two decades of peace, the two states experienced several attempts at political-diplomatic rapprochement, which were to be replaced in the 1930s by Rome's cultural propaganda, once it became obvious that Romania would not move away from France, its main Western ally. Thus, Mussolini's regime relied on building an image of great power by developing a network of Italian institutions abroad (schools, institutes, associations, bookstores) and Italophile agents to support this political endeavor. Romania hosted an important number of such centers, both in the capital and in the territory, which promoted not only the Italian culture and language, but the ideological objectives of the regime as well. The Italian school "Vittorio Emanuele III" in Constanța was such a local institution through which the authorities in Rome wanted to make visible the new Fascist understanding of politics and the state, as well as the new regimentation model of the Italian society imposed by the fascist regime.

Elitele turce și tătare sub regimul lui Carol al II-lea: opoziție sau adaptare?

Metin OMER

Cu o prezență demografică importantă în regiunea Dobrogea, turcii și tătarii au fost o comunitate ale cărei voturi au fost căutate de toate partidele politice interbelice importante. Din aces motiv, la toate alegerile organizate în această perioadă au existat candidați aparținând acestei minorități, o parte dintre ei reușind chiar să ocupe un loc în Legislativul țării.

Alegerile din 1937 și schimbările care au urmat instaurării regimului carlist în 1938 au adus schimbări în viața comunității musulmane. Modificările aduse învățământului minoritar, adoptarea unei noi Constituții, a unei noi legi electorale și recunoașterea unui singur partid au pus elitele turce și tătare în situația de a găsi noi soluții pentru a apăra interesele comunității pe care o reprezentau.

Apelând la documente inedite, presa comunității și memorialistică, această prezentare își propune să arate atitudinea pe care au avut-o elitele turce și tătare față de instaurarea regimului carlist și să analizeze cauzele care au stat la baza acesteia.

Turkish and Tatar elites under the regime of Carol II: opposition or adaptation?

With an important demographic presence in the Dobrudja region, the Turks and Tatars were a community whose votes were sought by all major interwar political parties. For this reason, in all the elections organized during this period there were candidates belonging to this minority, some of them even managing to occupy a seat in the country's legislature.

The elections of 1937 and the changes that followed the establishment of the Carol II`s regime in 1938 affected the life of the Muslim community. The changes brought to minority education, the adoption of a new Constitution, a new electoral law and the recognition of a single party put the Turkish and Tatar elites in a position to find new solutions to defend the interests of the community they represented.

Using unpublished documents, the community press and memoirs, this presentation aims to show the attitude that the Turkish and Tatar elites had towards the establishment of the Carol II`s regime and to analyze it.

Episcopia Constanței în anii '40 ai secolului trecut

Adrian Nicolae PETCU

Despre trecutul recent al Episcopie Constanței s-a scris destul de puțin, mai ales în baza documentelor de arhivă și a publicațiilor din epocă. Din acest motiv am inițiat un demers de cercetare a perioadei anilor 40, marcată de schimbările politice din România (regimul carlist, guvernul „național-legionar", dictatura antonesciană și guvernul pro-comunist condus de Petru Groza) și de Al Doilea Război Mondial, cu urmările sale. Aceste aspecte ne propunem să le abordăm, să le evidențiem și să le așezăm în contextul epocii pentru o analiză critică și obiectivă. Vom constata că Episcopia Constanței, deși era o eparhie marginală în organizarea Bisericii Ortodoxe Române, a cunoscut schimbările epocii și transformările politice care au marcat România spre mijlocul secolului trecut.

The Diocese of Constanta in the 40s of the last century

Quite a bit has been written about the recent past of the Diocese of Constanta, mainly based on archival documents and periodical publications. For this reason, I initiated a research approach to the period of the 40s, marked by the political changes in Romania (the Carlist regime, the „national-legionary" government, the Antonesian dictatorship and the pro-communist government led by Petru Groza) and the Second World War, with its consequences. We aim to address these aspects, highlight them and place them in the context of the era for a critical and objective analysis. We will find that the Diocese of Constanta, although it was a marginal diocese in the organization of the Romanian Orthodox Church, experienced the changes of the era and the political transformations that marked Romania towards the middle of the last century.

Locul de unde privești războaiele din vecini. Lideri militari poloni refugiați la Tulcea, septembrie-octombrie 1939

Florin ANGHEL

Refugiul militar la Tulcea, în primele săptămâni după invadarea și dispariția Poloniei, în toamna anului 1939, este o temă necunoscută istoriografiei române și marginal abordată în cercetările polone. În orașul de la porțile Deltei Dunării s-au așezat unități de elită, între care și ofițeri care aveau în grijă arhivele militare sau cei care organizau desfășurările de acțiuni în exil. Tulcea a fost primul centru de acțiune a Rezistenței polone în 1939 în România, și în bună măsură în întregul spațiu sud-est european, înaintea unor tabere mult mai cunoscute, precum cele de la Târgu-Jiu, de pildă. O alt aspect excepțional al memoriei refugiului la Tulcea este acela că în septembrie 1939, aici, cu mijloace rudimentare, a început tipărirea primei publicații în limba polonă din refugiu, imediat după ocuparea țării de către Germania și URSS și după sosirea trupelor de elită și a colaboratorilor lor în orașul de pe malul Dunării.

La Tulcea, în dimineaţa zilei de 25 septembrie 1939, a sosit un grup de ofiţeri superiori, refugiaţi tocmai de la Varşovia. Acesta provenea din Biroul de Studii Istorice Militare (Wojskowe Biuro Historyczne), din Ministerul Apărării, un serviciu care în mod tehnic se ocupa cu elaborarea de lucrări tematice, menite să fundamenteze actele oficiale guvernamentale, cu păstrarea actelor clasificate dar care poate fi analizat şi prin perspectiva unui foarte performant serviciu de informaţii. Maiorul Otton Laskowski, căpitanul Hugon Zieliński, maiorul Bolesław Waligóra, căpitanul Wiktor Brummer au devenit tulceni prin adopţie în toamna anului 1939.

La sfârşitul lunii septembrie 1939, în Tulcea şi Babadag erau înregistraţi oficial 8.098 de militari poloni (18 generali şi 326 de ofiţeri superiori, între alţii) iar o săptămână mai târziu, după evacuări organizate sau evadări niciodată examinate atent de autorităţile române, rămăseseră 5.794 de ofiţeri şi soldaţi. Despre noii tulceni se poate spune că erau eroi ai Poloniei deja când au sosit pe malul Dunării. Între ei, generalul Leon Berbecki, unul dintre cei mai importanţi comandanţi ai armatei, sosit în oraşul dunărean în noaptea de 24 spre 25 septembrie 1939 sau căpitanul Wiktor Brummer, o

figură destul de boemă dar foarte cunoscută a istoriei literare şi criticii teatrale polone, profesor la Şcoala de Jurnalism din Varşovia.

Acesta din urmă, împreună cu căpitanul doctor în istorie Jan Giergielewicz, a reuşit, la 5 septembrie 1939, în timpul bombardamentelor germane asupra Varşoviei, încărcarea şi transportul părţii celei mai secrete a arhivei Ministerului Apărării.

„Wiarus na Obczyźnie" a apărut la Tulcea, la 28 septembrie 1939, şi este una dintre primele publicaţii ale Rezistenţei militare polone în exil. Primele trei numere au fost editate în oraşul dobrogean. Apoi, de la numărul 4 şi până la 16, buletinul a apărut la Băile Herculane pentru ca, după aceea, până în februarie 1940, publicația să fie transferată la Târgovişte, până la plecarea maiorului Otton Laskowski în Marea Britanie. Este vorba despre 38 de numere, uneori de trei ori pe săptămână, şi despre una dintre cele mai longevive publicaţii ale exilului polon din România .

Este prima publicaţie în limba polonă apărută în Dobrogea (şi singura, până acum), cu o importanţă deosebită pentru aplombul Rezistenţei militare a polonilor din ţară şi din Europa.

The place from where you watch the wars next door. Polish military leaders' refugees in Tulcea, September-October 1939.

The military refuge in Tulcea, in the first weeks after the invasion and disappearance of Poland, in the fall of 1939, is a topic unknown to Romanian historiography and marginally addressed in Polish research. Elite units settled in the city at the gates of the Danube Delta, including officers who looked after the military archives or those who organized actions in exile. Tulcea was the first center of action of the Polish Resistance in 1939 in Romania, and to a good extent in the entire South-Eastern European area, before much better-known camps, such as those in Târgu-Jiu, for example. Another exceptional aspect of the memory of the refuge in Tulcea is that in September 1939, here, with rudimentary means, the printing of the first publication in the Polish language from the refuge began, immediately after the occupation of the country by Germany and the USSR and after the arrival of elite troops and to their collaborators in the city on the banks of the Danube.

In Tulcea, on the morning of September 25, 1939, a group of senior officers arrived, refugees from Warsaw. It came from the

Bureau of Military Historical Studies (Wojskowe Biuro Historyczne), from the Ministry of Defence, a service that technically deals with the elaboration of thematic works, intended to substantiate official government documents, with the preservation of classified documents but which can also be analyzed through the perspective of a very efficient information service. Major Otton Laskowski, Captain Hugon Zieliński, Major Bolesław Waligóra, Captain Wiktor Brummer became Tulceni by adoption in the fall of 1939.

At the end of September 1939, 8,098 Polish soldiers were officially registered in Tulcea and Babadag (18 generals and 326 senior officers, among others) and a week later, after organized evacuations or escapes never carefully examined by the Romanian authorities, 5,794 remained officers and soldiers. It can be said about the new people from Tulcena that they were heroes of Poland already when they arrived on the banks of the Danube. Among them, General Leon Berbecki, one of the most important commanders of the army, who arrived in the Danube city on the night of September 24 to 25, 1939, or Captain Wiktor Brummer, a rather bohemian but well-known figure of Polish literary history and theater criticism, professor at the School of Journalism in Warsaw.

The latter, together with the history doctor captain Jan Giergielewicz, managed, on September 5, 1939, during the German bombing of Warsaw, to load and transport the most secret part of the Ministry of Defense archive.

"Wiarus na Obczyźnie" appeared in Tulcea, on September 28, 1939, and is one of the first publications of the Polish Military Resistance in exile. The first three issues were edited in the city of Dobrogea. Then, from number 4 to 16, the bulletin appeared at Băile Herculane so that, after that, until February 1940, the publication was transferred to Târgoviște, until the departure of Major Otton Laskowski to Great Britain. It is about 38 numbers, sometimes three times a week, and about one of the longest-running publications of the Polish exile in Romania.

It is the first publication in Polish published in Dobrogea (and the only one so far), with particular importance for the aplomb of the Polish military resistance in the country and in Europe.

Considerații privind rolul liderului comunist Victor Dușa în destructurarea democrației și instaurarea regimului totalitar în județul Constanța

Delia Roxana CORNEA

În Depozitul de Modernă-Contemporană al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța se găsește un fond documentar păstrat de la jumătatea anilor '70, fond personal ce provine ca donație de la familia lui Victor Dușa, primul prefect comunist al Constanței. Pe baza mărturiilor foto-documentare, dar și a presei de epocă, vom încerca să creionăm biografia acestui lider politic local, rolul pe care acesta l-a jucat în acapararea puterii de către comuniști și în destructurarea instituțiilor democratice din județul Constanța în perioada octombrie 1944 - noiembrie 1946.

Avocat de meserie, licențiat al Facultății de Drept din București – Secția Juridică (1935), Victor Dușa apare în documentele de arhivă drept unul dintre principalii lideri comuniști în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial. Parcursul său de afirmare ca lider pe plan local a fost determinat în mod fundamental de plecarea lui Iordan Tănase în Bulgaria, în toamna târzie a anului 1940, prin schimbul de populație reglementat în cadrul Tratatului de la Craiova. Trimiterea acestuia în Bulgaria în baza apartenenței sale etnice era, desigur, o încercare a autorităților locale de a destructura nucleul comunist ce activa în ilegalitate în orașul și județul Constanța. Este momentul când centrala de la București, care coordona acțiunile din întreaga țară, a hotărât numirea lui Victor Dușa la conducerea organizației regionale Constanța, în locului lui Iordan Tănase, hotărâre reconfirmată ulterior în vara anului 1941.

Activitatea sa ilegală din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a vizat organizarea unor atentate îndreptate împotriva depozitelor germane din oraș, fiind arestat, alături de alți comuniști, la începutul anului 1943. Nu reiese foarte clar din actele păstrate dacă Victor Dușa a fost și condamnat, cert este că în aceeași arhivă personală a fost păstrat un bilet de eliberare (nr. 6378 din 18 octombrie 1943) de la Penitenciarul Constanța, care confirma punerea sa în libertate la acea dată. Arestarea, cu sau fără condamnare, a reprezentat mai târziu un punct forte în construirea carierei sale în interiorul partidului și în proiectarea sa ca lider local de primă mână,

Victor Duşa fiind desemnat de Consiliul Frontul Naţional-Democratic din Constanţa pentru a prelua funcţia de prefect, fapt realizat, cu forţa armelor, în data de 4 noiembrie 1944. Acţiunile sale ulterioare au vizat pregătirea alegerilor din noiembrie 1946 în judeţul Constanţa şi mistificarea rezultatelor în favoarea Blocului Partidelor Democratice, acte ce au consacrat de fapt rămânerea la putere a comuniştilor şi drumul ireversibil al României către totalitarism.

Considerations regarding the role of the communist leader Victor Duşa in the destruction of democracy and the establishment of the totalitarian regime in Constanţa county.

In the Modern-Contemporary Depository of the Museum of National History and Archaeology Constanţa there is a documentary fund kept since the mid-70s, a personal fund that comes as a donation from the family of Victor Duşa, the first communist prefect of Constanţa. Based on the photo-documentary testimonies, but also the period media, we will try to write the biography of this local political leader, the role he played in the seizure of power by the communists and in the destruction of democratic institutions in Constanţa county between October 1944 - November 1946.

A lawyer by profession, a graduate of the Faculty of Law in Bucharest - Juridical Department (1935), Victor Duşa appears in archive documents as one of the main communist leaders during the Second World War. His path to assert himself as a local leader was fundamentally determined by the departure of Iordan Tănase to Bulgaria, in the late autumn of 1940, through the population exchange regulated within the Treaty of Craiova. Sending him to Bulgaria based on his ethnicity was, of course, an attempt by the local authorities to destroy the communist core that was operating illegally in the city and county of Constanţa. It is the moment when the central office in Bucharest, which coordinated actions throughout the country, decided to appoint Victor Duşa to head the Constanţa regional organization, in place of Iordan Tănase, a decision later reconfirmed in the summer of 1941.

His illegal activity during the Second World War aimed at organizing attacks against German warehouses in the city, being arrested, together with other communists, at the beginning of 1943. It is not very clear from the preserved documents whether Victor

Duşa was also convicted, it is certain that a release ticket (no. 6378 of October 18, 1943) from the Constanța Penitentiary was kept in the same personal archive, which confirmed his release on that date. The arrest, with or without conviction, later represented a strong point in building his career within the party and projecting him as a first-rate local leader, Victor Duşa being appointed by the Council of the National-Democratic Front in Constanța to take over the position of prefect, a fact achieved, by force of arms, on November 4, 1944. His subsequent actions concerned the preparation of the November 1946 elections in Constanța county and the mystification of the results in favor of the Bloc of Democratic Parties, acts that in fact consecrated the communists to remain in power and the road Romania's irreversible move towards totalitarianism.

Ecaterina Madgearu: o „ancoră" a lumii vechi în noua lume a „fericirii" generale

Silviu B. MOLDOVAN

Pentru ilustrarea destinului elitei româneşti, în perioada de trecere de la democraţie la totalitarism, am căutat să identificăm în arhive cazuri care nu au fost de prim plan, dar care au relevanţă, atât prin motivaţia formală a actului represiv, cât şi prin condiţia socială a persoanei împotriva căreia acesta era îndreptat. Credem că am identificat un astfel de caz în persoana Ecaterinei Madgearu, văduva celebrului profesor universitar asasinat de o echipă de legionari, în toamna anului 1940 (familia făcând, astfel, obiectul primului contact cu metodele totalitare de acţiune). Ecaterina Madgearu este titulara unor dosare din arhiva fostei Securităţi, atât din fondul Informativ, cât şi din cel Penal. Un motiv al condamnării la detenţie, de către comunişti, a fost sprijinirea materială a familiilor deţinuţilor politici. În cadrul comunicării, vom încerca să analizăm atât motivarea şi limbajul acuzaţiilor care i-au fost aduse, cât şi raportarea autorităţilor comuniste (dacă aceasta a existat) la tragicul eveniment din anul 1940. De asemenea, vom încerca să evidenţiem impactul traumei legate de sfârşitul soţului, ca şi eventualele urmări ale acesteia în modelarea comportamentului creştinesc al Ecaterinei Madgearu faţă de victimele de mai târziu ale totalitarismului „roşu".

Ecaterina Madgearu: an "anchor" of the old world in the new world of general "happiness".

To illustrate the destiny of the Romanian elite, during the transition from democracy to totalitarianism, we sought to identify in the archives cases that were not prominent, but which have relevance, both through the formal motivation of the repressive act, and through the social condition of the person against whom it was directed. We believe that we have identified such a case in the person of Ecaterina Madgearu, the widow of the famous university professor assassinated by a team of legionnaires, in the fall of 1940 (thus making the family the object of the first contact with the totalitarian methods of action). Ecaterina Madgearu is the holder of some files from the former Security archive, both from the Informative and from the Criminal fund. One of the reasons for the imprisonment by the communists was the material support of the families of the political prisoners. In the communication, we will try to analyze both the motivation and the language of the accusations that were brought to him, as well as the reporting of the communist authorities (if it existed) to the tragic event in 1940. We will also try to highlight the impact of the trauma related to the end her husband, as well as its eventual consequences in shaping Ecaterina Madgearu's Christian behavior towards the later victims of "red" totalitarianism.

Abordarea sistemică a corupției în primii ani ai regimului Ceaușescu – instituții, norme și măsuri (1965-1968)

Cosmin POPA

Lupta împotriva corupției, văzută ca subprodus al dezvoltării economice și ca „rămășiță a mentalităților burgheze” a fost una dintre preocupările importante ale noului lider al PCR, imediat după venirea sa la putere. Aflat într-un moment de maxim contact cu societatea, regimul a mizat pe abordarea sistemică a problemei, concentrându-se în primii ani asupra încercărilor de combatere a corupției prin introducerea unor prevederi legislative și a unor norme, menite să reglementeze domenii și raporturi pe care regimul le considera susceptibile să dezvolte diverse forme de corupție. În acest sens, reforma administrativă din 1968, pe lângă faptul că a fost menită să

cupleze direct formațiunile teritorial-administrative la decizia superioară de partid, ea a fost, cu siguranță, și o încercare de destructurare a rețelelor informale de la nivelul vechilor regiuni.

The systemic approach to corruption in the first years of the Ceaușescu regime – institutions, norms and measures (1965-1968)

The anti-corruption and bribery policy was an important concern of the new Romanian leader of the PCR. Being in a moment of maximum contact with society, the regime relied on a systemic approach to the problem, focusing in the first years on attempts to fight corruption by introducing legislative provisions and norms, intended to regulate fields and relationships considered by regime susceptible to developing various forms of corruption. The administrative reform of 1968, in addition to the fact that it was intended to directly connect the local authorities to the superior party decision, it was also a salient attempt to destruct the informal networks from the local level and to promote a new generation of party leaders.

Patriarhul Justinian la Muntele Athos. Celebrând sărbătoarea mileniului athonit cu aprobare de la Partid

Gabriel Stelian MANEA

Începând chiar cu primii ani ai deceniului șapte din secolul XX, regimul comunist din România a încercat să identifice și alte surse – pe lângă cele ale canonului maxist-leninist-stalinist – care să îl legitimeze atât în fața propriilor cetățeni, cât și într-un cadru mai larg, internațional. Așa s-a ajuns la redescoperirea trecutului istoric din care au fost extrase personaje evenimente și etape care aveau potențial – din perspectiva regimului – pentru a fi manipulate și instrumentalizate în direcția noului curent propagandistic. Istoria, fie ea ca domeniu de cercetare, fie ca disciplină școlară, a fost contorsionată până la limitele stabilite de Partid și a contribuit la deriva comunist-națională a anilor 70-80.

De la acest uriaș efort nu a fost exceptată nici Biserica Ortodoxă Română, deja ajunsă în acei ani la un nivel de obedienț larg cunoscută, iar pe alocuri jenantă. Într-o asemenea cheie –

evident nu singura – putem înțelege cum într-o manieră bruscă, Biserica Ortodoxă Română și Statul Comunist și-au amintit de Muntele Athos, de așezămintele românești de acolo și de călugării români care se nevoiau în Sfântul Munte. După decenii întregi de abandon cvasi-total, au redevenit importante contribuțiile la istoria Muntelui Athos, la înflorirea și supraviețuirea comunităților monastice de acolo. Au început să fie invocați primii Basarabi și ale lor danii, s-a amintit despre Mănăstirea Cutlumuș, numită secole de-a rândul mănăstirea românilor, a fost adus în actualitate domnitorlul Moldovei, Grigore Alexandru Gica , prin a cărui decizie și ale cărui donații s-a pus temelia Schitului românesc Prodromu.

Gestul cel mai surprinzător și cel mai plin de semnificații a fost totuși altul: vizita Patriarhului Justinian la Muntele Athos, în 1963, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române care ajungea la Athos în timpul patriarhatului său, cu ocazia sărbătorii mileniului Sfântului Munte (963-1963). Dar aceste festivități au fost doar un bun prilej pentru ca BOR și prin intermediul ei România comunistă să-și reafirme interesul față de republica monahală a Athosului. Așa se explică atenția cu care Departamentul Cultelor a pregătit și a supravegheat în cele mai mici detalii întreaga vizită, de la componența delegației până la monitorizarea contactelor avute la fața locului.

Patriarch Justinian at Mount Athos. Celebrating the Athonite Millennium with Party approval

Starting with the first years of the seventies of the 20th century, the communist regime in Romania tried to identify other sources - in addition to those of the Maxist-Leninist-Stalinist canon - that would legitimize it both in front of its own citizens and in a wider, international framework. This imperative made it necessary to rediscover the historical past from which characters, events and stages were extracted that had the potential - from the perspective of the regime - to be manipulated and instrumentalized in the direction of the new propaganda trend. History, whether as a field of research or as a school subject, was contorted to the limits set by the Party and contributed to the communist-national drift of the 70s and 80s.

The Romanian Orthodox Church was not exempted from this huge effort either, already in those years reaching a level of obedience that was widely known, and sometimes embarrassing. In

such a key - obviously not the only one - we can understand how in a sudden manner, the Romanian Orthodox Church and the Communist State remembered Mount Athos, the Romanian settlements there and the Romanian monks present in the Holy Mountain. After decades of near-total abandonment, the contributions to the history of Mount Athos, to the flourishing and survival of the monastic communities there, have become important again. The first rulers of the Bessarabian dynasty and their donations began to be invoked, the Cutlumuș Monastery was mentioned, called for centuries the monastery of the Romanians, Grigore Alexandru Gica, the ruler of Moldavia, was brought up to date, through whose decision and whose donations the foundation of Prodromu was laid.

The most surprising and most meaningful gesture was, however, another: the visit of Patriarch Justinian to Mount Athos, in 1963, the first patriarch of the Romanian Orthodox Church to reach Athos during his patriarchate, on the celebration of the millennium of the Holy Mountain (963-1963). But these festivities were just a good opportunity for BOR, and through its communist Romania, to reaffirm its interest in the monastic republic of Athos. This explains the attention with which the Department of Cults prepared and supervised the entire visit in the smallest details, from the composition of the delegation to the monitoring of the meetings held with other participants.

Distrugerea elitei Armatei Române în perioada comunistă

Marius MOTREANU

Miza acaparării controlului asupra oștirii României a fost crucială pentru noul regim politic instalat începând cu data de 6 martie 1945: o parte semnificativă a militarilor, atât prin educație, cât și prin participarea la luptele de pe frontul de Est, aveau o atitudine anticomunistă și erau încă loiali instituției monarhice și valorilor societății tradiționale. Prin cunoștințele teoretice și experiența războiului, aceștia puteau constitui bastioane redutabile în calea consolidării puterii comuniste. Această afirmație este susținută de cazul Grupării de partizani anticomuniști condusă de frații Arnăuțoiu, care a activat nouă ani pe versanții sudici ai Munților Făgăraș sau a altor organizaţii de rezistenţă coagulate în jurul unor foşti militari

disponibilizaţi (ca de exemplu maiorul Nicolae Dabija și locotenentul Leonida Bodiu).

Procesul de proporții în urma căruia instituția Armatei Regale Române a fost epurată de ofițerii cei mai valoroși și transformată într-un instrument fidel la îndemâna puterii comuniste a fost pregătit și lansat chiar înaintea încheierii celei de-a Doua Conflagrații Mondiale, prin aplicarea Convenției de Armistițiu din 12 septembrie 1944 și a unui cadru legislativ de către Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul comunist al Justiției.

Până la data de 23 august 1944, ofițerii din armata română nu aveau dreptul de a fi membri ai vreunui partid politic însă, situația a început să se schimbe începând cu anul 1945. De remarcat detaliul că, în debutul anului 1948, numai 12% dintre ofițeri erau membri ai Partidului Muncitoresc Român, numărul acestora crescând la finele anului 1949 la un procent de 26%. Toți ofițerii comandanți de unități și mari unități, șefii direcțiilor centrale din Ministerul Apărării Naționale și comandanții de arme aveau apartenență politică la P.M.R. încă din 1963. Datele din arhivele militare indică faptul că, în luna decembrie a anului 1965, ponderea ofițerilor care făceau parte din rândurile membrilor P.M.R. și U.T.M. se ridica la 83,4%.

The destruction of the elite of the Romanian Army during the communist period

The desire of control seizure of the Romanian army was crucial for the new political system installed with the begining of 6th March 1945: a significant part of the militaries, through education and as well as through their taking part to the fights from the Eastern battlefield, had an anticommunist attitude and were still loyal to the monarchical institution and to the traditional values of the society. Through theoretical knowledge and the war experience, they could build redoubtable bastions in the way of communist power consolidation. This statement is supported by the case of the anticommunist partizan group led by Arnăuțoiu brothers, which activated for nine years on the Southern slopes of Făgăraș Mountains and of other resistance organisations coagulated around some dismissed militaries (for instance, major Nicolae Dabija and liutenant Leonida Bodiu).

The vast process after which the institution of the Royal Romanian Army was purged of the most valuable oficers and transformed into a loyal instrument of the communist power was prepared and launched just before the 2nd World War, through applying the Truce Convention in 12 September 1944 and also by applying a legislative setting by Lucrețiu Pătrășcanu, the Communist Minister of Justice.

Until the 23rd of August 1944, the Romanian Army officers had no right to be members of a political party, but this situation started to change with the beginning of the year 1945.

A remarcable detail is the fact that at the beginning of 1948, only 12% of the officers were members of the Romanian Labour Party, this number started to raise,though, by the end of 1949, at 26%. In 1963, all comanding officers of units and large units, the ones leading the central directions of the National Defence Minister and also gun comanders partained to the Romanian Labour Party. The information from the military archives indicate in December 1965 the percentage of the officers partaining to the Romanian Labour Party and to the Youth Labour Union raised to 83,4%.

Ctitorii în uniformă ai Canalului Dunăre-Marea Neagră, între apologeții Magistralei Albastre și detractorii Epocii de Aur

Comandor (r) dr. Marian MOȘNEAGU

Canalul Dunăre-Marea Neagră, cel mai ambițios proiect al României postbelice, realizat cu eforturi financiare uriașe și sacrificii colective fără precedent, în doar 8 ani (1976-1984), a putut fi pus în funcțiune grație participării hotărâte a militarilor români, armată care a executat 40 km din lungimea canalului Transdobrogean.

Participarea militarilor la șantierele Canalului Dunăre-Marea Neagră a fost revendicată prin competența, disciplina și responsabilitatea lor profesională, cele două brigăzi hidrotehnice constituindu-se executând un volum vast de lucrări complexe de săpături, terasamente, apărări, consolidări etc. cele mai dificile zone de lucru.

După Revoluția din decembrie 1989, geniul creator, inventivitatea inginerilor și efortul colosal pe care poporul român l-a depus în construcția Canalului Dunăre-Marea Neagră, Canalului Poarta Albă-Midia-Năvodari, Canalului București-Dunăre, abandonate la

începutul anilor '90, precum și alte obiective mărețe precum Transfăgărășanul, rafinăria Midia-Năvodari sau Casa Poporului, au căzut în perimă, fiind criticate vehement și asociate în mod tendențial cu abuzurile, austeritatea și politica dictatorială a cuplul Elena și Nicolae Ceaușescu.

După aproape patru decenii de la inaugurare, importanța geopolitică și geostrategică a Canalului Dunăre-Marea Neagră este incontestabilă.

The Military Founders of The Danube-Black Sea Canal, between the apologists of The Blue Highway and The detractors of The Golden Age

The Danube-Black Sea Canal, the most ambitious project of post-war Romania, realized with huge financial efforts and unprecedented collective sacrifices, in only 8 years (1976-1984), could be put into operation thanks to the decisive participation of the Romanian Army, who executed 40 km from the length of the Transdobrogean canal.

The participation of the military on the construction sites of the Danube-Black Sea Canal was claimed by their professional competence, discipline, and responsibility, the two hydrotechnical brigades constituted executing a vast volume of complex works of excavations, embankments, defenses, consolidations etc in the most difficult work areas.

After the Revolution of December 1989, the creative genius, the inventiveness of the engineers and the colossal effort that the Romanian people put into the construction of the Danube-Black Sea Canal, the Poarta Albă-Midia-Năvodari Canal, the Bucharest-Danube Canal, abandoned at the beginning of the '90s, as well as other grand objectives such as Transfăgărășanul, the Midia-Năvodari refinery or the People's House, have fallen into obsolescence, being vehemently criticized and tendently associated with the abuses, austerity and dictatorial policy of the Elena and Nicolae Ceaușescu couple.

After almost four decades since its inauguration, the geopolitical and geostrategic importance of the Danube-Black Sea Canal is undeniable.

Între oportunități politice și oscilații ideologice. Limba tătară din Dobrogea

Adriana CUPCEA

Obiectivul cercetării este analiza traiectoriei procesului de planificare lingvistică a limbii tătare după 1990, a felului în care statutul acesteia a evoluat în perioada menționată din perspectiva legislației naționale, a sprijinului instituțional, a politicilor etnice și a orientărilor ideologice ale elitei tătare. Am identificat astfel factorii (ideologici, politici, istorici) care au declanșat pierderea limbii în comunitatea tătară, și care explică de ce într-un cadru legislativ care oferă posibilitatea pentru minoritățile naționale să își organizeze învățământ în limba maternă, tătarii nu au reușit în ultimele trei decenii să implementeze durabil în școli, nicio formă de învățământ organizat în limba tătară. În demersul explicativ al elementelor de declin legate de situația generală a limbii tătare în context geo-politic, am subliniat semnificația percepției Turciei, în contextul moștenirii imperiale otomane, ca stat-mamă alternativ pentru tătarii din Dobrogea, alături de rolul complex al religiei islamice în modelarea identităților locale. Am realizat atât o schiță istorică a limbii tătare, a inițiativelor de politică lingvistică în acest caz, dar și o radiografie statistică referitoare la limba tătară. Ultima parte a cercetării are un caracter prospectiv, oferind posibile modele de planificare lingvistică pentru limba tătară. Analiza se bazează pe o metodologie combinată, a interviurilor semi-structurate cu membrii elitei religioase, politice și culturale tătare, cu analiza semantică a textelor publicate în presa tătară din România, dublate de observația participativă, reinterpretată din perspectiva documentelor de arhivă, legislative și a datelor statistice.

Between political opportunities and ideological oscillations. The Tatar language from Dobrogea

The objective of this paper is to analyse the trajectory of process of minority language planning after 1990, how the status of Tatar language evolved in this period from the perspective of national legislation, of institutional support, of ethnic policies and ideological orientations of the Tatar elite, to identify the factors (ideological and

political) which triggered the language loss in the Tatar community and which are explaining why in a country in which the legislative framework is offering the possibility for national minorities to organize the education in mother tongue, the Tatars failed for in the last three decades to promote the school education of Tatar language.

In outlying an explanation of a decline elements related to overall geopolitical situation of the Tatar language, the significance of (in the context of Ottoman heritage) envisioning Turkey as an alternate kin state for Tatars, and the rather intricate place of the local Islam in shaping identities will be highlighted. The research includes both a historical sketch of the Tatar language and of language policy initiatives in this case, but also a statistical analysis regarding the Tatar language. The last part of the research is a prospective one, offering possible models of language planning for the Tatar language.

The analysis is based on a combined methodology semi-structured interviews with religious, political, and cultural elites of Tatars, the semantic analysis of the texts published in the Tatar press in Romania, doubled by participative observation reinterpreted in the lights of various archive documents, legislation, statistical data.